

İÇİNDEKİLER

8 Mart “Dünya Kadınlar Günü”	4
İSTANBUL SÖZLEŞMESİ	7
Av. Nazan MOROĞLU <i>İstanbul Barosu Başkan Yardımcısı</i>	
İstanbul Sözleşmesi ve Cinsel Suçlar	10
Prof. Dr. Ayşe NUHOĞLU <i>Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı</i>	
İstanbul Sözleşmesi’nde Adli Yardım Hakkı	13
Av. Aylin MORALIOĞLU <i>İstanbul Barosu Adli Yardım Bürosu Sorumlu Avukat</i>	
GREVIO Değerlendirme Raporu	15
Av. Nazan MOROĞLU <i>İstanbul Barosu Başkan Yardımcısı</i>	
Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi -İstanbul Sözleşmesi	19
Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi İstanbul Sözleşmesine Dair Açıklayıcı Rapor	42
Birleşmiş Milletlerden Şiddetle Mücadelede Kararlı Bir Adım CEDAW Genel Tavsiye No.35	114
Av. Nazan MOROĞLU <i>İstanbul Barosu Başkan Yardımcısı</i>	
TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu’na Sunulan Rapor	119

**Kadın Hakları
İnsan Haklarıdır**

**Kadına Yönelik
Şiddet İnsan
Hakları İhlalidir**

İSTANBUL BAROSU KADIN HAKLARI MERKEZİ

**NAFAKAMA
DOKUNMA!
ZORUNLU
ARABULUCUĞA
HAYIR!
“ÇOCUK” GELİN
OLMASIN!**

**ŞİDDETEN
ARINDIRILMIŞ
BİR DÜNYA
İSTİYORUZ!**

8 Mart “Dünya Kadınlar Günü”

Sevgili kadınlar,

Kadın tekstil işçilerinin 8 Mart 1857 tarihinde “Eşit İşe Eşit Ücret” talebiyle başlattıkları grevin sonunda yanarak ölmelerinin üzerinden 162 yıl geçti. Aradan bu kadar uzun yıllar geçmesine rağmen biz kadınlar bakımından değişen çok fazla şey yok. Günümüzde de kadınlar öldürülüyor, cinsel taciz ve tecavüze uğruyor, en güvende olması gereken ailede yoğun biçimde şiddet görüyor ve haklarını aramak istediklerinde yeterince yol alamıyorlar.

2018 yılında Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından açıklanan Türkiye’de Kadın Raporunda görüldüğü gibi:

Okuma-yazma bilmeyen kadın sayısı: 2.017.566

Bir okul bitirmeyen: 7.342.881

İlkokul mezunu: 8.627.741

Lise mezunu: 5.024.315

Üniversite mezunu: 2.299.487

kadın var. Bu rapor kadınların eğitim hakkını da kullanamadıklarını ortaya koymaktadır.

Türkiye, Dünya Ekonomik Forumu araştırmasına göre Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği sıralamasında 144 ülke arasında 131. sırada.

Yalnızca 2018 yılında 440 kadının öldürülüp, 317 kadının cinsel şiddete uğradığı ülkemizde 1926’da kabul edilen Medeni Kanun ile elde edilen haklardan geri adım atılmakta ve bu haklardan geriye giden yeni düzenlemeler yapılmaktadır. Birtakım basın organla-

rının desteğini de alan bazı çevreler tarafından “**6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun**”un aile bütünlüğünü bozduğu söylenmekte, yoksulluk nafakasının “*Erkeğin hayatının ipotek altına almaktan kurtarılması*” gerekçesiyle kaldırılması istenilmektedir. Diğer taraftan da Adalet Bakanlığı “Aile Hukukunda ZORUNLU Arabuluculuk” getirileceğini açıklamaktadır.

Türkiye “**Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi (CEDAW)**” ve “**Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi-İstanbul Sözleşmesi**”ni imzalamış ve onaylamıştır. Bu sözleşmeler gereği yerine getirmesi zorunlu en önemli taahhüt, her alanda *Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin* sağlanmasıdır. Yani taraf Devlet olarak Türkiye yasalarda ve yaşamda kadın-erkek eşitliğini sağlayacak her türlü tedbiri almak ve düzenlemeleri yapmakla yükümlüdür. Ne yazık ki bu taahhütlerin yerine getirilmediğini görmekteyiz. CEDAW sözleşmesinde:

“Taraf Devletlerin, kadınlar ve erkeklerin tüm ekonomik, sosyal, kültürel, medeni ve SİYASİ haklardan EŞİT olarak faydalanmasını temin yükümlülüğü bulunmaktadır ”

denilmesine karşın 31 Mart 2019 tarihinde yapılacak Belediye Başkanları, Muhtarlar ve Belediye Meclisi üyeleri adayları arasında neredeyse kadın aday yok gibidir. Kadının temsil edilmediği bir ülkede toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanabilmesi mümkün değildir.

Nüfus Hizmetleri Kanununda 17 Ekim 2017 tarihinde yapılan değişiklikle, “**müftülere resmi nikâh yetkisi**” verilmesi **Medeni Kanunun ve laik hukuk kurallarının göz ardı edilmesine yol açmıştır**. Müftülerin nikâh merasiminin şekil şartlarına uyup uymadıkları, Medeni Kanunla belirlenen evlenme yaşının -17 yaşın bitirilmiş olması- hususuna dikkat edip etmedikleri, nikâh muamelesi için gereken belgeleri alıp almadıklarının araştırılması gerekir.

Medeni Kanunun 175. ve 176. maddelerinde düzenlenen yoksulluk nafakası hükmünün “*Erkeğin hayatının ipotek altına almaktan kurtarılması*” gerekçesiyle yoksulluk nafakasının süresiz olmasının önlenmesi, hatta tamamen kaldırılması gündeme taşınmıştır. Uygulamada genellikle nafaka alan tarafın kadın olmasının nedeni, ülkemizde kadının eğitimi, ekonomik durumu ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği gibi sorunlardan kaynaklanmaktadır. Oysa yasaya göre erkek eşlerin de nafaka almasının önünde bir engel yoktur; her iki eş de nafaka talep edebilir. Kaldı ki Medeni Kanun’un 176. Maddesinde:

3. Tazminat ve nafakanın ödenme biçimi

Madde 176.- “Maddi tazminat ve yoksulluk nafakasının toptan veya durumun gereklerine göre irat biçiminde ödenmesine karar verilebilir.

Manevi tazminatın irat biçiminde ödenmesine karar verilemez.

İrat biçiminde ödenmesine karar verilen maddi tazminat veya nafaka, alacaklı tarafın yeniden evlenmesi ya da taraflardan birinin ölümü halinde kendiliğinden kalkar; alacaklı tarafın evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşaması, yoksulluğunun ortadan kalkması ya da haysiyetsiz hayat sürmesi halinde mahkeme kararıyla kaldırılır.

Tarafların mali durumlarının değişmesi veya hakaniyetin gerektirdiği hallerde iradın artırılması veya azaltılmasına karar verilebilir.

Hâkim, istem halinde, irat biçiminde ödenmesine karar verilen maddi tazminat veya nafakanın gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğini karara bağlayabilir.”

denilerek hâkime geniş yetkiler verilmiş ve şartların değişmesi halinde de nafakanın azaltılacağı ya da tamamen kaldırılabilceği hükme bağlanmıştır. Bu madde varken öne sürülen gerekçelerin hiçbir hukuki alt yapısı bulunmamaktadır. Kaldı ki hükmedilen nafakalar çok cüz’i olup, çoğu zaman nafakanın tahsili de mümkün olamamaktadır. Erkek işten çıkmakta ya da sigortasız çalışmakta, kendi adına hiçbir malvarlığı edinmemektedir)

Arabuluculuk Kanunu’nda arabuluculuğun İHTİYARİ olduğunun belirtilmesine karşın Aile Hukuku’nda zorunlu arabuluculuk getirilmeye çalışılmaktadır. “*Kadına yönelik şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi*”nin (İstanbul Sözleşmesi) 48. Maddesinde:

Madde 48 – Zorunlu anlaşmazlık giderme alternatif süreçlerinin veya hüküm vermenin yasaklanması:

1 -Taraf Devletler; bu Sözleşme kapsamında yer alan her türlü şiddet olayıyla ilgili olarak, **arabuluculuk ve uzlaştırma da dahil olmak üzere, zorunlu anlaşmazlık giderme alternatif süreçlerini yasaklamak** üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

2 -Taraflar bir para cezasının ödenmesinin emredilmesi halinde, failin mağdura karşı finansal yükümlülüklerini yerine getirebilme yeteneğinin gereken biçimde hesaba katılmasının temin edilmesi için gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.” hükmüne yer verilmiştir.

Dolayısıyla Türkiye taraf olduğu bu sözleşme hükümlerine uymak ve ALTERNATİF ÇÖZÜM YOL-

LARINI YASAKLAMAKLA yükümlüdür. Söylemlerde şiddet olaylarının olduğu durumlarda “Aile Arabuluculuğu”nun olmayacağı belirtiliyorsa da boşanma davalarının neredeyse tamamında şiddet (psikolojik, ekonomik, duygusal, sosyal, fiziksel ve hukuki şiddet) vardır. Bu durumda şiddetin olup olmadığının belirlenmesi olanağı bulunmamaktadır. Bu nedenle de Aile Hukuku’nda zorunlu arabuluculuğun söz konusu edilmemesi gereklidir.

2016 yılında bir KHK ile UZLAŞTIRMA kapsamına alınan “kadına karşı basit yaralama, hakaret ve tehdit” suçlarının da sözleşmenin 48. Maddesi gereğince KHK. Kapsamından çıkarılması zorunluluğu bulunmaktadır.

Yıllardır “Kadının İnsan Hakları” için mücadele eden biz Kadın Hukukçular bu gelişmelerden son derece rahatsız olduğumuzu her fırsatta dile getirmekteyiz. Ülkeyi yönetenler gerek imzaladıkları uluslararası sözleşmeleri, gerekse yasaları dikkate almak, taahhüt ettikleri konularda gerekli düzenlemeleri yapmak ve tedbirleri almak ve her alanda toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamakla yükümlüdürler. Bunun aksini yapmak **İNSAN HAKLARI İHLALİDİR**. Biz hukukçular olarak sesleniyoruz;

Kadınlara Karşı ayrımcı söylemlerden vazgeçilmesini,

Kadınların kazanılmış yasal haklarına dokunulmamasını,

Kadının ekonomik, sosyal, kültürel alanda güçlenmesi için gerekli tüm önlemlerin alınmasını,

Tam eşitlik sağlanana kadar olumlu ayrımcı düzenlemeler yapılmasını,

Siyasette kadın-erkek eşitliğini sağlayacak kota sisteminin uygulanmasını ve seçilebilir sıralarda “fermuar sistemi”yle bir kadın- bir erkek aday gösterilmesini,

Aile Hukuku’nda alternatif çözüm yolları olmayacağı net bir biçimde açıklandığından bu alanda zorunlu arabuluculuk getirilmesi söylemlerinden vazgeçilmesini ve uzlaştırma kapsamına alınan suçların bu kapsamdan çıkarılmasını,

Kadın alanında çalışan tüm Sivil Toplum Kuruluşları ve Baroların Kadın Hakları Merkez/Komisyon/Kurullarıyla ortak çalışmalar yapılmasını,

Medeni Kanunda yer alan nafaka hükmüne dokunulmamasını,

Anayasamızın 90. Maddesiyle yasa hükmü olarak kabul edilen Uluslararası Sözleşmelere uyulmasını,

beklediğimizi bir kez daha hatırlatıyoruz.

Değerli meslektaşlarımız; ŞİDDETEN ARINDIRILMIŞ BİR DÜNYADA, SAHİPLENMEYEN ve METALAŞTIRMADAN SEVMİYİ ÖĞRENDİĞİMİZ AYDINLIK ve BARIŞ DOLU GÜNLERDE BİRLİKTE OLABİLMİYİ DİLİYOR, BİR 8 MART’TA DAHA TÜM EMEKÇİ ve MAĞDUR KADINLARI BİRLİKTE MÜCADELE ETMEYE ÇAĞIRIYOR ve KADIN CİNAYETLERİNDE KATLEDİLEN TÜM KADINLARI SAYGIYLA ANIYORUZ.

**İSTANBUL BAROSU
KADIN HAKLARI MERKEZİ**

İstanbul Sözleşmesi

Av. Nazan MOROĞLU
İstanbul Barosu Başkan Yardımcısı

Kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddetle çok yönlü mücadele amacıyla hazırlanan olan “**Kadına Yönelik Şiddetin ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi**” 11 Mayıs 2011 tarihinde İstanbul’da imzaya açılmıştır. Bu nedenle, uluslararası alanda İSTANBUL SÖZLEŞMESİ olarak anılmaktadır.

Türkiye, sözleşmeyi ilk imzalayan ve onaylayan ülke olmuştur. Sözleşme, yürürlük maddesi gereğince 10 ülkenin onaylamasının ardından 1 Ağustos 2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

İstanbul Sözleşmesi

Sözleşme, uluslararası hukukta kadına karşı şiddet ve aile içi şiddet konusunda

- * **yaptırım gücü olan,**
- * **bağlayıcı** ve
- * **bağımsız bir denetim mekanizması** kurulmasına yer verilen ve
- * **şiddetin kadın erkek eşitsizliğinin bir sonucu olduğunun vurgulandığı ilk Sözleşme** niteliği taşıyor.

Sözleşmeyi, Mart 2019 itibariyle 33 devlet ve Avrupa Birliği onaylamıştır.

Sözleşmenin Giriş bölümünde şiddetin nedenleri-ne ve yol açtığı olumsuzluklara değinilmiş ve

- Kadına yönelik şiddetin, erkekler ve kadınlar arasındaki eşitlikçi olmayan güç ilişkilerinden kaynaklanan tarihsel bir olgu olduğu ve bu güç ilişkisinin erkekler tarafından kadınlar üzerinde baskı kurulmasına ve kadınlara yönelik ayrımcılık yapılmasına yol açtığı ve kadınların ilerlemelerini engellediği,
- Kadınlara yönelik aile içi şiddet, cinsel istismar, tecavüz, zorla, erken evlendirme, “namus” cinayetleri ve bir insan hakları ihlali olan şiddetin kadın erkek eşitliğini sağlamanın önündeki en büyük engel olduğu,
- Çocukların aile içindeki şiddete tanık olmak da dâhil aile içi şiddet mağduru oldukları,
- kadın ve erkek arasında yasal ve fiili eşitliğin gerçekleşmesinin kadına yönelik şiddeti önlemede önemli bir unsur olduğu vurgulanmıştır.

Madde 1 – Sözleşmenin Amacı

Kadınları ve Aile Bireylerini Şiddetten

- * **Korumak** (Protection)

Kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddeti

- * **Kovuşturmak** (Prosecution)
- * **Önlemek** (Prevention)

Şiddet mağduruna ve failine

- * **Destek politikaları oluşturmak** (Policy)

Sözleşme gereğince, Taraf Devletlerin **tüm ilgili organlar, kurumlar ve örgütlerle işbirliği** içinde olması, bir **koordinasyon biriminin kurulması**, şiddetle mücadele ve şiddetin her türünün önlenmesi için uygulanacak politika, önlem ve programların yerine getirilmesinde **sivil toplumun da dahil edilmesi**, yeterli düzeyde **mali kaynaklar ve insan kaynakları** tahsis edilmesi öngörülmüştür.

Taraf Devletlerin Yükümlülükleri

- toplumsal cinsiyete duyarlı politikalar, kapsayıcı ve eşgüdümlü politikalar uygulamak
- Mali kaynaklar ayırmak
- Resmi bir eşgüdüm birimi kurmak
- İstatistiksel veri toplamak, incelemek, yayınlamak
- Şiddetin önlenmesi için zihniyet değişikliği sağlamak

Sözleşmenin uygulanmasında ulusal azınlık, cinsel yönelim, engellilik, medeni hal, göçmen veya mülteci olma gibi herhangi bir ayırım gözetilmemesi hükme bağlanmıştır.

Sözleşme, şiddetin önlenmesi konusunda adeta bir yol haritası çizmiş; taraf devletlerce yapılacak uygulamalar ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. Örneğin:

- Farkındalığı arttırma
- Uzmanların eğitimi
- **Önleyici müdahale ve tedavi programları**
- **Özel sektör ve medyanın katılımı**
- Psikolojik ve hukuksal destek hizmetleri,
- Erken ve zorla evliliklerinin suç sayılması ve iptali,

- Eşgüdümlü, toplumsal cinsiyete duyarlı politikalar geliştirmesi
- Koordinasyon biriminin kurulması
- Şiddet eylemleri hakkında istatistiki ve düzenli verinin toplanması
- Sığınakların kurulması,
- Acil yardım hatlarının açılması,
- Çocuk tanıklar için koruma,
- Sağlık hizmetleri,
- Göçmen ve sığınmacıların korunması,

Göç ve sığınma

- – **Oturma izni:** ikametgâh durumu iç hukuk tarafından tanınan eş veya partnere bağlı olan mağdurlara, başvuru üzerine, evliliğin ya da ilişkinin süresini dikkate almaksızın özerk oturma izni verilmesi sağlamak
- **Cinsiyete dayalı sığınma talebi:** toplumsal cinsiyete duyarlı sığınma usullerini geliştirmek
- **Geri göndermeme:** statüsü ve ikametine bakılmaksızın korumaya muhtaç kadına yönelik şiddet mağdurlarının hayatlarının risk altında olabileceği hiçbir ülkeye hiçbir durumda iade etmemek

- Bedensel zarar görenlere tazminat,
- Namus, din, gelenek, görenek, kültür adına yapılan savunmaların

Kadına yönelik şiddetin gerekçesi olarak kabul edilmeyeceği,

1. Sözleşmenin 48. maddesinde Taraf devletlerin bütün şiddet biçimleriyle ilgili olarak, arabuluculuk ve uzlaştırmayı yasaklamak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alması gerektiğine yer verilmiştir.

- Adli yardım hizmetleri konularına ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

- Sözleşmede, taraf devletlerin toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik şiddet konularının eğitimin her düzeyinde müfredata eklenmesini hükme bağlanmıştır.

İstanbul Sözleşmesi'nin en önemli özelliği şiddetin önlenmesi ve şiddetle mücadele alanında devletin kurumsal mekanizmalar oluşturmasını zorunlu kılmasıdır.

İzleme Mekanizması - GREVIO

Sözleşmenin en önemli yanlarından biri, getirdiği izleme mekanizmasıdır (md. 66). Buna göre, Sözleşmenin Taraf Devletlerce etkili bir şekilde uygulanmasını sağlamak üzere, Avrupa Konseyi bünyesinde, 10 ila 15 uzmanın yer aldığı "Kadına Yönelik ve Aile İçi Şiddete Karşı Mücadelede Uzmanlar Grubu" (GREVIO) adı altında bir denetim mekanizması oluşturulmuştur. GREVIO'nun görevi, taraf devletler hakkında düzenli denetim raporları hazırlamak, raporlarda üye devletlere kadına yönelik ve aile içi şiddetle mücadelede önerilerde bulunmak, bu önerilerin yerine getirildiği getirilmediği takip etmek, bu raporlarla bir yandan Avrupa genelinde kadın-erkek eşitliği ve kadına yönelik şiddetle mücadelede ortak normlar yaratılmasına, bir yandan da taraf devletlerde bu alanlarda ilerleme sağlanmasına ortam yaratmaktır. GREVIO'nun ilk Başkanlığına Türkiye'den aday gösterilen Prof. Dr. Feride Acar seçilmiş ve iki dönem başkanlık yapmıştır.

Sözleşmeyi yazan Komite, Sözleşme metni ile birlikte hazırlanmış olan 'açıklayıcı kitapçık' (Explanatory Report) Avrupa Konseyi Bakanlar Kurulunca kabul edilmiştir. Sözleşme gibi hukuki bağlayıcılığı olmayan bu açıklayıcı belgede, Sözleşme hükümlerinin yorumlanması ve uygulanması ile ilgili örnekler verilmekte, bir yönetmelik işlevi görmektedir.

Bilindiği gibi, sivil toplum örgütlerinin, özellikle kadın STK'larının, Sözleşmenin uygulanma ve denetlenmesi sürecine anlamlı biçimde katılmaları İstanbul Sözleşmesi'nde teşvik edilmiştir.

Taraf devletler, denetim mekanizması olan Kadına Yönelik ve Aile İçi Şiddete Karşı Mücadelede Uzmanlar Grubuna (GREVIO) ayrıştırılmış güncel istatistiksel veriler ışığında, şiddet olaylarına, başvurulara ve alınan önlemlere ilişkin bilgiler ile bütüncül politikaların uygulanmasındaki gelişmelere yer verilen ayrıntılı Rapor düzenlenmekle yükümlü kılınmıştır.

GREVIO, Mart 2016'da ülkelerin ilk Raporlarını hazırlamaları için Rapor formatını ve soruları göndermiştir. Buna göre, Türkiye ilk resmi Raporunu 2017 yılı Temmuz ayında vermiştir. Türkiye'den aynı zamanda kadın kuruluşlarınca Gölge Raporlar da gönderilmiştir. Yapılan incelemeler sonra Türkiye'nin Sözleşmenin uygulanmasındaki eksikliklere dikkat çekilmiştir.

Şiddetle mücadelede başarılı olabilmek için, kadın kuruluşlarının deneyimlerinin dikkate alınmasına, kadını birey olarak gören zihniyetin yerleştirilmesine, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına ve bu açılardan kararlı bir devlet politikasının uygulanmasına ihtiyaç vardır.

İstanbul Sözleşmesi ve Cinsel Suçlar

Prof. Dr. Ayşe NUHOĞLU
Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı

Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi- İstanbul Sözleşmesi kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddeti önlemek amacıyla, şiddet eylemlerine ilişkin düzenlemeler, temel kurallar içeren bir sözleşmedir. İstanbul Sözleşmesi'nde şiddet tanımlanmış ve cinsiyete dayalı şiddetin, şiddetin bir türü olduğu açıkça belirtilmiştir. Bu nedenle cinsel suçların yasal düzenlemeleri yapılırken kanun koyucunun İstanbul Sözleşmesi'ni dikkate alması, Sözleşme ile uyumlu hükümler ihdas edilmesi gerekmektedir.

İstanbul Sözleşmesi'ndeki cinsel suçlarla bağlantılı tüm hükümlerin değerlendirilmesinin yapılması kapsamlı bir inceleme olacağından, burada sadece genel bakış açısı ve *çocuk yaşta evlilikler* gibi çok kısıtlı birkaç konuya ilişkin değerlendirilmelerde bulunulacaktır.

Kız Çocuklara Yönelik Şiddet de

İstanbul Sözleşmesi Kapsamında Değerlendirilmelidir

İstanbul Sözleşmesi'nde genel olarak, kadınların her türlü şiddetten korunmasına ilişkin temel ilkeler düzenlenmektedir. Gerek Sözleşmenin giriş kısmında açıkça *Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi*'ne atıf yapılması ve gerekse Sözleşmenin 3/f bendinde kadın kelimesinin 18 yaşın altındaki kız çocuklarını da kapsadığı hususunun açıkça hüküm altına alınması nedeniyle, Sözleşme ile uyum araştırılırken Türk Ceza Kanu-

nu'nun 102, 103, 104 ve 105. maddelerinin değerlendirilmesi gerekir.

İstanbul Sözleşmesi'nde kadına yönelik şiddetin cinsel, fiziksel, ekonomik ve psikolojik şiddet olabileceği (m. 3) belirtildikten başka, 2. maddede cinsiyete dayalı şiddet mağduru kadına özel önem verildiği açıkça belirtilmiştir.

Cinsel Şiddet Değil, Cinsiyete Dayalı Şiddet

İstanbul Sözleşmesi'nin 2. maddesinde "*cinsiyete dayalı şiddet*" "*victims of gender-based violence*" ibaresi kullanılmakta iken, ulusal hukukta genellikle ve de hatalı olarak "*cinsel şiddet*" ibaresi kullanılmaktadır. Bu şekilde kullanım, "cinsellik" ve "şiddet" bir araya getirerek, aslında bir araya gelemeyecek olan, birbirinin zıddı iki kavramı birbirine yakınlaştırmaktadır. Bu nedenle cinsel şiddet yerine "*toplumsal cinsiyete dayalı şiddet*" veya "*cinselleşmiş şiddet*" terimlerinin kullanılmasını yaygınlaştırmalıyız.

İstanbul Sözleşmesi Uyarınca Suç Olarak Düzenlenmesi Gereken Eylemler

İstanbul Sözleşmesi incelendiğinde TCK'nun 102, 103, 104 ve 105. maddelerindeki düzenlemelerin Sözleşme'nin cinsel şiddet başlıklı 36. maddesine aykırılık içermediği, genel olarak uyumlu olduğu görülecektir¹. 36. maddede belirtilen eylemler Ceza

1 Çocuklar arasında rızaen gerçekleştirilen cinsel ilişkinin de suç olarak düzenlendiği 103 ve 104. maddelerde, failin de çocuk olması ihtimalinin göz önünde bulundurulmaması, Çocuk İstismarının Önlenmesi Sözleşmesi dolayısıyla İstanbul Sözleşmesinin gereklerini yerine getirmemektedir.

Kanununda da suç olarak düzenlenmiştir. Ancak Sözleşmenin 36/2. maddesinde “rıza, mevcut koşulları değerlendiren kişinin hür iradesinin sonucunda isteğe bağlı olarak verilmelidir” şeklindeki düzenleme ile uygulama arasında çelişki olduğu belirtilmelidir. İçtihatlarda rıza, sözleşmeye nazaran çok daha geniş yorumlanmaktadır. Örneğin daha önce rızasıyla ilişkiye girdiği kişinin, mağduru bu ilişkiyi sosyal çevresine, anne babasına söylemekle tehdit ederek, müteaddit kereler ilişkiye girmiş olması halinin suç oluşturmayacağı, zira rızanın varlığının kabul edildiği içtihatlar mevcuttur.

Zorla Evlendirme

Sözleşmenin “zorla evlendirme” başlıklı 37. maddesi taraf devletlere, yetişkin bir bireyi veya çocuğu evlenmeye zorlayan kasıtlı davranışların suç sayılmasını sağlamak üzere hukuki veya diğer tedbirleri alma yükümlülüğü getirmektedir. Bilindiği üzere hukukumuzda zorla evlendirmeyi cezalandıran özel bir suç tipi bulunmamaktadır. Ancak zorla evlendirme sonucunu doğuran hareketler, somut olayın özelliklerine göre, hürriyeti kısıtlama, tehdit ve cinsel saldırı/cinsel istismar suçlarına azmettirme gibi suçları oluşturabilir. Şayet hukukumuzda zorla evlendirme ayrı bir suç haline getirilirse, öngörülecek yaptırımın hürriyeti kısıtlama veya tehdit suçları için öngörülen yaptırımdan daha ağır bir yaptırım olması gerekir. Alman Ceza Kanununun Kişisel Hürriyete Karşı Suçlar bölümünde 237. maddede zorla evlendirme başlıklı ayrı bir suç tipi mevcuttur².

Kadın Sünneti

Sözleşmenin 38. maddesinde kadın sünnetinin suç haline getirilmesi taraf devletlere yükümlülük olarak getirilmiştir. Bilindiği üzere hukukumuzda kadın sünneti diye özel bir suç tipi bulunmamaktadır. Ger-

çi Türkiye’de kadın sünneti diye bir sorun olmadığı söylenebilir, ancak özellikle son yıllarda artan mülteci ve/veya göçmen sayıları dikkate alındığında bu sorunun olmayacağı anlamına gelmemektedir. Alman Ceza Kanununun 226a maddesinde kadın sünneti (Sözleşmedeki kapsamdan daha dar olarak) kısmen suç olarak düzenlenmiştir³. Sözleşmenin 38. maddesindeki tanım daha geniş bir tanımdır.

Çocuk Evlilikleri

Istanbul Sözleşmesi’nde “cinsel erginlik yaşı” konusunda herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. *Çocukların Cinsel İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi* ise taraf devletlere çocukların cinsel erginlik yaşını belirleme imkanını tanımıştır (m. 18/2). Bu nedenle çocuğun rızası ile cinsel ilişkiye girebileceği yaşı taraf devletler belirleyebilecektir. Ancak çocuğun cinsel erginlik yaşı ile evlilik yaşının aynı yaş olmaması gerekir. 18 yaşından küçük olanların çocuk olduğu kabul edildiğinde, 18 yaşından küçüklerle evlilik olamayacağı açıktır. Bunun suç olarak düzenlenmesi gerekir. Ancak birçok ülkede çocuğun cinsel erginlik yaşı 14 veya 16 olarak kabul edilerek, bu çocuğun rızası ile gerçekleştirdiği cinsel ilişki suç olarak düzenlenmektedir. Öte yandan *Çocuğun Cinsel İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi* (m. 18), çocuklar arasında rızaya dayalı cinsel ilişkinin Sözleşme kapsamında olmadığını belirtmektedir.

Türkiye’de sıklıkla tartışılan, çocuk yaşta evlilikler için cezasızlık nedeni düzenlemesi getirilmesi hususunun gerçekleşmesi halinde, bunun Sözleşme ile uyumlu olacağı ihtimali bulunmamaktadır. Sözleşmenin yaptırım ve tedbirler başlıklı 45. maddesinde, **“Sözleşme uyarınca ihdas edilen suçların etkili, orantılı ve caydırıcı bir biçimde, suçların ciddi-**

2 Alman CK 237: Her kim bir insanı hukuka aykırı bir şekilde cebir veya ağır bir kötülük tehdidi yoluyla evlenmeye zorlarsa altı aydan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

3 Alman CK 226a: 2013 yılında Alman Kanununa eklenen maddeye göre, her kim kadının dış cinsel organlarını sakatlarsa, bir yıldan az olmamak üzere hapis cezası ile cezalandırılır. Hafif hallerde ceza altı aydan beş yıla kadar hapis cezasıdır.

yeti de göz önünde bulundurularak cezalandırılmasını sağlamak üzere gerekli hukuki ve diğer tedbirlerin alınacağını” düzenlemektedir. **Geçici de olsa getirilecek olan bir cezasızlık nedeni (tecavüzcüsü ile evlenme olarak da bilinen) Sözleşmeye aykırı olacaktır.** Bu suçlarda özellikle etkili ve caydırıcı yaptırım öngörülmesinin sebebi, yaptırımın genel önleme etkisidir. Fakat toplumun bazı kesimlerinde çocuk evliliklerinin bir gerçek olduğunu, onarıcı adaleti sağlamak adına cezasızlık nedeni getirilmesi gerektiğini savunmak, bu hüküm ile kesinlikle tezat teşkil edecek ve çocuk evliliklerini önlemek bir yana, artışına sebep olacaktır. Ayrıca Sözleşmenin genel yükümlülükler hükümleri de dikkate alındığında, çocuk evliliklerini önlemenin taraf devletlerin yükümlülüğü olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Uzlaştırma ve Cinsel Suçlar

Sözleşmenin 48. maddesinde, her türlü şiddete ilişkin olarak arabuluculuk ve uzlaştırma da dahil, zorunlu alternatif uyuşmazlık çözüm süreçlerinin yasaklanması gereği belirtilmektedir. 48. maddede bu çözüm süreçlerinin zorunlu olması halinin yasaklanması gerektiği, ancak mağdurun kabulüne bağlı olması halinin Sözleşmeye aykırı olmayacağı ileri sürülebilir. Ancak yaptırımın etkili ve caydırıcı olması gereği göz önüne alındığında alternatif uyuşmazlık çözüm usullerinin Sözleşme kapsamına giren suçlarda uygulanmaması gerekir. Şiddet uygulayan kişilerin, bir kez şiddet uygulamadığı, bunun süreklilik arz ettiği dikkate alındığında, belirtilen suçlarda uzlaştırmanın isteğe bağlı veya zorunlu, hiçbir şeklinin uygulanmaması gerekir. Ayrıca belirtmek gerekir ki, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasının dahi etkili ve caydırıcı bir yaptırım olmadığını kabul etmektedir.

48. maddede ayrıca yaptırım olarak para cezasına hükmedilmesi halinde, failin mağdura karşı mali yükümlülüğünü yerine getirme kapasitesini dikkate

alan yasal düzenlemeler yapılması gerektiğini hüküm altına almıştır. Uygulamada sıklıkla eleştirilen, şiddet uygulayan eş hakkında para cezasına hükmedilmesinin, şiddet mağduru kadını etkilemesinin aslında Sözleşmeye aykırı olduğunu belirtmek gerekir. Bu olumsuzluğu önleyecek düzenleme yapılması gerekir.

Mağdurun Korunması

Ceza Muhakemesi Kanunu’nda soruşturma ve kovuşturma evrelerinde şiddet mağduru kadının korunmasına ilişkin düzenlemeler mevcuttur ve Sözleşme ile genel olarak uyumludur. Ancak Sözleşmenin 20 ve devamı maddelerinde, özellikle 25. maddesinde düzenlenen genel destek hizmetleri bakımından uygulama ve mevzuatın yeterli olduğu, Sözleşme ile uyumlu olduğu söylenemeyecektir. 25. madde uyarınca taraf devletlerin, mağdurlara tıbbi ve adli muayene, travma desteği ve danışma hizmetleri sunacak, uygun ve kolay erişilebilir tecavüz kriz merkezleri veya cinsel şiddet yönlendirme merkezleri kurmak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alma yükümlülüğü getirmektedir.

Sonuç

Gerek uluslararası gerekse ulusal düzenlemeler göz önüne alındığında, nihai amacın cinsiyet ayrımcılığına dayanan şiddetin önlenmesi olduğu tartışmasızdır. Bunun için cinsel suçlarda toplumda vurgulanması gereken veya topluma anlatılması gereken **“evet, evet demektir”** ifadesidir. Bir zamanlar cinsel suçlarda “hayır, hayır demektir” sözü geçerli iken, bugün artık “evet, evet demektir” in geçerli olduğunu kabul etmek ve cinsel suçun ispatı için, mağdurun direndiğinin ispatlanması gereğini aramamak, mağdur evet demedi ise bunun ötesinin suç olduğunu kabul etmek gerekir.

İstanbul Sözleşmesi'nde Adli Yardım Hakkı

Av. Aylin MORALIOĞLU
İstanbul Barosu Adli Yardım Bürosu
Sorumlu Avukatı

Kadınlara yönelik ve aile içi şiddetin önlenmesi ve şiddetle mücadele amacıyla düzenlenen, yaptırım gücü olan “Kadınlara Yönelik Şiddetin ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi” 11 Mayıs 2011 tarihinde İstanbul’da yapılan Avrupa Konseyi toplantısında imzaya açılmıştır. Bu nedenle İstanbul Sözleşmesi olarak anılmaktadır. Türkiye ilk imzalayan ve ilk onaylayan ülkedir. 1 Ağustos 2014’de yürürlüğe giren Sözleşme de şiddetle mücadelede önemli koruyucu düzenlemelerden biri de 57. maddede düzenlenen Adli Yardım desteğidir.

Bu yazıda İstanbul Barosu Adli Yardım Bürosunun kadına yönelik ve aile içi şiddetle mücadelede yurtaşlara ve mültecilere verdiği hukuki destekler ele alınacaktır.

Bireylerin hak arama özgürlüklerinin önündeki engellerin kaldırılması, hak arama özgürlüğünün kullanımında eşitliğin sağlanması amacı ile ekonomik durumu avukatlık ücreti ve yargılama giderlerini karşılama imkanı olmayan kişilere İstanbul Barosu Adli Yardım Bürosu tarafından adli yardım hizmeti verilmektedir.

İç hukukumuzda yasalarla düzenlenmiş adli yardım hakkı, adil yargılanma hakkının vazgeçilmez bir parçasıdır.

Adli yardım hizmeti verilirken aynı zamanda şiddet mağduru kadınların adalete erişimi sağlanarak, kadına yönelik şiddete ve aile içi şiddete karşı çok yönlü hukuksal bir mücadele verilmektedir.

Adli Yardım Bürosu’nda görev alan avukatlar, başvuruculara davalarda hukuki temsil, dava açılmaksızın giderilebilecek sorunlarda ise hukuki danışma ve yardım hizmeti vermektedirler.

Kadına yönelik şiddet içeren davalarda ve aile hukukuna ilişkin davalarda Baro Kadın Hakları Merkezi nöbetçi avukatlarınca alınan başvurulara toplumsal cinsiyet eşitliği temelli eğitim seminerinden geçmiş olan avukatlar görevlendirilmektedir.

İstanbul Sözleşmesinden doğan taahhütlerin yerine getirilmesi amacıyla çıkarılan 6284 sayılı yasa ile ilgili talep halinde pozitif ayrımcılık ilkesi uygulanarak şiddet mağduru kadınlardan herhangi bir belge istenmeksizin, İstanbul Barosu Adli Yardım Bürosunca avukat ataması yapılmaktadır.

İstanbul Sözleşmesi madde 57:

Adli Yardım

Taraflar, iç hukukta öngörülen koşullar altında mağdurların ücretsiz adli yardım ve destek alma haklarını sağlar.” şeklinde düzenlenmiştir.

İstanbul Sözleşmesi, kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddetin önlenmesinde, Adli Yardım hakkını; “Soruşturma, kovuşturma, usul hukuku ve önleyici tedbirler” başlığı altında tarafların yükümlülüğü olarak düzenlemiştir.

İstanbul Barosu Adli Yardım Bürosu, hukuki danışmanlık ve davada temsil olarak verdiği adli yardım hizmeti ile kadınların adalete erişimini sağlarken, ka-

dına yönelik şiddetle mücadelede hukuki destek vermektedir.

2018 yılında

Toplam başvuru sayısı	: 13795
Kadınların başvuru sayısı	: 12101
Boşanma davası	: 5223
6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun	: 2842
Nafaka davaları	: 568

İstanbul Sözleşmesi; sadece barış döneminde değil, savaş ve silahlı çatışma halinde, özellikle kadın ile kız çocuklarını etkileyen sistematik tecavüz, cinsel suçlar şeklinde meydana gelen insan hakkı ihlallerini, çatışma esnasında veya sonrasında tırmanan toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti göz ardı etmeyerek; mülteci ve sığınmacılarla ilgili, ikametgah durumu, mülteci ve sığınmacıların toplumsal cinsiyete dayalı sığınmacı başvuruları, geri göndermeme yasağı ile ilgili gerekli hukuki veya diğer tedbirleri almasını taraflar için bir zorunluluk olarak düzenlemiştir.

İstanbul Sözleşmesi madde 60

“Toplumsal Cinsiyete Dayalı Mülteci Başvuruları

1. Taraflar, 1951 Mültecilerin Durumuna İlişkin Sözleşme'nin 1 A(2) maddesinin anlamı çerçevesinde, kadınlara karşı toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin bir zulüm çeşidi ve tamamlayıcı/yardımcı korumayı gerektiren ciddi bir zarar olarak tanınması için gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.
2. Taraflar, Sözleşme gerekçelerinden her birine toplumsal cinsiyete duyarlı yorum yapılmasını sağlar

ve bu gerekçelerden bir veya birden fazlası nedeniyle korkulduğunda başvurulara yürürlükteki ilgili araçlara göre mülteci statüsü verilir.

3. Taraflar sığınmacılar için, toplumsal cinsiyete duyarlı kabul usullerinin ve destek hizmetlerinin yanı sıra toplumsal cinsiyet yönergelerini ve mülteci statüsünün belirlenmesi ve uluslararası koruma başvurusunu da kapsayan toplumsal cinsiyete duyarlı sığınma usullerini geliştirmeye yönelik gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.” şeklinde düzenlenmiştir.

İstanbul Barosu Adli Yardım Bürosu; 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu kapsamında sığınmacı, mülteci ve geçici koruma altındaki kişilerin adalete erişimini sağlamak üzere hukuki danışmanlık ve yasal temsil hizmeti vermektedir.

2018 yılında İstanbul Barosu Adli Yardım Bürosu tarafından 607 mülteci, sığınmacı veya geçici koruma veya uluslararası koruma altındaki kişilere, idari talepler, boşanma, velayet, nafaka talepleri, 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesine dair Kanun kapsamındaki tedbirlerin alınması için hukuki destek sağlanmıştır.

Adli yardım, yoksul vatandaşların ama özellikle toplumsal cinsiyetçi rollerin, ekonomik, kültürel engellerin, kadına yönelik şiddetin, aile içi şiddetin kuşattığı kadınların hak arama hürriyetini kullanabilmelerinin bir teminatıdır.

GREVIO Değerlendirme Raporu

Av. Nazan MOROĞLU
İstanbul Barosu Başkan Yardımcısı

İstanbul Sözleşmesinin 66. maddesi gereğince kurulan Kadınlara Yönelik ve Aile İçi Şiddete Karşı Mücadele Uzman Grubu- GREVIO, Türkiye'ye ilişkin ilk Değerlendirme Raporunu 15 Ekim 2018 tarihinde açıkladı.

Bilindiği gibi, kadınlara yönelik şiddet ve ev içi şiddetle çok yönlü mücadele amacıyla düzenlenen **“Kadınlara Yönelik Şiddetin ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi”** 11 Mayıs 2011 tarihinde İstanbul'da imzaya açılmıştır. Bu nedenle, uluslararası alanda İSTANBUL SÖZLEŞMESİ adıyla anılmaktadır.

Uluslararası hukukta kadınlara karşı şiddet ve aile içi şiddet konusunda yaptırım gücü olan ilk Sözleşme niteliğini taşıyan İstanbul Sözleşmesi, yürürlük maddesi (md.75) gereğince en az sekizi Avrupa Konseyi üyesi olan 10 devletin onaylamasının ardından 1 Ağustos 2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye, Sözleşmeyi ilk imzalayan ve onaylayan ülke olmuştur.

Sözleşme, uluslararası hukukta kadınlara karşı şiddet ve

aile içi şiddet konusunda;

* yaptırım gücü olan

* bağlayıcı

* bağımsız bir izleme mekanizması kurulmasına yer verilen

* şiddetin kadın erkek eşitsizliğinin bir sonucu

olduğunun vurgulandığı

ilk Sözleşme niteliği taşıyor.

Sözleşmenin amacı, kadınları ve aile bireylerini şiddetten korumak (**Protection**) kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddeti kovuşturmak (**Prosecution**); önlemek (**Prevention**); şiddet mağduruna ve failine yönelik destek politikaları oluşturmaktır (**Policy**).

Sözleşmede şiddetin bir insan hakları ihlali olduğu vurgulanmış ve Sözleşmenin etkin uygulanmasının sağlanması için bağımsız bir izleme mekanizması (GREVIO) kurulması kabul edilmiştir.

GREVIO, - taraf devletler hakkında düzenli izleme raporları hazırlamak, - raporlarda üye devletlere kadınlara yönelik ve aile içi şiddetle mücadelede önerilerde bulunmak, - bu önerilerin yerine getirilip getirilmediğini takip etmek, - bu raporlarla Avrupa genelinde bir yandan kadın-erkek eşitliği ve kadına yönelik şiddetle mücadelede ortak normlar yaratmak, - bir yandan da taraf devletlerde bu alanlarda ilerleme sağlanmasına destek oluşturmak yetki ve görevini haizdir. GREVIO Başkanlığına Türkiye'den aday gösterilen Prof. Dr. Feride Acar seçilmiştir.

Taraf devletler, izleme mekanizması olan **Kadınlara Yönelik ve Aile İçi Şiddete Karşı Mücadelede Uzmanlar Grubuna (GREVIO)** ayrıştırılmış güncel istatistiksel veriler ışığında, şiddet olaylarına, başvurulara ve alınan önlemlere ilişkin bilgiler ile bütüncül politikaların uygulanmasındaki gelişmelere yer verilecek ayrıntılı Rapor düzenlenmekle yükümlü kılınmıştır.

GREVIO, Sözleşmenin yürürlüğünün 2. yılında, Mart 2016'da ülkelerin ilk Raporlarını hazırlamaları

için Rapor formatını ve soruları göndermiştir (Questionnaire on legislative and other measures giving effect to the provisions of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence -Istanbul Convention).

Türkiye, ilk Resmi Raporunu 2017 yılı Temmuz ayında vermiştir. GREVIO'ya Resmi Rapor yanında ayrıca kadın kuruluşları tarafından Gölge Raporlar da gönderilmiştir.

GREVIO yaptığı incelemelerden sonra Türkiye'ye ilişkin ilk Değerlendirme Raporunu 15 Ekim 2018 tarihinde açıklamıştır.

GREVIO Türkiye Raporunda;

İstanbul Sözleşmesinin kabulünün ardından kadınlara yönelik ve aile içi şiddetle mücadele kapsamında atılan olumlu adımlara değinildikten sonra, uygulamada kadınlara yönelik şiddetle mücadelede eksikliklere ve engellere dikkat çekilmiştir.

GREVIO Değerlendirme Raporunda değinilen **"Olumlu Adımlar"** özetle:

- 2012 yılında 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadınlara Karşı Şiddetin Önlenmesine dair Kanunun kabul edilmesi;

- Kadınlara yönelik şiddetle mücadelede Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesindeki Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün bir koordinasyon kurumu olarak belirlenmesi;

- 2007-2020 yıllarını kapsayan ve şiddetle mücadele amacıyla birbirini izleyen üç Ulusal Eylem planı hazırlanması;

- Ulusal Eylem Planlarında yer verilen bir dizi tedbirlerin odağında kadınlara yönelik şiddetin bir tür ayrımcılık olduğuna değinilmesi;

- Yapılan yasal reformlar, Türk Ceza mevzuatının İstanbul Sözleşmesi'yle uyumlu hale getirilmesi;

- Kadınlara yönelik şiddetle mücadelede toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların güçlendirilmesi odaklı tedbirlerin alınmış olmasıdır.

GREVIO Raporunda dikkat çekilen **"Uygulamadaki Eksiklikler ve Engeller"** özetle:

- 6284 sayılı yasaya ilişkin idari verilerin ötesindeki ayrıştırılmış verilerin derlenmemiş ve iletilmemiş olması;

- Türkiye'nin genel politikalarında kadın erkek eşitliğinin esas alınmaması ve bunun kadınlara karşı şiddet üzerindeki potansiyel etkilerinin kapsamlı bir değerlendirmeye tabi tutulmaması;

- Türkiye'de kadının anne ve bakım sağlayıcı geleneksel rollerinin ön planda tutulması; bu eğilimin, kadın ve erkeğin aile ve toplumdaki rol ve sorumluluklarına ilişkin kalıplaşmış ayrımcı önyargılarla mücadelede engel oluşturması;

- Şiddet faillerine yönelik soruşturmalar, kovuşturmalar ve cezalandırmalara ilişkin adli verilerin mevcut olmaması, bu nedenle yasaların kolluk kuvvetleri, savcılıklar ve mahkemelerce uygulanmasının etkili bir biçimde izlenmesi önünde ciddi bir engel oluşturması;

- Devletin mağdurları koruyamamasının, kadınların zaman zaman, yeniden mağdur edilme ve/veya çifte mağduriyete uğramasına yol açması;

- İstanbul Sözleşmesi'nin ve bu sözleşme ilkelerinin savunuculuğunu yapan bağımsız kadın kuruluşlarının, ilgili sivil toplum kuruluşlarının giderek kısıtlayıcı koşullarla karşı karşıya kalmaları;

- Mahkemelerin uygulamalarıyla kadına karşı şiddet eylemlerine cezai yaptırımların caydırıcılığının gerektiği gibi sağlanamaması;

- Koruyucu tedbir kararlarının etkili bir biçimde uygulanabilmesi için, bu kararların yasal kurumlarca

mağdurun emniyeti ve güçlendirilip kurtarılması ihtiyacına gereken dikkat gösterilmemesi;

- Koruma kararlarının kısa süreli verilme eğiliminin olması.

GREVIO analizinde, Türkiye'deki terörle mücadeleye ilişkin önlemlerin, Türkiye'nin güneydoğu bölgesindeki güvenlik operasyonlarının ve başarısız darbe girişiminden sonra kamu hizmeti sektöründe memurların kitle halinde işten çıkarılması sonucunda insan kaynaklarının azalması gibi çeşitli faktörlerin, kadınların şiddetten uzak bir yaşam sürme haklarını kullanmaları açısından da engeller oluşturduğu sonucuna varılmıştır.

GREVIO Raporunda, farkındalığın artırılmasına devam edilmesi ve kadınlara karşı şiddeti önleme ve mücadeleye yönelik tedbirlerin merkezinde temel ilke olarak *toplumsal cinsiyet eşitliğinin* fiilen yaygınlaştırılmasının gerekli olduğu saptanmıştır.

GREVIO Raporunda, Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesini onaylamasının memnuniyetle karşılandığı belirtilmekle birlikte, Sözleşme hükümlerine tam uyum sağlanması açısından Türk makamlarının ek tedbirler almasını gerektiren bir dizi öncelikli konuya da dikkat çekilmiştir. Özetle:

- İstanbul Sözleşmesi'nin kapsadığı her türlü şiddetin, özellikle kadınlara ve kızlara yönelik cinsel şiddet, zorla, erken evlendirme ve 'namus' cinayetlerinin, ayrıntılı bir şekilde ele alınarak, kadınlara yönelik şiddet konusundaki işbirliğinin güçlendirilmesi;

- STK'ların desteklenmesi dâhil olmak üzere, merkezi ve yerel düzeyde kadınlara karşı şiddetin önlenmesi ve bununla mücadeleye elverişli insan ve mali kaynakların tahsis edilmesi;

- Milli koordinasyon kurumunu güçlendirerek ve özellikle kadın STK'ları dâhil olmak üzere, sivil toplum kuruluşlarının katılımını artırarak, politikaların

koordinasyonu, izlenmesi ve değerlendirilmesinin geliştirilmesi;

- Sağlık hizmetleri sektöründe veri toplamanın sistematik hale getirilmesi ve toplanan bütün idari ve adli verilerin veri toplama standartlarına uyumunun sağlanması;

- Sözleşme kapsamındaki kadınlara karşı şiddetin farklı türleri hakkında farkındalık artırıcı çalışmaların yapılması;

- Kadın STK'larının eğitim tasarlama ve uygulamadaki uzmanlıklarından da yararlanılarak, ilgili tüm profesyonellere zorunlu ilk ve hizmet içi eğitimin sağlanması;

- Yargı sürecinde adli yardım ve koruma tedbirleri sağlamanın yanı sıra, mağdurların tazminata erişiminin kolaylaştırılması;

- İltica talebinde bulunan kadınlar için, uzman kadın STK'larıyla işbirliği içinde, toplumsal cinsiyet duyarlılığını içeren usul, kılavuz ve destek hizmetlerinin oluşturulması.

Ayrıca, GREVIO Raporunda, Sözleşme'nin gereklerine tam olarak uyulması için ayrımcılığa maruz kalan veya maruz kalması mümkün olan, konumu, tercihi ve etnik kökeni farklı tüm kadınları etkileyen şiddetin önlenmesine ve bununla mücadele edilmesine ilişkin tedbirler alınması ve özellikle velayet ve ziyaret hakları ile ilgili sorunlara çözüm getirilmesi, çocuk tanıklar dahil olmak üzere, çocukların desteklenmesine ve korunmasına yönelik çalışmalar yapılması gerektiği önemle vurgulanmıştır.

Ancak, Türkiye'de kadının insan hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda politika üretecek, sorunlara çözüm getirecek Bakanlığın kaldırılmış olması, şiddetle mücadele için kurumlar ve kuruluşlar arası koordinasyonun sağlıklı bir şekilde yapılandırılmaması, İstanbul Sözleşmesinden kaynaklanan ta-

ahhütlerin yerine getilmesinin önünde ne yazıkki engel oluşturmaya devam edecektir. Bilindiği gibi, 1990 yılında kurulan Kadından Sorumlu Devlet Bakanlığı 2011 yılında kaldırılmış yerine Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurulmuştur. 2018 yılında ise yeni Cumhurbaşkanlığı sisteminde Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı olarak yapılandırılması, kanımca kadın sorunlarının gözardı edilmesine yol açacak niteliktedir. Oysa kadınlara yönelik ve aile içi şiddetle mücadele için kadın kuruluşlarının deneyimini dikkate alan kararlı bir devlet politikasına ihtiyaç vardır.

Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi **İSTANBUL SÖZLEŞMESİ**

Giriş

Avrupa Konseyi'ne üye Devletler ve bu sözleşmeyi imzalayan diğer Devletler;

İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme'yi (Avrupa Antlaşmaları Serisi (ETS)- No. 5, 1950) ve Sözleşme'nin Protokol hükümlerini, Avrupa Sosyal Şartı'nı (ETS No. 35, 1961, 1996'da gözden geçirilmiş hali, ETS No. 163), İnsan Ticaretine Karşı Eyleme İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi'ni (ETS No. 197, 2005) ve Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi'ni (ETS No. 201, 2007) hatırd tutarak;

Bakanlar Komitesi'nin Avrupa Konseyi üye ülkelere: Kadınların şiddete karşı korunmasına ilişkin Tavsiye Kararı'nı Rec (2002)5, toplumsal cinsiyet eşitliği standart ve mekanizmalarına ilişkin Tavsiye Kararı'nı Rec (2007)17, çatışmaların önlenmesi, çözümlü ve barışın inşasında kadın ve erkeklerin rolüne ilişkin Tavsiye Kararı'nı Rec (2010) ve diğer ilgili tavsiye kararlarını hatırlatarak;

Kadına yönelik şiddet alanında önemli standartları oluşturan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin büyüyen içtihat hukuku külliyyatını dikkate alarak;

Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi'ni (1996), Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'yi (1996), Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı *Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması*

Uluslararası Sözleşmesi'ni ("CEDAW", 1979) ve Sözleşme'ye Ek İhtiyari Protokol (1999) ile CEDAW Komitesi'nin kadına yönelik şiddete dair 19 No'lu Genel Tavsiye Kararı'nı, Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'yi (1989) ve Sözleşme'ye Ek İhtiyari Protokolü (2000) ve Birleşmiş Milletler Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme'yi (2006) göz önünde tutarak;

Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü'nü (2002) göz önünde tutarak;

Uluslararası insancıl hukukun temel prensiplerini ve özellikle Savaş Zamanında Sivillerin Korunmasına Dair 4. Cenevre Sözleşmesi'ni (1949) ve Sözleşme'nin 1. ve 2. Ek Protokol Hükümleri'ni hatırd tutarak;

Kadınlara yönelik her türlü şiddeti ve aile içi şiddeti kınayarak;

Kadın ve erkek arasında yasal ve fiili eşitliğin gerçekleşmesinin kadına yönelik şiddeti önlemede önemli bir unsur olduğunu kabul ederek;

Kadına yönelik şiddetin, erkekler ve kadınlar arasındaki eşitlikçi olmayan güç ilişkilerinin tarihsel bir tezahürü olduğunu ve bu güç ilişkisinin erkekler tarafından kadınlar üzerinde tahakküm kurulmasına ve kadınlara yönelik ayrımcılık yapılmasına yol açtığını ve kadınların ilerlemelerinin önünde engel olduğunu kabul ederek;

Cinsiyete dayalı şiddet gibi kadına yönelik şiddetin yapısal boyutunu ve bu şiddetin erkeklerle kıyaslan-

dığında kadınları zorla ikincil bir konuma sokmanın çok önemli toplumsal mekanizmalarından biri olduğunu kabul ederek;

Kadın ve kız çocuklarının çoğunlukla aile içi şiddet, cinsel istismar, tecavüz, zorla evlendirme, sözde “namus” adına işlenen suçlar ve cinsel organları dağıtma gibi insan haklarını ciddi bir şekilde ihlal eden şiddetin pek çok boyutuna maruz kaldıklarını ve bu durumun kadın erkek eşitliğini sağlamanın önündeki en büyük engel olduğunu büyük endişeyle kabul ederek;

Sivil halkı, özellikle de yaygın ve sistematik tecavüz ve cinsel şiddet şeklinde kadınları etkileyen silahlı çatışmalarda süregelen insan hakları ihlallerini ve cinsiyete dayalı şiddetin çatışma sürecinde ve sonrasında artması olasılığını kabul ederek;

Kadın ve kız çocuklarının cinsiyete dayalı şiddete maruz kalma riskinin erkeklerden daha fazla olduğunu kabul ederek;

Aile içi şiddetin orantısız bir şekilde kadınları etkilediğini ve erkeklerin de aile içi şiddet mağduru olabileceğini kabul ederek;

Çocukların aile içindeki şiddete tanık olmak da dâhil aile içi şiddet mağduru olduklarını kabul ederek;

Kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddetin ortadan kalktığı bir Avrupa yaratmak arzusuyla;

Aşağıdaki şekilde anlaşmışlardır:

Bölüm 1 – Amaçlar, tanımlar, eşitlik ve ayırım gözetmeme, genel yükümlülükler

Madde 1 – Sözleşmenin Amaçları

1. Bu Sözleşmenin amaçları şunlardır:

a. kadınları her türlü şiddetten korumak ve

kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddeti önlemek, kovuşturmak, ortadan kaldırmak;

b. kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına katkıda bulunmak ve kadınların güçlendirilmesi yoluyla da dahil olmak üzere, kadın ve erkek arasındaki somut eşitliği teşvik etmek;

c. kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet mağdurlarını korumak ve bu kişilere destek vermek için kapsamlı bir çerçeveyi, politikaları ve tedbirleri tasarlamak;

d. kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddeti ortadan kaldırmak amacıyla uluslararası işbirliğini güçlendirmek;

e. kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddeti ortadan kaldırmak üzere bütünsel bir yaklaşımı benimsemeye yönelik etkili bir işbirliği yapmaları için örgütlere ve kolluk kuvvetlerine destek ve yardım sağlamak.

2. Bu Sözleşme, hükümlerinin Taraf Devletler tarafından etkili bir şekilde uygulanmasını sağlamak amacıyla özel bir izleme mekanizması kurar.

Madde 2 – Sözleşme'nin kapsamı

1. Bu Sözleşme, aile içi şiddet de dâhil olmak üzere orantısız bir şekilde kadınları etkileyen, kadına yönelik her türlü şiddet biçimi için geçerlidir.

2. Taraf Devletler, bu Sözleşme'yi tüm aile içi şiddet mağdurlarına uygulamaya teşvik edilir. Taraf Devletler, bu Sözleşme hükümlerinin uygulanmasında cinsiyete dayalı şiddetin kadın mağdurlarını özellikle dikkate alır.

3. Bu Sözleşme barış zamanlarında ve silahlı çatışma durumlarında uygulanır.

Madde 3 – Tanımlar

Sözleşmenin amacı bakımından:

- a. “Kadına yönelik şiddet” ister kamusal ister özel alanda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik acı veya ıstırap veren veya verebilecek olan cinsiyete dayalı her türlü eylem veya bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma anlamına gelir ve bir insan hakları ihlali ve kadınlara yönelik ayrımcılığın bir biçimi olarak anlaşılmaktadır.
- b. “aile içi şiddet”, mağdur faille aynı haneyi paylaşıyor da paylaşmıyor da, aile veya hanede, eski veya şimdiki eşler ya da partnerler arasında meydana gelen her türlü fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddet anlamına gelir.
- c. “toplumsal cinsiyet” toplum tarafından kadın ve erkeğe yüklenen ve sosyal olarak kurgulanan roller, davranışlar ve eylemler anlamına gelir.
- d. “kadına yönelik cinsiyete dayalı şiddet” doğrudan kadınlara yalnızca kadın oldukları için uygulanan veya orantısız bir şekilde kadınları etkileyen şiddet anlamına gelir.
- e. “mağdur”, a ve b bentlerinde belirlenen davranışlara maruz kalan gerçek bir kişi anlamına gelir.
- f. “kadın” ibaresi 18 yaş altı kız çocuklarını da kapsar.

Madde 4 – Temel haklar, eşitlik ve ayırım gözetmeme

1. Taraf Devletler, özel ve kamusal alanda herkesin, özellikle de kadınların, şiddetten uzak yaşama hakkı-

nı korumak ve bu hakkı sağlamak amacıyla gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.

2. Taraf Devletler, kadınlara karşı her türlü ayrımcılığı kınar ve kadınlara karşı her türlü ayrımcılığı önlemek üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri gecikmeksizin alır ve bu kapsamda,

- kadın erkek eşitliği ilkesini kendi ulusal anayasalarına ya da diğer uygun mevzuata dahil eder ve bu ilkenin uygulamada gerçekleştirilmesini güvence altına alır;
- kadınlara yönelik ayrımcılığı, ihtiyaç bulunması halinde, yaptırımlar uygulamak yoluyla yasaklar;
- kadınlara yönelik ayrımcı yasa ve uygulamaları kaldırır.

3. Taraf Devletler bu Sözleşme'nin hükümlerinin, özellikle de mağdurların haklarını korumaya yönelik tedbirlerin cinsiyet, toplumsal cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi veya siyasi olmayan görüş, ulusal veya sosyal köken, ulusal azınlık ile ilişkilendirme, mülkiyet, soy, cinsel yönelim, cinsel kimlik, yaş, sağlık durumu, sakatlık, medeni hal, göçmen veya mülteci olma durumu ya da benzeri herhangi bir temelde ayırım gözetmeksizin uygulanmasını güvence altına alır.

4. Bu Sözleşme kapsamında kadınlara yönelik cinsiyete dayalı şiddeti önleyen ve kadınları cinsiyete dayalı şiddetten koruyan özel önlemler ayrımcılık olarak kabul edilemez.

Madde 5 – Devlet yükümlülükleri ve gereken önemi gösterme sorumluluğu

1. Taraf Devletler kadına yönelik herhangi bir şiddet eylemiyle ilişkilendenmekten kaçınır ve devlet adına hareket eden devlet yetkililerinin, görevlilerinin, or-

ganlarının, kurumlarının ve diğer aktörlerin bu yükümlülüğe uygun davranmalarını sağlar.

2. Taraf Devletler, bu Sözleşme'nin kapsamında olup devlet dışı aktörler tarafından işlenen şiddet eylemlerini gereken özeni göstererek önlemek, soruşturmak, cezalandırmak ve bu eylemlerden kaynaklı mağduriyet için tazminat sağlamak amacıyla gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.

Madde 6 – Toplumsal cinsiyete duyarlı politikalar

Taraf Devletler bu Sözleşme'den kaynaklanan yükümlülüklerinin uygulamasına ve Sözleşme hükümlerinin etkisinin değerlendirilmesine toplumsal cinsiyet perspektifini dâhil edeceğini ve kadın erkek eşitliği ve kadınları güçlendiren politikalarını teşvik edeceğini ve etkili bir şekilde uygulayacağını taahhüt eder.

Bölüm II – Bütünsel politikalar ve veri toplama

Madde 7 – Kapsayıcı ve eşgüdümlü politikalar

1. Taraf Devletler bu Sözleşme'nin kapsamına giren bütün şiddet biçimleriyle mücadele ve bu şiddetin her biçiminin önlenmesi için, ilgili tüm tedbirleri kapsayacak şekilde ülke çapında etkili, kapsayıcı ve eşgüdümlü politikaların kabul edilmesi ve uygulanması için gereken yasal veya diğer tedbirleri alır ve kadına yönelik şiddete karşı bütüncül bir mücadele yürütür.

2. Taraf Devletler 1. fıkrada bahsedilen politikaların, mağdurların haklarını bütün önlemlerin merkezine koyarak hayata geçirilmesini ve bu politikaların tüm ilgili organlar, kurumlar ve örgütlerle etkili işbirliği içerisinde uygulanmasını sağlar.

3. Uygun olan durumda bu madde gereğince alınacak tedbirlere hükümet organları, ulusal, bölgesel ve

yerel parlamentolar ve yetkililer, ulusal insan hakları kurumları ve sivil toplum örgütleri gibi tüm ilgili aktörleri kapsar.

Madde 8 – Mali kaynaklar

Taraf Devletler, bu Sözleşme'nin kapsamına giren şiddetin tüm biçimleriyle mücadeleye ve şiddetin her biçiminin önlenmesine yönelik bütünleştirilmiş politika, önlem ve programların bunları yerine getiren hükümet dışı örgütleri ve sivil toplumu da dâhil ederek yeterli düzeyde hayata geçmesi için uygun mali kaynakları ve insan kaynaklarını tahsis eder.

Madde 9 – Hükümet dışı örgütler ve sivil toplum

Taraf Devletler, ilgili hükümet dışı örgütlerin ve sivil toplumun kadına yönelik şiddetle mücadele alanında her düzeyde yaptıkları çalışmalarını göz önüne alır, teşvik eder, destekler ve bu örgütlerle etkili işbirliği gerçekleştirir.

Madde 10 – Eşgüdümü sağlayan birim

1. Taraf Devletler bu Sözleşme'nin kapsamına giren bütün şiddet biçimleriyle mücadeleye ve şiddetin her biçiminin önlenmesine yönelik politika ve önlemlerin eşgüdümünden, uygulanmasından, izlenmesinden ve değerlendirilmesinden sorumlu bir ya da birden fazla resmi birim saptar ya da kurar. Bu birimler 11. maddede bahsedilen verilerin toplanması ve sonuçların analiz edilip yayılmasında eşgüdümü sağlar.

2. Taraf Devletler, bu madde gereğince saptanan veya kurulan birimlerin 8. madde gereğince alınacak önlemlerin genel niteliği hakkında bilgi almalarını sağlar.

3. Taraf Devletler, bu madde gereğince saptanan veya kurulan organların Taraf ülkelerdeki meslektaş-

larıyla doğrudan haberleşmelerine ve ilişki kurmalarına yardımcı olur.

Madde 11 – Veri toplama ve inceleme

1. Taraf Devletler, Sözleşme'nin amacı bakımından:

- a. sözleşme kapsamında yer alan her türlü şiddet vakalarına dair ilgili ayrıştırılmış istatistiksel verileri belirli aralıklarla toplamayı;
- b. bu Sözleşme'nin kapsamına giren bütün şiddet biçimleriyle ilgili yapılan araştırmaları; şiddetin temel nedenlerini ve sonuçlarını, şiddet vakalarını ve mahkûmiyet oranlarını, ek olarak bu Sözleşme'nin uygulanması için alınan tedbirlerin etkisini incelemek amacıyla destekleyeceğini taahhüt eder.

2. Taraf Devletler, bu Sözleşme kapsamına giren bütün şiddet biçimlerinin yaygınlığını ve şiddete olan eğilimleri değerlendirmek için düzenli aralıklarla nüfus esaslı araştırmalar yapmaya çaba gösterir.

3. Taraf Devletler, uluslararası işbirliğini teşvik etmek ve uluslararası düzeyde kıyaslama çalışmasını yapılmasını sağlamak üzere, bu madde uyarınca toplanan bilgileri bu Sözleşme'nin 66. maddesinde bahsedilen uzmanlar grubuna verir.

4. Taraf Devletler, bu madde uyarınca toplanan bilgilerin kamuya açık olmasını güvence altına alır.

Bölüm III – Önleme

Madde 12 – Genel Yükümlülükler

1. Taraf Devletler, kadınların aşağı bir cins olduğu veya erkekler ile kadınlar için alışlagelmiş rollerin bulunduğu düşüncesine dayanan önyargıları, örf ve adetleri, gelenekleri ve her türlü uygulamaları yok et-

mek amacıyla kadınların ve erkeklerin sosyal ve kültürel davranış kalıplarının değiştirilmesi için gerekli tedbirleri alır.

2. Taraf Devletler, bu Sözleşme'nin kapsamına giren bütün şiddet biçimlerine karşı her gerçek ve tüzel kişiyi korumak için gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.

3. Bu madde gereğince alınan her tedbir belirli şartlar nedeniyle savunmasız bırakılan kişilerin özel ihtiyaçlarına işaret eder ve ihtiyaçları dikkate alır ve mağdurun insan haklarını merkeze koyar.

4. Taraf Devletler, tüm toplumu, özellikle erkekleri ve erkek çocukları bu Sözleşme kapsamına giren bütün şiddet biçimlerinin önlenmesine aktif bir şekilde katkıda bulunmaları için teşvik etmek amacıyla gerekli tedbirleri alır.

5. Taraf Devletler, kültür, örf ve adet, din, gelenek veya sözde "namus"un bu Sözleşme kapsamında yer alan şiddet eylemlerinin bir gerekçesi olarak kabul edilmemesini güvence altına alır.

6. Taraf Devletler, kadınların güçlenmesi için program ve faaliyetleri arttırmak amacıyla gerekli tedbirleri alır.

Madde 13 – Farkındalığı arttırma

1. Taraf Devletler, uygun olan durumlarda bu Sözleşme'nin kapsamına giren bütün şiddet biçimlerinin farklı tezahürlerinin, bunların çocuklar üzerindeki sonuçlarının ve bu şiddet biçimlerinin önlenmesi gerektiğinin toplum içinde anlaşılması ve bu konuda farkındalığın artırılması için, ulusal insan hakları kurumlarıyla ve eşitlik kurumlarıyla, sivil toplumla ve hükümet dışı örgütlerle ve özellikle de kadın hakları örgütleriyle işbirliğini içeren, düzenli ve her düzeyde

farkındalık artırıcı kampanya ve programları düzenler ya da teşvik eder.

2. Taraf Devletler, bu Sözleşme kapsamında yer alan şiddet eylemlerini önlemeye yönelik mevcut bilgi ve tedbirlerin toplum içerisinde geniş bir kapsamda yaygınlaştırılmasını güvence altına alır.

Madde 14 - Eğitim

1. Taraf Devletler, kadın erkek eşitliği, kalıplaştırılmayan toplumsal cinsiyet rollerini, karşılıklı saygıyı, kişiler arası ilişkilerde şiddetten kaçınma temelinde çatışma çözümünü, kadına yönelik cinsiyete dayalı şiddet ve kişisel bütünlük hakkı meselelerinin resmi müfredat içerisinde ve eğitim sürecinin her düzeyinde öğrencilerin gelişim kapasitelerine uygun olarak öğretim materyallerinin içerisine dâhil edilmesi için uygun olan durumlarda gerekli adımları atar.

2. Taraf Devletler, 1. fıkrada bahsedilen ilkelerin yaygın eğitim faaliyetlerinin yanı sıra spor faaliyetleri, kültürel faaliyetler, boş vakit faaliyetleri ve medya da teşvik edilmesi için gerekli adımları atar.

Madde 15 - Uzmanların eğitimi

1. Taraf Devletler, bu Sözleşme kapsamında yer alan şiddet eylemlerinin mağdurlarıyla veya failleriyle ilgilenen uzmanlara, bu tür bir şiddetin önlenmesi ve ortaya çıkarılması, kadın erkek eşitliği, mağdurların hakları ve ihtiyaçlarının yanı sıra ikincil mağduriyetin nasıl önleneceği hakkında uygun eğitimi sağlar veya bu eğitimleri güçlendirir.

2. Taraf Devletler bu Sözleşme kapsamındaki şiddet vakalarıyla ilgili başvuruların daha kapsamlı ve gerektiği gibi ele alınmasını sağlamak üzere 1. fıkrada bahsedilen eğitimin şekilde kurumlar arası eşgüdümü çok-taraflı işbirliği hakkında eğitimi içermesini teşvik eder.

Madde 16 - Önleyici müdahale ve tedavi programları

1. Taraf Devletler, aile içi şiddet faillerinin daha fazla şiddet eyleminde bulunmalarını engellemek ve şiddet içeren davranış kalıplarını değiştirmek üzere kişiler arası ilişkilerinde şiddet içermeyen davranış benimsenmeleri için failleri eğitmeyi hedefleyen programların oluşturulması veya desteklenmesi için gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.

2. Taraf Devletler faillerin, özellikle de cinsel suç faillerinin tekrar suç işlemelerini önlemeyi hedefleyen tedavi programlarının oluşturulması veya desteklenmesi için gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.

3. Taraf Devletler, 1. ve 2. fıkrada belirtilen önlemlerin alınmasında mağdurun güvenliğinin, desteklenmesinin ve insan haklarının öncelikli öneme sahip olmasını ve uygun durumda mağdurlara yönelik uzman destek hizmetleriyle yakın işbirliği içerisinde bu programların oluşturulmasını ve uygulanmasını güvence altına alır.

Madde 17 - Özel sektör ve medyanın katılımı

1. Taraf Devletler, ifade özgürlüklerine ve bağımsızlıklarına saygı duyarak, özel sektörü, bilgi ve iletişim sektörünü ve medyayı politikaların hazırlık ve uygulama aşamalarına katılmaya ve kadına yönelik şiddeti önlenmek ve kadın onuruna saygıyı arttırmak amacıyla yönerge ve öz-denetim standartlarını oluşturmaya teşvik eder.

2. Taraf Devletler, özel sektör aktörleriyle işbirliği içinde, çocuklar, ebeveynler ve eğitimcilerin içeriğinde zararlı olabilecek cinsel ya da şiddet unsuru bulunan bilgi ve iletişim ortamlarıyla başa çıkma becerilerini geliştirir ve geliştirilmesini teşvik eder.

Bölüm IV – Koruma ve destek

Madde 18 – Genel yükümlülükler

1. Taraf Devletler, bütün mağdurları daha öte şiddet fiillerine karşı korumak için gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.

2. Taraf Devletler, bu Sözleşme'nin 20. ve 22. maddelerinde ayrıntısıyla sıralanan genel ve özel yardım hizmetlerine atıfta bulunmayı da kapsayacak şekilde, Sözleşme kapsamına giren bütün şiddet biçimlerinin mağdur ve tanıklarının korunması ve desteklenmesinde, iç hukuk kuralları doğrultusunda, yargı, cumhuriyet savcılığı, kolluk kuvvetleri, yerel ve ulusal yetkililer dahil ilgili devlet kuruluşları ve yanı sıra hükümet dışı örgütler ve ilgili diğer örgütler ve yapılar arasında etkili bir işbirliğinin oluşturulması için uygun mekanizmaların mevcudiyetini sağlamak üzere gereken yasal veya diğer önlemleri alır.

3. Taraf Devletler, bu madde gereğince alınacak tedbirlerin:

- kadına yönelik şiddete ve aile içi şiddete dair cinsiyetlendirilmiş bir anlayışa dayanmasını ve mağdurların insan haklarına ve güvenliğine odaklanmasını;
- mağdurlar, failer, çocuklar ve onların toplumsal çevreleri arasındaki ilişkiyi dikkate alan bütünleştirilmiş yaklaşıma dayanmasını;
- ikincil mağduriyetin önlenmesini hedeflemesini;
- şiddetin kadın mağdurlarının güçlenmesini ve ekonomik bağımsızlık kazanmalarını hedeflemesini;
- uygun durumlarda, aynı tesiste çeşitli koruma ve destek hizmetlerinin bir arada sunulmasına olanak tanınmasını;

- çocuk mağdurları dâhil ederek savunmasız kişilerin özel ihtiyaçlarına dikkat edilmesini ve bu ihtiyaçların onlar için ulaşılabılır olmasını güvence altına alır.

4. Hizmetlerin sağlanması, mağdurların şikâyetinde bulunmasına veya faile karşı tanıklık etmesine bağlı olamaz.

5. Taraf Devletler, kendi vatandaşlarına ve uluslararası hukuk çerçevesindeki yükümlülükleri uyarınca korunma hakkına sahip olan diğer mağdurlara konsolosluk hizmeti ve diğer koruma ve destek hizmetlerini sağlamak üzere uygun tedbirleri.

Madde 19 – Bilgi

Taraf Devletler, mağdurların mevcut destek hizmetleri ve yasal tedbirler hakkında anladıkları dilde yeterli ve zamanında bilgi edinmelerini sağlamak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.

Madde 20 – Genel destek hizmetleri

1. Taraf Devletler, mağdurların şiddet sonrası toparlanmalarını kolaylaştıracak hizmetlere erişebilir olmasını sağlamak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alır. Bu tedbirler, gerek duyulduğunda, hukuki ve psikolojik danışmanlık, maddi yardım, konut, eğitim, öğretim ve iş bulmalarına yardım gibi hizmetleri içermelidir.

2. Taraf Devletler, mağdurların sağlık ve sosyal hizmetlere erişebilir olmasını ve hizmetler için yeterli kaynak ayrılmasını ve uzmanların mağdurlara yardımcı olmak ve uygun hizmetle yönlendirmek üzere eğitim almalarını sağlamak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.

Madde 21 – Bireysel/ toplu şikâyetinde destek

Taraf Devletler, mağdurların bölgesel ve uluslararası bireysel/ toplu şikâyet mekanizmaları hakkında

bilgi sahibi ve bu mekanizmalara erişebilir olmalarını güvence altına alır. Taraf Devletler, bu tür şikâyetlerin sunumunda mağdurlara duyarlı ve bilgiye dayalı destek sağlanmasını teşvik eder.

Madde 22 – Uzman destek hizmetleri

1. Taraf Devletler, bu Sözleşme kapsamında yer alan şiddet eylemlerine maruz kalmış her mağdura yeterli bir coğrafi dağılımla acil, kısa ve uzun dönem uzman destek hizmetlerini sağlamak veya bu hizmetleri düzenlemek için gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.

2. Taraf Devletler, şiddet mağduru bütün kadınların ve onların çocuklarının kadın uzmanların destek hizmetlerinden yararlanmalarını sağlar veya buna yönelik düzenlemeleri yapar.

Madde 23 – Sığınaklar

Taraf Devletler, mağdurlara, özellikle de kadınlara ve çocuklarına güvenli konaklama sağlayan ve inisiyatif kullanarak mağdurlara ulaşan, yeterli sayıda, uygun ve kolayca ulaşılabilir sığınakın hazırlanmasını sağlamak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.

Madde 24 – Telefonla yardım hattı

Taraf Devletler, bu Sözleşme'nin kapsamına giren bütün şiddet biçimleriyle ilgili olarak arayanlara, gizlilik içerisinde ya da arayanın kimliğinin gizli kalmasına gereken özeni göstererek danışmanlık vermek için ülke çapında, kesintisiz (7/24) çalışan, ücretsiz telefon destek hattı hizmeti sağlamak amacıyla gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.

Madde 25 – Cinsel şiddet mağdurlarına yönelik yardım

Taraf Devletler, mağdurlara yönelik tıbbi ve adli muayene, travma desteği ve danışmanlık sağlamak

üzere, yeterli sayıda, uygun ve kolay erişilebilir tecavüz kriz veya cinsel şiddet yönlendirme merkezlerinin kurulması için gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.

Madde 26 – Çocuk tanıklar için koruma ve destek

1. Taraf Devletler, mağdurlara yönelik koruma ve yardım hizmetlerinin sağlanmasında bu Sözleşme kapsamına giren bütün şiddet biçimlerinin çocuk tanıklarının haklarına ve ihtiyaçlarına gereken özenin gösterilmesi için gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.

2. Bu madde uyarınca alınan tedbirler, bu Sözleşme kapsamında yer alan her türlü şiddet biçiminin çocuk tanıklarının yaşlarına uygun psiko-sosyal danışmanlığı kapsar ve çocuğun yüksek yararı ilkesine gereken saygıyı gösterir.

Madde 27 – Bildirme

Taraf Devletler, bu Sözleşme kapsamına giren şiddet eylemlerinin gerçekleşmesine tanık olan veya böyle bir eylemin gerçekleşebileceğine dair makul nedenleri olan veya olası başka şiddet eylemlerinin yaşanabileceğine inanan bir kişinin bunu yetkili makamlara veya örgütlere bildirmesini teşvik etmek üzere gerekli tedbirleri alır.

Madde 28 – Uzmanlar tarafından bildirme

Taraf Devletler, belirli meslek alanlarında iç hukuk tarafından düzenlenen gizlilik kurallarının, uygun durumda, bu Sözleşme kapsamına giren şiddet eylemlerinin gerçekleştiği veya başka ciddi şiddet eylemlerinin gerçekleşebileceği konusunda makul gerekçeleri olan uzmanların bunu yetkili makamlara veya örgütlere bildirmesine engel teşkil etmemesini sağlamak üzere gerekli tedbirleri alır.

Bölüm V – Maddi hukuk

Madde 29 –Hukuk davaları ve başvuru yolları

1. Taraf Devletler mağdurların faile karşı yeterli hukuksal başvuru yollarına sahip olmasını sağlamak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.

2. Taraf Devletler, uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun biçimde, mağdurlara, kendi yetkileri kapsamında gerekli önleyici ve koruyucu tedbirleri alma görevini yerine getirmeyen devlet makamlarına karşı yeterli hukuksal başvuru yollarını sağlamak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.

Madde 30 – Tazminat

1. Taraf Devletler, mağdurların bu Sözleşme uyarınca kabul edilen suçlar için faillerden tazminat talep etme hakkına sahip olmalarını sağlamak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.

2. Ciddi bedensel hasar gören ya da sağlıkları ciddi bir şekilde zarar gören ve uğradıkları zarar fail, sigorta ya da Devlete ait sağlık ve sosyal yardım hizmetleri gibi diğer kaynaklardan karşılanmayan kişilere Devlet tarafından yeterli tazminat sağlanır. Bu hüküm, mağdurun güvenliği için gereken özen gösterildiği müddetçe, Taraf Devletlerin verdikleri tazminatı failden geri talep etmelerine engel teşkil etmez.

3. 2. fıkra uyarınca alınan tedbirler, tazminatın makul bir süre içerisinde verilmesini sağlamalıdır.

Madde 31 – Vesayet, ziyaret hakları ve güvenlik

1. Taraf Devletler, çocukların vesayeti ve ziyaret hakkının belirlenmesinde bu Sözleşme kapsamındaki şiddet vakalarının dikkate alınmasını sağlamak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.

2. Taraf Devletler, herhangi bir ziyaret veya vesayet hakkının kullanılmasının mağdurun veya çocukların

haklarını ve güvenliğini tehlikeye düşürmemesi sağlamak üzere gereken yasal veya diğer önlemleri alır.

Madde 32 – Zorla evlendirmenin hukuki sonuçları

Taraf Devletler, zorla evliliklerin mağdura aşırı maddi veya idari yük getirmeyecek şekilde yok sayılabilmesi, feshedilmesi ya da sonlandırılabilmesi için gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.

Madde 33 – Psikolojik şiddet

Taraf Devletler, zorlama veya tehditle bir kişinin psikolojik bütünlüğünü ciddi bir şekilde bozan kasıtlı davranışların cezalandırılmasını sağlamak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.

Madde 34 - Takip

Taraf Devletler, başka bir kişiye karşı mükerreren tehditkâr davranışlara girişerek kişinin güvenliğinden endişe etmesine sebep olan kasıtlı davranışların suç sayılmasını sağlamak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.

Madde 35 – Fiziksel Şiddet

Taraf Devletler, başka bir kişiye karşı kasıtlı olarak fiziksel şiddet eylemi uygulanmasının suç sayılmasını sağlamak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.

Madde 36 – Tecavüz dâhil cinsel şiddet

1. Taraf Devletler, aşağıdaki kasıtlı davranışların cezalandırılmasını sağlamak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alır:

- vücudun herhangi bir bölümüyle veya herhangi bir cisimle rızası olmadan başka bir kişinin vücuduna vajinal, anal veya oral yolla cinsel nitelikte girme;

- b. rızası olmadan bir kişiye karşı diğer cinsel nitelikte eylemlerde bulunma;
- c. rızası olmadan bir kişiye karşı üçüncü bir kişinin cinsel nitelikte eylemlerde bulunmasına sebep olma.

2. Rıza, çevreleyen koşullar bağlamında değerlendirildiğinde kişilerin özgür iradelerinin sonucunda gönüllü olarak gösterilmiş olmalıdır.

3. Taraf Devletler, 1. fıkranın hükümlerinin iç hukuk tarafından tanındığı biçimiyle eski veya şimdiki eşlere ya da partnerlere karşı gerçekleştirilen eylemler için de geçerli olmasını sağlamak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.

Madde 37 – Zorla evlilik

1. Taraf Devletler, bir yetişkini veya çocuğu evliliğe zorlayan kasıtlı davranışların suç sayılmasını sağlamak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.

2. Taraf Devletler, bir yetişkini veya çocuğu evliliğe zorlamak amacıyla yaşadığı yerin dışında başka bir ülke ya da Taraf ülkeye gitmeyi aldatıcı kasıtlı davranışların suç sayılmasını sağlamak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.

Madde 38 – Kadın sünneti

Taraf Devletler, aşağıdaki kasıtlı davranışların suç sayılmasını sağlamak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alır:

- a. sağ dış dudak, iç dudaklar ya da klitorisin tümünde ya da herhangi bir kısmında kesme, infibulasyon ya da herhangi bir şekilde sakatlanma yaratan müdahalede bulunma;
- b. bir kadını *a* bendinde listelenen herhangi bir eyleme maruz kalmaya zorlama veya bu eylemleri bir kadına yaptıрма;

- c. bir genç kızı *a* bendinde belirtilen eylemlerden herhangi birine zorla maruz bırakma ya da bunları bizzat kendisine yaptırtma.

Madde 39 – Zorunlu kürtaj ve zorunlu kısırlaştırma

Taraf Devletler, aşağıdaki kasıtlı davranışların suç sayılmasını sağlamak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alır:

- a. bir kadına, bilgilendirmeden ve önceden onayı alınmadan kürtaj yapılması;
- b. bir kadının üreme kapasitesini, kendisini usul hakkında bilgilendirmeden ve önceden onayı alınmadan sonlandıracak etkiye sahip cerrahi müdahalede bulunulması.

Madde 40 – Cinsel taciz

Taraf Devletler, özellikle de endişe verici, düşmanca, haysiyet kırıcı, aşağılayıcı veya saldırganca bir ortam yaratarak bir insanın onurunu zedelemek amacını taşıyan veya bu sonucu doğuran, cinsel nitelikteki her türlü istenmeyen sözlü, sözsüz veya fiziksel davranışın cezai veya diğer yasal yaptırımlara tabi olmasını sağlamak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.

Madde 41 – Yardım ve yataklık ve buna yeltenme

1. Taraf Devletler, bu Sözleşme'nin 33., 34., 35., 36., 37., 38. maddesinin *a* bendi ve 39. maddeleri uyarınca işlenen suçlarda kasıtlı olarak yardım ve yataklık yapılmasını bir suç olarak tanımlamak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.

2. Taraf Devletler, bu Sözleşme'nin 35., 36., 37., 38. maddesinin *a* bendi ve 39. maddeleri uyarınca belirlenen suçları kasıtlı olarak işlemeye yeltenmeyi bir suç olarak tanımlamak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.

Madde 42 – Suçların kabul edilemez gerekçeleri; sözde “namus” adına işlenen suçlar da dâhil

1. Taraf Devletler, bu Sözleşme kapsamında yer alan şiddet eylemlerinden herhangi birinin gerçekleşmesini takiben başlatılan cezai işlemlerde kültür, örf ve adet, gelenek veya sözde “namus”un bu eylemlerin gerekçesi olarak kabul edilmemesini sağlamak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alır. Bunlar arasına, özellikle, mağdurun, kültürel, dinî, toplumsal ya da geleneksel olarak kabul gören uygun davranış normlarını ve âdetlerini ihlal ettiği iddiaları da dâhildir.

2. Taraf Devletler, herhangi bir kişinin bir çocuğu 1. fıkrada bahsedilen eylemlerden herhangi birini işlemeye tahrik etmiş olmasının söz konusu kişinin gerçekleştirilen eylemlerle ilgili cezai sorumluluğunu azaltmamasını sağlamak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.

Madde 43 – Cezayı gerektiren suçların uygulanması

Bu Sözleşme uyarınca tanımlanan suçlar, mağdur ile failin arasındaki ilişkinin niteliğine bakılmaksızın uygulanacaktır.

Madde 44 – Yargılama yetkisi

1. Taraf Devletler bu Sözleşme uyarınca belirlenen herhangi bir suç:

- a. topraklarında; veya
- b. bayrakları bulunan gemilerde; veya
- c. yasalarında kaydı bulunan uçaklarda; veya
- d. vatandaşları tarafından; veya
- e. daimi ikameti kendi topraklarında bulunan bir kişi tarafından işlendiğinde yargılama yetkisine sahip olmak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.

2. Taraf Devletler, bu Sözleşme uyarınca kabul edilen her suç, kendi vatandaşlarından herhangi birine veya daimi ikameti kendi topraklarında bulunan bir kişiye karşı işlendiğinde yargılama yetkisine sahip olmak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri almaya çaba gösterirler.

3. Taraf Devletler, bu Sözleşme'nin 36., 37., 38. ve 39. maddeleri uyarınca kabul edilen suçlar hakkında açılan kovuşturmalarda suçların işlendiği ülkede cezalandırılması koşulunun yargılama yetkisinin önüne geçmemesini sağlamak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.

4. Taraf Devletler, kovuşturmanın suçun mağdurunun yapacağı bildirim ya da suçun işlendiği devletin beyanı üzerine başlatılması koşulunun bu Sözleşme'nin 36., 37., 38. ve 39. maddeleri uyarınca kabul edilen suçlar hakkında açılan kovuşturmalarda 1. fıkranın d ve e bentleri ile ilgili yargılama yetkisinin önüne geçmemesini sağlamak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.

5. Taraf Devletler, fail olduğu iddia edilen kişinin kendi ülkelerinde bulunduğu ve *Taraf Devletlerin* faili, kendi vatandaşı olduğu ülkeye geri vermemeleri durumlarında bu Sözleşme uyarınca kabul edilen suçlar hakkında yargılama yetkisine sahip olmak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.

6. Bu Sözleşme gereğince fail olduğu iddia edilen kişi üzerinde birden fazla Taraf Devletin yargılama yetkisini kullanmayı iddia ettiği durumda, Taraf Devletler, gerekirse, kovuşturma için en uygun yargılamaya karar vermek amacıyla görüşürler.

7. Uluslararası hukukun genel kuralları saklı kalmak kaydıyla, bu Sözleşme bir Taraf Devletin kendi iç hukukuna göre sahip olduğu herhangi bir cezai yargılama yetkisini dışlamaz.

Madde 45 - Yaptırımlar ve önlemler

1. Taraf Devletler, bu Sözleşme uyarınca tanımlanan suçların ciddiyetini dikkate alarak etkili, orantılı ve caydırıcı yaptırımlarla cezalandırılmalarını sağlamak üzere gereken yasal veya diğer önlemleri alır. Bu yaptırımlar, ihtiyaç bulunması halinde, suçlunun iadesine neden olabilen özgürlükten yoksun bırakmayı gerektiren kararları da içerir.

2. Taraf Devletler, faillere yönelik olarak:

- mahkûmların denetlenmesi ve izlenmesi;
- mağdurun güvenliğini de içerebilen çocuğun menfaati ilkesi başka bir yolla garanti altına alınamıyorsa velayet hakkının elinden alınması, gibi diğer tedbirleri alabilir.

Madde 46 - Cezayı ağırlaştırıcı nedenler

Taraf Devletler, halihazırda suçun unsurlarından bir kısmını oluşturmuyorlarsa, aşağıdaki koşulların, ilgili iç hukuk kurallarına uygun biçimde, bu Sözleşmede tanımlanan suçlar bağlamında verilecek cezayı ağırlaştırıcı nitelikteki koşullar olarak sayılmasını sağlamak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alır:

- a. bir suç iç hukuk tarafından tanınan eski veya şimdiki eş ya da partnere karşı ailenin bir ferdi, mağdurla evlilik dışı ilişki yaşayan veya kendi otoritesini kötüye kullanan bir kişi tarafından işlenmişse;
- b. bir suç veya ilgili suçlar mükerreren işlenmişse;
- c. suç, çeşitli şartlar nedeniyle savunmasız durumdaki bir kişiye karşı işlenmişse;
- d. suç, bir çocuğa karşı veya bir çocuğun önünde işlenmişse;

- e. suç, iki ya da daha fazla kişi tarafından birlikte işlenmişse;
- f. suç işlenmeden önce ya da suç esnasında aşırı düzeyde şiddet uygulanmışsa;
- g. suç, silah kullanılarak veya silahla tehdit ederek işlenmişse;
- h. suç mağdur için ağır fiziksel veya psikolojik hasarla sonuçlanmışsa;
- i. fail, aynı nitelikteki suçlar nedeniyle daha öncesinde mahkum edilmişse.

Madde 47 - Diğer Taraf ülke tarafından onaylanan cezalar

Taraf Devletler bu Sözleşme uyarınca kabul edilen suçlarla ilgili cezaya karar verirken, bir başka Taraf Devlet tarafından verilen nihai cezaların dikkate alınması olanağını sağlamak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.

Madde 48 - Zorunlu alternatif çatışma çözümü veya cezalandırma süreçlerinin yasaklanması

1. Taraf Devletler, bu Sözleşme'nin kapsamına giren bütün şiddet biçimleriyle ilgili olarak, arabuluculuk ve uzlaştırma da dâhil olmak üzere zorunlu alternatif çatışma çözüm süreçlerini yasaklamak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.

2. Taraf Devletler, bir para cezası emredildiği takdirde failin mağdura karşı mâli yükümlülüklerini yerine getirip getiremeyeceğini göz önünde bulundurmak üzere gereken yasal ve diğer tedbirleri alır.

Bölüm 6 - Soruşturma, kovuşturma, usul hukuku ve koruyucu önlemler

Madde 48 - Genel yükümlülükler

1. Taraf Devletler, bu Sözleşme'nin kapsamına giren bütün şiddet biçimleriyle ilgili soruşturma ve yar-

gılamaların usule aykırı bir gecikme olmaksızın görülmesini ve ceza davasının tüm aşamalarında mağdurun haklarının dikkate alınmasını sağlamak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.

2. Taraf Devletler, bu Sözleşme’de tanımlanan suçların etkili biçimde soruşturulmasını ve kovuşturulmasını sağlamak üzere, temel insan hakları ilkelerine uygun biçimde ve cinsiyetlendirilmiş şiddet anlayışını göz önünde bulundurarak, gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.

Madde 50 – Acil müdahale, önleme ve koruma

1. Taraf Devletler bu Sözleşme kapsamına giren bütün şiddet biçimlerine karşı, sorumlu kolluk kuvvetlerinin mağdurlara yeterli ve acil koruma sunarak derhal ve gerektiği gibi müdahale etmelerini sağlamak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.

2. Taraf Devletler, sorumlu kolluk kuvvetlerinin bu Sözleşme kapsamına giren bütün şiddet biçimlerinin önlenmesi ve bunlara karşı koruma sağlanması için, önleyici operasyonel tedbirlerin alınması ve delillerin toplanması da dahil, anında ve gerektiği gibi müdahale etmelerini sağlamak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.

Madde 51 – Risk değerlendirmesi ve risk yönetimi

1. Taraf Devletler, tüm ilgili yetkililerin riski yönetmek ve eğer gerekliyse eşgüdümlü koruma ve destek sağlamak için ölüm riskinin, durumun ciddiyetinin ve şiddetin tekrarlanması riskinin değerlendirilmesinin yapılmasını sağlamak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.

2. Taraf Devletler 1. fıkrada bahsedilen değerlendirmenin, usulüne uygun olarak bu Sözleşme kapsa-

mında yer alan şiddet eylemlerinin faillerinin ateşli silah taşıyor olmalarını veya ateşli silaha erişme imkânlarını, soruşturmanın tüm aşamasında ve koruyucu önlemlerin uygulanması sırasında dikkate alarak gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.

Madde 50 – Acil müdahale, önleme ve koruma

Taraf Devletler, yetkili makamların yakın tehlike halinde aile içi şiddet failinin mağdurun veya risk altında olan kişinin ikametini yeterli zaman dilimi içerisinde terk etmesini emretme ve failin mağdurun ikametine girmesini ya da mağdurla veya risk altında olan kişiyle irtibata geçmesini yasaklama yetkisine sahip olmasını sağlamak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alır. Bu madde gereğince alınacak tedbirlerde, mağdurun veya risk altındaki kişinin güvenliğinin sağlanmasına öncelik verilir.

Madde 53 – Kısıtlama veya koruma kararları

1. Taraf Devletler bu Sözleşme’nin kapsamına giren bütün şiddet biçimlerinin mağdurlarının uygun kısıtlama veya koruma kararlarından yararlanmasını sağlamak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.

2. Taraf Devletler 1. fıkrada bahsedilen kısıtlama veya koruma kararlarının:

- acil koruma sağlamaya yönelik olmasını ve mağdura gereksiz mali veya idari külfet doğurmasını;
- belirli bir süre için ya da değiştirilene ya da kaldırılana kadar geçerli olmasını;
- gerekli olduğunda hemen etki yaratacak şekilde nizasız (ex parte) alınmasını;
- diğer yargı süreçlerini dikkate almaksızın ya da bunlara ek olarak alınmasını;

- daha sonra başlatılacak yargı süreçlerine dahil edilmesini

sağlamak üzere gereken yasal veya diğer önlemleri alır.

3. Taraf Devletler 1. fıkrada saptanan kısıtlama veya koruma emirlerinin ihlallerin etkili, orantılı ve caydırıcı cezai veya diğer yasal yaptırımlara tabi olmasını sağlamak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.

Madde 54 – Sorgulamalar ve kanıt

Taraf Devletler herhangi bir hukuk veya cezai davada mağdurun cinsel geçmişi ve davranışıyla ilgili var olan kanıtlara yalnızca davayla ilgili ve gerekliyse izin verilmesini sağlamak üzere gereken yasal veya diğer önlemleri alır.

Madde 55 – Nizasız (*ex parte*) ve re'sen (*ex officio*) yargılama

1. Taraf Devletler, bu Sözleşme'nin 35, 36, 37, 38 ve 39. maddelerinde tanımlanan suçlarla ilgili soruşturma ve kovuşturmaların, suçun kısmen ya da tamamen kendi topraklarında işlenmiş olması durumunda, mağdurun ifadesine ya da şikayetine bağlı olmamasını ve mağdurun ifadesini ya da şikayetini geri çekmesi durumunda dahi devam edebilmesini sağlar.

2. Taraf Devletler, kendi iç hukuk kurallarının öngördüğü koşullara uygun biçimde, bu Sözleşme'de kabul edilen suçlarla ilgili yürütülen soruşturma ve yargılamalarda mağdurun kendi talebi doğrultusunda kamu kuruluşlarından ve hükümet dışı örgütlerden ve aile içi şiddet danışmanlarından yardım ve/veya destek almasına olanak sağlamak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.

Madde 56 – Koruma önlemleri

1. Taraf Devletler, sorgulama ve hukuki işlemlerin tüm aşamasında mağdurların haklarını ve menfaatlerini, tanık durumunda olduklarında özel ihtiyaçlarını da dâhil ederek korumak için:

- a. onların aynı zamanda ailelerinin ve tanıkların, gözdağından, misillemeden ve mağdur olma durumunun tekrarlanmasından korunmalarını sağlamak;
- b. mağdurun, en azından kendisinin veya ailesinin tehlikede olabileceği durumlarda, failin kaçtığı ya da geçici veya kati olarak serbest bırakıldığı hakkında bilgilendirilmesini sağlamak;
- c. iç hukuk kurallarının öngördüğü koşullar altında mağdurlara hakları ve faydalanabilecekleri hizmetler ve şikayetlerinin takibi, masraflar, sorgulama veya davaların genel prosedürü ve onların prosedür içindeki rolleri, ek olarak davalarının sonuçları hakkında bilgi vermek;
- d. mağdurun, iç hukuk kurallarının usulüne uygun olarak sesinin duyulmasını, kanıt temin etmesini ve kendi görüşlerini, ihtiyaçlarını ve kaygılarını doğrudan veya bir aracıyla sunmasını ve bunların dikkate alınmasını sağlamak;
- e. mağdurlara haklarının ve menfaatlerinin usule uygun olarak sunulması ve dikkate alınması için uygun destek hizmeti sunmak;
- f. mağdurun özel yaşantısı ve görüntüsünü korumak için tedbirlerin alınmasını sağlamak;
- g. mağdur ve failer arasındaki iletişimin mahkemede ve kolluk kuvvetlerinin mevkiinde, mümkün olduğu ölçüde önlenmesini sağlamak;

- h. davaya taraf olarak katılan ya da kanıt sunan mağdurlara bağımsız ve yetkin çevirmenler sağlamak;
- i. iç hukuk kurallarına uygun biçimde, mağdurun esasen mevcut ve uygun iletişim teknolojilerinden yararlanarak mahkeme salonuna gitmeden ya da en azından fail olduğu iddia edilen kişinin mahkeme salonunda bulunmadığı bir ortamda ifade vermesini sağlamak

üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.

2. Kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet mağduru ve tanığı olan bir çocuğa, çocuğun yararı ilkesini dikkate alarak uygun durumlarda özel koruma önlemleri sağlanacaktır.

Madde 57 – Adli yardım

Taraf Devletler, mağdurların iç hukuk kurallarının öngördüğü koşullar altında hukuki yardım ve ücretsiz adli yardım alma hakkını temin eder.

Madde 58 – Zaman aşımı

Taraf Devletler, bu Sözleşme'nin 36, 37, 38 ve 39. maddelerinde tanımlanan suçlarla ilgili yasal işlemlerin başlatılması için öngörülen zaman aşımı süresinin, mağdurun reşit olmasından sonra etkili bir dava sürecini başlatmaya olanak tanıyacak şekilde, yeterli bir süre devam etmesini ve suçun ağırlığıyla orantılı sağlamak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.

Bölüm 7 – Göç ve sığınma

Madde 59 – Oturma izni

1. Taraf Devletler, ikametgâh durumu iç hukuk tarafından tanınan eş veya partnere bağlı olan mağdurlara, evliliğin veya ilişkinin bozulması durumunda

özellikle zor koşullarda, başvuru üzerine, evliliğin ya da ilişkinin süresini dikkate almaksızın özerk oturma izninin verilmesini sağlamak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alır. Özerk oturma izninin verilmesine ve süresine ilişkin koşullar iç hukuk tarafından belirlenir.

2. Taraf Devletler ikametgâh durumu iç hukuk tarafından tanınan eş veya partnere bağlı olan mağdurların ikametgâh nedeniyle başlatılan sınır dışı işlemlerini özerk oturma izni için başvurularına olanak sağlayacak şekilde durdurabilmelerini sağlamak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.

3. Taraf Devletler, aşağıdaki durumlardan biri veya her ikisi birden söz konusu olduğunda mağdurlara yenilenebilir oturma izni verir:

a. yetkili makam, mağdurların kişisel durumlarının bir gereği olarak kalmalarının gerekli olduğunu uygun bulduğu takdirde;

b. yetkili makam, mağdurların soruşturma veya cezai işlemler sırasında yetkili makamlarla işbirliği içinde olmaları amacıyla kalmalarının gerekli olduğunu uygun bulduğu takdirde.

4. Taraf Devletler evlilik amacıyla başka bir ülkeye getirilen ve sonucunda daimi olarak yaşadıkları ülkenin oturma iznini kaybeden zorla evlilik mağdurlarına, izinlerini geri alabilmelerini sağlamak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.

Madde 60 – Cinsiyete dayalı sığınma talebi

1. Kadına yönelik cinsiyete dayalı şiddetin, Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi 1A (2) maddesi anlamında zulüm olarak ve tamamlayıcı/ ikincil korumayı gerektiren ciddi hasar biçimi olarak tanımlanmasını sağlamak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.

2. Taraf Devletler, Sözleşme’de tanımlanan tüm gerekçelerin toplumsal cinsiyete duyarlı bir şekilde yorumlanmasını ve bu gerekçelerden herhangi biri ya da bir kaçını nedeniyle zulüm görme tehdidi söz konusuysa başvuru sahiplerine, yürürlükteki ilgili araçlarla mülteci statüsünün tanınmasını güvence altına alır.

3. Taraf Devletler sığınma başvurusu yapanlar için toplumsal cinsiyete duyarlı kabul usullerini ve destek hizmetlerini ve yanı sıra toplumsal cinsiyet yönergelerini ve mülteci statüsünün belirlenmesi ve uluslararası koruma için başvuruyu da kapsayan, toplumsal cinsiyete duyarlı sığınma usullerini geliştirmek için gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.

Madde 61 - Geri göndermeme

1. Taraf Devletler, uluslararası hukuk çerçevesindeki yükümlülükleri uyarınca *geri göndermeme* ilkesinin tanınması için gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.

2. Taraf Devletler statüsü ve ikametine bakılmaksızın korumaya muhtaç kadına yönelik şiddet mağdurlarının hayatlarının risk altında olabileceği ya da işkenceye veya insanlık dışı muameleye veya cezalandırılmaya maruz kalabilecekleri hiçbir ülkeye hiçbir durum altında iade edilmeyeceklerini güvence altına almak üzere gereken yasal veya diğer önlemleri alır.

Bölüm 8 - Uluslararası İşbirliği

Madde 62- Genel ilkeler

1. Taraf Devletler bu Sözleşme’nin hükümleri uyarınca, medeni ve cezai konulardaki işbirliğinin ilgili uluslararası ve bölgesel araçlarının uygulanması ve iç hukuk kuralları ile karşılıklı mevzuatlarına dayanarak kararlaştırılan düzenlemeler vasıtasıyla aşağıda belirtilen amaçlar dâhilinde, mümkün olan en geniş kapsamda işbirliği yapar:

a. bu Sözleşme’nin kapsamına giren bütün şiddet biçimlerinin önlenmesi ve şiddete karşı mücadele edilmesi;

b. mağdurların korunması ve mağdurlara yardım sağlanması;

c. Sözleşme uyarınca kabul edilen suçlarla ilgili soruşturmalar ya da yargılamalar;

d. Koruma emirleri de dahil, Taraf Devletlerin yargı makamlarınca verilen hukuk ya da ceza kararlarının uygulanması.

2. Taraf Devletler, Sözleşme uyarınca kabul edilen, ikamet ettikleri ülke haricinde başka bir Taraf Devletin topraklarında işlenen suçlardan mağdur olanların, ikamet ettikleri devletin yetkili makamlarından önce şikâyette bulunmalarını sağlamak için gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.

3. Bu sözleşmeye taraf bir başka Taraf Devlet tarafından hukuk ya da ceza davalarında verilen kararların uygulanması ya da suçluların iadesi ve suçla mücadelede anlaşma temelinde karşılıklı işbirliği yapan bir taraf Devlet, bu Sözleşmede tanımlanan suçlarla ilgili olarak hukuk ya da ceza davalarında verilen kararların uygulanması ya da suçluların iadesi ve suçla mücadele konusunda henüz böyle bir anlaşma yapmadığı bir Taraf Devletten böyle bir işbirliği talebi aldığında, karşılıklı işbirliği için bu Sözleşmenin esas alınmasını dikkate alabilir.

4. Taraf Devletler, 18. maddenin 5. paragrafı uyarınca mağdurların korunmasını kolaylaştırmak amacıyla üçüncü devletler ile ikili ve çok taraflı anlaşmalar da dahil olmak üzere, kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddetin önlenmesi ve şiddetle mücadeleyi üçüncü ülkelerin yararlandığı kalkınma amaçlı yardım programlarına, ihtiyaç bulunması halinde, entegre etmeye çalışır.

Madde 63 – Risk altındaki kişilerle ilgili tedbirler

Bir Taraf Devletin, başka bir taraf ülke topraklarında yaşayan bir kişinin bu Sözleşme'nin 36, 37, 38 ve 39. maddelerinde belirtilen bir şiddet eylemine her an maruz kalma riskinin olduğuna dair makul sebepleri varsa, bilgisi olan bu Taraf Devletin gerekli koruma önlemlerinin alınmasını sağlamak amacıyla elindeki bilgileri gecikmeden, bahsedilen kişinin sınırları içerisinde olduğu ülkeye iletmesi teşvik edilmektedir. Uygulanabildiği yerde, bu bilgi, risk altındaki kişinin yararı için mevcut koruma önlemleri hakkında ayrıntılı bilgi içermelidir.

Madde 64 – Bilgi Edinme

1. Gerekli önlemlerin alınmasının talep edildiği Taraf Devlet, bu önlemlerin alınmasını talep eden Taraf Devleti bu madde altında yapılan eylemin nihai sonucu konusunda hızlı bir şekilde bilgilendirmelidir. Gerekli önlemlerin alınmasının talep edildiği Taraf Devlet, istenilen önlemlerin uygulanmasını imkânsız kılan ya da bu önlemlerin uygulanmasının gecikmesi muhtemel olduğu durumlarda da önlemlerin alınmasını talep eden Taraf Devleti derhal bilgilendirmelidir.

2. Taraf Devlet, önceden talep olmadan, kendi iç hukuk sınırları içerisinde, kendi yaptığı soruşturma çerçevesinde edindiği bilgiyi, bu bilginin diğer Taraf Devlete bu Sözleşme uyarınca kabul edilen ve ceza gerektiren suçları önlemede, soruşturma başlatma ve yürütmeye, bu tür ceza gerektiren suçların kovuşturmasında yardımcı olabileceğini düşündüğünde ya da kendi soruşturması kapsamında edindiği bu bilginin bu madde altında diğer Taraf Devlet tarafından işbirliği talebine yol açacağını düşündüğünde, edindiği bilgiyi diğer ülkeye iletir.

3. 2. paragraf uyarınca konuyla ilgili herhangi bir bilgi alan Taraf Devlet, bu bilgileri, uygun görüldüğünde davanın açılması için ya da bu bilginin ilgili medeni ve cezai davalarda dikkate alınması için kendi ülkesindeki yetkili makamlarına ibraz etmelidir.

Madde 65 – Veri Koruma

Kişisel bilgiler, Taraf Devletlerin Kişisel Verilerin Otomatik İşlemden Geçirilme Sürecinde Bireylerin Korunması Hakkında Sözleşme (ETS No.108) altındaki yükümlülüklerine uygun biçimde saklanmalı ve kullanılmalıdır.

Bölüm 9 – İzleme mekanizması

Madde 66 – Kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddete karşı uzman eylem grubu

1. Kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddete karşı uzman eylem grubu (bundan sonra “GREVIO” olarak geçecek olan) Sözleşme'nin Taraf Devletlerce uygulanmasını izleyecektir.

2. GREVIO, cinsiyet ve coğrafi dağılım dengesine ek olarak çok disiplinli uzmanlık bilgileri de dikkate alınarak en az 10, en fazla 15 üyeden oluşur. Üyeleri, Taraflar Komitesi tarafından Taraf Devletlerce aday gösterilenler arasından, dört yıl boyunca bir kez yenilenebilir şekilde ve Taraf Devletlerin vatandaşları arasından seçilir.

3. İlk başta 10 üyenin seçimi, bu Sözleşme'nin yürürlüğe girmesini izleyen bir yıl içerisinde yapılır. Ek beş üyenin seçimi 25. onay veya katılımı takiben yapılır.

4. GREVIO üyelerinin seçimi aşağıdaki ilkelere bağlıdır:

- üyeler, insan hakları, toplumsal cinsiyet eşitliği, kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet,

mağdurların korunması ve onlara yardımcı olma alanında yetkinliğe sahip olarak bilinen yüksek ahlaki karaktere sahip olan veya bu Sözleşme kapsamında belirlenen alanlarda profesyonel deneyimini göstermiş olan kişiler arasından şeffaf bir prosedür içerisinde seçilir;

- b. GREVIO'nun (herhangi) iki üyesi aynı ülkenin vatandaşı olamaz;
- c. üyeler temel yasal sistemleri temsil etmelidirler;
- d. üyeler kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet alanında ilgili aktör ve organları temsil etmelidirler;
- e. üyeler kendi şahsi sıfatlarıyla görev yaparlar. Görevlerini yerine getirirken bağımsız ve tarafsızdırlar ve görevlerini etkili bir şekilde yerine getirmeye hazırdırlar.

5. GREVIO'nun üyelerinin seçim prosedürü, Sözleşme'nin yürürlüğe girmesini takiben altı ay içerisinde Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından, Taraf Devletlerle istişare edildikten ve oybirliği sağlandıktan sonra belirlenir.

6. GREVIO kendi iç tüzüğünü kendisi belirler.

7. GREVIO üyeleri ve 68. maddenin 9. ve 14. fıkralarında düzenlendiği gibi ülke ziyaretleri gerçekleştiren heyetlerin diğer üyeleri, Sözleşme'nin ek bölümünde kabul edilen imtiyaz ve muafiyetlerden yararlanırlar.

Madde 67 – Taraf Devlet Komitesi

1. Taraf Devlet Komitesi, Taraf Devletlerin Sözleşme'deki temsilcilerinden oluşur.

2. Taraf Devlet Komitesi, Avrupa Konseyi Genel Sekreteri tarafından toplanır. Komite'nin ilk toplantısı GREVIO üyelerini seçmek için Sözleşme'nin yürürlüğe girmesini takiben 1 yıl içerisinde yapılır. Sonrasında Komite, Taraf Devletlerin 3'te 1'i, Taraf Devlet Komitesi'nin Başkanı veya Genel Sekreter talep ettiği zaman toplanır.

3. Taraf Devlet Komitesi kendi iç tüzüğünü kendisi yapar.

Madde 68 – İç tüzük

1. Taraf Devletler, GREVIO tarafından incelenmek üzere Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne bu Sözleşme hükümlerine etkililik kazandırmak için aldıkları hukuki ve diğer tedbirleri içeren GREVIO tarafından hazırlanan soru formuna dayanan raporu sunar.

2. GREVIO, 1. fıkra uyarınca sunulan raporu, Taraf Devlet'in ilgili temsilcileriyle birlikte inceler.

3. Sonraki değerlendirme usulleri, uzunluğuna GREVIO tarafından karar verilen dönemlere ayrılır. Her dönemin başında GREVIO, değerlendirme usulünün dayandığı belirli hükümleri seçer ve soru formu gönderir.

4. GREVIO izleme usulünü tamamlamak için uygun araçları tanımlar. GREVIO özellikle her değerlendirme süreci için, Taraf Devletler tarafından değerlendirme usulünün uygulanmasının gerekçesi olarak hizmet edecek anketi kabul eder. Soru formu, tüm Taraf Devletler tarafından ele alınır. Taraf Devletler soru formuna ek olarak GREVIO'dan gelen daha başka bilgi talebine yanıt verir.

5. GREVIO, Sözleşme'nin uygulaması hakkında ilgili hükümet dışı örgütlerden ve sivil toplumdan ek olarak ulusal kurumlardan insan haklarının korunması amacıyla bilgi alabilir.

6. GREVIO Sözleşme'nin alanına giren diğer bölgesel ve uluslararası belgelerden ve birimlerden alınan mevcut bilgilere gereken önemi gösterir.

7. Her değerlendirme dönemi için soru formu kabul edildiğinde GREVIO, mevcut verilere ve Sözleşme'nin 11. maddesinde bahsedildiği gibi Taraf Devletlerdeki araştırmalara gereken önemi gösterir.

8. GREVIO, Sözleşme'nin uygulamasıyla ilgili Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri, Parlamenter Meclisi ve Avrupa Konseyi'nin diğer ilgili uzmanlaşmış birimlerinden, ek olarak diğer uluslararası belgelere referansla kurulan birimlerden bilgi alabilir. Bu birimlere sunulan şikâyetler ve bunların çıktıları GREVIO'ya ulaştırılacaktır.

9. GREVIO, ulusal makamlarla işbirliği içerisinde ve bağımsız ulusal uzmanların yardımıyla, edinilen bilginin yetersiz olmasına veya 14. fıkranın öngördüğü durumlara bağlı olarak ülke ziyaretleri organize eder. GREVIO ziyaretler boyunca belirli alanlarda uzmanlaşmış kişiler tarafından desteklenebilir.

10. GREVIO Sözleşme hükümlerinin uygulanmasına ait değerlendirmelere dayanan analizleri içeren bir rapor taslağı hazırlar, ek olarak taslağın öneri ve teklifleri, ilgili Taraf Devlet bakımından belirlenen sorunları ele alabilir. Değerlendirmeye tabii tutulan rapor taslağı, Taraf Devlete yorumlarını almak için iletilir. Raporun yayımlanmasında Taraf Devletin yorumları dikkate alınır.

11. Taraf Devletler tarafından gelen yorumlar ve alınan bilgilere dayanarak GREVIO, Taraf Devlet tarafından Sözleşme'nin hükümlerini uygulamak için alınan tedbirleri içeren kendi rapor ve elde ettiği sonuçları yayınlar. Bu rapor ve varılan sonuçlar ilgili Taraf Devlete ve Taraf Devletler Komitesine gönderilir. Rapor ve GREVIO'nun vardığı sonuçlar, Taraf Devletin nihai yorumlarıyla birlikte, bunların kabulü sırasında yapıldığı gibi, kamuya açıklanır.

12. 1. ilâ 8. fıkraların hükümleri saklı kalmak üzere, GREVIO'nun raporu ve vardığı sonuçlara dayanarak Taraf Devletler Komitesi, Taraf Devlete yönelik (a) GREVIO'nun vardığı sonuçların uygulanması için alınan tedbirlerle ilgili, eğer gerekliyse tedbirlerin uygulamalarıyla ilgili bilgilerin sunulması için bir zaman belirleyerek ve (b) Taraf Devlet ile Sözleşme'nin gerektiği şekilde uygulanması için işbirliğini geliştirme amacıyla tavsiyeler yayınlar.

13. GREVIO, Sözleşme'yle ilgili ciddi ihlalleri önlemek ya da boyutunu veya sayısını azaltmak için acil dikkat gerektiren sorunların var olduğu bir duruma işaret eden güvenilir bilgiler aldığında, kadına yönelik ciddi, büyük veya süregelen şiddet biçimlerinin önlenmesi için alınan tedbirlere ilişkin özel bir raporun acilen sunulmasını talep edebilir.

14. İlgili Taraf Devlet tarafından sunulan bilgiler göz önüne alınarak, ek olarak daha başka güvenilir bilgi bulunduğu, GREVIO soruşturma yürütülmesi ve acilen GREVIO'ya raporlanması için bir veya birden fazla üyesini belirler. Gerekli bulunduğu takdirde ve Taraf Devlet'in rızasıyla soruşturma, Taraf Devlet'e ziyareti içerebilir.

15. 14. fıkrada belirtilen soruşturmada elde edilen bulgular incelendikten sonra GREVIO, bu bulguları ilgili Taraf Devlet'e ve ihtiyaç bulunması halinde Taraf Devletler Komitesi'ne ve Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'ne diğer yorum ve tavsiyelerle birlikte iletir.

Madde 69 – Genel tavsiyeler

GREVIO ihtiyaç bulunması halinde Sözleşme'nin uygulanması hakkında genel tavsiyeleri kabul eder.

Madde 70 – İzlemeye parlamenter katılım

1. Ulusal parlamentolar, Sözleşme'nin uygulanması için alınan tedbirlerin izlenmesine katılmaları için davet edilebilir.

2. Taraf Devletler GREVIO'nun raporlarını kendi ulusal parlamentolarında sunabilir.

3. Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi, Sözleşme'nin uygulanmasını değerlendirmek için düzenli olarak davet edilir.

Bölüm 10 - Diğer uluslararası belgelerle olan ilişki

Madde 71 - Diğer uluslararası belgelerle olan ilişki

1. Bu Sözleşme, Sözleşme'ye Taraf Devletlerin taraf olduğu veya olacağı ve bu Sözleşme'nin hükmettiği meselelerdeki hükümleri içeren diğer uluslararası belgelerden kaynaklı yükümlülükleri etkilemez.

2. Bu Sözleşme'ye Taraf Devletler, Sözleşme'nin hükümlerini tamamlamak veya güçlendirmek ya da somutlaştırılan ilkelerin uygulanmasını kolaylaştırmak amacıyla bu Sözleşme'de değinilen meselelerde birbirleriyle iki ya da çok taraflı anlaşmalar yapabilir.

Bölüm 11 - Sözleşme'de değişiklikler

Madde 72- Değişiklikler

1. Taraf Devlet tarafından sunulan Sözleşme'deki her değişiklik önerisi, Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne iletilir ve kendisi tarafından Avrupa Konseyi üye ülkelerine, her imzalayan Devlete, Taraf Devlete, Avrupa Birliği'ne ve 75. madde hükümleri uyarınca bu Sözleşme'yi imzalamaya çağrılan her devlete ve 76. madde hükümleri uyarınca bu Sözleşme'yi kabul etmeye çağrılan her devlete yönlendirilir.

2. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, Avrupa Konseyi üyesi olmayan Sözleşme'nin Taraf Devletlerinin görüşüne başvurduktan sonra değişiklik önerisini dikkate alır ve Avrupa Konseyi Statüsü'nün 20. maddesinin d fıkrasında öngörüldüğü gibi çoğunluğa göre değişikliği kabul eder.

3. 2.fıkra uyarınca Bakanlar Komitesi tarafından kabul edilen her değişiklik metni, kabul için Taraf Devletlere iletilir.

4. 2.fıkra uyarınca kabul edilen her değişiklik, tüm Taraf Devletlerin, Genel Sekreter'i değişikliği kabul ettikleri hakkında bilgilendirdiği tarihten sonraki bir aylık süre sonunu takiben ayın ilk günü yürürlüğe girer.

Bölüm 12 - Son hükümler

Madde 73 - Sözleşme'nin etkileri

Bu Sözleşme'nin hükümleri, kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddetin önlenmesi ve bunlarla mücadelede kişilere daha uygun haklar sağlayan iç hukuk hükümlerine ve yürürlükte olan veya yürürlüğe konabilecek olan bağlayıcı uluslararası belgelere halel getirmez.

Madde 74 - Uyuşmazlığın çözümü

1. Taraf Devletler, Sözleşme'nin uygulanması veya yorumlanması sırasında doğabilecek her uyuşmazlığı müzakere, uzlaşma, hakemlik gibi araçlarla veya karşılıklı anlaşmayla kabul edilen diğer barışçı çözüm yollarıyla çözmek için çaba göstereceklerdir.

2. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Taraf Devletlere, uyuşmazlık sırasında kullanmak için üzerinde mutabakata varmaları koşuluyla çözüm yöntemleri sağlayabilir.

Madde 75 - İmzalama ve yürürlüğe girme

1. Bu Sözleşme Avrupa Konseyi üyelerinin ve Sözleşme'nin hazırlanmasına katılan üye olmayan ülkelerin ve Avrupa Birliği'nin imzasına açıktır.

2. Bu Sözleşme kabule veya onaya tabidir. Kabul veya onay belgeleri Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne verilir.

3. Bu Sözleşme 2. fıkranın hükümleri uyarınca, Sözleşme tarafından bağlı kılınma rızalarını açıkla-

yan en az sekizi Avrupa Konseyi üyesi olan on Devlet tarafından imzalanmasından sonraki üç aylık süre sonunu takiben ayın ilk günü yürürlüğe girer.

4. 1.fıkıradaki bahsedilen, sonradan Sözleşme tarafından bağlı kılınma rızasını açıklayan her devlet ve Avrupa Birliği açısından Sözleşme, kabul veya onay belgelerinin verildiği tarihten sonraki üç aylık süre sonunu takiben ayın ilk günü yürürlüğe girer.

Madde 76 – Sözleşme’ye katılım

1. Sözleşme yürürlüğe girdikten sonra, Taraf Devletlerin Sözleşme’yi istişare etmelerinin ve oybirliğinin sağlanmasının ardından Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, Avrupa Konseyi’ne üye olmayan ve Sözleşme’nin hazırlanmasına katılmamış olan herhangi bir devleti, Avrupa Konseyi Statüsü’nün 20. maddesinin *d* fıkrası gereğince oyçokluğuyla ve Bakanlar Komitesi’ne katılmaya yetkili Taraf Devlet temsilcilerinin oybirliğiyle Sözleşme’yi kabul etmesi için davet edebilir.

2. Kabul eden her devlet açısından Sözleşme, katılım belgesinin Avrupa Konseyi Genel Sekreteri’ne verilmesinden sonraki üç aylık süre sonunu takiben ayın ilk günü yürürlüğe girer.

Madde 77 – Ülkelerde uygulama

1. Her devlet veya Avrupa Birliği, imza sırasında veya kabul, onay veya katılım belgelerini verirken Sözleşme’nin uygulanacağı bölgeyi veya bölgeleri belirtebilir.

2. Herhangi bir Taraf Devlet, daha sonraki bir tarihte Avrupa Konseyi Genel Sekreteri’ne yapacağı bir bildirimle, uluslararası ilişkilerinden sorumlu olduğu veya sorumluluğunu üstlendiği ve bildirimde belirtilen ülkelerin dışındaki bölgelerde bu Sözleşme’yi uygulayacağını belirtebilir. Bu gibi bir ülke açısından

Sözleşme, böyle bir bildirim Genel Sekreter tarafından alınmasından sonraki üç aylık sürenin bittiği ayı takip eden ayın ilk günü yürürlüğe girer.

3. Önceki iki fıkranın altında yapılan her bildirim, böyle bir bildirimde belirtilen her ülke açısından Avrupa Konseyi Genel Sekreteri’ne yapılacak bir bildirimle geri çekilebilir. Geri çekilme, böyle bir bildirim Genel Sekreter tarafından alınmasından sonraki üç aylık sürenin bittiği ayı takip eden ayın ilk günü yürürlüğe girer.

Madde 78 – Çekinceler

1. 2. ve 3. fıkralarda öngörülen istisnalar dışında, bu Sözleşme’nin hükümleri açısından hiçbir çekince konulamaz.

2. Her devlet veya Avrupa Birliği imza sırasında veya kabul, onay veya katılım belgelerini verirken Avrupa Konseyi Genel Sekreteri’ne yapacağı bir bildiriyle;

- 30. Madde’nin 2. fıkrası;
- 44. Madde’nin 1. fıkrasının e bendi ve 3. ve 4. fıkraları;
- Küçük suçlarla ilişkili olarak 35. Madde bağlamında 55. Madde’nin 1. paragrafı
- 37., 38., ve 39. Madde’ler bağlamında 58. Madde;
- 59. Madde

hükümlerini uygulamama veya sadece özel vaka ya da durumlarda uygulama hakkını saklı tutacağını belirtebilir.

3. Her devlet veya Avrupa Birliği, imza sırasında veya kabul, onay veya katılım belgelerini verirken Avrupa Konseyi Genel Sekreteri’ne yapacağı bir bildiriyle, 33. ve 34. maddelerde bahsedilen davranışlar için ce-

zai yaptırımlar yerine cezai olmayan yaptırımlar sağlama hakkını saklı tutacağını belirtebilir.

4. Her Taraf Devlet yaptığı çekinceyi, Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne yapacağı bir bildiriyle tümüyle ya da kısmen geri çekebilir. Bu bildiri Genel Sekreter tarafından alındığı tarihte yürürlüğe girer.

Madde 79 – Geçerlilik ve çekincelerin gözden geçirilmesi

1. 78. maddenin 2. ve 3. fıkralarında bahsi geçen çekinceler, Sözleşme'nin ilgili Taraf Devlet açısından yürürlüğe girdiği günden itibaren 5 yıl boyunca geçerlidir. Ancak, söz konusu çekinceler aynı süreyle geçerli olacak şekilde yenilenebilir.

2. Çekincenin bitiş tarihinin 18 ay öncesinde Avrupa Konseyi Genel Sekreterliği, ilgili Taraf Devlete bitiş tarihini bildirecektir. Bitiş tarihinden en geç üç ay önce Taraf Devlet, çekincenin devam ettiğini, değiştirildiğini veya geri çekildiğini Genel Sekreter'e bildirir. İlgili Taraf Devletin böyle bir bildirimde bulunmaması durumunda Genel Sekreterlik, Taraf Devlet'i, çekincenin otomatik olarak 6 aylık bir süreye uzatıldığı hakkında bilgilendirir. Taraf Devletin bu sürenin bitimine kadar çekincisini devam ettirme veya değiştirme niyetini bildirmemesi durumunda çekince zaman aşımına uğrar.

3. Bir Taraf Devlet 78. maddenin 2. ve 3. paragrafı uyarınca çekince koyuyorsa, çekincenin yenilenmesinden önce veya talep üzerine, çekincenin devam etmesini meşru kılan nedenleri içeren bir açıklamayı GREVIO'ya iletir.

Madde 80 – Fesih

1. Her Taraf Devlet istediği zaman Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne yapacağı bir bildiriyle bu Sözleşme'yi feshedebilir.

2. Bu tür fesihler bildirinin Genel Sekreter tarafından alınmasından sonraki üç aylık süre sonunu takiben ayın ilk günü yürürlüğe girer.

Avrupa Konseyi Genel Sekreteri, Avrupa Konseyi üye devletlerine, işbu Sözleşmenin hazırlanmasına katılan üye olmayan devletlere, her imzacıya, herhangi bir Tarafa, Avrupa Birliği'ne işbu Sözleşmeye katılmaya davet edilen herhangi bir Devlete:

- a. Herhangi bir imza;
- b. Herhangi bir kabul, onay, onama veya katılım belgesi teminatı;
- c. 75. ve 76. Maddelere uygun olarak bu Sözleşmenin yürürlüğe gireceği herhangi bir tarih;
- d. 72. Maddeye uygun olarak yapılan herhangi bir değişiklik ve yapılan değişikliğin yürürlüğe girme tarihi;
- e. 78. Madde gereğince yapılan herhangi bir çekince veya çekincenin geri çekilmesi
- f. 80. Maddenin hükümleri gereğince yapılan herhangi bir fesih;
- g. İşbu Sözleşmeye yönelik herhangi bir eylem, bildirim veya haberleşmeyi bildirir.

Yukarıdaki hususları tasdiklen, aşağıda imzaları bulunan usulünce yetkili kılınmış temsilciler, işbu Sözleşme'yi imzalamıştır.

İşbu Sözleşme, 11 Mayıs 2011 tarihinde İstanbul'da, her iki metin de aynı derecede geçerli olmak üzere İngilizce ve Fransızca olarak, Avrupa Konseyi arşivlerinde muhafaza edilecek tek nüsha olarak imzalanmıştır. Onaylı nüshaları Avrupa Konseyi Genel Sekreteri tarafından Avrupa Konseyi üyelerine, işbu Sözleşmenin hazırlanmasına katılmış üye olmayan

devletlere, Avrupa Birliği'ne ve bu Sözleşme'nin hazırlanmasına katılan üye olmayan devletlere, Avrupa Birliği'ne ve Sözleşme'ye katılmaya davet edilen her devlere gönderilir.

EK-İMTİYAZ VE MUAFİYETLER

(Madde 66)

1. Bu ek, Sözleşme'nin 66. maddesinde bahsedilen GREVIO üyelerine ve ülke ziyaret heyetlerinin diğer üyelerine uygulanır. Bu ekin amacı bakımından "ülke ziyareti heyetlerinin diğer üyeleri" terimi Sözleşme'nin 68. maddesinin 9. paragrafında bahsedilen bağımsız ulusal uzmanları ve mütehassısları, Avrupa Konseyi personelini ve Avrupa Konseyi tarafından istihdam edilerek GREVIO'ya ülke ziyaretleri boyunca eşlik eden tercümanları kapsar.

2. GREVIO üyeleri ve ülke ziyareti heyetlerinin diğer üyeleri ülke ziyaretlerinin hazırlanması ve gerçekleştirilmesi ile ilgili görevlerine yerine getirirken veya bunların izleyen görevlerle ilişkili olarak yolculuk ederken aşağıdaki imtiyaz ve muafiyetlerden yararlanır:

- a. şahsi tutuklama veya gözaltına alınmadan ve kişisel eşyalarının haczinden ve resmi yetkili sıfatıyla hareket ederken söyledikleri ya da yazdıkları ifadeler veya gerçekleştirdikleri eylemlerden dolayı yasal işlemlerden muafiyet;
- b. ikamet ettikleri ülkelere giriş ve çıkışlarda ve görevlerine yerine getirdikleri ülkeye giriş ve çıkışlarda hareket serbestliği üzerindeki her türlü kısıtlamadan ve görevlerini yaparken ziyaret ettikleri veya geçtikleri ülkelerde yabancıların tabi oldukları kayıt işlemlerinden muafiyet.

3. Görevlerinin yerine getirilmesiyle ilgili seyahatleri sırasında, GREVIO üyeleri ve ülke ziyareti heyetlerinin diğer üyeleri gümrük ve döviz denetim kontrollerinde yabancı hükümetlerin geçici resmi görevlisi olan temsilcilerine tanınan kolaylıklardan yararlanırlar.

4. Sözleşme'nin uygulanmasının değerlendirilmesiyle ilgili GREVIO üyeleri ve ülke ziyareti heyetlerinin diğer üyeleri tarafından taşınan belgelerin, GREVIO'nun faaliyetiyle ilgili olduğu sürece, dokümanlıklarını ihlal edilemez. GREVIO'nun resmi yazışmalarıyla veya GREVIO üyelerinin ve ülke ziyareti heyetlerinin diğer üyelerinin resmi haberleşmeleri hiçbir engelleme veya sansüre tabi tutulamaz.

5. GREVIO ve ülke ziyareti heyetlerinin diğer üyeleri için tam bir konuşma özgürlüğü ve görevlerinin yerine getirilmesinde tam bir bağımsızlık temin etmek amacıyla, söz konusu kişilerin görevleri sona ermiş olsa dahi, görevlerinin ifşası sırasındaki sözlü ve yazılı ifadeleri ve her türlü fiilleri bakımından yasal işlemlerden muaf tutulurlar.

6. İmtiyaz ve muafiyetler, bu ekin 1. paragrafında bahsedilen kişilere kendi şahsi çıkarları için değil görevlerinin GREVIO'nun çıkarları için yerine getirilmesini güvence altına almak üzere tanınmıştır. Bu ekin 1. paragrafında bahsedilen kişilerin ayrıcalıklarının kaldırılması, Avrupa Konseyi Genel Sekreteri tarafından, muafiyetin adaleti engelleyici olduğu kanaatine vardığı herhangi bir halde ve muafiyetin GREVIO'nun çıkarlarına halel getirmeden kaldırılacağı hallerde yapılır.

Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi İstanbul Sözleşmesi Hakkında Açıklayıcı Rapor

I. Giriş

1. Aile içi şiddeti de kapsayan kadınlara yönelik şiddet hala üzeri örtülmeye çalışılan, Avrupa'da yaşanan cinsiyete dayalı insan hakları ihlallerinin en ciddi türlerinden biridir. Çocuklar, erkekler ve yaşlıların da mağduru olduğu aile içi şiddet göz ardı edilemeyecek kadar fazla aileyi etkileyen gizli bir olgudur.

2. Durumun Avrupa'da ne derece yaygın olduğu na dair rakamlar mevcut değildir. Ancak pek çok üye devlet, kadınlara yönelik şiddetin kapsamını ulusal bazda belirleyebilmek için araştırmalar yapmaktadır. Kullanılan metodolojiler çeşitlilik gösterse de, bu araştırmalar, ülkeler genelinde kadınların 1/5 ila 1/4'ünün yetişkinliklerinde en az bir defa fiziksel şiddete uğradığını ve kadınların 1/10'undan çoğunun güç kullanımını da kapsayan cinsel şiddete maruz kaldığını göstermektedir. Takip ve tacizi de kapsayan tüm şiddet şekillerinde, %45'lik bir oran söz konudur. Bu tür şiddet eylemlerinin çoğu kadınların yakın çevrelerindeki erkekler, genellikle de eşleri ve eski eşleri tarafından gerçekleştirilmektedir.

3. İkincil veri analizleri, kadınların %12 ila %15'inin 16 yaş sonrasında aile içi şiddete maruz kaldığı yönündeki tahmini oranları desteklemektedir. Daha da fazla oranda kadın eşlerinden ayrıldıktan sonra bile fiziksel ve cinsel şiddete maruz kalmaktadırlar. Bu da, şiddetin yaşandığı ilişkinin sona erdirilmesinin pek çok kadın için mutlak bir fiziksel güvenlik anlamına gelmediğini ortaya koymaktadır.

4. Çocuğa yönelik şiddet yaygındır. Araştırmalar, kadınlara yönelik şiddet ile çocukların maruz kaldığı fiziksel şiddet ve evde şiddete tanık olmasının yarattığı travma arasında bağlantı olduğunu göstermektedir. Yaşlılara ve erkeklere yönelik şiddet gibi aile içi şiddetin diğer tüm türlerinde güvenilir veriler oldukça azdır.

5. Kadınlara yönelik şiddet dünya genelinde bir olgudur. Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi uyarınca oluşturulmuş olan Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi (CEDAW Komitesi), 1992 tarihli 19 sayılı tavsiye kararı, kadınlara uygulanan cinsiyete dayalı şiddetin kadınlara yönelik ayrımcılığın bir türü olarak tanınmasına katkıda bulunmuştur. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 1993 yılında, kadınlara yönelik şiddet konusunda uluslararası eylemin temelini oluşturan **Kadınlara Karşı Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Bildirge**'yi kabul etmiştir. 1995 yılında Pekin Bildirgesi ve Eylem Platformu, kadınlara yönelik şiddetin ortadan kaldırılmasını diğer cinsiyet eşitliği gereklilikleri arasında sayarak stratejik bir hedef olarak kabul etmiştir. 2006 yılında BM Genel Sekreteri kadınlara yönelik şiddetin tüm türlerine ilişkin detaylı çalışmasını yayınlamıştır. BM Genel Sekreteri çalışmasında kadınlara yönelik şiddete ilişkin uluslararası hukuki çerçeveleri belirtmiş ve bu mesele ile mücadelede başarılı olmuş "ümit verici uygulamalar"ın detaylarını derlemiştir.

6. *Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi*, üye olmayan devletlerin onay ve kabulüne açık bölgesel bir araç olarak bu konuda diğer bölgesel insan hakları örgütleri tarafından belirlenmiş standartları tamamlamakta ve genişletmektedir. 1994 yılında Amerikan Eyalet Organizasyonları tarafından kabul edilen Kadınlara Karşı Şiddetin Önlenmesi, Cezalandırılması ve Ortadan Kaldırılması Inter-Amerikan Sözleşmesi ve 2003 yılında kabul edilen Afrika İnsan ve Halkları Hakları Şartı'na Ek Afrika Kadın Hakları Protokolü kadınlara yönelik şiddeti konu almaktadır. Daha kapsamlı bir belge olan Avrupa Konseyi Sözleşmesi kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddetin dünya çapında önlenmesi ve bunlarla mücadele edilmesi için gereken yaptırımları önemli ölçüde ortaya koymaktadır.

Avrupa Konseyi Eylemi

7. 47 üye devleti ve bu devletlerin 800 milyon vatanşını temsil eden Avrupa Konseyi'nin ana amaçlarından biri insan haklarını korumak ve kollamaktır. Aile içi şiddeti de kapsayan kadınlara yönelik şiddet, Avrupa Konseyi'nin dayandığı temel değerleri sarsmaktadır.

8. Avrupa Konseyi, özellikle de Kadın Erkek Eşitliği Komitesi, 1990'lardan bu yana kadınların şiddete karşı korunması için bir dizi girişimlerde bulunmuştur. 1993 yılında Kadın-Erkek Eşitliği'ne İlişkin 3. Avrupa Bakanlar Konferansı toplumda kadınlara karşı şiddetin ortadan kaldırılması için medya ve diğer yollar ile stratejiler oluşturulması konusuna ayrılmıştır.

9. Bunun akabinde oluşturulan **Kadınlara Yönelik Şiddet ile Mücadele Eylem Planı**, ulusal yönetimler için ilk kapsamlı politika çerçevesini belirlemiştir. Söz konusu Eylem Planı'nı 2002 yılında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından üye devletlere tavsiye niteliğinde kabul edilen ve kadının şiddete karşı

korunmasına ilişkin (2002) 5 sayılı karar izlemiştir. İçeriği bakımından bir kilometre taşı olan bu karar, Avrupa'da ilk defa, Avrupa Konseyi'ne üye tüm devletlerde kadınlara yönelik şiddetin önlenmesi ve şiddet mağdurlarının korunmasına ilişkin kapsamlı bir stratejiyi içermektedir. Kararın uygulanması süreci değerlendiren bir denetleme çerçevesi ile düzenli olarak takip edilmektedir. Pek çok deneyim aşaması tamamlanmış olup sonuçları değerlendirilmiş ve yayınlanmıştır. Bunlar göstermektedir ki, özellikle yasal düzenlemeler, kovuşturma ve soruşturma konularında kadınlara yönelik şiddete ceza kanunu çerçevesinde tepki verilmesi için çok daha fazla şey yapılmıştır. Ancak, pek çok boşluk mevcuttur. Diğer alanlarda, özellikle de mağdurlara hizmet sunulması konusunda çok fazla gelişme kaydedilmemiştir.

10. Kadınlara yönelik şiddetin ortadan kaldırılması sürecine ivme vermek ve Avrupa Konseyi üye devletlerinin bu amaca ilişkin taahhütlerini teyit etmek amacıyla, Avrupa Konseyi üye devletlerinin devlet ve hükümet başkanları, yaptıkları 3. Zirve'de (Varşova, 16-17 Mayıs 2005) bu konuda, Avrupa Konseyi Genel Sekreteri tarafından görevlendirilmiş Avrupa Konseyi Aile içi Şiddeti de Kapsayan Kadınlara Yönelik Şiddet ile Mücadele Görev Kuvveti tarafından geliştirilen ve sıkı sıkıya denetlenen geniş çaplı bir kampanya başlatma kararı almışlardır.

11. Kampanya üç seviyede gerçekleştirilmiştir: Hükümetler arası, ulusal ve yerel. Üye devletlerden dört ana alanda önemli gelişme kaydetmeleri istenmiştir: Hukuki ve politik önlemler, mağdurlara destek ve mağdurların korunması, veri toplama ve konu ile ilgili farkındalığı artırma. Ayrıca, bu devletlere, kadınların şiddete karşı korunmasına karşı (2002) 5 sayılı tavsiye kararının uygulanmasına ilişkin lobi yapmak amacıyla ulusal kampanyalar yürütmeleri çağrısında bulunulmuş, üye devletlerin yarısından fazlası bunu yapmıştır.

12. 47 ulusal parlamentodan temsilciyi bünyesinde bulunduran Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin bu konudaki eşsiz rolü, kampanyaya güçlü bir parlamento boyutu kazandırmıştır. Pek çok parlamenter bireysel olarak ya da birlikte, kadınları cinsiyete dayalı şiddete karşı koruyacak yasal değişikliklerin yapılması konusunda bastırılmışlardır. Kadınlara yönelik şiddet konusunda Parlamento içi tartışmalar düzenlemek, röportajlarda ve basın açıklamalarında buna değinmek suretiyle, parlamenterler bu konuda farkındalığın artırılmasına büyük ölçüde katkıda bulunmuşlardır. Pek çok üye devlette parlamenterler değişim için aktif bir biçimde lobi faaliyeti yürütmeye devam etmektedirler. Ulusal seviyede kadınlara yönelik şiddet ile mücadeleye kendilerini vakfetmiş bir "Parlamenterler Ağı" oluşturmuşlardır.

13. Kampanya, sorunun Avrupa'daki boyutunu göstermenin yanı sıra pek çok üye devletteki iyi uygulamaları ve girişimleri de ortaya çıkarmış, kilit nitelikteki aktörler arasında bilinci artırmış ve kadınlara yönelik şiddetin farklı türlerinin politik gündeme alınmasına yardımcı olmuştur.

14. Buna ek olarak, Görev Gücü tarafından kadınlara yönelik şiddete yönelik oluşturulan ulusal önlemlerin değerlendirilmesi uyumlaştırılmış yasal standartların ve Avrupa genelinde şiddet mağdurlarının aynı derecede korunmasını ve desteklenmesini temin etmek için ilgili verilerin toplanmasının gerekliliğini gözler önüne sermiştir. Bu nedenle, Görev Gücü, Nihai Faaliyet Raporu'nda (EG-TFV (2008) 6) Avrupa Konseyi'nin kadınlara yönelik şiddet ile mücadele edilmesi ve bunun önlenmesi amacı ile bir insan hakları sözleşmesi oluşturması önerisinde bulunmuştur.

15. Ayrıca, Avrupa Adalet Bakanları, Avrupa Konseyi'nin 27. Konferansları'nda (Erivan, Ermenistan, 12-13 Ekim 2006) eşe yönelik şiddete ilişkin, bu tür şiddetin cinsiyet, köken ve ekonomik olarak bağımlılıktan doğan eşitsizlikler konularında gözetilen

ayrımcılık temelli olabileceğinin bilincinde olarak, yasal bir araç geliştirmesi ihtiyacını değerlendirme kararı almışlardır. "Aile İçi Şiddet Karşı Bir Sözleşmenin Oluşturulmasına İlişkin Fizibilite Çalışması"nın (CDPC (2007)09 rev) sonuçlarının gelmesinin ardından, Suç Sorunları Avrupa Komitesi böylesi bir aracın gerekli olacağına kanaat getirmiştir.

16. Parlamenterler Meclisi uzun zamandır kadınlara yönelik şiddetin tüm türlerine karşı politik bir tavır takınmaktadır. Meclis, 1247 (2001) sayılı karar ile kadın sünneti, 1582 (2002) sayılı karar ile aile içi şiddet, 1327 (2003) sayılı karar ile sözde "namus cinayetleri", 1723 (2005) sayılı karar ile zorla evlendirme ve çocuk evlilikleri, 1777 (2007) sayılı karar ile ilaçla kolaylaştırılmış cinsel saldırı, 1654 (2009) sayılı karar ile kadınların öldürülmesi ve 1691 (2009) sayılı karar ile evlilik içi tecavüz de dahil kadınlara tecavüz başta olmak üzere, kadınlara yönelik şiddetin farklı türlerine ilişkin karar ve tavsiye kararları gibi bir dizi karar çıkartmıştır.

17. Parlamenterler Meclisi, cinsiyete dayalı şiddetin önlenmesi, buna karşı korunma konularında yasal olarak bağlayıcı standartların geliştirilmesi ve en ağır ve yaygın türleri konusunda yasal takibat yapılması konusunda devamlı çağrıda bulunmaktadır. Kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddetin önlenmesi ve bunlarla mücadeleye ilişkin Avrupa Konseyi Sözleşme'nin oluşturulması konusunda da destek vereceğini ifade etmiştir.

Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi

18. Kadınlara yönelik şiddete ilişkin bir sözleşme oluşturulması yönündeki tavsiyeleri ve eşe yönelik şiddete ilişkin bir sözleşmenin oluşturulması konusundaki fizibilite çalışmalarının sonuçlarının ardından Bakanlar Komitesi kadınlara karşı şiddet ve aile

içi şiddet alanlarının her ikisini de içerir nitelikte yasal bağlayıcılığı olan standartların oluşturulması için görevlendirilmiş çok disiplinli bir komite oluşturulması kararı alınmıştır.

19. Sonuç olarak, Avrupa Konseyi Bakan Yardımcıları, 10 Aralık 2008 tarihli 1044. Toplantıları'nda, **Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Geçici Komite'nin (CAHVIO) görev kapsamını** “*özellikle kadınlara yönelik şiddet türleri ve kadınlara yönelik diğer şiddet türlerini de içeren aile içi şiddetin önlenmesi ve bununla mücadele, yasal bağlayıcılığı bulunan bir veya daha fazla araç hazırlamak, bu tür bir şiddetin mağdurlarını korumak ve desteklemek ve fail hakkında yasal takibat başlatmak*” **olarak belirlemişlerdir.** Bakan Yardımcıları aynı zamanda Geçici Komite'den, “Bakanlar Komitesi'nin gerektiğinde bu konularda karar vermesini mümkün kılmak amacıyla, 30 Haziran 2009 itibarıyla söz konusu başlıklar konusunda görüşünü ve önerilen araç ya da araçların içeriğini, çalışma yöntemleri ve programını içeren bir ara rapor sunmasını” talep etmiştir. Ara rapor, Komite'nin, Sözleşme'nin odak noktasının kadınlara yönelik şiddetin ortadan kaldırılması yönündeki görüşünü yansıtmıştır. Bununla birlikte, Sözleşme, orantısız bir şekilde kadını etkileyen aile içi şiddet konusunu ele alırken, Sözleşme'nin aile içi şiddetin tüm mağdurlarına uygulanmasını da mümkün kılacaktır. Bakan Yardımcıları 1 Temmuz 2009 tarihli 1062. Toplantıları'nda “ara raporu kayıt altına almışlar [...]” ve “Geçici Komite'ye ara raporda belirtilen çalışma plan ve programlarına bağlı olarak çalışmaya devam etmeleri ve özellikle de raporda önerilen araçların hazırlamaları yönünde çağrıda bulunmuşlardır”. Bu temelden hareketle, Geçici Komite, 2009 yılı Aralık ayında Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Sözleşme konusunda müzakerelere başlamıştır. Geçici Komite, 2009 yılı Aralık ayında, 2010 yılı Şubat, Haziran, Temmuz, Eylül, Kasım ve Aralık aylarında olmak üzere altı toplantı yapmıştır.

20. Taslak sözleşme metni, 2010 yılı Aralık ayında yaptıkları toplantıda Geçici Komite tarafından onaylanmış ve Parlamenterler Meclisi'nin görüşüne sunulmak üzere Bakanlar Komitesi'ne iletilmiştir. Parlamenterler meclisi, 11 Mart 2011 tarihinde sözleşme taslağı konusunda görüş bildirmiştir.

21. Sözleşme, kadınların şiddete karşı korunmasına ilişkin (2002) 5 sayılı tavsiye kararına dayanarak, Avrupa'da ilk defa kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddeti önlemek, mağdurları korumak ve failleri cezalandırmak için yasal bağlayıcılığı olan standartları ortaya koymaktadır. Kadınlar için insan haklarının korunması konusunda mevcut önemli bir boşluğu doldurmada ve sözleşme taraflarını aile içi şiddetin tüm mağdurları koruma konusundaki uygulamalarını genişletme konusunda teşvik etmektedir. Bununla birlikte, Sözleşme kadın erkek eşitliğinin sağlanması geniş bağlamında kadınlara yönelik şiddetin ortadan kaldırılmasının çerçevesini belirlemekte ve bu yolla da kadınlara yönelik şiddetin bir tür ayrımcılık olarak tanınırlığını sağlamaktadır.

II. Sözleşme Hükümlerine İlişkin Açıklamalar

Giriş

22. Giriş bölümü sözleşmeyi imzalayan devletlerin insan hakları ve temel özgürlüklere bağlılığını teyit etmektedir. Bu bölüm, Avrupa Konseyi ve Birleşmiş Milletler çerçevesinde yalnızca doğrudan bu Sözleşme'nin kapsamı ile ilgili olan en önemli uluslararası yasal belgeleri hatırlatmaktadır.

23. Bu sözleşmenin müzakere sürecinde, söz konusu uluslararası belgeler, özellikle de Avrupa Konseyi tarafından hazırlananlar, dikkate alınmıştır. Buna ek olarak, sözleşme metnini hazırlayanlar Avrupa Parlamenterler Meclisi'nin şu tavsiye kararlarını göz önünde bulundurmışlardır:

Avrupa'da Kadınlara Yönelik Şiddete İlişkin 1450 (2000) sayılı Tavsiye Kararı, Kadınlara Yönelik Aile İçi Şiddete İlişkin 1582 (2002) sayılı Tavsiye Kararı, Zorla Evlendirme ve Çocuk Evliliklerine İlişkin 1723 (2005) sayılı Tavsiye Kararı, Kadınlara Yönelik Şiddet ile Mücadele İçin Birlik Olan Parlamentolara İlişkin 1759 (2006) sayılı Tavsiye Kararı, İlaçla Kolaylaştırılmış Cinsel Saldırıya İlişkin 1777 (2007) sayılı Tavsiye Kararı, Kadınlara Yönelik Şiddet ile Mücadele İçin Birlik Olan Parlamentolar: Kampanyanın Ara Değerlendirmesine ilişkin 1817 (2007) sayılı Tavsiye Kararı, Kadınlara Yönelik şiddet ile Mücadele: Avrupa Konseyi Sözleşmesi'ne Doğru konu başlığını içeren 1847 (2008) sayılı Tavsiye Kararı, Silahlı Çatışma Durumunda Kadınlara Yönelik Cinsel Şiddete İlişkin 1873 (2009) sayılı Tavsiye Kararı, Kadın ve Kızların Kaçırılmasını da İçeren Cinsiyete Dayalı İnsan Hakları İhlalleri ile Mücadeleye İlişkin, 1868 (2009) sayılı Tavsiye Kararı, Kadınların Öldürülmesine İlişkin 1861 (2009) sayılı Tavsiye Kararı, "Sözde namus cinayetleri" ile Mücadeleye Duyulan Acil İhtiyaca İlişkin 1881 (2009) sayılı Tavsiye Kararı, Kadınlara, Evlilik İçi Tecavüzü de Kapsayan Tecavüze İlişkin 1887 (2009) sayılı Tavsiye Kararı, Özellikle Aile İçi Şiddet Görme Riski Olan Göçmen Kadınlara İlişkin 1891 (2009) sayılı Tavsiye Kararı ve Aile İçi Şiddete Şahit Olmuş Çocuklara İlişkin 1905 (2010) sayılı Tavsiye Kararı.

Sözleşme metnin hazırlayanlar benzer şekilde Kadınlara Yönelik Aile İçi Şiddet ile Mücadeleye ilişkin 260(2009) sayılı Tavsiye Kararı ile Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi'nin Kadınlara Yönelik Aile İçi Şiddet ile Mücadeleye İlişkin 279(2009) sayılı kararını dikkate almışlardır.

24. Müzakerelerde ayrıca aşağıdaki politik bildiri-lerden de etkilenilmiştir:

a. 5. Kadın-Erkek Eşitliği Bakanlar Konferansı'nda (Üsküp, 22-23 Ocak 2003);

b. Avrupa Konseyi 3. Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'nde (16-17 Mayıs 2005, Varşova);

c. Avrupa Konseyi Bakanlar komitesi tarafından kabul edilmiş Cinsiyet Eşitliğini Gerçeğe Dönüştürmeye ilişkin Bildirge (Madrid, 12 Mayıs 2009);

d.29. Avrupa Konseyi Adalet Bakanları Konferansı'nda (Tromsø, Norveç, 18-19 Haziran 2009) kabul edilen Aile içi Şiddeti Engelleme ve Buna Tepki Göstermeye ilişkin 1 no'lu karar;

e. 7. Avrupa Konseyi Kadın-Erkek Eşitliğinden Sorumlu Bakanlar Konferansı'nda (Bakü, 24-25 Mayıs 2010) kabul edilen Eylem Planı ve Karar;

f. 1995 yılında gerçekleştirilen 4. Dünya Kadın Konferansı'nda kabul edilen Pekin Bildirgesi ve Eylem Platformu, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 23. Özel Oturumu'nun tümünün Geçici Komite tarafından hazırlanmış raporu (Pekin +5 politik bildirge ve sonuç belgesi) ile 2005 yılında Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonu'nun 49. Oturumu'nda (Pekin +10) ve 2010 yılında Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonu'nun 54. Oturumu'nda (Pekin+15) ve Kadınlar 2010: 21. Yüzyılda Cinsiyet Eşitliği, Kalkınma ve Barış.

25. Giriş bölümü Sözleşme'nin temel amacını ortaya koymaktadır: Kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddetten arınmış bir Avrupa yaratma. Bu amaca ulaşmak için, Cinsiyet eşitliğini sağlama ve kadınlara yönelik şiddetin ortadan kaldırılması arasında sıkı bir bağ kurmaktadır. Bu önermeden hareketle, kadınlara yönelik şiddetin yapısal doğasını ve bunun kadın-erkek arasında tarihten gelen güç eşitsizliğinin bir sonucu olduğunu kabul etmektedir. Sonuç olarak, Giriş bölümü kadınlara yönelik şiddet ile mücadele ve fiilen ve hukuken cinsiyet eşitliğinin sağlanması geniş bağlamında kadınlara yönelik şiddetin ortadan kaldırılmasının çerçevesini belirleyen Sözleşme'de yer alan çeşitli tedbirleri ortaya koymaktadır. Aynı za-

manda bilinmelidir ki, **“kadınlara karşı ayrımcılık”** tabiri Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine İlişkin Sözleşme’nin (CEDAW) 1. Maddesi’nde belirtildiği üzere **“kadınların medeni durumlarına bakılmaksızın ve kadın ile erkek eşitliğine dayalı olarak politik, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni ve diğer alanlardaki insan hakları ve temel özgürlüklerinin tanınmasını, kullanılmasını ve bunlardan yararlanılmasını engelleyen veya ortadan kaldıran veya bunu amaçlayan ve cinsiyete bağlı olarak yapılan herhangi bir ayırım, mahrumiyet veya kısıtlamalar”** olarak algılanmalıdır. Sözleşme metnini hazırlayanlar aynı zamanda kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddetin yapısal, kolektif ve bireysel seviyelerde farklı biçimlerde açıklanabileceğinin ve anlaşılabilirliğinin bilinmesini arzulamışlardır. Kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddet karmaşık olgulardır ve bunları anlayabilmek için farklı yaklaşımların bir arada kullanılması gerekmektedir.

26. Sözleşme metnini hazırlayanlar kadınlara yönelik şiddetin, kadınların insan haklarını, özellikle de yaşam, güvenlik, onur, fiziksel ve duygusal bütünlük gibi temel haklarını, kullanmalarını ciddi bir biçimde ihlal ettiğini ve bu hakları ortadan kaldırdığını ve bu nedenle de hükümetler tarafından göz ardı edilmesi gerektiğini vurgulamayı arzulamışlardır. Bununla beraber, sözleşme metnini hazırlayanlar şiddetin sadece kadını değil bütün toplumu olumsuz etkilediğini ve bu konuda acilen eyleme geçilmesi gerektiğini kabul etmişlerdir. Son olarak, engelli kadınlar ve kızlar gibi, bazı kadınların, evde veya toplum içinde, şiddet görme, yaralanma, taciz, ihmalkar muamele, kötü muamele veya sömürü ile karşılaşma riskin daha fazla olduğuna vurgu yapmışlardır.

27. İmzacı devletler, kadınlara yönelik aile içi şiddeti de kapsayan kadınlara yönelik şiddetin belirgin bir biçimde cinsiyete dayalı bir olgu olduğunu teyit etmenin yanı sıra, erkekler ve erkek çocukların da

aile içi şiddet mağduru olabileceklerini ve şiddetin bu türüne de eğilimesi gerektiğini kabul etmektedirler. Çocuklar söz konusu olduğunda, çocukların mağdur sayılabilecek kadar doğrudan şiddetten etkilenmedikleri, ancak aile içi şiddete tanık olmanın da travmatik ve bu nedenle çocukları mağdur durumuna sokmak için yeterli olduğu kabul edilmektedir.

28. Sözleşme metnini hazırlayanlar işbu sözleşmede belirtilen yükümlülüklerin sözleşme taraflarının anayasal kurallar veya basın özgürlüğü ve herhangi bir medya aracında ifade özgürlüğü ters düşmeleri gerektirecek tedbirler almalarını gerektirmediğine vurgu yapmak istemektedir.

29. İşbu Sözleşme’de belirtilen tedbirler, Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme’de (Bundan sonra ECHR olarak anılacaktır) tanınan hakları korumaları devletler için tartışmasız pozitif yükümlülükler olduğunu belirtmek gerekir. Tedbirler aynı zamanda, kadınlara yönelik şiddete konusunda önemli standartlar koyan ve sözleşmenin hazırlanması süresince bu tür şiddetin önlenmesi için gerekli çeşitli pozitif yükümlülüklerin ve tedbirlerin oluşturulması için rehberlik etmiş olan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarını da dikkate almalıdır.

I. Bölüm – Amaçlar, tanımlar, eşitlik ve ayrımcılık yasağı ve genel yükümlülükler

Madde 1 – Sözleşmenin Amaçları

30. 1. Fıkra Sözleşme’nin amaçlarını ortaya koymaktadır. 1. Fıkranın (a) bendi, Sözleşme’nin özel amacının, kadınların şiddetin tüm türlerine karşı korunmalarının yanı sıra kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddetin önlenmesi, kovuşturulması ve ortadan kaldırılması olduğunu belirtmektedir.

31. Giriş bölümünde kadınlara yönelik şiddetin ortadan kaldırılması ile hukuken ve fiilen cinsiyet eşit-

liğinin sağlanması arasında bir bağlantı olduğunun kabulünden hareketle 1. Fıkranın (b) bendi Sözleşme'nin kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına katkıda bulunacağını, ve kadın ve erkek arasında sürekli eşitliği teşvik edeceğini belirtmektedir. Sözleşme metnini hazırlayanlar, bunu Sözleşme'nin amaçlarından biri olarak açık bir biçimde ifade etmenin gerekli olduğunu düşünmüşlerdir.

32. 1. Fıkranın (c) bendi kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddetin tüm mağdurlarının korunması ve bunlara destek sağlanması için kapsamlı bir yaklaşıma duyulan ihtiyacı yansıtmaktadır. İşbu Sözleşme kapsamına giren şiddet türlerinin mağdurlar üzerinde yıkıcı etkileri vardır. Bu konuda kapsamlı bir çerçeve oluşturmak, yalnızca bu kişilerin güvenliğini sağlamak, fiziksel ve psikolojik sağlıklarını geri kazanmalarını temin etmek için değil aynı zamanda da yaşamlarını yeniden kurmalarını mümkün kılmak için gereklidir. Böylesi bir çerçeve insan hakları tabanlı bir yaklaşıma dayandırılmalıdır.

33. 1. Fıkranın (d) bendi, detayları VIII. Bölüm'de verilen uluslar arası işbirliğine değinir. Uluslararası işbirliği yalnızca cezai ve hukuk davalarında hukuki işbirliği ile sınırlı olmayıp Sözleşme'de belirtilen ceza gerektiren suçların önlenmesi konusunda fikir alışverişi yapılmasını ve zarar olduğu anda korunmanın temin edilmesini kapsamaktadır.

34. Şiddeti ortadan kaldırmak, bütünleştirilmiş yaklaşımın bir parçası olarak, kapsamlı çok taraflı işbirliğini gerektirir. Bu yaklaşımın şiddetin önlenmesi ve şiddet ile mücadele için kullanılması Sözleşme'nin son amacı olarak 1. Fıkranın (e) bendinde belirtilmiş ve II. Bölüm ile Sözleşme'nin diğer bölümlerinde de geliştirilmiştir.

35. 2. Fıkra Sözleşme hükümlerinin taraf devletler tarafından etkin bir biçimde uygulanması sağlamak için, Sözleşme'de özel bir denetim mekanizmasının oluşturulduğunun altını çizmektedir. Bu, taraf devletlerin Sözleşme'ye uymalarını sağlamanın bir yoludur ve Sözleşme'nin uzun vadede etkinliğinin teminatıdır (bkz. IX. Bölüm'deki Görüşler),

Madde 2 – Sözleşmenin Kapsamı

36. 1. Fıkra sözleşmenin odak noktasının, kadınlara yönelik aile içi şiddet de dahil olmak üzere kadınlara yönelik şiddetin tüm türleri olduğunu ifade etmektedir. Sözleşme metninin hazırlayanlar aile içi şiddet mağdurlarının çoğunluğunu kadınların oluşturduğunu vurgulamayı gerekli görmüşlerdir.

37. 2. Fıkradaki Sözleşme'nin kapsamına ilişkin hüküm, taraf devletleri, işbu Sözleşme'yi erkeklere ve çocuklara yönelik aile içi şiddette de uygulamaya teşvik etmektedir. Bu nedenle, Sözleşme'nin uygulanma alanını bu mağdurları da kapsayacak şekilde genişletmek taraf devletlerin insiyatifindedir. Taraf devletler ulusal koşullara ve toplumsal gelişmelere göre en uygun gördükleri şekilde de davranabilirler. Ancak, 2. fıkra, kadın karşı cinsiyete dayalı şiddetin farklı türlerine odaklanması görüşünden hareketle, taraf devletlerin Sözleşme'yi uygularken şiddetin bu türüne özellikle dikkat etmeleri gerekliliğini içermektedir. Bu, türlerinden biri aile içi şiddet olan ve farklı şekillerde mevcut olan kadınlara yönelik cinsiyete dayalı şiddetin, Sözleşme'nin uygulanmasında alınan tüm tedbirlerinin göbeğinde yer alması gerektiği anlamına gelmektedir.

38. Her ikisine de giriş bölümünde atıfta bulunan uluslararası insani hukukun temel ilkeleri ve Uluslar arası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü, öncelikli olarak (sadece bununla sınırlı değil) silahlı çatışma sırasında meydana gelen şiddetin uluslararası hukuk uyarınca bireysel cezai mesuliyet olarak kabul edildi-

ğini teyit etmektedir. Roma Statüsü'nün 7. maddesi (Herhangi bir sivil nüfusa yönelen yaygın veya sistematik bir saldırının parçası olarak insanlığa karşı işlenen suçlar) ve 8. Madde (savaş suçları) tecavüz ve cinsel şiddet gibi çoğunlukla kadınlara karşı işlenen şiddet suçlarını kapsamaktadır. Ancak, işbu Sözleşme kapsamına giren şiddet türleri silahlı çatışma ve istila dönelerinde son bulmamaktadır. Bu nedenle, 3. Fıkra, Sözleşme'nin, uluslar arası insani hukuk ve uluslar arası ceza hukuku ilkelerinin tamamlayıcısı olarak silahlı çatışma durumunda da uygulandığını belirtmektedir.

Madde 3 – Tanımlar

39. Madde Sözleşme'de vurgulanan pek çok kavramı tanımlamaktadır.

“Kadınlara Yönelik Şiddet”in Tanımı

40. Sözleşme'nin amacı bakımından, “kadınlara karşı şiddet”in tanımı, kadınlara yönelik şiddetin bir insan hakları ihlali ve bir tür ayrımcılık olduğunun anlaşılması gerektiğinin açıkça ortaya koymaktadır. Bu, Sözleşme Madde 1(b)'de ortaya koyulan Sözleşme'nin amacı ile aynı doğrultudadır ve Sözleşme'nin uygulanmasında dikkate alınmalıdır. Tanımın ikinci bölümü, Bakanlar Komitesi'nin kadınların şiddete karşı korunmasına ilişkin üye devletlere tavsiye niteliğinde hazırladığı (2002) 5 sayılı Avrupa Konseyi Tavsiye Kararı, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine İlişkin Sözleşme (CEDAW) Komitesi'nin kadınlara yönelik şiddete ilişkin 19 no'lu genel tavsiye kararı (1992) ve Kadınlara Yönelik Her Türlü Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Bildirgesi'nin 1. Maddesi ile aynıdır. Ancak, Sözleşme'yi hazırlayan ek olarak bu bölüme, psikolojik şiddet ile ilgili olabilecek “ekonomik zarar” ibaresini de eklemiştir.

41. Madde 3 (b), aile fertleri arasında veya hanede, kan bağı ya da yasal aile bağlarından bağımsız olarak,

fiziksel, cinsel, psikolojik ya da ekonomik şiddeti kapsayan bir tanım yapmaktadır. 40. Fıkroda belirtilene paralel olarak, ekonomik şiddet psikolojik şiddet ile bağlantılı olabilir. Aile içi şiddet temelde iki tür şiddeti kapsar: eski veya halihazır eşler veya partnerler arasında meydana gelen şiddet ile genelde çocuklar ile ebeveynleri arasında meydana gelen nesiller arası şiddet. Bu, her iki cinsiyetten de mağdurları ve faileri kapsayan cinsiyet gözetmeyen bir tanımdır.

42. Eski veya halihazır eşler veya partnerler arasında meydana gelen birlikte yaşadığı eşten şiddet görme olarak bakıldığında aile içi şiddet fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik şiddeti içermektedir. Bu, orantısız bir biçimde kadınları etkileyen ve bu nedenle de belirgin bir biçimde cinsiyete dayalı bir şiddet türünü teşkil etmektedir. “Aile içi” kelimesi bu türlü bir şiddetin bağlamını sınırlıyor gibi görünse de, Sözleşme metnini hazırlayanlar, şiddetin sıklıkla bir ilişki sona erdikten sonra da devam ettiğini kabul etmiş ve bu nedenle de mağdur ile failin aynı haneyi paylaşımlarının gerekli olmadığı konusunda hemfikir olmuşlardır. Nesiller arası aile içi şiddet, kişinin çocuğuna veya ebeveynine (yaşlılara karşı şiddet) uyguladığı fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik şiddet ile farklı nesillerden iki veya daha fazla aile ferdinin arasında meydana gelen böylesi bir şiddeti kapsamaktadır.

“Cinsiyet”in Tanımı

43. Sözleşme, kadın ve erkek arasında eşitliği sağlama genel çerçevesinde kadınlara yönelik şiddetin önlenmesi ve bununla mücadele edilmesini zorunlu tuttuğundan, Sözleşme metnini hazırlayanlar “toplumsal cinsiyet” ibaresini tanımlamayı gerekli görmüşlerdir. Bu Sözleşme bağlamında, kadın ve erkek cinsiyetlerinden hareketle, toplum tarafından kadın ve erkeğe yüklenen, sosyal olarak kurgulanan roller, davranışlar, eylemler ve nitelikler olduğunu açıklamaktadır. Araştırmalar, belli veya alışlagelmiş rolle-

rin istenmeyen ve zararlı uygulamaları doğurduğunu ve bunların kadınlara yönelik şiddeti kabul edilebilir kıldığını göstermiştir. Toplumsal cinsiyetlere yüklenmiş bu tür rollerin üstesinden gelebilmek amacıyla, Madde 12 (1) önyargıların, örf ve adetlerin, geleneklerin ve kadınların aşağı bir cins olduğu veya her iki cins için de alışlagelmiş roller bulunduğu düşüncesine dayanan her türlü uygulamanın ortadan kaldırılmasının çerçevesini çizmektedir. Sözleşme’de, mağdurları korumak ve onlara destek sağlamak amacıyla alınacak tüm tedbirlerin temeli olarak kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddetin toplumsal cinsiyete dayalı olarak algılanması çağrısında bulunmaktadır. Bu, olgunun karmaşık yapısına yeterince cevap verebilmek amacıyla, şiddetin bu türlerine kadın ve erkek arasında hakim olan eşitsizlik, mevcut baskı kalıp düşünceler, toplumsal cinsiyet rolleri ve kadınlara karşı ayrımcılık bağlamında yönelmesi gerektiği anlamına gelmektedir. Bu tanımda yer alan “cinsiyet” ibaresi Sözleşme’de kullanılan “kadın” ve “erkek” ibarelerinin yerine kullanılmamıştır.

“Kadınlara Yönelik Cinsiyete Dayalı Şiddet”in Tanımı

44. “Kadınlara yönelik cinsiyete dayalı şiddet” tabiri Sözleşme genelinde kullanılmaktadır ve kadınlara kadın oldukları için yöneltilen ve orantısız bir biçimde kadınları etkileyen şiddeti ifade etmektedir. Şiddetin bu türü, mağdurun cinsiyetinin, a bendinde belirtilen şiddet eylemleri için temel sebep olması yönünden şiddetin diğer türlerinde ayrılmaktadır. Diğer bir deyişle, cinsiyete dayalı şiddet, hem özel hem de kamusal alanlarda kadının ikincil (aşağı) bir statüye sahip olmasına yol açan kadın ve erkek arasındaki kabul edilmiş farklılıklara dayanan eşit olmayan güç ilişkilerinin hem sebebi hem de sonucu kadınlara verilen her türlü zararı ifade etmektedir. Şiddetin bu türü, sosyal ve kültürel yapılar ile toplumda hakim olan normlar ve değerler gibi derin temellere dayanmak-

tadır ve genellikle inkar ve susma kültürlerinde meydana gelmektedir. Bu Sözleşme’de kullanılan biçimiyle “kadınlara yönelik cinsiyete dayalı şiddet” CEDAW Komitesi’nin kadınlara yönelik şiddetin önlenmesine ilişkin 19 no’lu genel tavsiye kararı (1992), Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Bildirgesi (1993) ve Bakanlar Komitesi’nin kadınların şiddete karşı korunmasına ilişkin üye devletlere tavsiye niteliğinde hazırladığı (2002) 5 sayılı Avrupa Konseyi Tavsiye Kararı’nda yer alan “cinsiyete dayalı şiddet” ifadesi ile eşdeğerdir. Bu ifadenin, kadınları, toplumsal cinsiyet baskılarından doğan ve özellikle de kadınları etkileyen şiddete korumayı amaçladığı görülmelidir.

“Mağdur”un Tanımı

45. Sözleşme’de mağdurlara pek çok defa değinilmektedir. “Mağdur” ibaresi, sırasıyla Madde 3 (a) ve Madde 3 (b)’de tanımlandığı üzere hem kadınlara yönelik şiddetin, hem de aile içi şiddetin mağdurlarını ifade etmektedir. Kızlar da dahil kadınların kadınlara yönelik şiddetin tek mağdurları olabildikleri gibi, erkekler ve çocuklar da aile içi şiddet mağduru olabilmektedirler. Diğer uluslararası insan hakları sözleşmeleri ile paralel olarak, “çocuk” ibaresi 18 yaş altı kişileri kapsar. **“Mağdur” ibaresi Sözleşme kapsamı çerçevesinde anlaşılmalıdır.**

“Kadın”ın Tanımı

46. Sözleşme’nin kapsamına giren pek çok şiddet türünün kadınlara ve kızlara uygulandığının bilincinde olarak, Sözleşme metnini hazırlayanlar Sözleşme’nin uygulanabilirliğini yalnızca yetişkin mağdurlar ile sınırlamamışlardır. Bu nedenle, f bendinde “kadın” ibaresinin 18 yaş altı kız çocuklarını da kapsadığı açıkça ifade edilmiştir.

47. Bu Sözleşme, yalnızca kendileri için yükümlülük yaratacak devletler arasında bir anlaşma niteliğindedir. Madde 3 ve Madde 4’te yer alan hükümler yeni

haklar yaratmamakta, mevcut insan haklarını açıklık getirmektedir. Bireylerin yükümlülükleri, tarafların Sözleşme uyarınca kabul ettikleri bu tür yasal tedbirler ve diğer tedbirlerden doğacaktır.

Madde 4 – Temel Haklar, Eşitlik ve Ayrım Gözetmeme

48. 1. Fıkra, özel ve kamusal alanda herkesin şiddetten uzak yaşama hakkı olduğu ilkesini ortaya koymaktadır. Sözleşme'nin odak noktası açısından, Sözleşme metnini hazırlayanlar, özellikle, cinsiyete dayalı şiddetin özellikle etkilediği kadınların haklarını temin etmek ve korumak yükümlülüğünü buraya eklemenin önemli olduğunu düşünmüşlerdir.

49. Kadınlara yönelik ayrımcılık kadınlara karşı şiddete hoşgörü gösterilmesinin temelini oluşturmaktadır. Kadınlara yönelik şiddeti engellemek ve bununla mücadele etmek için alınan tedbirlerin tümü, yalnızca sürekli bir eşitlik gelecekte böylesi bir şiddeti engelleyeceği için, kadın ve erkek arasındaki eşitliği teşvik etmelidir. *Opuz v. Türkiye* davasında, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, kadınlara yönelik şiddet ile ayrımcılık arasındaki bağlantıyı tartışmış ve cinsiyete dayalı şiddetin, bu temelde kadınları etkilediği ve kadınlar da yasalarla erkekler ile aynı oranda korunmadığı için, ayrımcılığın bir türü olduğu görüşüne varmıştır.

50. Bu nedenlerle, 2. Fıkra, tarafların kadınlara yönelik her türlü ayrımcılığı yalnızca kınamalarını değil, eşitlik ilkesini kendi yasalarına dahil etmelerini, ayrımcılığı yasalarla yasaklamanın ve ayrıca yasa ve uygulamaları kaldırmanın yanı sıra bunların uygulamada da gerçekleştirmesini güvence altına almalarını şart koşarak kadın ve erkek arasındaki sürekli eşitlik ilkesini teyit eder. Şiddetten uzak yaşama hakkının, taraf devletlerin, kadın ve erkeği, taraf oldukları Avrupa Konseyi insan hakları araçlarında, özellikle de ECHR ve ihtiyari protokolleri, Avrupa Sosyal Şartı ve

diğer uluslararası belgelerde belirtilen tüm sivil, politik, ekonomik, sosyal ve kültürel haklara sahip olmaları ve bunlardan faydalanabilmelerinin güvence altına alınması için kadın erkek eşitliğinin sağlama ile bağlantılı olduğunu kabul etmektedir.

51. Bu fıkranın, taraf devletlere kadın-erkek eşitliğini ilkesini yasalarına dahil etme gereğini yerine getirmeleri için iki seçenek sunduğunu belirtmek gerekir: Anayasal bir değişiklik veya bunun diğer uygun mevzuata dahil edilmesi. Bununla birlikte, kadın ve erkek arasındaki eşitliğin uygulamada gerçekleşmesini sağlama yükümlülüğü, bu eşitliği yasalara dahil etmenin genellikle yeterli olmadığını, bu ilkeyi anlamlı bir biçimde uygulayabilmek için uygulamaya yönelik tedbirler gerektiğini vurgulamaktadır.

52. 3. Fıkra, taraf devletlerin Sözleşme'yi uygulamada ayrım gözetmesini yasaklar. Ayrımcılığın tanımı ECHR Madde 14'te verilen tanım ile aynıdır. Ayrım gözetmeme temelleri, ECHR Madde 14 ve ECHR'te Ek 12 no'lu protokolde yer alan listeden alınmıştır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, bu hükümde açıkça belirtilmeyen ayrım gözetmeme temellerine 14. Madde'yi uygulamıştır (bkz. Cinsel yönelimin temeli, 21 Aralık 1999 tarihli *Salgueiro da Silva Mouta v. Portekiz* davası kararı)

53. Bu içtihatlar ışığında, Sözleşme metnini hazırlayanlar Sözleşme'nin konusu ile yakinen alakalı şu ayrım gözetmeme temellerini de eklemişlerdir ki bu da bunun ucu açık bir liste olduğunu gösterir: Cinsiyet, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği, yaş, sağlık durumu, engellilik hali, medeni durum, göçmen veya mülteci statüsü veya bir başka benzer durum. Kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddet mağdurlarının yardım isteme davranışları ve Avrupa'da bu mağdurlara hizmet sağlanması konularında yapılan bir araştırma, belli mağdur gruplarına karşı gözetilen ayrımcılığın hala yaygın olduğunu göstermektedir. Kadınlar, cinsiyete dayalı şiddet eylemini bildirirken, hala kanun

uygulayıcıları tarafından veya yargıda ayrımcılık ile karşılaşabilmektedirler. Bunun gibi, aile içi şiddetin gay, lezbiyen ve biseksüel mağdurları da, cinsel yönelimleri nedeni ile genellikle destek hizmetlerinden mahrum bırakılmaktadırlar. Belli bazı gruplar da cinsiyet kimliği nedeniyle ayrımcılığa maruz kalmaktadır. *Cinsiyet kimliğinden kasıt, en basitleştirilmiş haliyle, özdeşleştikleri cinsiyet ile doğdukları cinsiyetin birbirlerinden farklı olmasıdır.* Bu, transcinsel veya transeksüel kişiler, karşı cins gibi giyinen kişiler (cross-dressers), travestiler ve toplumun belirlediği kadın veya erkek kategorilerine girmeyen diğer kişileri de içermektedir. Ayrıca, göçmen ve mülteci kadınlar da ikamet durumları nedeni ile bu tür destek hizmetlerinden mahrum bırakılabilmektedirler. Birkaç tanesini saymak gerekir ise, engelli kadınlar ve/veya etnik azınlıklara mensup kadınlar, HIV/AIDSli kadınlar gibi pek çok kadının çeşitli ayrımcılık türleri ile karşılaşmaları mümkündür. Bu, kadının cinsiyete dayalı şiddet mağduru olması durumunda da farklılık göstermez.

54. 3. Fıkra da yer alan ayrımcılığın ortadan kaldırılmasının kapsamı, aynı maddenin 2. Fıkrasında yer alan kadınlara karşı ayrımcılığın yasaklanmasının içeriğinden çok daha sınırlıdır. 3. Fıkra taraf devletlerin, bu Sözleşme hükümlerini uygularken ayrımcılık yapmaktan kaçınmaları şart koşarken, 2. Fıkra taraf devletlere Sözleşme'nin ötesinde de ayrımcılığı kınamaları çağrısında bulunmaktadır.

55. 4. Fıkra Sözleşme'ye taraf bir devletin kadınlara cinsiyete dayalı şiddetten daha fazla koruması için alabileceği özel- yalnızca kadınların faydalanabileceği- önlemlerden söz etmektedir. Bu hüküm ayrımcılığın genel olarak yasaklanması hükmünü geçersiz kılmaz. CEDAW Madde 4'ten hareketle, bu fıkra cinsiyete dayalı şiddetin önlenmesi ve kadınların buna karşı korunmasını amaçlayan ve erkekleri içermeyen özel önlemlerin ayrımcılık olmadığını vurgulamaktadır.

Bu, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin ECHR Madde 14'e ilişkin içtihadındaki ayrımcılık kavramı algısı ile aynı doğrultudadır. Bu içtihat, özellikle her ayrımın veya muamele farkının ayrımcılık olmadığı açığa kavuşturmuştur. Mahkeme'nin "Abdulaziz, Cabales and Balkandali v. Birleşik Krallık davası" kararında belirttiği gibi, bir muamele farklılığı, eğer nesnel veya makul bir dayanağı yok ise, yani meşru bir amaca hizmet etmiyor veya uygulanan yollar ve ulaşılmaya çalışılan amaç arasında makul bir ilişki mevcut değil ise ayrım gözetir niteliktedir. Kadınların aile içi şiddeti de kapsayan cinsiyete dayalı şiddete erkeklerden çok daha fazla maruz kalması yalnızca kadın mağdurların yararına kaynakların kullanılması ve özel tedbirlerin alınması için nesnel ve makul bir gerekçe olarak sayılabilir.

56. Bkz. 47. Fıkra

Madde 5 – Devletin Yükümlülükleri ve Gereken Özeni Gösterme Sorumluluğu

57. Uluslararası hukuk uyarınca, bir devlet, polis, göçmenlik yetkilileri ve cezaevi memurları gibi devlet adına hareket eden aktörlerin, yaptıkları uluslararası hatalı fiillerden sorumludur. Bu ilke, Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun, uluslararası teamül hukuku olarak geniş kabul gören, Uluslararası Hatalı Fiiller Noktasından Devletlerin Sorumluluğuna ilişkin maddelerinde (2001) düzenlenmiştir. İnsan hakları hukuku uyarınca, devletin hem negatif hem de pozitif görevleri vardır: Devlet yetkilileri hem hukuka saygı duymalı hem de uluslararası hatalı fiillerden kaçınmalıdır ve bireyleri de devlet dışı aktörler tarafından gerçekleştirilen hatalı fiillerden korumalıdır. 5. Madde'nin 1. Fıkrası devletin, devlet adına hareket eden yetkilileri, görevlileri, organları, kurumları ve diğer aktörlerinin kadınlara yönelik şiddet eylemlerinden kaçınmasını sağlama yükümlülüğünü, 2. Fıkra ise bu sözleşmenin kapsamına giren ve devlet dışı aktörler tarafından gerçekleştirilen fiillere ilişkin, devletin gerekli özeni

gösterme sorumluluğunu düzenlemektedir. Her iki durumda da, bunların gerçekleştirilememesi halinde sorumluluk devlete aittir.

58. Gereken özeni gösterme zorunluluğu, kadınlara yönelik şiddete ilişkin pek çok uluslararası insan hakları aracı, içtihadı ve kararında kabul edilmiştir. Bunlar CEDAW Komitesi'nin Kadınlara Yönelik Şiddete İlişkin 19 no'lu Genel Tavsiye Kararı (1992), Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Genel Kurul Bildirgesi'nin 4. Maddesi (1993), Amerika Birleşik Devletleri Örgütü tarafından kabul edilmiş Kadınlara Yönelik Şiddetin Önlenmesine İlişkin Sözleşme (Convention of Belém do Pará, 1994) ve Bakanlar Komitesi tarafından üye devletlere tavsiye niteliğinde kabul edilen ve kadının şiddete karşı korunmasına ilişkin (2002) 5 sayılı tavsiye kararıdır. Ayrıca, 5. Madde'nin içeriği Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin içtihadını yansıtmaktadır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, aile içi şiddete ilişkin son içtihat kararında, gereken özeni göstermenin zorunlu olduğunu kabul etmiştir (Bkz. Opuz v. Türkiye davası kararı, 2009). Mahkeme, yaşam hakkını koruma pozitif sorumluluğunun (ECHR Madde 2) devlet yetkililerinin örneğin yaşamı tehlikede olan bir bireyi korumak için gerekli önleyici tedbirleri almak suretiyle gerekli özeni göstermesini gerektirdiğini ortaya koymuştur.

59. Bu gelişmelerin temelinin uluslararası hukuk ve yargulamalarda var olmasına karşın, Sözleşme metnini hazırlayanlar, gerekli özeni gösterme sorumluluğu ilkesini bu Sözleşme'ye de dahil etme lüzumu görmüşlerdir. Bu sonuca değil, araca ilişkin bir yükümlülüktür. Taraf devletlerin, ilgili yetkililerin Sözleşme kapsamına giren şiddet eylemlerini gerekli özeni göstererek önlemesi, soruşturması, cezalandırması ve bunların tazmini sağlamasına imkan verir şekilde yine bu Sözleşme kapsamına giren şiddet türlerine karşılık vermeleri gerekmektedir. Bunu başa-

ramamaları halinde, aksi takdirde devlet dışı aktörlere atfedilebilecek bir fiilden devlet sorumludur. Aynı şekilde, taraf devletlerin, işbu Sözleşme kapsamına giren şiddet eylemlerini önleme, soruşturma, cezalandırma ve sonuçlarını tazmin etme ve mağdurları koruma yükümlülüğü olduğundan, devlet dışı aktörler tarafından gerçekleştirilen kadınlara yönelik şiddet şimdiye kadar 2. Madde'de değinilen bir insan hakları ihlalini teşkil etmek suretiyle eşiği aşmaktadır. Devletlerin bunu gerçekleştirmekteki başarısızlığı, kişilerin insan hak ve temel özgürlüklerinden faydalanmalarını engeller veya tamamen önler.

60. "Tazminat" ibaresi, uluslararası insan hakları hukukunda, zararı tazmin etme, tazminat, rehabilitasyon, tatmin ve şiddet eyleminin tekrarlanmamasını garanti etme gibi farklı anlamlara gelebilir. Tazminat söz konusu olduğunda, bu tür bir zarar tazmini, yalnızca işbu Sözleşme Madde 30 (2)'de belirtilen koşullarda bir tarafça sağlanır. Sonuç olarak "devlet dışı aktör" ibaresi Avrupa Konseyi'nin Kadınların Şiddete Karşı Korunmasına İlişkin (2002) 5 sayılı Tavsiye Kararı'nda belirlenmiş bir kavram olan özel kişileri ifade etmektedir.

Madde 6 - Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Politikalar

61. Madde 6 taraf devletlerin genel yükümlülüklerinden söz eden I. Bölüm'de yer aldığından, uygulanması da işbu Sözleşme'nin diğer maddelerine genişleyebilir. Bu yükümlülük özünde iki yönlüdür. Bu yükümlülük gereği, taraf devletler yalnızca işbu Sözleşme'nin uygulanması için tedbirler geliştirilmesinde uygulanmak üzere değil, aynı zamanda da bunların sonucunun değerlendirilmesi için bir toplumsal cinsiyet perspektifi geliştireceklerdir. Bu da, bir taraf devletin bu Sözleşme'yi uygulaması sürecinde alacağı her türlü tedbirin planlanması aşamasında toplumsal cinsiyetin etkilerinin değerlendirilmesi gerektiği anlamına gelmektedir. Bu, değerlendirme aşamasın-

da taraf devletlerin, Sözleşme hükümlerin etkisinin değerlendirilmesinde bir toplumsal cinsiyet etmeni olup olmadığını belirlemeleri gerektiği anlamına da gelir.

62. Diğer bir taraftan, bu madde taraf devletleri, kadın-erkek eşitliğini sağlayan ve kadınları güçlendiren politikaları teşvik etmeye ve uygulamaya çağırılmaktadır. Bu yükümlülük 4. Madde'nin 2. Fıkrası'nda düzenlenen ayrımcılığı kınama ve önleme yükümlülüğünün tamamlar niteliktedir. Sözleşme metnini hazırlayanlar, bu Sözleşme kapsamına giren her türlü şiddete son vermek için kadın-erkek eşitliğinin sağlanması ve kadınların güçlendirilmesinin gereğine inanarak taraf devletlere, devletlerin bu amaca ulaşmaları için bu tür şiddeti önlemeleri ve bununla mücadele etmeleri için alınması gereken özel önlemlerin de ötesine geçen yükümlülükler getirme gereği görmüşlerdir. Bu, 1. Madde'de sıralanan Sözleşme'nin amaçları ile, özellikle de Madde 1 (b)'de ifade edildiği üzere kadınların güçlendirilmesi yolu da dahil olmak üzere devamlı kadın-erkek eşitliğini sağlama amacı ile ilintilidir.

Bölüm II -Bütüncül Politikalar ve Veri Toplama

63. Avrupa Konseyi seviyesinde son dönemde müzakere edilen diğer sözleşmeler gibi, işbu Sözleşme de, açılımı Önleme (Prevention), Koruma (Protection) ve Kovuşturma (Prosecution) olan 3 P yapısını izlemektedir. Ancak, bu Sözleşme kapsamına giren tüm şiddet türlerine etkin bir biçimde cevap verilebilmesi bu üç alanda belirtilen önlemlerden daha fazlasını gerektirdiğinden, Sözleşme metnini hazırlayanlar bu noktada, açılımı bütünleştirilmiş politikalar olan bir "P" daha eklemeyi gerekli görmüşlerdir.

Madde 7 - Kapsamlı ve Eşgüdümlü Politikalar

64. 1. Fıkra taraf devletlerin, farklı aktör ve organlar tarafından alınan ve birlikte değerlendirildiğinde kadınlara yönelik şiddete bütüncül bir tepki teş-

kil edecek bir dizi tedbir geliştirmelerini ve bunları uygulamalarını şart koşmaktadır. Bu yükümlülük, 2. Fıkra da daha da geliştirilmiştir. 2. Fıkra uyarınca, taraf devletlerin kabul edilen politikaları çok-organlı etkin bir işbirliği ile uygulanmasını sağlaması gerekmektedir. Bazı üye devletlerdeki iyi uygulama örnekleri yasa uygulayıcılar, yargı, kadın sivil toplum örgütleri, çocuk esirgeme organları ve diğer ilgili kurumların güçlerini özellikle bu konuda, örneğin doğru bir risk değerlendirmesi yapma veya bir güvenlik planı oluşturmada birleştirdiklerinde, sonuçların daha umut verici olduğunu göstermektedir. Bu türlü bir işbirliği yalnızca bilgi paylaşımının faydalarına inanan bireylere dayanmamalıdır. Bu aynı zamanda tüm organların izleyeceği ilkeler ve protokoller ile bunların kullanımı ve faydaları konusunda yetkililerin yeterince eğitilmesini gerektirmektedir.

65. Tüm ilgili aktörlerin, organların ve kurumların bu alanda politika oluşturulmasına uzmanlıkları ve bakış açıları ile katkıda bulunmalarını sağlamak amacıyla, 3. Fıkra bu madde gereğince alınacak tedbirlere "hükümet organları, ulusal, bölgesel ve yerel parlamentolar ve yetkililer, ulusal insan hakları kurumları ve sivil toplum örgütleri gibi tüm ilgili aktörleri" dahil etme çağrısında bulunmaktadır. Bu, Sözleşme metninin hazırlayanların özellikle kadın sivil toplum örgütleri ve göçmen örgütlerinin yanı sıra dini kuruluşları kastettikleri eksik bir listedir. Ulusal insan hakları kurumları Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 48/134 sayılı karar ile kabul edilmiş, insan haklarının teşvik edilmesi ve korunmasına ilişkin çalışan ulusal kurumlara ilişkin BM ilkeleri uyarınca kurulan kurumları ifade etmektedir. Ulusal insan hakları kurumları Avrupa Konseyi'ne üye pek çok devlette mevcut olduğundan, Sözleşme metnini hazırlayanlar bu ilgili aktörleri d, mevcut oldukları yerlerde, listede dahil etmeyi gerekli görmüşlerdir. Bu hüküm, bu kurumların bulunmadığı yerlere böyle kurumlar kurma yükümlülüğünü içermemektedir. Sözleşme metnini

hazırlayanlar, ulusal, bölgesel ve yerel parlamentoları bu hükme dahil ederek federal sistemi olan taraf devletlerde yasa koyma yetkililerinin farklı seviyelerde olduğuna işaret etmek istemişlerdir. Bir taraftan kapsamlı ve eşgüdümlü politikaların unsurlarını oluşturma, diğer taraftan tüm ilgili kurum ve aktörleri bu politikalara dahil etme ulusal eylem planlarının oluşturulması ile mümkün olacaktır.

Madde 8 – Mali Kaynaklar

66. Bu madde, kamu yetkilileri ve ilgili hükümet dışı örgütler ve sivil toplum örgütleri tarafından yürütülen faaliyetler için uygun mali kaynak ve insan kaynaklarının tahsisini sağlamayı amaçlamaktadır. Bu Sözleşme kapsamına giren şiddetin tüm türlerinin önlenmesi ve bunlarla mücadele konusunda çalışan hükümet dışı örgütlere (bundan sonra STK olarak anılacaktır) hükümet fonu sağlanması anlamında Avrupa Konseyi üye devletleri genelinde farklı uygulamalar mevcuttur. Bu durumda, taraflar STK'lar ve sivil toplum tarafından gerçekleştirilen faaliyetler için mali kaynak ve insan kaynakları tahsis etmekle yükümlüdürler.

67. Sözleşme metnini hazırlayanlar, üye devletlerin farklı ekonomik durumlarını göz önünde bulundurarak bu yükümlülüğün kapsamını uygun kaynakların tahsisi olarak sınırlamayı tercih etmişlerdir. Bu da tahsis edilen kaynakların uygulanması hedeflenen program veya önleme uygun olması gerektiği anlamına gelmektedir.

Madde 9 – Hükümet Dışı Örgütler ve Sivil Toplum

68. Pek çok üye devlette, aile içi şiddet mağdurlarına sunulan hizmetlerin ezici çoğunluğu ve kadınlara yönelik şiddetin farklı türlerinin mağdurlarına sunulan hizmetler hükümet dışı örgütler veya sivil toplum örgütleri tarafından yürütülmektedir. Bu örgütler uzun yıllardır sığınma evi, hukuki danışma, tıbbi ve

psikolojik danışmanlık hizmetleri sağlama, yardım hatları oluşturmada ve diğer gerekli hizmetleri sunma konusunda deneyimlidirler.

69. Bu maddenin amacı bu Sözleşme kapsamına giren şiddetin türlerinin önlenmesi ve bunlarla mücadele edilmesi için bu çeşitli örgütlerin önemli katkılarına vurgu yapmaktır. Bu nedenle, Sözleşme'ye taraf devletlerin bu örgütlerin faaliyetlerini, örneğin bu örgütlerin uzmanlıklarından faydalanarak ve bunları çok aktörlü işbirliğine veya Madde 7'de belirtilen kapsamlı hükümet politikalarının uygulanması konusunda ortak ederek tanımalarını şart koşmaktadır. Böylesi bir tanınmanın ötesinde, bu madde Sözleşme'ye taraf devletlerin bu işle adanmış STK'ların çalışmalarını aktif olarak teşvik etmelerini ve desteklemelerini de şart koşmaktadır. Bu, STK'ların, çalışmalarını en iyi şekilde yapmalarına fırsat sağlamak anlamına gelir. Madde 9 yalnızca kadınlara yönelik şiddet ile mücadele alanında aktif olan STK'lar ve sivil topluma atıfta bulunsa da, bu, taraf devletleri daha genel kapsamda aile içi şiddete odaklanan STK'lar ve sivil toplum tarafından yürütülen çalışmalarını desteklemekten alıkoymamalıdır.

Madde 10 – Eşgüdümü Sağlayan Organ

70. 1. Fıkra bir ya da daha fazla resmi hükümet organını dört özel görev ile görevlendirme yükümlülüğünü içerir: Sözleşme'ye taraf söz konusu devletin bu Sözleşme kapsamına giren şiddetin her türünü önleme ve bunlarla mücadele etme amacıyla geliştirdiği politika ve tedbirlerin eşgüdümü, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi. Bu, yeni resmi organlar kurmak veya halihazırda varolan resmi organları bu görevleri yerine getirmek üzere görevlendirmek yoluyla yapılabilir. "Resmi organ" ibaresinden kasıt, hükümet bünyesindeki herhangi bir kuruluş veya kurumdur. Bu ulusal veya bölgesel seviyede kurulacak bir organ olabileceği gibi, halihazırda varolan bir organ da olabilir. Organın boyutu, çalışan yapısı ve

fonlaması ile hangi kuruma bağlı olacağına ve ne tür raporlama yükümlülüklerinin olacağına taraf devletler karar vereceklerdir. Uygulama, izleme ve değerlendirme görevlerine açısından, bu organ tedbirleri uygulamakla sorumlu olan taraf devletin yapısı seviyesinde mevcut olmalıdır. Bu, federal bir hükümet yapısında birden fazla organ olmasının gerekli olabileceği anlamına gelmektedir.

71. Bu organ veya organların yürütmekle yükümlü olduğu söz konusu dört görev, işbu Sözleşme'nin uygulanmasında taraf devletçe alınan çeşitli önlemlerin eşgüdümü olmasını ve tüm aktörler ile hükümetin tüm sektörlerinin güçlerini birleştirmelerini sağlamayı amaçlamaktadır. Ayrıca, bu görev başlıkları, her türlü yeni politika ve tedbirin de fiilen uygulanmasını sağlamayı amaç edinmektedir. Bu organlara verilen izleme görevi bu Sözleşme kapsamına giren şiddetin tüm türlerinin engellenmesi ve bunlarla mücadele edilmesi amacıyla, politikaların ve tedbirlerin ulusal ve/veya bölgesel ve yerel düzeyde nasıl ve ne derece etkin bir biçimde uygulanmakta olduğunu izleme ile sınırlandırılmıştır. Bu görev, Sözleşme'nin 9. Bölümü uyarınca (bkz. Bölüm 9'e ilişkin görüşler) oluşturulmuş bağımsız uluslararası bir izleme mekanizması tarafından gerçekleştirilen, taraf devletlerin Sözleşme'ye uyup uymadıklarını izleme görevini kapsamamaktadır. Son olarak, bu organların yapmakla yükümlü oldukları politikaların ve tedbirlerin değerlendirilmesi belli bir politikayı veya tedbirin, bu politika veya tedbirin mağdurların ihtiyacını karşılayıp karşılamayacağını, amacına yönelik olup olmadığını ve istenmeyen sonuçlar doğurup doğurmayacağını tahlil etmek amacıyla bilimsel olarak değerlendirilmesini içermektedir. Bu, Sözleşme'nin Madde 11 uyarınca taraf devletlerin yapmasını şart koştuğu idari ve nüfus esaslı sağlam veri toplama görevi gerektirecektir. Bu nedenle, bu madde uyarınca oluşturulan organlar, gerekli verilerin toplanmasında eşgüdümün sağlanması, verilerin analiz edilmesi ve sonuçlarının yayılması

ile de yükümlüdürler. Bazı üye devletler kadınlara yönelik şiddete ilişkin halihazırda çok çeşitli veriler toplamakta olan gözlem evleri kurmuşlardır. Bunlar örnek teşkil edebilir. Ancak, Sözleşme metnini hazırlayanlar, söz konusu organların, verilerin eşgüdümü, analizini ve yayılmasını temin etme biçimlerini taraf devletlerin kararına bırakmıştır.

72. Bu Madde'nin 2. Fıkrası, bu organları, söz konusu taraf devletin 8. Bölüm uyarınca (bkz. 8. Bölüm'e ilişkin görüşler) benimsediği Sözleşme çerçevesi kapsamında bilgi almaları konusunda yetkilendirmektedir. Veri korumayı sağlamak amacıyla yetkilendirmenin genel nitelikli bilgi alınması ile sınırlı olduğunu belirtmekte fayda vardır. (bkz. Madde 65'e ilişkin görüşler). Bu bakımdan, söz konusu yükümlülük bu madde uyarınca oluşturulan organların genel anlamda, kişisel davalara atıfta bulunulmaksızın medeni ve cezai konularda karşılıklı hukuki danışma da dahil uluslararası işbirliği faaliyetlerinden haberdar olmalarını sağlama ile sınırlandırılmıştır. Burada amaç bunların görevlerini yerine getirmelerine imkan sağlamaktır.

73. Deneyim ve uygulamalara ilişkin görüş alışverişi sonucu edinilen bilgiler bu Sözleşme kapsamına giren şiddetin türlerinin önlenmesi ve bunlarla mücadele edilmesinde büyük öneme sahiptir. Bu nedenle, 3. Fıkra bu madde uyarınca oluşturulan organların Sözleşme'ye taraf diğer devletlerdeki aynı tür organlar ile doğrudan haberleşme ve iletişim kurmalarını yükümlülüğünü içerir. Bu, her iki tarafa da fayda sağlayacak ve uygulamalardaki uyumlaşmayı artıracak olan önemli bir çapraz faydaya imkan sağlayacaktır.

Madde 11 – Veri Toplama ve Araştırma

74. Sistemik ve yeterli veri toplama, uzun süredir, bu Sözleşme kapsamına giren şiddetin türlerinin önlenmesi ve bunlarla mücadele edilmesi alanında geliştirilen etkin politikaların önemli bir parçası ola-

rak kabul edilmektedir. Bu tanınırlığa rağmen, Avrupa Konseyi üye devletlerinde sistematik bir biçimde toplanmış idari veya nüfus esaslı veriler fazla değildir. Bununla beraber, mevcut veriler ülkeler ve dönemler arasında kıyaslama yapmaya izin vermemektedir. Bu da sorunun kapsamının ve gelişiminin anlaşılmasını sınırlandırmaktadır. Kadınlara karşı şiddet ve aile içi şiddetin önlenmesi ve bunlarla mücadele edilmesi delil esaslı bir politika geliştirilmesini gerektirir. Bu, politikaya yön vermek ve sorunu çözmek için tedbirlerin uygulanıp uygulanmadığını izlemek amacıyla sağlam karşılaştırmalı verilere ulaşılması yoluyla şiddetin büyüklüğünün etkin bir biçimde belgelenmesi anlamına gelmektedir. Bu bölüm, işbu Sözleşme'nin kapsamına giren şiddetin tüm türlerinin engellenmesi ve bunlarla mücadele edilmesi için politika geliştirme ve bu politikaları uygulama amacıyla temsili ve karşılaştırılabilir veriyi düzenli olarak toplamanın önemine işaret etme yükümlüğünün içermektedir. 10. Madde uyarınca oluşturulan eşgüdümü sağlayan organ veya organlar tarafından toplanacak, analiz edilecek ve yayılacak ve Sözleşme'nin taraf devletlerce uygulanmasını izlemekten sorumlu bağımsız uzmanlar grubuna (GREVIO) verilecek olan verinin türünü belirtmektedir (bkz. 9. Bölüm). Ayrıca, bu madde kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddet alanında yapılan araştırmaların desteklenmesi gerektiğinin de altını çizmektedir.

75. 1. Fıkra'da yer alan yükümlülük iki taraflıdır. Öncelikle, delil esaslı politikalar geliştirmek ve uygulamak ve bu politikaların şiddete maruz kalmış bireylerin ihtiyaçlarını karşılayıp karşılamadığını değerlendirmek amacıyla, a bendi taraf devletlerin işbu Sözleşme kapsamına giren her türlü şiddet olayına ilişkin ilgili istatistiksel verileri düzenli aralıklarla toplamalarını şart koşmaktadır. Bu tür şiddetin mağdurlarını ve faillerini hedef almak için özel olarak tasarlanmış doğru istatistiksel bilgiler yalnızca politika saptayıcılar arasında ve kamuda sorunun ciddiyetine

ilişkin farkındalığı artırmak için önemli değildir. Bunlar aynı zamanda mağdurların ve görgü tanıklarının şiddeti bildirmelerini de teşvik edebilir. İlgili istatistiksel veriler sağlık hizmetleri, sosyal hizmetler, icra makamları ve STK'lar tarafından derlenen idari veriler olabileceği gibi Cumhuriyet savcılarını da kapsayan yargı makamları tarafından kayıt altına alınmış adli veriler de olabilir. Düzgün bir biçimde toplanmış istatistiki idari ve adli veriler, hükümet kuruluşlarının performansı ve ceza muhakemesi kapsamında yetkili makamların ilgilendiği suçlara ilişkin bilgi edinilmesi suretiyle, taraf devletlerin, işbu Sözleşme kapsamına giren şiddetin tüm türlerine ulusal bir tepki geliştirilmesine katkıda bulunabilir. Hizmet esaslı idari veriler örneğin bu tür şiddetin mağdurlarının verilen hizmetlerden nasıl faydalandıkları ve hükümet yetkililerinin yanı sıra kamu (ve özel) sağlık sektörünün bu kişilere adaleti arama, sağlık hizmeti, danışma, barınma veya diğer destekleri nasıl sağladıklarını içerir. Hizmetin kullanımına ilişkin kurum esaslı kullanıcı verileri yalnızca politikaların etkinliğini uygulamada değerlendirmekle sınırlı olmayıp aynı zamanda da bu tür bir şiddetin yönetim giderini tahmin etmek için bir taban oluşturabilir. Buna ek olarak, adli veriler, hükümlülere verilen cezalar ve hükümlülerin nitelikleri ile mahkumiyet oranlarına ilişkin bilgi verebilir.

76. Sonuç olarak yargı, polis, sosyal hizmetler gibi kamu makamlarının, kurumların ihtiyaçlarının kurum içinde kayıt edilmesinin ötesine geçerek veri sistemleri kurmaları gerekir. Yine, önleme, koruma ve kovuşturma önlemleri ve politikaları açısından bir ilerleme veya bir düşüş olup olmadığını görmek için, ilgili istatistiki idari ve adli verilerin düzenli aralıklarla toplanması gerekir. Bu verilerin işe yararlığı ve konu ile ilgisi her şeyden önce kaydın kalitesine bağlıdır. Ancak, Sözleşme metnini hazırlayanlar kullanılacak veri kategorilerinin seçimini taraf devletlere bırakmayı uygun bulmuşlardır. Yalnızca mağdur ve faile ilişkin kayıt altına alınan verilerin, cinsiyet, yaş,

şiddetin türü, failin mağdur ile ilişkisi, coğrafi konum ve taraf devletlerin bu tür maluliyet ile ilgili gördükleri diğer etmenlerden bağımsız tutulması asgari gerekliliktir. Kayıtlı veriler, işbu Sözleşme kapsamına giren şiddetin tüm türlerinin faillerinin mahkumiyet oranları ve verilen koruma kararlarına ilişkin bilgiyi de içermelidir. Avrupa Konseyi'nin "Avrupa Konseyi'ne Üye Devletlerde Aile İçi Şiddete İlişkin İdari Veri Toplama" konusundaki çalışması (EG-VEW-DC(2008)) bu ve diğer kategorileri belirlemekte ve mevcut uygulamaların dışında idari verilerin toplanmasına ilişkin tavsiyeleri içeren bir model yaklaşımı tasarlamaktadır.

77. İkinci olarak, b bendi, taraf devletlerin, bu Sözleşme kapsamına giren şiddetin tüm türlerine ilişkin araştırmaları destekleme yükümlülüğünü ortaya koymaktadır. Taraf devletlerin, şiddetin bu türlerini önleme ve bunlarla mücadele amacıyla oluşturdukları politikaları ve tedbirleri, bu alandaki en gelişkin araştırma ve bilgilere dayandırmaları gerekir. Araştırma, delil esaslı politika oluşturmada kilit bir öğedir ve bu nedenle yargının, destek hizmetlerinin ve icra makamlarının kadınlara yönelik şiddete ve aile içi şiddete günden güne gelişmekte olan fiili tepkilerine katkıda bulunabilir. Bu bakımdan, bu hüküm, sorunun temel nedenleri ve sonuçları, şiddet vakaları ve mahkumiyet oranları ve işbu Sözleşme'nin uygulanmasında alınan önlemlerinin etkinliği konularında taraf devletlerin bilgileri daha iyi takip edebilmeleri için araştırmayı desteklemelerini şart koşmaktadır.

78. 2. Fıkra taraf devletlerin nüfus esaslı araştırmalar yapma yönünde çaba gösterme yükümlülüklerini düzenlemektedir. Bu, hedef nüfusu istatistiki olarak temsil eden verilerin toplanması anlamına gelir. Böylece veriler rahatlıkla daha geniş bir nüfusa genellenebilir. Nüfus esaslı araştırmalar, işbu Sözleşme kapsamına giren şiddetin tüm türlerinin yaygınlığı, özü, belirleyicileri ve sonuçları ile ilgili daha genel

sosyolojik temelli bilgiler sağlayabilir. Bunlar aynı zamanda mağdurların şiddet tecrübeleri, bu şiddeti bildirmeme nedenleri, şiddet durumunda aldıkları hizmet ile bu şiddet vakaları konusunda mağdurların düşünce ve tutumları konusunda güvenilir veriler de sağlayabilirler. Ayrıca, taraf devletler, gelişmeleri belli bir zaman boyunca takip etmek suretiyle işbu Sözleşmenin kapsamına giren şiddetin tüm türlerinin yaygınlığı ve izlediği trendlere ilişkin uygun ve karşılaştırmalı bu tür araştırmaları düzenli aralıklarla yapmakla yükümlüdürler. Bu durumda, nüfus örneklem kümesinin boyutunun ve bu çalışmaların ne aralıkla yapılacağına kararı taraf devletlere bırakılmıştır. Taraf devlete göre, araştırmaların kapsamı ulusal, bölgesel veya yerel olabilmektedir. Ancak, ulusal, bölgesel ve yerel seviyelerde yapılan araştırmaların bileşkesi, yerel ve bölgesel farklılıkları aydınlatmanın yanı sıra olaya makro bir düzeyde bakılmasını da sağlayabilir. Nüfus esaslı araştırmalar oluşturulurken, taraf devletler, Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) Kadın Sağlığı ve Kadınlara Yönelik Aile İçi Şiddete İlişkin Çok Ülkeyi Kapsayan Çalışması'na (IVAWS) ve Uluslar arası Kadınlara Yönelik Şiddet Araştırması'na da başvurabilirler.

79. Sözleşme metnini hazırlayanlar, nüfus esaslı araştırmaların ve istatistiki idari ve adli verilerin farklı amaçlara hizmet etmeleri ve farklı sorulara cevap olmaları bakımından bunlar arasındaki ayırma vurgu yapmayı gerekli görmüşlerdir. Nüfus esaslı araştırmalar kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddetin şiddeti ve sıklığı ile bunlara yol açan sosyoekonomik ve kültürel etmenlere ışık tutarken, istatistiki idari ve adli veriler hükümet makamlarının soruna eğilme kapasitelerini belirleme ve bu tür şiddet mağdurlarına sağlanan hizmetlerin etkinliğini değerlendirme anlamında katkıda bulunabilir. Her iki veri toplama yöntemini bir arada kullanmak sorunun detaylı bir resminin çizilmesine yardımcı olabilir. Kadınlara yönelik ve aile içi şiddetin yaygınlığı ve izledi-

ği trendlerin değerlendirilmesinde üzerinde mutabık olunmuş tanımlamalar ve ortak belirleyiciler bulunmadığından, mevcut veriler farklı ülkeler düzeyinde kıyaslama yapmaya nadiren imkan sağlamaktadır. Sonuç olarak, taraf devletlerin, halihazırda mevcut veya geliştirilmekte olan standart belirleyiciler ve yöntemler ile veri toplama konusunda uyumlaşmaları faydalı olacaktır. Taraf devletler, güvenilir ve kıyaslanabilir veriye ulaşmak için, Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı'nın Kadınlara Yönelik Şiddet Araştırması gibi mevcut çalışmaları veya girişimleri dikkate almalıdırlar.

80. Madde 65'te belirtildiği gibi, veri toplama, saklama ve toplanan verinin dönüştürülmesi süreci, gizliliği sağlamak ve şiddet olayına dahil mağdurların, faillerin ve diğer kişilerin özel hayatlarına saygı duyulmasının temin edilmesi amacıyla Avrupa Konseyi'nin Kişisel Verilerin Otomatik İşlemden Geçirilmesi Sürecinde Bireylerin Korunması Hakkında Sözleşmesi'nde (ETS No.108) belirtilen standartlara uygun olmalıdır. Madde 65'te ortaya koyulan standartlar, ulus ötesi veri alışverişi durumunda uygulanmakta, ancak verilerin toplanması, saklanması ve toplanan verinin dönüştürülmesi süreçlerinde uygulanmaktadır.

81. Bu Madde'nin, Madde 68 (7)'yi tamamlar nitelikte olan, 3. Fıkrası, taraf devletlerin, 9. Bölüm'de atıfta bulunulan bağımsız uzmanlar grubuna, uluslar arası işbirliğini teşvik etmek ve uluslar arası kıyas eşiği sağlamak amacıyla, toplanan bilgileri vermesi yükümlülüğünü içermektedir. Bu, yalnızca mevcut iyi uygulamaların bilinirliğini sağlamakla kalmamakta, aynı zamanda da Sözleşme'ye taraf devletlerin uyumlaşmasına katkıda bulunmaktadır.

82. Son olarak, 4. Fıkra Madde 11 uyarınca toplanan bilginin kamuya açık olmasının güvence altına alınması yükümlülüğünü içermektedir. Ancak, kamuya açık olacak bilgilerin şekli, bilginin iletilme yolu ve türü taraf devletlerin kararına bırakılmıştır. Mad-

de 11 uyarınca toplanan bilgileri kamuya açıklarken, taraf devletler bu bilgilerin etkilediği kişilerin kişisel gizlilik haklarına özellikle özen göstereceklerdir.

Bölüm III- Önleme

83. Bu bölüm, "önleme" kelimesinin genel anlamıyla beraberinde getirdiği bir dizi hükümü içermektedir. Kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddeti önlemek genel olarak kamuda, cinsiyet basmakalıplarından kurtulmak ve farkındalık yaratmak yoluyla ulaşılabilecek geniş kapsamlı bir tutum değişikliği gerektirmektedir. Yerel ve bölgesel yetkililer, bu önlemleri, gerçek hayattaki vakalara uyarlamak suretiyle bunların uygulanmasında gerekli aktörler olabilirler.

Madde 12 - Genel Yükümlülükler

84. Bu madde, bu bölümdeki diğer maddelerde yer alan daha özel yükümlülükler için temel oluşturan ve tüm konuları kapsayan ilkeleri temsil eden bir dizi genel önleyici tedbiri kapsamaktadır.

85. 1. Fıkra'da belirtilen yükümlülükler, Sözleşme metnini hazırlayanların, kadın ve erkeğin mevcut davranış yapılarının genellikle önyargılardan, toplumsal cinsiyet basmakalıplarından ve cinsiyet önyargılı örf, adet ve geleneklerden etkilendiği kanaatine dayanmaktadır. Bu nedenle, Sözleşme'ye taraf devletler mentalite ve tutumlarda değişikliği teşvik edici önlemler almak ile yükümlüdürler. Bu hükmün amacı, davranışları yoluyla işbu Sözleşme kapsamına giren şiddetin tüm türlerinin yayılmasına neden olan bireylerin kalplerine ve zihinlerine ulaşmaktır. Bu Fıkra, genel bir yükümlülük olarak özel tedbirler önermek suretiyle konuyu detayına girmez, bunu taraf devletin takdirine bırakır.

86. 2. Fıkra, Sözleşme'ye taraf devletlerin, herhangi bir gerçek veya tüzel kişi tarafından gerçekleştirilen işbu Sözleşme kapsamına giren şiddetin tüm türlerini önlemek için gerekli tüm yasal ve diğer ön-

lemleri almalarını şart koşturmaktadır. Ulusal yargı sistemine bağlı olarak, bu önlemlerin bazıları yeni bir yasa çıkarılmasını gerektirirken bazıları da gerektirmemektedir.

87. 4. Madde'nin 3. Fıkrası'nda belirtilen ayrımcılık yasağına ek olarak, bu Fıkra, şiddetten etkilenen kişilerin ihtiyaçlarını dikkate almak amacıyla her türlü önleyici tedbirin alınması için pozitif eyleme geçilmesini şart koşturmaktadır. Failler, genellikle, durumları nedeniyle kendilerini savunmalarının, yasal yollara başvurmalarının ve tazminat talebinde bulunmalarının daha az muhtemel olduğunu düşündükleri bu kişileri özel olarak hedef seçmektedir. İşbu Sözleşme'nin amacı açısından, belirli nedenler dolayısıyla kırılgan duruma gelen kişiler şunları kapsamaktadır: Hamile kadınlar, küçük çocuğu olan kadınlar, zihinsel ve bilişsel sorunları olanlar dâhil engelliler, kırsal kesimde ve ücra yerlerde yaşayanlar, madde bağımlıları, fuhuş yapanlar, ulusal veya etnik azınlık mensupları, belgeleri olmayanlar ve sığınmacılar dâhil olmak üzere göçmenler, geyler, lezbiyenler, biseksüeller ve travestiler, HIV taşıyanlar, evsizler, çocuklar ve yaşlılar.

88. 4. Fıkra, toplumun tüm üyelerinin şiddetin önlenmesine önemli katkı sağlayabileceklerinin ve toplumun buna özendirilmesi gerektiğinin altını çizmektedir. İşbu Sözleşme'nin kapsamındaki şiddet eylemlerinin çoğunun faillerini erkekler ve erkek çocuklar teşkil ettiğinden, sözleşme metnini hazırlayanlar, bu tür şiddetin önlenmesinde erkeklerin özel rolünü vurgulama gereği duymuşlardır. Ancak, erkeklerin ve erkek çocukların çoğunluğunun bu tür olaylara karışmadığını da dikkate alarak, sözleşme metnini hazırlayanlar, bu katkının rol model olma, değişimin öznelere olma, kadın ve erkek arasında eşitliği savunma ve karşılıklı saygıyı geliştirme gibi çeşitli biçimler alabileceği de vurgulamak istemişlerdir. Erkekler, şiddete karşı durarak, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik faaliyetlere başka erkekleri de katarak, koru-

yucu kollayıcı bir rol ve aile sorumluluklarını aktif bir biçimde üstlenmek suretiyle rol model teşkil ederek [süreçe] önemli katkılarda bulunabilirler.

89. 5. Fıkra, kültür, adet, din, gelenek veya sözde "namus"un işbu Sözleşme kapsamındaki şiddet eylemlerini meşru kılmak şeklinde kullanılmayacağını açık biçimde ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, Sözleşme'nin tarafları, kendi ulusal yasalarının, bu tür gerekçelere zemin oluşturacak boşluklar içermemesini sağlamakla yükümlüdürler. Ayrıca, bu yükümlülük, şiddeti kültür, adet, din, gelenek veya sözde "namus" adına hoşgörü ile karşılayan resmi açıklamaların, raporların veya bildirimlerin de önlenmesini kapsamaktadır. Bu hükmün getirdiği temel ilkeye göre, işbu Sözleşme'de belirtilen şiddet eylemlerine getirilen yasaklama, hiçbir zaman, failin kültürel veya dinsel hak ve özgürlüklerinin sınırlandırılması şeklinde değerlendirilemez. Bu ilke, farklı etnik ve dinsel toplulukların bir arada yaşadıkları, toplumsal cinsiyet temelli şiddetin kabul edilebilirliğine ilişkin yerleşik tutumların kültüre veya dine göre farklılık gösterebileceği toplumlarda özellikle önemlidir.

90. Genel önleyici önlemler listesini toparlayan 6. Fıkra, kadınların güçlendirilmelerine yönelik özel programların ve etkinliklerin geliştirilip yaygınlaştırılması çağrısında bulunmaktadır. Burada, siyasal ve ekonomik güçlenme dâhil yaşamın her alanında güçlenmeden söz edilmektedir. Bu yükümlülük, kadını özne olarak güçlendirerek ve şiddete karşı kırılganlığını azaltarak toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlama anlamında daha geniş ölçekli bir amacın yansımasıdır.

Madde 13 – Farkındalık yaratma

91. Bu maddenin amacı, genel kamuoyunun, kadınların düzenli olarak maruz kaldıkları çeşitli şiddet biçimleri ve aile içi şiddetin farklı tezahürleri konusunda tam olarak bilgilendirilmesini sağlamaktır.

Bu, toplumun tüm üyelerinin bu tür şiddet fiillerini teşhis etmesine, buna karşı çıkmasına, mümkün ve uygulanabilir olduğunda ise komşuları, arkadaşları, akrabaları veya meslektaşları olarak şiddet mağdurlarını desteklemelerine katkıda bulunacaktır. Yükümlülük, aynı zamanda, bu konuları toplumsal cinsiyete duyarlı biçimde ele alıp açıklayacak genel farkındalık yaratma kampanyalarının veya programlarının düzenli olarak yürütülmesini de içerir. Farkındalık yaratma çalışmaları, kadın erkek eşitliği, cinsiyet baskımlarından uzak toplumsal cinsiyet rolleri ve kişisel ilişkilerde şiddete başvurmamanın ihtilaf çözüm yöntemleri gibi konulara ilişkin bilgiler yaygınlaştırılmasını kapsamalıdır. Bununla birlikte, sözleşme metnini hazırlayanlar, kadınlara yönelik şiddetin ve aile içi şiddetin doğrudan ve dolaylı şekilde çocuklar üzerindeki olumsuz sonuçlarının da her bir kampanyada işlenmesinin önemini vurgulamışlardır.

92. Birçok STK yerel, bölgesel ve ulusal düzeylerde başarılı farkındalık yaratma çalışmaları açısından uzun bir geleneğe sahiptir. Dolayısıyla bu hüküm, ulusal insan hakları ve eşitlik kuruluşları ve organlarıyla, gerektiğinde de özellikle kadın kuruluşlarıyla genel kamuoyuna ulaşmaya yönelik çabalarda işbirliğini özendirilmektedir. Ancak, burada ilgili aktörlerin tamamının sayılması gibi bir amaç güdülmemiştir. Ayrıca “gerektiğinde de” ifadesinin hükümde yer alması, tarafların, bu tür organ ve kuruluşları, eğer bu organ ve kuruluşlar mevcut değil ise, oluşturmasını zorunlu tutmamaktadır. Son olarak, unutulmaması gerekir ki, kadın kuruluşları terimi ile atıfta bulunulan, kadınlara yönelik şiddet mağduru kadınların korunması ve desteklenmesi alanında çalışan kadın STK’larıdır.

93. 2. Fıkra, hükümet veya hükümet dışı kuruluşlar tarafından alınan önleyici tedbirler hakkında somut bilgi verme yükümlülüğünün kapsamını genişletmektedir. Bu, polisin veya yerel toplulukların sundukları hizmetlere ilişkin el ilanlarının yahut afişlerin veya

çevrimiçi bilgi materyallerinin; yerel, bölgesel veya ulusal ölçeklerdeki yardım hatları, sığınma evleri gibi hizmet birimlerinin irtibat bilgilerinin yaygınlaştırılması anlamına gelmektedir.

Madde 14 - Eğitim

94. Tavırlar, kanaatler ve davranış kalıpları yaşamın çok erken dönemlerinde şekillenir. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin benimsenmesi, kişisel ilişkilerde karşılıklı saygı ve şiddetten uzak bir tavır, mümkün olduğunca erken bir dönemde başlamalıdır ve bu temelde ebeveynlerin sorumluluğudur. Bununla birlikte, bu değerlerin yaygınlaştırılıp benimsetilmesinde eğitim kurumlarının da önemli bir rolü vardır.

95. 1. Fıkra, tarafların uygun görmeleri halinde, eğitimin her kademesi için (ilk ve orta öğretim ile yükseköğretim için) bu değerleri yaygınlaştıracak ve bu Sözleşme kapsamında yer alan şiddet eylemleri konusunda kişileri bilgilendirecek eğitim materyalleri geliştirilmesi ihtiyacına işaret etmektedir. Tarafların, eğitim materyallerini, gerekli ve uygun gördükleri durumlarda, hedef öğrenci kitlesinin kapasitesine göre uyarlaması, örneğin ilkokullar için hazırlanan materyallerin ilkokul öğrencilerinin zihinsel kapasitesine uygun hale getirilmesi gerekecektir. Eğitim materyali ile kastedilen, müfredatın bir parçasını oluşturan, gerektiğinde bir okuldaki tüm öğretmenlerin erişebilecekleri, sınıfta kullanılması gereken veya istenen, resmi olarak geliştirilmiş ve onaylanmış materyallerdir. Burada kullanılan “uygun olduğu durumlarda” ifadesi, sözleşme metnini hazırlayanların, bu konuda Taraflara belirli bir modeli dayatmak istemediklerini göstermektedir. Aksine, bu hüküm, bu tür materyallerin, ne tür bir eğitim şekline ve hangi öğrenci yaş gruplarına uygun olarak hazırlanacağını Tarafların kararına bırakmaktadır. Metni hazırlayanlar, Tarafların öğretim materyalleri hazırlama açısından farklı tercihlere sahip olabileceklerini de dikkate alarak, bu hükmün uygulanmasına azami esneklik

tanıyacak bir metin kaleme almışlardır. Örneğin kimi devletler öğretimin amaçlarını resmi müfredatlarında belirlerken, bu amaçlara ulaşmada kullanılacak uygun çalışma yöntemlerinin ve öğretim materyallerinin belirlenmesini okullara bırakmaktadır. “Resmi müfredat” terimi, yerine göre bir okulun planlanmış program hedeflerini, içeriği, öğrenim deneyimlerini, kaynakları ve değerlendirmeleri anlatmaktadır. Burada kastedilen, belirli okul politikaları sonucunda okullarda rastgele öğrenilebilecek dersler değildir.

96. 2. Fıkra, kadınlarla erkekler arası eşitlik, basmakalıp olmayan toplumsal cinsiyet rolleri, karşılıklı saygı, kişiler arası ilişkilerde şiddete dayanmayan ihtilaf çözümü ilkelerini tüm yaygın öğretim kurumlarının yanı sıra spor, kültür ve eğlence-boş zaman etkinliklerinde ve medyada yaygınlaştırma yükümlülüğüyle ilgilidir. Avrupa Konseyi üyesi devletlerde yaygın eğitimin birçok biçimi vardır ve bunlar genellikle pek çok farklı şekilde anılmaktadır. Genel olarak “yaygın eğitim imkanı” ile kastedilen örgün sistem dışında gerçekleştirilen, topluluk temelli veya dinsel eğitim imkanları, faaliyetleri, projeleri, sosyal pedagoji temelli kurumlar, topluluk grupları veya diğer kuruluşlar tarafından düzenlenen her tür eğitim (örneğin izcilik, yaz okulları, okul sonrası etkinlikler, vb) organize eğitim faaliyetidir. Spor, kültür tesisleri ve boş zamanların geçirileceği tesisler ile kastedilen, spor, müzik, sanat veya başka bir alanda boş zaman etkinlikleri düzenleyen ve gündelik yaşamdan hareketle yaşam boyu öğrenmeye katkıda bulunan tesislerdir.

97. Ayrıca bu fıkra, Sözleşmenin Taraflarının, yukarıdaki ilkelerin yaygınlaştırılması adına alınan tedbirlere medyayı da dâhil etmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Burada, sözleşme metnini hazırlayanların, bu bağlamda alınan tedbirlerin medyanın bağımsızlığı ve basın özgürlüğü temel ilkesine saygılı olması gerektiğini açıkça belirttiklerini önemle vurgulamak

gerekir.

Madde 15 – Profesyonellerin eğitimi

98. Profesyonellerin, bu Sözleşme kapsamına giren şiddet biçimlerinin çok sayıda nedenine, tezhürüne ve sonuçlarına ilişkin olarak eğitilmeleri ve duyarlı hale getirilmeleri, bu tür şiddet olaylarının önlenmesi açısından etkili bir araç olacaktır. Eğitim, kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddet konusunda profesyonellerin duyarlılık geliştirmelerini sağlamakla kalmayacak, ayrıca onların mağdurlara bakışını ve mağdurlara yaklaşım biçimlerini de değiştirecektir. Ayrıca eğitim, mağdurlara sağlanan desteğin mahiyetini ve kalitesini de önemli ölçülerde iyileştirecektir.

99. Mağdurlarla veya failerle düzenli temas halinde olan profesyonellerin, bu tür şiddet olaylarıyla ilgili yeterli bilgiye sahip olmaları büyük önem taşır. Bu nedenle 1. Fıkra, Taraflara, işbu Sözleşmenin kapsamına giren şiddet eylemlerinin mağdurları veya faileriyle ilgilenen profesyonellere bu tür şiddetin önlenmesi ve tespiti, kadın-erkek eşitliği, mağdurların ihtiyaçları ve hakları, ikincil mağduriyete önleme yolları gibi konularda gerekli eğitimi sağlama veya mevcut eğitimi güçlendirme yükümlülüğü getirir. Başta verilen mesleki eğitim ve daha sonraki hizmet içi eğitim, somut durumlarda soruna uygun ve etkin bir biçimde müdahale edebilmeyi mümkün kılacak duyarlılığı ve becerileri geliştirerek, ilgili profesyonellerin, şiddet vakalarını erken aşamada belirleyip yönetebilecek, buna göre gerekli önlemleri alabilecek duruma gelmelerini sağlamalıdır. Sözleşme metnini hazırlayanlar, ilgili profesyonellerin eğitiminin nasıl düzenleneceğini Taraflara bırakmanın en iyi yol olduğunu düşünmüşlerdir. Bununla birlikte, yeni edinilen becerilerin yeterli bir biçimde uygulamaya geçmesini temin etmek açısından ilgili eğitimin süreklilik kazanması ve yeterli takip ile sürdürülebilirliğin sağlanması önemlidir. Son olarak, bu eğitimin, personelin kendi alanlarında izlemesi gereken standartları ortaya ko-

yan net protokoller ve kılavuzlarla desteklenip pekiştirilmesi de önemlidir. Gerektiğinde kullanılacak bu protokollerin etkinliği, düzenli olarak izlenmeli, gözden geçirilmeli ve gerekiyorsa geliştirilmelidir.

100. İlgili profesyoneller, yargıda, hukuk mesleğinde, kolluk kuvvetlerinde, sağlık hizmetlerinde, sosyal çalışma ve eğitim alanlarında görev yapan kişileri kapsar. Taraflar, yargı süreçlerinde yer alan profesyonellere (özellikle hakimlere, savcılara ve avukatlara) eğitim sağlarken, yargı mesleğinin bağımsızlığından ve bu mesleğe mensup olanlara verilecek eğitimin özerkliğinden kaynaklanan hususlara dikkat etmelidirler. Sözleşme metnini hazırlayanlar, bu hükmün, hukuk mesleklerinin özerkliğine ilişkin kurallara ters düşmediğini, yalnızca Taraflardan eğitim almak isteyen meslek mensuplarına bu eğitimi sağlamalarını talep ettiğini vurgulamak istemişlerdir.

101. 2. Fıkranın içeriği, Sözleşme kapsamında yer alan her tür şiddet eyleminin önlenmesi ve bunlara karşı mücadele edilmesine yönelik kapsamlı bir yaklaşım oluşturulması şeklinde dile getirebilecek daha geniş Sözleşme amacıyla bağlantılıdır. Bu hüküm, Taraflardan, 1. Fıkroda atıfta bulunulan eğitimin aynı zamanda eşgüdümlü ve çok taraflı işbirliği ile ilgili eğitimi de kapsamasını sağlamalarını istemektedir. Böylelikle, Sözleşme'nin 7. Maddesinde dile getirilen yükümlülükler de desteklenmiş olacaktır. Sonuç olarak, profesyonellere aynı zamanda çok sayıda kuruluşla birlikte çalışma eğitimi de verilmeli, böylece profesyoneller çeşitli alanlardaki diğer profesyonellerle işbirliği içinde çalışma açısından donanımlı kılınmalıdır.

Madde 16 – Önleyici müdahale ve iyileştirme programları

102. Aile içi şiddet ve cinsel şiddet kapsamında başka fiillerin gerçekleşmesini önleme açısından, fiillerin tutum ve davranışlarını değiştirmelerine yardımcı olacak önleyici müdahale ve tedavi programları geliştirilmiştir.

103. 1. Fıkra, Sözleşme Taraflarına, aile içi şiddet olaylarının faillerine yönelik programları eğer yoksa oluşturmaları ve veya mevcut ise bu programları desteklemeleri çağrısında bulunmaktadır. Bu fiillerin faillerine yönelik çalışmalar açısından farklı birçok model bulunmaktadır ve bunların hangisinin nasıl uygulanacağını belirlemek Tarafların veya hizmet sağlayıcıların karar verecekleri bir husustur. Bununla birlikte, aşağıda belirtilen temel öğeler tüm modellerde gözetilmelidir.

104. Aile içi şiddete müdahale programları, bu alandaki örnek uygulamaları ve faillele en etkin nasıl ilgilenilebileceği konusunda yapılan araştırmaların ortaya koyduğu bulguları temel almalıdır. Programlar, faillele fiillerinin sorumluluğunu üstlenmeye, kadınlara karşı tutum ve inançlarını gözden geçirmeye teşvik etmelidir. Bu tür bir müdahale ise vasıflı ve eğitilmiş kolaylaştırıcıları gerektirir. Eğitim psikolojisi ve aile içi şiddetin doğasının ötesinde, bu kişilerin, bu tür programlara katılan erkeklerin çeşitliliği ile baş edebilecek kültürel ve dilsel becerilere sahip olmaları gerekir. Dahası, bu programların yalıtık olarak kurgulanmaması, kadın destek hizmetleriyle, yasa uygulama kurumlarıyla, yargıyla, denetim hizmetleriyle ve yerine göre çocuk koruma ve çocuk esenliği gibi alanlarda hizmet verenlerle yakın işbirliği içinde olması gerekir. Söz konusu programlara katılım mahkeme kararı ile veya gönüllülük temelinde olabilir. Her iki durumda da, programa katılım, mağdurların istismarcı kişiyle birlikte yaşama veya onu terk etme kararını etkileyebileceği gibi kendisine temelsiz bir güvenlik duygusu da aşılayabilir. Dolayısıyla, mağdurların insan hakları da dâhil bu kişilerin ihtiyaçlarına ve güvenliklerine öncelikle önem verilmelidir.

105. Bu maddenin ikinci fıkrası, cinsel saldırı ve tecavüz olaylarının faillele için tedavi programları oluşturma ve var olan programları destekleme yükümlülüğünü içermektedir. Bunlar, cinsel içerikli suç-

lar işleyenleri cezaevi içinde ve dışında tedavi ve fiilin tekrarı olasılığını asgariye indirme amacıyla özel olarak geliştirilen programlardır. Avrupa Konseyi üyesi devletlerde bu alanda birbirinden farklı birçok model ve yaklaşım bulunmaktadır. Bir kez daha burada da metni hazırlayanlar bu tür programların nasıl yürütüleceğinin belirlenmesini Taraflara ve/veya hizmet sağlayıcılara bırakmanın en iyi yol olduğunu düşünmüşlerdir. Nihai amaç, yeniden suç işlemenin önlenmesi ve failerin topluma başarılı biçimde yeniden kazandırılmasıdır.

Madde 17 – Özel sektörün ve medyanın katılımı

106. 1. Fıkra iki farklı yükümlülük seti içermektedir: Birincisi, Sözleşme'nin Taraflarından, özel sektörü, enformasyon ve iletişim teknolojileri sektörünü (bundan böyle EİT sektörü) ve medyayı, kadınlara karşı şiddeti önlemeye yönelik yerel, bölgesel veya ulusal politikaların ve çabaların yalnızca oluşturulmasına değil bunların uygulanmasına da katılmaya özendirmelerini istemektedir. Bu alanda harekete geçilip geçilmeyeceği, geçilecekse ne tür girişimlerde bulunulacağı, ilgili taraflara bırakılmıştır. Bu hususun medya açısından taşıdığı önem, metinde, Tarafların bu özendirmesinde ifade özgürlüğüne ve medyanın bağımsızlığına özel özen gösterilmesi gerekliliğidir; bu söylenenlerden ikincisi, özel olarak yayın politikasının bağımsızlığı açısından değerlendirilmelidir.

107. İkincisi, Taraflardan, özel sektörü, EİT sektörünü ve medyayı belirli konularda özendirmelerini talep etmektedir. Buna göre söz konusu kesimler kadınların saygınlığını sağlayacak kılavuzlar ve kendi kendini yönetme standartları oluşturmalı, böylece kadınlara yönelik şiddetin önlenmesine katkıda bulunmalıdır. Bununla birlikte, 17. Madde'nin 1. Fıkrasında, kadınlara yönelik şiddeti önlemek üzere politikalara, yönlendirici ilkelere ve kendi kendini yönetme standartlarına yapılan atıflar, örneğin işyerlerinde cinsel taciz olaylarının nasıl ele alınacağına ilişkin protokol-

ler ve yönlendirici ilkeler oluşturan özel şirketlerin sayısını artırmaya yönelik bir mesaj olarak yorumlanmalıdır. Bir başka amaç da, EİT ve medya sektörlerini, zararlı toplumsal cinsiyete dayalı basmakalıplardan, kadınları aşağılayıcı, şiddet ve seks bağlantılı imajlardan kaçınmalarını sağlayacak standartları geliştirmeye özendirme. Burada kastedilen, söz konusu aktörleri, kadınlara karşı şiddet olaylarının ele alınmasında hak temelli, toplumsal cinsiyete duyarlı ve sansasyondan kaçınan etik kurallar geliştirmeye teşvik etmektir. Tüm bu tedbirler, ifade, basın ve sanat özgürlükleri ile ilgili temel ilkelere saygı gözetilerek alınmalıdır.

108. Avrupa Konseyi, Bakanlar Komitesi ve Parlamento Asamblesi aracılığıyla, aşağıdaki tavsiye kararları ile, uzun süredir toplumsal cinsiyete dayalı basmakalıplara ve kadın erkek eşitsizliğine son verme çağrısında bulunmaktadır:

- Üye devletler Bakanlar Komitesi'nin medyada kadın erkek eşitliği ile ilgili Tavsiye Kararı No. R (84)17;

- Avrupa Konseyi Parlamenterler Asamblesi'nin medyada kadın imajıyla ilgili Tavsiye Kararı 1555 (2002);

- Avrupa Konseyi Parlamenterler Asamblesi'nin reklamlarda kadın imajıyla ilgili Tavsiye Kararı 1799 (2007);

- Avrupa Konseyi Parlamenterler Asamblesi'nin medyada cinsiyetçi kalıplara karşı mücadeleyle ilgili Kararı 1751 (2010) ve Tavsiye Kararı 1931 (2010).

109. Bu maddenin amacı, işbu Sözleşme kapsamındaki her tür şiddeti önleme ve bu tür fiillerle mücadele şeklindeki uzun vadeli amacı gerçekleştirmeye yönelik çabalara yeni bir ivme kazandırmaktır. Medya ve Yeni İletişim Hizmetleri (CDMC) Yönlendirme Komitesi'nin yukarıda sözü edilen Tavsiye Kararı 1931 (2010) ile ilgili yorumlarında da belirttiği gibi:

“Toplumsal cinsiyet kalıplarına karşı mücadele, en kabul edilmez tezahür biçimlerinden biri olan toplumsal cinsiyet temelli şiddet dâhil olmak üzere eşitsizliklerin azaltılmasına katkıda bulunacaktır. Bu konunun gerektiği gibi ele alınmasının medyanın bağımsızlığı gibi temel bir ilkeyi de gözetmesi kaçınılmaz olduğuna göre, salt düzenleyici ve denetleyici önlemlerin tatmin edici sonuç yaratmaması olasıdır. Dolayısıyla görev büyük ölçüde medyanın kendisine düşmektedir; medya, kendi özel kimliklerine sahip çeşitli kişileri eşitlik temelinde yansıtma ve hepsine adil davranma ilkesini kendi mesleki kurallarına ve işleyiş mekanizmalarına içselleştirmeli ve kalıplaştırmalarla gündelik olarak mücadele etmelidir. Yönetişim model ve yaklaşımlarıyla bulunabilecek çözümleri gözetmek daha da etkili olabilir.”

Bölüm IV – Koruma ve destek

110. İşbu Sözleşme'nin nihai amacı, kapsamına aldığı her tür şiddet eyleminin önlenmesi iken, mağdurlar başka şiddet olaylarından yeterli bir biçimde korunmaya, gerçekleşmiş şiddet eylemlerinin çoklu sonuçlarından kurtulmak ve hayatlarını yeniden kurmak için yardım ve desteğe ihtiyaç duyarlar. Bu bölüm, şiddet eylemine maruz kalmış kişilerin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde özelleştirilmiş hizmetlerin sağlanmasına ilişkin yükümlülükler ile daha genel destek hizmetlerinin sağlanması bağlamında bir dizi yükümlülüğü içermektedir.

Madde 18 – Genel yükümlülükler

111. Bu madde, koruyucu ve destekleyici hizmetler sağlanırken dikkat edilmesi gereken bir dizi genel ilkeyi ortaya koymaktadır.

112. Paragraf 1, tüm mağdurları, buldukları yargı sahasında, işbu Sözleşme kapsamında yer alan şiddet eylemlerinin tekrarından korumak üzere alınan yasal tedbirler ile diğer tedbirleri alma genel yükümlülüğünü içerir.

113. İşbu Sözleşme'nin öne çıkardığı çok kuruluşlu ve kapsamlı genel yaklaşım doğrultusunda, 2. Fıkra, Sözleşme'nin Taraflarından, iç hukuka uygun olarak, metni hazırlayanların ilgili buldukları aşağıdaki kuruluşlar arasında etkili bir işbirliğini sağlayacak mekanizmaları oluşturmalarını talep etmektedir: Yargı, savcılar, kolluk kuvvetleri, barolar, yerel ve bölgesel yetkililer ve STK'lar. Metni hazırlayanlar, “ilgili diğer kuruluşlar” ibaresini de ekleyerek listenin salt bu kuruluşlardan ibaret sayılmayacağını, herhangi bir Tarafın işbirliği için başka kuruluşları da dikkate alabileceğini göstermektedir. “Mekanizma” terimi ise, örneğin imzalanan protokoller, yuvarlak masalar veya başka şekillerde çeşitli mesleklerden kişilerin standartlaştırılmış biçimde işbirliği içinde yer alabilecekleri her türlü resmi veya gayri resmi yapıyı anlatmaktadır. Resmi bir organın veya kuruluşun oluşturulması zorunlu tutulmamaktadır.

114. Bu aktörler arasındaki işbirliğine yapılan vurgu, işbu Sözleşme kapsamındaki şiddet eylemlerinin, en iyi, bir dizi kuruluşun kararlı ve eşgüdüllü çalışmalarıyla ele alınabileceği inancından kaynaklanmaktadır. Herhangi bir suç mahalline çağırıldıklarında, genellikle mağdurlarla ilk teması kuran kolluk kuvvetleri, mağduru özel destek hizmetleri sunan bir merkeze, örneğin genellikle STK'lar tarafından yönetilen bir sığınma evine veya tecavüz kriz merkezine sevk edebilmelidir. Bu destek hizmetleri, daha sonra tıbbi bakım sağlayarak, gerekiyorsa adli tıp için gerekli kanıtları toplayarak, psikolojik ve hukuksal danışmanlık hizmeti vererek mağduru destekleyecektir. Aynı hizmetler, daha sonra mağdura ikinci adımı, yani genellikle yargı sürecine ilişkin adımı atmasında da yardımcı olacaktır. Burada önemli olan nokta, özellikle çocuk tanıklar da dikkate alınarak, bu yükümlülüğün salt mağdurları değil tanıkları da kapsadığını bilmektir.

115. 3. Fıkra, koruyucu ve destekleyici hizmetlerin gözetmesi veya temel alması gereken bir dizi amaç ve ölçütü sıralamaktadır. Öncelikle, alınan bütün önlemler kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddet konusunda toplumsal cinsiyet temelli bir algıya dayanmalıdır. Başka bir deyişle, sunulan hizmetler, yöneldiği hedef kitlenin ihtiyaçlarına yanıt veren, toplumsal cinsiyet temelli dinamiklerin, şiddetin bu türlerinin etkilerini ve sonuçlarının farkında olan ve toplumsal cinsiyet eşitliği ile insan hakları çerçevesinde faaliyet gösteren bir yaklaşım sergilemelidir.

116. İkinci olarak, bu fıkra, ihtiyaçları somut biçimde dikkate alma veya toplumsal gerçekliklerini göz ardı etme riskinden kaçınmak adına, bu tür önlemlerde mağdurlar, failler, çocuklar ve bunların daha geniş çevreleri arasındaki ilişkilerin dikkate alınmasını öngörmektedir. Sözleşme metnini hazırlayanlar, profesyonellerin bilgi temelinde ve uygun kararlar alabilmeleri için, mağdurların ihtiyaçlarının ilgili tüm koşullar dikkate alınarak değerlendirilmesini önemli bulmuşlardır. “Entegre yaklaşım” terimi, önleme, koruma ve kovuşturma amaçlı “ÖKK” yaklaşımı olarak tanımlanan insan hakları temelli entegre yaklaşımı anlatmaktadır.

117. Üçüncüsü, iyi niyet temelinde benimsenmiş olsalar bile, şiddetin yıkıcı etkilerini ve iyileşme sürecinin uzunluğunu yeterince dikkate almayan veya mağdurların tedavisine duyarsızca yaklaşan tedbirlerin ve hizmetlerin, hizmet kullananları yeniden mağdur etme riski vardır.

118. Bunların dışında, 3. Fıkra, alınan tüm önlemlerin, şiddet mağduru kadınların güçlendirilmesini ve ekonomik bağımsızlığının sağlanmasını hedeflemesi gerektiğini belirtmektedir. Başka bir deyişle, mağdurlar veya hizmetlerden yararlananlar haklarını bilip tanımalı; kendilerine insan onuruna yakışan, saygılı ve duyarlı yaklaşılacak destekleyici bir ortamda kendi kararlarını verebilmelidirler. Bu arada, verilen hiz-

metlerin mağdurlara kendi yaşamlarını kontrol etme duygusu taşıması gerekir ki, bu pek çok durumda, mağdurun özellikle şiddet eyleminin failinden ekonomik olarak bağımsız olması üzere mali güvenliğine yönelik çalışılmasını kapsar.

119. Kolluk kuvvetlerinin kolları da dahil hizmetlerin sunulduğu birimlerin aynı binada veya birbirine yakın mekânlarda bulunup işbirliği yaptıkları kimi örnekler, bu durumun hizmetlerden duyulan memnuniyeti önemli ölçüde artırdığını, kimi durumlarda mağdurların maruz kaldıkları eylemleri daha istekli biçimde ortaya koyup bir davada sonuna kadar gittiklerini göstermektedir. Bu tür örnekler “tek duraklı yerler” olarak bilinmektedir ve aile içi şiddet olayları söz konusu olduğunda denenmiş ve sınanmıştır. Ancak, aynı durum diğer şiddet türlerine de kolaylıkla uyarlanabilir. Bu nedenle 3. Fıkra, Taraflara çeşitli hizmet birimlerini aynı binada toplama çağrısında bulunmaktadır.

120. Son olarak, 3. Fıkra, Sözleşme’nin Taraflarından, mevcut destek hizmetlerinin kırılabilir kişilere ulaştırılmasını ve bu kişilerin özel ihtiyaçlarını karşılamakta nitelikte olmasını talep etmektedir. Buradaki “kırılabilir kişiler” terimi ile kastedilen, 12. Madde altında yapılan yorumlarda belirtilen kişilerdir. Taraflar bu hizmetleri söz konusu kişilere sosyoekonomik durumlarına bakmaksızın ulaştırmalı ve yerine göre bu hizmetler ücretsiz olarak sağlanmalıdır.

121. 4. Fıkranın amacı, mağdurların yardım ve destek arayışlarında sıklıkla karşılaştıkları ciddi sıkıntılara işaret etmektedir. Gerek kamusal gerekse özel olarak sağlanan pek çok hizmette, verilecek destek, mağdurun fail hakkında şikayette bulunmaya veya fail aleyhine tanıklık etmeye istekli olması koşuluna bağlanmaktadır. Korku, duygusal karmaşa ve bağlılık gibi nedenlerden dolayı mağdur şikayetçi olma konusunda isteksiz ise veya mahkemede ifade vermeyi reddediyorsa danışmanlık ve yardım da sağlanmamaktadır.

Bu tutum, güçlendirme ilkesine, insan hakları temelli yaklaşıma aykırıdır ve bu tutumdan kaçınılması gerekir. Bu hükmün, ilk olarak ve en önemlisi, adli yardım hizmetleri istisnası hariç, Sözleşme'nin 20 ve 22. Maddelerinde yer alan genel ve uzmanlaşmış destek hizmetlerine atıfta bulunduğunu belirtmek gerekir.

122. İşbu Sözleşme kapsamında yer alan kimi şiddet biçimleri uluslararası boyuta sahip olabilir. Kendi ülkelerinin dışında örneğin zorla evlendirme veya aile içi şiddet gibi eylemlere maruz kalanların, ayrıca kadın sünneti tehdidi altında olan kadınların ve kızların konsolosluk korumasına ve muhtemelen de tıbbi ve maddi yardıma ihtiyacı vardır. 5. Fıkra, Taraflardan, bu koruma ve yardımlar ile gerekiyorsa diğer yardımları da sağlamalarını talep etmektedir. Şiddet içeren suçların mağdurlarına yardım, tutuklama veya gözaltı durumlarında yardım, güç durumdakilerin kurtarılması ve ülkelere gönderilmesi, yeni kimlik belgeleri çıkartılması ve diğer işlemler bu kapsamda yer almaktadır.

123. Bu yükümlülük Sözleşme Taraflarından herhangi birinin yurttaşları ile sınırlı kalmayıp, uluslararası hukuk çerçevesindeki yükümlülükleri doğrultusunda bir Tarafça korunma hakkına sahip diğer tüm mağdurlar için geçerlidir. Örneğin, Avrupa Birliği İşleyiş Anlaşması'nın Madde 20 (2) alt paragraf c hükmü çerçevesinde daimi bir temsilcilik (elçilik, konsolosluk gibi) aracılığıyla kendisi koruma sağlamayan Avrupa Birliği üyesi bir ülkenin yurttaşları da bu koruma hakkından yararlanacaktır.

Madde 19 – Bilgi Edinme

124. Şiddet olayının hemen sonrasında mağdurlar tam bilinçli ve güçlü kararlar alabilecek durumda olmayabilirler, destekleyici ortamdan yoksun bulunabilirler. Bu hüküm, böyle durumlarda mağdurlara yararlanabilecekleri farklı destek hizmetleri ve erişebilecekleri hukuki tedbirler konusunda gerekli ve ye-

terli bilgilerin verilmesini sağlama zorunluluğu üzerinde durmaktadır. Başka bir deyişle, ne tür yardım için nereye başvurulabileceği, gerekiyorsa eylemin gerçekleştiği ülkenin ulusal dilinin/dillerinin dışında bir dilde, zamanında, yani mağdurun tam da buna ihtiyaç duyduğu zamanda kendisine anlatılmalıdır. Ancak bu, Sözleşme Taraflarına her dilde hizmet sunma yükümlülüğü getirmez; önemli olan, ülkelerinde en yaygın biçimde konuşulan diller neyse bilgilendirmenin bu dilde yapılmasıdır. “Yeterli bilgi” terimiyle kastedilen, mağdurun bilgilendirme ihtiyacını eksiksiz karşılayacak bilgilerdir. Bu bağlamda, örneğin destek hizmeti veren kuruluşun salt adının zikredilmesi yeterli olmayabilir; bunun yanında söz konusu kuruluşun iletişim adresinin, açılış ve kapanış saatlerinin ve verdiği hizmet türlerinin anlatılması da gerekir.

Madde 20 – Genel destek hizmetleri

125. Mağdurlara yönelik hizmetleri düzenleyen hükümde, genel ve belli bir konuda uzmanlaşmış destek hizmetleri arasında bir ayırım yapılır. Genel hizmetler, sosyal hizmetler, sağlık hizmetleri, istihdam hizmetleri gibi kamu tarafından verilen, uzun dönemde yardım sunan, yalnızca mağdurlara yönelik olmayıp genel olarak halka yarar sağlayan hizmetlerdir. Buna karşılık uzmanlaşmış destek hizmetleri, kadınlara karşı ve aile içi şiddet mağduru kişilerin -çoğu durumda acil- ihtiyaçlarına yönelik olup genel olarak halka açık değildir. Bu tür hizmetler kamu tarafından finanse edilip sağlanabileceği gibi, büyük ölçüde olmak üzere STK'lar tarafından verilmektedir.

126. 20. Maddenin 1. Fıkrasında yer alan yükümlülük, konut hizmetleri, istihdam hizmetleri veya işsizlik durumunda sunulan hizmetler, halk eğitimi, eğitim, psikolojik ve hukuksal danışmanlık hizmetleri gibi kamusal refah hizmetlerini içerir. Ancak, gerektiğinde, işbu Sözleşme kapsamındaki şiddet eylemlerinin mağdurlarının özel ihtiyaçlarına yönelik mali destek hizmetleri de bu kapsama girer. Bu hizmet-

leri alanlar arasında çok sayıda şiddet mağduru da olmasına karşın, bu kişilerin özellikle güç durumları ve yaşadıkları travma her zaman gerektiği gibi ve sistematik biçimde ele alınmamaktadır. Dolayısıyla, Sözleşme'nin Taraflarından, mağdurların bu tür hizmetlere erişebilmelerini, kendilerini destekleyici şekilde davranılmasını ve ihtiyaçlarının gereken şekilde cevap verilmesi istenmektedir.

127. Sağlık hizmetleri ve sosyal hizmetler, mağdurlarla temasta genel olarak ilk başta sunulan hizmetlerdir. 2. Fıkra ile amaçlanan, mağdurların uzun dönemli ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için bu hizmetlere yeterli kaynak sağlanmasıdır. Dahası, şiddetin farklı türleri konusunda sorumlu personelin eğitilmesine, mağdurların özel ihtiyaçlarına ve bu ihtiyaçlara destekleyici biçimde ne şekilde cevap verilebileceğine özel vurgu yapılmaktadır.

Madde 21 – Bireysel/toplu şikâyetlerde yardım

128. Bu hüküm, Tarafların, mağdurların, işlerlikte olan bölgesel ve uluslararası şikâyet mekanizmalarına ilişkin bilgilenmelerini ve bu mekanizmalara erişimlerini sağlama yükümlülüğünü ortaya koymaktadır. Burada “işlerlik”teki teriminden anlaşılması gereken, yalnızca, işbu Sözleşme'nin Taraflarının onaylamış oldukları bölgesel ve uluslararası şikâyet mekanizmalarıdır. Avrupa Konseyi üyesi devletler, önemli sayıda bölgesel ve uluslararası insan hakları sözleşmelerine taraf durumundadır ve çoğu ilgili anlaşma organlarının ve şikâyet mekanizmalarının yetkisini kabul etmiştir. İşbu Sözleşme kapsamındaki her tür şiddet eyleminin mağduru kişi, iç hukuk yolları tükendikten sonra, bir dizi bölgesel ve uluslararası şikâyet mekanizmasına başvurabilir. Örneğin bu kişiler, daha ileri düzeyde tazminat için Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne veya CEDAW Komitesi'ne başvurabilir. Ayrıca, başvurular toplu da olabilir; başka bir deyişle, bir grup mağdur da başvuruda bulunabilir. Bunun bir örneğini, Avrupa Sosyal Şartı çerçevesindeki toplu şikâyet mekanizması oluşturmaktadır.

129. Sözleşme metnini hazırlayanlar, mağdurların bu mekanizmalar hakkında “bilgi sahibi olmalarının ve bunlara erişebilmelerinin sağlanması” derken, mağdurlara, geçerli bölgesel ve ulusal şikâyet mekanizmaları açısından başvuru kabul kuralları ve başvuru işlemleri; iç hukuk çerçevesinde yapılabileceklerin sonuna gelindiğinde, Tarafların mağdurların bu mekanizmalara erişimlerini engelleyici herhangi bir yola başvurmamaları konularında bilgi verilmesinin önemine işaret etmek istemişlerdir.

130. Bu hüküm aynı zamanda, mağdurların bu tür şikâyetleri iletmelerinde, devletin kendisi, barolar, ilgili STK'lar ve başka aktörler tarafından sağlanabilecek mağdurlara hassas ve yerinde yardımların teşvik edilmesini amaçlamaktadır. Sağlanan yardım ise bilgilendirme ve hukuki danışmanlık şeklinde olabilir. Mağdurun geçerli şikâyet mekanizmalarını kullanabilmesi için sağlanan yardım, esaslı bilgilere dayanmalı ve mağdurun ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde uyarlanmalıdır.

Madde 22 – Uzman desteği hizmetleri

131. 20. Madde'deki yükümlülüğü tamamlayan bu ve daha sonraki hükümler, Sözleşme'nin Taraflarından yeterli kaynaklarla desteklenen uzman desteği sektörünü kurmalarını veya böyle bir düzenleme getirmelerini talep etmektedir.

132. Bu tür uzmanlaşmış bir desteğin amacı, mağdurların, kendi özel ihtiyaçlarına karşılık düşecek en uygun destek ve yardımla güçlendirilmeleri gibi karmaşık bir görevin yerine getirilmesidir. Bunun büyük bölümü, en iyi biçimde, kadın kuruluşları ve örneğin toplumsal cinsiyet temelli şiddet konusunda derin bilgiye haiz uzman ve deneyimli personele sahip yerel kuruluşlar tarafından verilen hizmetlerle karşılanabilir. Bu hizmetlerin ülkede yeterince yaygın biçimde dağılmış ve tüm mağdurlar için erişilebilir olmasının sağlanması önemlidir. Ayrıca, bu hizmetlerin ve hiz-

metlerde görevli personelin, işbu Sözleşme kapsamına giren farklı şiddet türleriyle ilgilenebilecek ve ulaştırılması güç olanlar dâhil her gruptan mağdura hizmet verebilecek kapasitede olması gerekir. Bu kapsamda verilmesi gereken hizmet türleri arasında sığınma evi ve kalacak güvenli bir yer temini, acil tıbbi destek, cinsel saldırı ve tecavüz durumlarında adli tıp delillerinin toplanması, uzun ve kısa dönemli psikolojik danışmanlık, travma bakımı, hukuki danışmanlık, avukatlık hizmetleri ve sosyal yardım hizmetleri, mağdurları doğru hizmetlere yönlendirecek telefon hatları ve mağdur veya tanık konumundaki çocuklara yönelik özel hizmetler yer almaktadır.

Madde 23 – Sığınma evleri

133. Bu madde uyarınca, Taraflardan, koruma ve destek sağlama yükümlülüğünün yerine getirilmesinin önemli bir yolu olarak yeterli sayıda, uygun ve ulaşılması kolay sığınma evleri açmaları gerekmektedir. Sığınma evleriyle amaçlanan, artık evlerinde güvende değillerse, kadınlar ve çocuklar için acil, tercihen 24 saat içinde, yararlanılabilecek güvenli sığınma ve bakım imkânları sağlanmasıdır. Tek başına geçici yerleştirme veya evsizler için genel sığınma yerleri gibi imkânlar yeterli değildir ve bunlar gerekli desteği veya güçlendirmeyi sağlayamaz. Mağdurlar, sağlıkları, güvenlikleri, maddi durumları ve çocuklarının esenliği açısından çok sayıda ve birbiriyle bağlantılı sorunlarla karşı karşıyadırlar. Özel kadın sığınma evleri ise bu sorunları en iyi biçimde çözebilecek donanıma sahiptirler, çünkü işlevleri kalacak güvenli bir yer sağlamanın ötesindedir. Sığınma evleri kadınlara ve çocuklarına destek sağlar; travmatik deneyimlerini atlatmalarına, şiddet içeren ilişkilerden ayrılmalarına, özsaygılarını kazanmalarına ve kendi tercihlerine göre bağımsız bir yaşantının temellerini atmalarına yardımcı olur. Dahası, kadın sığınma evleri ağ oluşturma, topluluklarda kuruluşlar arası işbirliği ve farkındalık yaratma gibi işlerde de merkezi bir rol oynar.

134. Birincil görevleri olan kadınların ve çocukların güvenliğini sağlama görevlerini yerine getirmek için sığınma evlerinin tamamının bir dizi standardı gözetmesi büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, her mağdurun güvenlik durumu ayrıca değerlendirilmeli, bu değerlendirme temel alınarak kişisel bir güvenlik planı hazırlanmalıdır. Binanın teknik anlamdaki güvenliği bir başka önemli konudur; çünkü failerin şiddet içeren olası saldırıları yalnızca kadınlar ve çocukları için değil orada çalışanlar ve çevredeki diğer kişiler için de tehdit oluşturmaktadır. Ayrıca, güvenlikle ilgili konularda polisle etkili bir işbirliğine gidilmesi de vazgeçilmez önemdedir.

135. Bu hüküm, tüm mağdurlara kalacak geçici yerler sağlanması açısından sığınma evlerinin yeterli sayıda olmasını öngörür. Her şiddet biçimi farklı türde destek ve koruma gerektirir ve çalışan personelin de bunları sağlayabilecek durumda olması gerekir. “Yeterli sayıda” teriminden amaçlanan, tüm mağdurların ihtiyaçlarının gerek sığınacak yer gerekse özel destek bakımından karşılanabilmesidir. *Avrupa Konseyi Aile İçi Şiddet Dâhil Olmak Üzere Kadınlara Yönelik Şiddete Karşı Mücadele Görev Birimi Nihai Faaliyet Raporu (EG-TFV (2008) 6)* her bölgede özel kadın sığınma evlerinin bulunmasını ve her 10 bin nüfusa bir aile yeri bulundurulmasını tavsiye etmektedir. Bununla birlikte, sığınacak yerlerin sayısı fiili ihtiyaca bağlı olmalıdır. Diğer şiddet türleriyle ilgili sığınma yerlerinin sayısı da yine ihtiyaca göre belirlenmelidir.

Madde 24 – Telefon yardım hatları

136. Telefon hatları mağdurların yardıma ve desteğe ulaşabilmelerini sağlamada en önemli yollardan biridir. Numarası geniş bir çevre tarafından bilinen, destek ve kriz danışmanlığı, yüz yüze görüşme hizmetleri sunan, danışma merkezleri, sığınma evleri veya polis gibi yardım hatları, işbu Sözleşme kapsamındaki şiddet fiilleri söz konusu olduğunda sağlanabilecek destek ve danışmanlık hizmetlerinin

omurgasını oluşturur. Dolayısıyla bu madde tüm ülke çapında 24 saat ücretsiz hizmet verecek telefon yardım hatları oluşturulması yükümlülüğünü getirir. Pek çok mağdurun elinde herhangi bir belge [kimlik, vb.] ve gereken kaynak olmayabilir. Bu durumda, arama yapabilmeleri için telefon kartı almaları veya arama ücreti ödemeleri güç olacaktır. Bu ücret, çok küçük dahi olsa, pek çok mağdura ağır gelebilir; dolayısıyla bu hatların aranması ücretsiz olmalıdır. Ayrıca, birçok telefon sisteminde ücretli sistem sayesinde yapılan telefon görüşmeleri tespit edilebilir, böylece fail de mağdurun telefonla yardım aradığını öğrenebilir ve bu da mağduru yeniden tehlikeye sokabilir. Avrupa Konseyi Aile İçi Şiddet Dâhil Olmak Üzere Kadınlara Yönelik Şiddete Karşı Mücadele Görev Birimi Nihai Faaliyet Raporu (EG-TFV (2008) 6), haftada 7 gün ve günde 24 saat açık, tüm ülkeyi kapsayan ücretsiz yardım hattının kadınlara yönelik şiddet fiilleri için açık olmasını ve konuşulan her dilden kriz destek hizmetleri vermesini tavsiye etmektedir.

137. Birçok mağdur aktif olarak yardım istemeyi güç bulmaktadır ve yine birçok mağdur için birilerini arayıp özel bilgileri paylaşmayı zorunlu kılacak eşik hayli yüksektir. Dolayısıyla, arayanların kimlik bilgilerinin gizli tutulması, kendileriyle bu tür konularda eğitilmiş kişilerin muhatap olması ve arayanların talebi halinde yardım hatlarının verdikleri bilgi ve desteği gizli tutmaları önemlidir. Kimi ülkelerde, başvuruda bulunanların dil engelini aşabilmek açısından yardımın çeşitli dillerde verilebilmesini sağlamak da önemlidir.

Madde 25 - Cinsel şiddet mağdurlarına destek

138. Tecavüz dâhil cinsel şiddetin travmatik oluşu, eğitilmiş ve uzman personelin özellikle duyarlı yaklaşımını gerektirir. Bu tür şiddete maruz kalanların acil tıbbi bakıma ve travma desteğine ihtiyacı vardır; ayrıca, kovuşturma için gerekli delillerin toplanmasında gene ivedi adli tıp incelemeleri gerekir. Bu ara-

da, çoğu durumda olaydan sonra haftalar, hatta aylar sürebilecek psikolojik danışmanlık ve terapi önemli bir ihtiyaçtır.

139. Dolayısıyla 25. Madde, Taraflara, yeterli sayıda erişilebilir tecavüz kriz veya cinsel şiddet sevk merkezleri kurma yükümlülüğü getirerek bu tür bir uzman desteği sağlanmasına özel vurgu yapmaktadır. Taraf devletlerin her iki merkezi birden kurmakla yükümlü olmayıp sözü edilen türlerden birini tercih etme alternatifine sahip olduklarını burada vurgulamak gerekir.

140. Tecavüz kriz merkezleri çeşitli şekillerde olabilir. Tipik olarak bu merkezler yüz yüze danışmanlık, destek grupları ve diğer hizmetlerle temas yoluyla danışmanlığa ve terapiye odaklanan uzun dönemli yardım hizmetleri sunmaktadır. Merkezler ayrıca kadın kadına savunu ve başka pratik yardımlar aracılığıyla mağdurları mahkeme süreçlerinde de desteklemektedir.

141. Buna karşılık cinsel şiddet sevk merkezleri, acil tıbbi bakım, kaliteli adli tıp hizmetleri ve kriz müdahalesinde uzmanlaşabilir. Bu merkezler, tıbbi muayeneleri yapmak ve daha sonraki hizmetler için mağduru diğer kuruluşlara sevk etmek üzere yeni vuku bulmuş cinsel şiddet olaylarıyla ilgilenecek şekilde örneğin hastane ortamlarında oluşturulabilir. Merkezler, Madde 25'te belirtilen gerekli bakımın sağlanması için, mağdurun acilen uygun ve uzmanlaşmış birimlere sevk işlemlerinde yoğunlaşabilir. Yapılan araştırmalara göre, olayın polise bildirilmesi gerekli olsun olmasın adli tıp incelemelerinin yapılması iyi bir uygulamadır; tecavüz olayının bildirilip bildirilmemesine ilişkin karar daha sonra verilmek üzere, örneklerin alınması ve saklanması için gerekli imkânların elde bulundurulması önemlidir.

142. Bu tür merkezler oluşturma gerekliliği, Sözleşme'nin Taraflarına, bunların sayısının yeterli olma-

sını, kolay erişimi ve hizmetlerin uygun biçimde verilmesini sağlama yükümlülüğü getirir. Avrupa Konseyi Aile içi Şiddet Dâhil Olmak Üzere Kadınlara Yönelik Şiddete Karşı Mücadele Görev Birimi'nin Nihai Faaliyet Raporu (EG-TFV (2008) 6) her 200 bin yurttaş için böyle bir merkez olmasını ve merkezlerin coğrafi yerleşimlerinin kentsel olduğu kadar kırsal kesimdeki mağdurlara da kolay erişim sağlayacak şekilde düzenlenmesini tavsiye etmektedir. Yukarıdaki “uygun biçimde” ifadesinden kastedilen, sunulan hizmetlerin mağdurların ihtiyaçlarını karşılayacak nitelik ve düzeyde olmasıdır.

Madde 26 – Tanık çocukların korunmaları ve desteklenmeleri

143. Ebeveynler veya diğer aile fertlerinin birbirlerine uyguladıkları fiziksel, cinsel veya psikolojik şiddete ve istismara tanık olmak, çocuklar üzerinde ciddi etkiler yaratmaktadır. Bu tanıklık, korku yaratmakta, travmaya neden olmakta ve çocuk gelişimini olumsuz etkilemektedir.

144. Bu nedenle, 26. Madde, şiddet olayına tanık olmuş çocukları olan mağdurlara hizmet ve yardım sunulurken, çocukların haklarının ve ihtiyaçlarının da dikkate alınması yükümlülüğünü getirmektedir. “Çocuk tanık” teriminden kastedilen yalnızca şiddet anında orada olan ve şiddete aktif biçimde tanıklık edenler değil, aynı zamanda çevredeyken bağırsıkları ve şiddetle ilgili diğer sesleri duyanlar ve ayrıca şiddetin uzun dönemli etkilerini hissedenlerdir. İşbu Sözleşme kapsamındaki her tür şiddetin tanıkları olarak çocukların mağduriyetini dikkate almak, gerekeni yapmak ve destek alma haklarını gözetmek önemlidir. Dolayısıyla 2. Fıkra, gerektiği durumlarda travmatik deneyimlerle baş edebilmelerini sağlamak üzere özel olarak çocuklara göre uyarlanmış, yaş ve gelişim gibi durumlar açısından uygun psikososyal müdahalelerde bulunulması gerekliliğine işaret eder. Verilen tüm hizmetlerde çocuğun yüksek yararı gözetilmelidir.

Madde 27 – Şiddeti Bildirme/ Haber Verme

145. Sözleşme metnini hazırlayanlar, işbu Sözleşme kapsamındaki herhangi bir şiddet olayına tanık olan veya böyle bir olayın gerçekleştiğine ilişkin temelli kuşkuları olan kişilerin bildirimde bulunmaya özendirilmeleri gerekliliğinden hareketle, kişilerin -arkadaşlar, komşular, aile fertleri, meslektaşlar, öğretmenler veya topluluktaki diğer kişiler- şiddeti sarmalayan suskunluk perdesinin yırtılmasındaki önemli rollerini vurgulama gereği duymuşlardır. Bu tür kuşkuların bildirilebileceği yetkili mercilerin belirlenmesi Tarafların tasarrufuna bırakılmıştır. Bu merciler, örneğin kolluk kuvvetleri, çocuk koruma hizmet birimleri veya ilgili diğer sosyal hizmetler olabilir. “Temelli” teriminden kastedilen, iyi niyetle ve dürüstçe yapılan bildirimlerdir.

Madde 28 – Profesyonellerin bildirimleri

146. Bu Maddeye göre Sözleşme'nin Taraflarınca sağlanması gereken şudur: Normal olarak mesleki gizlilik kurallarına uyması gereken profesyoneller (örneğin doktorlar ve psikiyatrlar) bu Sözleşme kapsamında yer alan ciddi şiddet fiillerinin gerçekleştiği ve yeni şiddet olaylarının gerçekleşebileceği yolunda mesnetli düşüncelere sahiplerse bu durumu yetkili kuruluşlara veya mercilere bildirebilmelidirler. Bunlar, bildirim ve olayı ele alma açısından kümülâtif gerekliliklerdir; örneğin, mağdurun hâlihazırda ciddi şiddet eylemlerine maruz kaldığı ve bunun tekrarlanması olasılığının yüksek olduğu tipik aile içi şiddet olaylarında olduğu gibi.

147. Bu hükmün, söz konusu profesyonellere bildirimde bulunma yükümlülüğü getirmediğinin bilinmesi önemlidir. Bu, kişilere yalnızca gizliliği ihlal etmeden bildirimde bulunabilme imkânı tanınmaktadır. Gizlilik kuralları mevzuatla belirlenebileceği gibi, gizlilikle ilgili kurallar ve bu kuralların ihlali gibi konular farklı meslek grupları için etik kurallara ve

mesleki standartlara da tabi olabilir. Bu hükmün amacı, ciddi şiddet eylemleri söz konusu olduğunda, hangisi olursa olsun gizlilikle ilgili bir kuralın bildirim engellememesini sağlamaktır. Amaçlanan, kendi başına ceza soruşturması başlatmak değil, mağdurların yaşamlarını ve bedensel dokunulmazlıklarını korumaktır. Dolayısıyla, ciddi bir değerlendirmenin ardından şiddet mağdurlarını korumak isteyen profesyonellere bu olanağın sağlanması önemlidir.

148. “Uygun koşullarda” terimi, Tarafların, bu hükmün uygulanabileceği durumları veya vakaları belirleyebilecekleri anlamına gelir. Örneğin Taraflar, 28. Madde’de yer alan yükümlülüğü, mağdurun önceden alınmış onayına tabi kılabilirler. Ancak, mağdurun yaşının küçük olduğu veya fiziksel ya da zihinsel engel nedeniyle kendini koruyamayacak durumda olduğu kimi özel vakalar buna istisna oluşturur. Ayrıca, Taraflardan her biri, bu hükmün uygulanacağı profesyonel kategorileri belirlemekten sorumludur. “Belirli profesyoneller” teriminin kullanılması ile amaçlanan, işbu Sözleşme kapsamındaki herhangi bir şiddet eyleminin mağduru olabilecek kadınlar, erkekler ve çocuklarla temasa geçme görevi olan profesyonellerin kapsanmasıdır. Ek olarak, AİHS’nin 6. Maddesi uyarınca bu madde, gerek ceza davalarında gerekse medeni hukuku ilgilendiren diğer davalarda, bu Sözleşme’nin uygulanabilirlik taşıdığı fiillerle suçlanan kişilerin haklarını etkilemez.

Bölüm V – Esasa Müteallik hukuk

149. Şiddetin belirli türleri, suistimal veya kötü muameleye karşı mücadeleyle ilgili diğer Avrupa Konseyi sözleşmelerinde olduğu gibi, esasa müteallik hukuk hükümleri eldeki araçların vazgeçilmez bir parçasını oluşturur. Kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddetle ilgili meselelerde yürürlükte olan ulusal mevzuata ilişkin araştırmaların da açıkça gösterdiği gibi, ortada henüz birçok boşluk vardır. Dolayısıyla, bu tür şiddet eylemlerini etkili biçimde önleme ve

bunlara karşı mücadele açısından, üye devletlerin tümünde mevzuatta yapılacak değişikliklerinde, hukuksal koruma ve tazminat boyutlarını güçlendirmek ve mevcut örnek uygulamaları dikkate almak gerekmektedir. Sözleşme metnini hazırlayanlar, üzerinde durulan şiddet eylemleriyle ilgili çeşitli durumların Sözleşme kapsamında yer almasını sağlamak amacıyla ilgili cezai, medeni ve idari hukuk tedbirlerini incelemişlerdir. Sonuç olarak bu bölüm, mağdurlar için bir dizi önleyici, koruyucu ve telafi edici tedbir içermektedir ve yanıtı ceza hukuku çerçevesi içinde olması gereken şiddet eylemlerinin failleri için de cezai önlemler öngörmektedir.

150. Bu bölüm, mağdurların adalete erişimleri ve tazminat almaları için çeşitli medeni hukuk yollarını en başta failere karşı açık tutma yükümlülüğünü ortaya koymaktadır. Bu durum önleyici ve koruyucu tedbirleri titizlikle alma görevlerini yerine getirmeleri halinde ilgili resmi mercileri de kapsamalıdır.

151. Bölüm V aynı zamanda ceza gerektiren bir dizi suçu belirlemektedir. İç hukukta bu şekilde yapılan bir uyumlaştırma, ulusal ve uluslararası düzeylerde harekete geçilmesini çeşitli nedenlerle kolaylaştıracaktır. Çoğu durumda, kadınlara karşı şiddet ve aile içi şiddete karşı mücadele için alına ulusal düzeydeki tedbirler sistematik biçimde uygulanmamakta veya mevzuattaki boşluklar nedeniyle eksik kalmaktadır.

152. Ceza hukuku kapsamında alınan tedbirlerin başlıca amacı, ne yazık ki Avrupa’da ve ötesinde yaygın görülen suçlar olan kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddete karşı etkili politikalar geliştirmelerinde ve uygulamalarında Taraflara yol göstermektir.

153. Sözleşme metnini hazırlayanlar, Sözleşme’de yer alan tüm cezai hükümlerin toplumsal cinsiyet açısından nötr biçimde sunulması; dolayısıyla, ilkesel olarak, mağdurun veya failerin cinsiyetlerinin suç oluşturucu bir öge olarak sayılmaması gerekliliği ko-

nusunda ilkesel olarak mutabakata varmışlardır. Bununla birlikte bu durum, Tarafları, toplumsal cinsiyete özgü hükümler getirmekten alıkoymamalıdır.

154. Sözleşme metnini hazırlayanlar, Sözleşme'nin, Avrupa Konseyi'nin diğer sözleşmelerinde, özellikle de İnsan Ticaretini Önlemeye Yönelik Eylem Sözleşmesi (ETS No.197) ile Çocukların Cinsel Sömürü ve Suiistimalden Korunmaları Sözleşmesi'nde (ETS No. 201), zaten ele alınmış bulunan davranışları kapsamaktan kaçınması gerektiği yönünde karar almışlardır.

155. 33'ten 36'ya kadar olan maddelerde yer alan yükümlülükler, Sözleşme Taraflarından, kasıt taşıyan belirli bir davranışın suç sayılmasını sağlamalarını istemektedir. Sözleşme metnini hazırlayanlar, Taraflara belirli davranışları suç sayma yükümlülüğünün getirilmesinde bu ifade üzerinde anlaşmışlardır. Bununla birlikte Sözleşme, Taraflara, tarif ettiği davranışların suç sayılmasını sağlayacak özel hükümler koyma gibi mutlak bir yükümlülük getirmemektedir. Metni hazırlayanlar, 40. Madde (cinsel taciz) söz konusu olduğunda, bu davranışın özel mahiyetini de dikkate alarak, bu davranışın ceza hukuku veya başka hukuka göre hukuksal işlemlere tabi tutulabileceğini düşünmüşlerdir. Son olarak, bu bölümde belirtilen suçlar asgari bir mutabakatı yansıtmaktadır ve bu da söz konusu suçların daha belirgin kılınmasını veya iç hukukta daha ileri standartlar getirilmesini engellemektedir.

156. Ceza hukukunun genel ilkeleri kapsamında hukuken geçerlilik taşıyan bir onay cezai sorumluluğu ortadan kaldırabilir. Ayrıca, hukuken makul sayılabilecek diğer fiiller, örneğin nefsi müdafaa, mülkü koruma amaçlı fiiller veya gerekli tıbbi prosedürler, bu Sözleşme'ye göre cezai yaptırımlardan muaftır.

Madde 29 – Hukuk davaları ve hukuk yolları

157. Bu hükümdeki 1. Fıkra, işbu Sözleşme kap-

samındaki herhangi bir şiddet eyleminin mağdurlarının faile karşı hukuk yollarına başvurabilmelerini sağlamayı amaçlamaktadır. Bu, bir taraftan, hukuk davalarında, bir kişinin belirli bir davranışa son vermesine, gelecekte belirli bir davranıştan kaçınmasına veya belirli bir şeyi yapmasına hükmeden yaptırımları kapsamaktadır. Örnek vermek gerekirse, hukuk yolunun bu şekilde işlenmesiyle, kendi rızaları dışında evlenmeye zorlanan kız ve erkeklerin pasaportları veya önemli diğer belgeleri, bu belgelere el koyan kişilerden (ana babalar, vasiler veya diğer aile fertleri) alınarak kendilerine verilebilir. Bu tür mahkeme kararları, şiddet eylemlerine karşı koruma sağlanmasına yardımcı olur.

158. Öte yandan, ilgili Tarafın kendi iç hukuk düzenine bağlı olmak üzere, bu hüküm altında getirilen medeni kanundan doğan çözümler, bu Sözleşme kapsamındaki şiddet olayları ile daha özel olarak ilgilenme bakımından mahkeme kararlarını da kapsayabilir. Örneğin, 53. Maddede atıfta bulunulan engelleme, yasaklama, kısıtlılık getirme kararları ve yaklaşma yasağı bu kapsama girer. Bu tür kararlar, özellikle aile içi şiddet durumlarında geçerlilik taşır ve 52. Maddede atıfta bulunulan, acil koruma kararları kapsamında ivedilikle alınan ve çoğu kez kısa süreli korumayı öngören tamamlayıcı bir işlev görür.

159. Ayrıca, bu tür eylemlerin Tarafların ceza mevzuatı kapsamında olmaması halinde, ısrarlı takip ve cinsel taciz bağlamındaki hakaret ve iftira fiillerine karşı medeni hukukta tazminat yolları açık tutulmalıdır.

160. Medeni hukuk kapsamındaki her tür karar, mağdurların veya -hukuk sistemine bağlı olmak üzere- üçüncü bir şahsın başvurusu üzerine verilir; böyle bir karar resen verilemez.

161. 1. Fıkra, mağdurlara fail karşısında mahkeme tarafından belirlenen yasal çözümler sağlamayı

amaçlarken, 2. Fıkra da gerekli önleyici ve koruyucu tedbirleri alma görevini yerine getiremeyen yetkililer karşısında mağdurlara hukuk yollarına başvurma imkânları sağlamaktadır.

162. İşbu Sözleşme'nin 5. Maddesine göre Sözleşme kapsamında yer alan şiddet eylemlerini titizlikle önleme, araştırma ve cezalandırma yükümlülüğü altında olan resmi mercilerin sorumluluğu burada bir kez daha yinelenmektedir. Bu yükümlülüğün yerine getirilmemesi hukuksal sorumluluk doğurabilir ve medeni hukukun da bu eksikliğe karşı tazmin yolları sağlaması gerekir. Bunların arasında, diğerlerinin yanı sıra, ihmal ve ağır ihmal durumlarında uğranılan zarara karşı hukuk yoluyla tazminat talep edilmesi de yer almaktadır. Resmi mercilerin bu alandaki sorumluluğunun sınırları Tarafların kendi iç hukuklarıyla belirlenir ve Taraflar hangi ihmalkâr davranışların hukuksal işlem gerektireceğine kendileri karar verirler.

163. 2. Fıkroda yer alan yükümlülük, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin, yetkili mercilerin AİHS'nin 2. Maddesi (yaşama hakkı) kapsamında getirilen pozitif yükümlülüğü yerine getiremedikleri durumlarla ilgili içtihadıyla aynı doğrultudadır. *Osman v. Birleşik Krallık* ve *Opuz v. Türkiye* kararlarında Mahkeme şu hükmü vermiştir: *"Yetkili mercilerin, kişiye karşı suçları önleme ve cezalandırma bağlamında yaşam hakkını koruma pozitif yükümlülüklerini yerine getirmediğinin iddia edildiği durumlarda, yetkili mercilerin, üçüncü bir şahsın fiilileri nedeniyle belirli bir kişinin veya kişilerin yaşamına gerçek ve yakın bir tehdit olduğunu bu sırada bildiklerinin veya biliyor olmaları gerektiğinin, buna karşılık söz konusu riski bertaraf edebilecek ve yetkileri dâhilinde olan önlemleri almadıklarının ortaya konulması gerekir."* Mahkeme, bu tür yerine getirememelerinin ağır ihmal veya yaşamı koruma görevinin bilinçli olarak görmezden gelinmesiyle sınırlı tutulamayacağını açıkça belirtmiştir.

164. Mağdurun ölümü halinde, hukuk yolları bu kişinin varisleri için açık tutulmalıdır.

Madde 30 – Tazminat

165. Bu madde, Sözleşme'de tanımlanan suçlardan kaynaklanan zararın tazmin edilmesi hakkını getirmektedir. 1. Fıkra, zarar karşılama ve telafi yükümlülüğünün asıl olarak failin üzerinde olduğu ilkesini ortaya koymaktadır.

166. Tazminat, sigorta şirketlerinden veya devletin sağlık ve sosyal güvenlik kurumlarından da talep edilebilir. 2. Fıkra, tazminat açısından devlete yan bir yükümlülük getirmektedir. Tazminat için başvuruda bulunma koşulları iç hukukta belirlenebilir ve örneğin mağdurun ilk olarak ve en başta failden tazminat talep etmesini öngörebilir. Metni hazırlayanlar, devletçe verilecek tazminatın, mağdurun bedensel olarak ciddi biçimde yaralandığı veya sağlığının ciddi şekilde bozulduğu durumlarda söz konusu olması gerektiğini vurgulamışlardır. "Bedensel yaralanma" teriminin mağdurun ölümüne yol açan yaralanmaları ve "sağlığın bozulmasının" da Madde 33'te atıfta bulunulan psikolojik şiddet fiillerinin neden olduğu ciddi psikolojik hasar durumlarını içerdiği kaydedilmelidir. Devlet tazminatının kapsamı "ciddi" yaralanmalarla ve sağlıkta bozulmayla sınırlı tutulmuş olsa bile, bu durum, daha elverişli tazminat düzenlemeleri yapılmasını ve devletçe ödenecek tazminatın unsurları için daha yüksek ve/veya düşük sınırlar getirilmesini engellemez. Özellikle belirtmek gerekirse, bu hüküm, Tarafların Şiddet İçeren Suçların Mağdurları ile ilgili Avrupa Sözleşmesi ETS No. 116) kapsamındaki yükümlülüklerini saklı tutar.

167. Devletin tazminatla ilgili tamamlayıcı yükümlülüğü, mağdurun güvenliğine gerekli dikkat sarfedilmesi koşuluyla, failin tazmine zorlanmasını engellemez. "Mağdurun güvenliğine" yapılan atfın anlamı şudur: Taraflar, failin tazmin zorunda bırakılmasına

yönelik önlemler alırlarken, bu önlemlerin mağdurun emniyeti açısından yol açabileceği sonuçları dikkate alacaklardır. Bu, özellikle, bir failin devlete tazminat ödemek zorunda kalması nedeniyle mağurdan intikam almak isteyebileceği durumlar için geçerlidir.

168. Bu hüküm, mağdurun tazmin edilmesinde geçiş dönemine özgü ara bir devlet katkısını engellemez. Acilen yardıma ihtiyacı olan bir mağdur, çoğu kez karmaşık bir nitelik taşıyan hukuksal süreçlerin sonucunu bekleyecek durumda olmayabilir. Böyle durumlarda Taraflar, tazmin işleminin devlet veya yetkili merci tarafından üstlenilmesini sağlayacak düzenlemeler yapabilirler. Daha sonra mağdurun bir başka kaynaktan tazmin edilmesi durumunda, daha önce sağladıkları tazminatın tamamını veya bir bölümünü geri isteyebilirler.

169. Mahkeme kararına karşın failin bunu yapmak istememesi veya yapamayacak durumda olması gibi hallerde mağdura devlet tarafından tazminat ödenmişse, devletin failden bunu tazmin etme hakkı doğar.

170. Devletin tazminat sağlaması için, Taraflar, Şiddet Suçu Mağdurlarının Tazmini Avrupa Sözleşmesi'nin 5 ve 6. Maddelerinde belirtildiği gibi devlet tazminat sistemleri oluşturabilirler.

171. Bu maddenin 2. fıkrasının, Sözleşme'nin 78 (2) Maddesine göre çekincelere açık olduğu dikkate alınmalıdır. Ancak, bu imkân, örneğin daha önce sözü edilen Şiddet Suçu Mağdurlarına Verilecek tazminat Avrupa Sözleşmesi gibi, bu alandaki diğer uluslararası belgelerde yer alan yükümlülükler saklı kalmak üzere kullanılmalıdır.

172. İşbu Sözleşme'de tanımlanan şiddet biçimlerinin mağduru pek çok kişi suçun işlendiği Tarafın yurttışı olmayabileceğinden, devlet tazminatı o ülkenin yurttışlarıyla o ülkenin yurttışı olmayanları birlikte kapsamalıdır.

173. 3. Fıkra, tazminatın makul süre içinde, başka bir deyişle fazla gecikilmeksizin ödenmesini sağlamayı amaçlamaktadır.

174. Dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta da, tazminatın yalnızca medeni hukuk veya idare hukuku kapsamında değil bir ceza hukuku yaptırımını olarak ceza hukukunca da öngörülebileceğidir.

Madde 31 – Velayet altına alma, ziyaret hakları ve güvenlik

175. Bu hükmün amacı, yargı makamlarının, bu Sözleşme kapsamında ele alınan şiddet olaylarını dikkate almadan ziyaret/görüşmeye ilişkin karar almamalarını sağlamaktır. Hüküm, çocuklar ve aileleri ile çocuklarla ailesel bağları olan diğer kişiler arasındaki görüşmeyi düzenleyen yargı kararları ile ilgilidir. Velayet, ziyaret veya temas haklarının derecesiyle ilgili kararlar alınırken, diğer faktörlere ek olarak, istismarcı olmayan bir bakıcıya yönelik şiddet kadar çocuğun kendisine yönelik şiddet olayları da dikkate alınmalıdır.

176. 2. Fıkra bir yandan failin ebeveynlik haklarını dikkate alırken diğer yandan da mağdurların haklarını ve güvenliğini güvence altına alma gibi karmaşık bir konuyla ilgilidir. Özellikle aile içi şiddet olaylarında, ortak çocuklar çoğu durumda mağdur ile fail arasında geriye kalan tek bağıdır. Birçok mağdur ve çocukları açısından görüşme kararlarına uyulması, genellikle fail ile yüz yüze temas anlamına geldiğinden ciddi bir güvenlik riski oluşturabilir. Dolayısıyla bu fıkra mağdurların ve çocukların daha fazla zarara karşı korunmalarını sağlama yükümlülüğü getirir.

Madde 32 – Zorla evlendirmelerin doğuracağı hukuki sonuçlar

177. Bu madde zorla evlendirmenin hukuki sonuçlarıyla ilgilidir ve bu tür evliliklerin “hükümsüz, münfesih veya çözülmüş” sayılabildiğini sağlamaktır.

tadır. Bu hüküm açısından “hükümsüz” evlilik, aslında geçerlilik taşıyan, ancak taraflardan birinin itirazı üzerine hükümsüz sayılabilecek evliliştir. “Münfesih” evlilikte herhangi bir taraf başvuruda bulunsun bulunmasın evliliğin hukuksal sonuçları yok sayılır. “Çözölmüş” evlilikte ise, örneğin boşanma gibi durumlar söz konusu olduğunda, hukuksal sonuçlar çözölmeyle birlikte ortadan kalkar. Metni hazırlayanlar, kullanılan terimlere (hükümsüz, münfesih veya çözölmüş) ilişkin olarak bu maddenin somut uygulamasının, Tarafların medeni kanunlarında yer alan kavramlara göre değişebileceğini dikkate almışlardır.

178. Bu hüküm uyarınca gerçekleştirilecek hukuksal girişimlerin kolay erişilebilir olması ve mağdurun üzerine gereksiz mali ve idari yük getirmemesi önemlidir. Başka bir deyişle, zorla yapılan bir evliliğin iptali veya çözölmüşüne yönelik usuller, mağdur için aşmaz güçlükler yaratmamalı, dolaylı olarak mali zorluklar getirmemelidir. Ayrıca, evliliğin sona erdiriliş biçimi de zorla evlendirme mağduru kişinin haklarını etkilememelidir.

Madde 33 – Psikolojik şiddet

179. Bu madde psikolojik şiddet suçunu ele almaktadır. Metni hazırlayanlar, zorlama veya tehdit yoluyla bir kişinin psikolojik sağlığını ciddi biçimde bozan kasıtlı davranışlara karşı yaptırım getirme konusunda anlaşmışlardır. “Kasıtlı” sözcüğünün yorumu iç hukuka bırakılmıştır; ancak davranışın kasıtlı olması zorunluluğu suçun tüm yönleriyle ilişkilidir.

180. Suçun boyutları, bir kişinin psikolojik sağlığını çeşitli araç ve yöntemlerle **ciddi biçimde** bozabilecek kasıtlı davranışlarla sınırlıdır. Sözleşme, “ciddi biçimde bozulma” ile neyin kastedildiğini tanımlamaktadır. Bu hükmün kapsamına girebilmek için zora başvurulması veya tehdit ögesinin var olması gerekir.

181. Bu hüküm münferit bir olaydan ziyade bir davranış sürekliliğiyle ilgilidir. Amaç (aile içinde veya

dışında) zamana yayılan istismarcı bir davranış biçiminin suç teşkil eden doğasını görmektir. Psikolojik şiddet, yakın ilişkilerde (aile içi şiddet) çoğu kez fiziksel ve cinsel şiddeti önceler veya onunla birlikte ortaya çıkar. Bununla birlikte, psikolojik şiddet başka ortamlarda da, örneğin işyerlerinde veya okullarda da görülebilir. Burada önemli olan şu noktanın vurgulanmasıdır: Bu Sözleşme’nin 78. Maddesi’nin 3. fıkrasına göre herhangi bir devlet veya Avrupa Birliği, psikolojik şiddete cezai değil de cezai olmayan yaptırımlar getirme hakkını saklı tuttuğunu beyan edebilir. Sözleşme metnini hazırlayanların niyeti, Sözleşme’de psikolojik şiddetin suç sayılması ilkesini muhafaza ederken, belirli bir Tarafın hukuk sisteminin bu tür davranışlar için yalnızca cezai olmayan yaptırımları öngördüğü durumlarda belirli bir esneklik sağlamaktır. Ancak, Taraflar gerek cezai gerekse cezai olmayan yaptırımları tercih etmiş olsunlar, bu yaptırımlar etkili, orantılı ve caydırıcı olmalıdır.

Madde 34 – Israrlı Takip

182. Bu madde “ısrarlı takip” suçunu belirlemektedir. “Israrlı takip”, bir başka kişiye yönelik, o kişinin kendisini güvende hissetmesini önleyecek, kasıtlı bir biçimde tekrarlanan tehditkar davranışlar olarak tanımlanmaktadır. Belirli bir kişiye yönelik, o kişide korku uyandıracak sonuçlar doğuran tekrarlanan tehditkâr davranışlar bu tanım kapsamına girer. Tehditkâr davranış örnekleri arasında bir kişinin sürekli olarak takip edilmesi, bir kişiyle kendisi istemediği halde iletişime geçilmesi veya bir kişiye kendisinin izlendiğinin açık edilmesi yer alır. Fiilen mağdurun peşinden gitme; kendisinin bulunduğu işyerinde, spor veya eğitim tesislerinde boy gösterme ve mağduru sanal dünyada (sohbet odaları, sosyal paylaşım siteleri vb) takip etme, verilebilecek örnekler arasındadır. İstenmediği halde iletişim kurma, modern iletişim araçları ve EİT dâhil olmak üzere çeşitli yolları kullanarak mağdurla aktif temas halinde olma çabalarıdır.

183. Ayrıca, tehditkar davranış, başka bir kişinin mülkünü tahrip, bir kişinin özel eşyaları ile teması gösterir izler bırakılması, bir kişinin beslediği evcil hayvanın hedef alınması, elektronik ortamda sahte kimlikler oluşturma veya gerçek olmayan bilgiler yayma gibi çok çeşitli davranışları kapsayabilir.

184. Bu tür tehditkâr bir davranışın bu hükmün kapsamına girebilmesi için kasıtlı ve mağdurda korku uyandırma niyetiyle yapılmış olması gerekir.

185. Bu hüküm, tekrarlana önemli olaylardan oluşan bir davranışla ilgilidir. Amaçlanan, kendisini oluşturan öğeler kendi başlarına alındıklarında her zaman suç teşkil etmeyecek olan belirli bir davranış biçiminin suç teşkil edici özelliğinin ortaya konulmasıdır. Burada doğrudan mağduru hedef alan davranış söz konusudur. Bununla birlikte Taraflar, kapsamı, aile fertleri, arkadaşlar ve iş arkadaşları dâhil olmak üzere herhangi bir kişiye yönelik davranışı içine alacak şekilde genişletebilirler. Israrlı takip fiili mağdurlarının deneyimleri, bu işin faillerinin eylemlerini asıl mağdurla sınırlı tutmayıp mağdura yakın kişileri de hedef alabildiğini göstermektedir. Böyle durumlar çoğu kez korku ve durumun kontrolünü yitirmiş olma duygularını körüklemektedir ve dolayısıyla bu hükmün kapsamına girmesi mümkündür.

186. Son olarak, aynı psikolojik şiddet durumunda olduğu gibi, 78. Madde'nin 3. fıkrası, herhangi bir devletin veya Avrupa Birliği'nin, etkili, orantılı ve caydırıcı oldukları sürece cezai olmayan yaptırımlar uygulama hakkını saklı tutmasına olanak sağlamaktadır. Örneğin kısıtlama kararı alınmasının mümkün olması, bir çekince çerçevesinde cezai olmayan yaptırım olarak görülmelidir. Bir kez daha burada da, sözleşme metnini hazırlayanların niyeti bir yandan ısrarlı takibin suç sayılması ilkesini muhafaza ederken diğer yandan, bir tarafın hukuk sistemi bu fiil için yalnızca cezai olmayan yaptırımlar öngörmüşse, belirli esnekliklere olanak tanımaktır.

Madde 35 – Fiziksel şiddet

187. Bu madde, şiddet eyleminin gerçekleştiği durum ve koşullar ne olursa olsun, bir kişinin bir başkasına karşı kasıtlı fiziksel şiddete başvurmasını suç olarak tanımlamaktadır.

188. “Fiziksel şiddet” terimi belirgin ve yasa dışı güç kullanımı sonucunda bedene verilen zararı anlatır. Mağdurun ölümüyle sonuçlanan her tür şiddet de bu kapsama girer.

Madde 36 – Tecavüz de dahil olmak üzere cinsel şiddet eylemleri

189. Bu madde, tecavüz dâhil cinsel şiddeti suç olarak belirlemektedir. Paragraf 1, karşı tarafın özgürce verilmiş onayı olmaksızın ve kasıtlı olarak gerçekleştirilen her tür cinsel fiili kapsamaktadır. “Kasıtlı” sözcüğünün yorumu iç hukuka bırakılmıştır; ancak davranışın kasıtlı olması zorunluluğu suçun tüm yönleriyle ilişkilidir.

190. *a* bendi, bir başka kişinin bedenine, bu kişinin rızası olmaksızın vajinal, anal veya oral nüfuzla (penetrasyon) ilgilidir. Bu penetrasyon, herhangi bir vücut parçası ile veya bir cisim kullanarak gerçekleştirilebilir. Sözleşme metnini hazırlayanlar, söz konusu penetrasyonun cinsel nitelikte olmasını gerekli görerek, hükme sınır getirmek ve penetrasyonla ilgili sorunlardan kaçınmak istemişlerdir. “Cinsel nitelikte” terimi, cinsellik çağrışımı olan fiilleri anlatmaktadır. Dolayısıyla, böyle bağlantıları ve çağrışımları olmayan fiiller kapsam dışı tutulmaktadır. *b* bendi söz konusu taraflardan birinin rızası olmaksızın gerçekleştirilen, ancak penetrasyonun gerçekleşmediği her tür cinsel nitelikli eylemleri kapsamaktadır. Son olarak *c* bendi, mağdurun kendi rızası olmaksızın faille veya başka bir kişiyle cinsel nitelikli eylemlere veya bu eylemlerle uygun davranmaya yöneltildiği durumları kapsamaktadır. İstismarcı ilişkilerde mağdurlar çoğu kez fail tarafından seçilen bir kişiyle cinsel faaliyet içi-

ne girmeye zorlanmaktadır. c’deki amaç, failin cinsel faaliyeti kendisinin gerçekleştirmediği, ancak mağdurun üçüncü bir kişiyle cinsel faaliyet içine girmesine yol açan senaryoları kapsamaktır; ancak bunun için, söz konusu fiilin, Sözleşme’nin 36. Maddesine göre suç sayılması gereken kasıtlı davranışla bir ilişki içinde olması gerekir.

191. Taraflar, suçu oluşturan öğeleri değerlendirirken, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadını dikkate almalıdırlar. Sözleşme metnini hazırlayanlar, bu bağlamda, yapılabilecek yorumlarla birlikte, 4 Aralık 2003 tarihli *M.C. v Bulgaristan* kararına atıfta bulunmak istemişlerdir. Mahkeme bu kararında şu görüşü belirtmiştir: *“Cinsel suçların kovuşturulmasına yönelik herhangi bir katı yaklaşımın, örneğin durum ne olursa olsun fiziksel direnç gösterildiğinin kanıtının istenmesinin, belirli tecavüz olaylarının cezasız kalmasına yol açtığı ve dolayısıyla kişinin cinsel dokunulmazlığının etkili biçimde korunmasını tehlikeye düşürdüğü kanaatine varılmıştır. Bu alandaki çağdaş standartlar ve eğilimler doğrultusunda, üye devletlerin Sözleşme’nin 3 ve 8. Maddeleri gereği olan pozitif yükümlülükleri, mağdur tarafından fiziksel direnç gösterilmediği durumlar dâhil olmak üzere, karşı tarafın rızasının olmadığı her tür cinsel eylemin etkili biçimde kovuşturulması zorunluluğu şeklinde yorumlanmalıdır”* (§ 166). Mahkeme ayrıca şu hususu da kaydetmektedir: *“Yasa koyucu tarafından seçilen özel ifade ne olursa olsun, kimi ülkelerde rıza hilafına gerçekleştirilen cinsel eylemlerin kovuşturulması, pratikte ilgili terimlerin yorumlanmasıyla (“zorlama”, “şiddet”, “sıkıştırma”, “tehdit”, “hile” vb) ve kanıtların koşullara duyarlı biçimde değerlendirilmesiyle gerçekleştirilmektedir”* (§ 161).

192. Bu ihlalin kovuşturulması, mağdurun gerçekleştirilen cinsel eyleme serbestçe onay vermiş olup olmadığının belirlenmesi bakımından tek tek durumlar karşısında delillerin bağlama duyarlı biçimde değerlendirilmesini gerektirir. Böyle bir değerlendirme,

mağdurların cinsel şiddet ve tecavüz karşısında verebilecekleri çok çeşitli davranışsal tepkileri tanımalı ve bu tür durumlarda tipik davranışa ilişkin varsayımlar temel alınmamalıdır. Bunun kadar önemli bir diğer husus da, tecavüzle ilgili yasal düzenlemelerin ve vakaların kovuşturulmasının, erkek ve kadın cinselliği ile ilgili toplumsal cinsiyet kalıplarının etkisi altında kalmamasının sağlanmasıdır.

193. Bu hükmün uygulanmasında Sözleşme’nin Taraflarından istenilen, a bendinden c bendine kadar sıralanan cinsel eylemlerden herhangi biri için kişinin özgürce verilmiş onay nosyonuna kendi ceza hukuklarında yer vermeleridir. Bununla birlikte, yasa metninin nasıl olacağına ve nelerin özgür irade ile onay verilmesine engel olmuş sayılacağına karar vermek Taraflara bırakılmıştır. 2. fıkra, yalnızca, bulunulan koşullar bağlamında değerlendirilmek üzere, onayın kişinin özgür iradesi sonucunda gönüllü olarak verilmiş olması gerektiğini belirtmektedir.

194. 3. fıkra, Sözleşme Taraflarının, Sözleşme uyarınca cinsel şiddet ve tecavüze ilişkin olarak belirlenen ve ceza gerektiren eylemlerin, fail ile mağdur arasındaki ilişki ne olursa olsun onay dışı her tür cinsel eylemi kapsamamasını sağlama yükümlülüğünü ortaya koyar. Cinsel şiddet ve tecavüz, istismara dayalı ilişkilerde güç ve kontrol dayatmanın yaygın bir biçimidir ve bu durumun ayrılmalardan sonra da sürmesi olasılığı vardır. Bu tür fiillerin, iç hukukta kabul edildiği üzere, mevcut veya eski eşe karşı işlenmesi durumunda suç oluşumuna ve kovuşturmaya herhangi bir istisna tanınmamasının sağlanması büyük önem taşır.

Madde 37 - Zorla yapılan evlilik

195. Bu madde zorla evlendirme ihlalin tanımlanmaktadır. Zorla evlendirme mağdurlarından kimileri yaşadıkları ülkede evlenmeye zorlanmışken (1.fıkra), diğer pek çoğu da önce bir başka ülkeye, genellikle atalarının yaşamış oldukları ülkeye götürülmekte ve

bu ülkenin yurttaşı kişilerle evlenmeye zorlanmaktadır (2. fıkra). Sözleşme metnini hazırlayanlar bu nedenle bu hükümden iki davranışa yer vermeyi önemli saymışlardır: Bir kişiyi evlenmeye zorlamak ve kişiyi başka biriyle zorla evlendirmek üzere ülke dışına çıkması için kandırmak.

196. 1. fıkrada suç sayılan davranış biçimi, bir yetişkinin veya çocuğun evlenmeye zorlanmasıdır. “Zorlanma” terimi baskı veya zorlamaya başvuru fiziksel veya psikolojik gücü kasteder. Taraflardan en az birinin - yukarıda belirtilen koşullardan hareketle gönüllü onayının olmadığı evlilik işleminin tamamlanmasıyla suç oluşmuş olur.

197. 2. fıkra, bir kişinin kendi isteği dışında bir başkasıyla evlenmeye zorlanmak üzere kandırılarak ülke dışına götürülmesini suç saymaktadır. Evlilik işleminin fiilen gerçekleşmiş olması zorunlu değildir. “Kandırma” terimi, failin, mağduru, hasta bir yakını ziyaret bahanesi gibi bir bahane ile başka bir ülkeye gitmeye teşvik etmesi için başvurduğu herhangi bir yolu anlatır. Burada, hem bir kişiyi yurtdışına çıkarmak üzere kandırma, hem de yurtdışında bu kişiyi evliliğe zorlama eylemlerinin olması gerekir. Sözleşme metnini hazırlayanlara göre, hukuki bağlayıcılığı bulunan diğer uluslararası belgelerde belirtilmiş standartların da dikkate alınması açısından bu eylem Tarafların ceza hukukunda yer almalıdır.

Madde 38 – Kadınlarda genital mutilasyon (kadın sünneti)

198. Kadınlarda genital mutilasyonun doğası gereği bu eylem, bu Sözleşme’nin ceza hukuku ile ilgili bölümündeki toplumsal cinsiyet açısından nötr olma ilkesinden ayrılan eylemler arasındadır. Sözleşme, mağdurları zorunlu olarak kadınlar veya kızlar olan genital mutilasyonu ceza gerektiren bir suç saymaktadır. Amaçlanan, kimi topluluklarda kadınlara uygulanan bir işlem olarak kadınların genital organlarının

kimi bölümlerini kesmeye yönelik geleneksel uygulamayı suç olarak belirlemektir. Sözleşme metnini hazırlayanların kadınlarda genital mutilasyonu bu Sözleşme kapsamında suç olarak nitelemeyi önemli bulmalarının nedeni, bu uygulamanın, onarılmaz ve yaşam boyu devam edecek zarara yol açması ve genellikle mağdurun onayı olmadan yapılmasıdır.

199. a bendi, labia majora, labia minora veya klitoris gibi organların tümüyle veya kısmen kesilip çıkartılması, birleştirilmesi veya başka türlü bir kesmeye tabi tutulması gibi eylemleri suç olarak nitelemektedir. Kadınlarda genital mutilasyonun ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmaların hızlandırılmasıyla ilgili WHO Dünya Sağlık Asamblesi’nin 61.16 sayılı kararında belirtildiği gibi tıp mesleği mensupları tarafından yapılan bu tür işlemler de ceza gerektirmektedir. Buradaki “kesilip çıkartılma” terimi klitoris veya labia majoranın kısmen veya tümüyle kesilip alınması anlamına gelmektedir. “Birleştirme” ise vajinal açılışı daraltmak amacıyla dış dudakların dikilerek kısmen kapatılması anlamına gelir. “Başka türlü kesme” ifadesi ise kadınların genital organları üzerinde yapılabilecek bunların dışındaki diğer fiziksel işlemlere ilişkindir.

200. Buna karşılık b bendi, failin a bendinde belirtilen eylemi gerçekleştirilmesine, labia majora, labia minora veya klitoris organlarının kesilmesi için yardım ederek veya kadını getirerek yardımcı olanların fiillerini kapsamaktadır. Hükmün bu bölümü yalnızca yetişkin mağdurlarla sınırlıdır.

201. c bendi, labia majora, labia minora veya klitoris kesilmesi veya bu organlar üzerinde herhangi bir işlem yapılmasına ve a bendindeki eylemlerin gerçekleştirilmesine teşvik etmeyi, zorlayarak veya temin ederek faile yardımcı olunmasını suç saymaktadır. Hükmün bu bölümü yalnızca genç kızlarla sınırlıdır ve başta ana babalar, büyük anne ve babalar veya diğer akrabalar olmak üzere herhangi bir kişinin kızını

veya akrabasını bu iş için zorladıkları durumları da kapsar. Sözleşme metnini hazırlayanlar, yetişkin ve çocuk mağdurlar arasında ayırım gözetilmesine önem vermişlerdir; çünkü *a* bendinde belirtilen işlemlerden geçmeye hazır kadınların bu tutumlarını suç saymak istememişlerdir.

202. Alt paragraflar *a* ve *b*'nin uygulanmasında, bir kişi, salt zorlama, temin ve tahrik sonucu oluşan suçun öngörülebilir olmasından hareketle, bu suçu kasıtlı olarak işlemiş addedilemez. Bunun için, bu kişinin fiillerinin aynı zamanda alt paragraf *a*'da belirtilen fiillerin işlenmesine neden olması gerekir.

Madde 39 – Kürtaja ve kısırlaştırmaya zorlama

203. Bu madde, kadının doğal üreme kapasitesine yönelik belli kasti eylemleri suç sayar. Bu, Sözleşme'nin ceza hukuku bölümündeki toplumsal cinsiyet nötrlüğü ilkesinden ayrılan bir başka hükümdür.

204. *a* bendi kadınlara veya kıza zorla kürtaj yaptırmayı suç saymaktadır. Burada kastedilen, mağdurun daha önceden bilgili rızası olmadan gebeliğin kasıtlı olarak sonlandırılmasıdır. Bu hükmün kapsamına girmek için kürtajın mağdurun önceden ve bilgili rızası olmadan yaptırılması gerekir. Dolayısıyla, mağdurun tam bilgi temelinde kendisi tarafından alınan karar sonucu olmayan tüm kürtaj olayları bu kapsama girmektedir.

205. Buna karşılık *b* bendi kadınların ve kızların zorla kısırlaştırılmalarını suç olarak belirlemektedir. Bu suç, operasyonun, bir kadının veya kızın doğal üreme kapasitesini sona erdirme amacıyla veya bu sonucu verecek şekilde, kendisinin önceden ve bilgili onayı olmaksızın yapılması halinde oluşur. Kısırlaştırma terimi, doğal üreme kabiliyetinin kaybedilmesiyle sonuçlanan herhangi bir uygulamayı anlatır. Alt paragraf *a*'daki gibi, kısırlaştırma işleminin de mağdurun önceden ve bilgi temelindeki onayı olmadan yapılması gerekir. Biyoloji ve Tıp Uygulamalarında

İnsan Haklarının ve İnsan Saygınlığının Korunması Sözleşmesi: İnsan Hakları ve Biyotıp Sözleşmesi ETS No.164) standartları doğrultusunda mağdurun eksiksiz bilgilenme temelinde kendisinin verdiği karar dışındaki her tür kısırlaştırma işlemi bu kapsama girer.

206. Örneğin bir kadının yaşamını kurtarmak veya onay verme kapasitesinde olmayan bir kadınlara yardımcı olmak amacıyla yapılan tıbbi müdahaleleri veya ameliyat işlemlerini suç saymak, bu Sözleşme'nin amacı ve niyeti değildir. Bu hükmün amacı, kaç çocuk yapacağını ve hangi aralıklarla yapacağını kadının özgürce belirlemesini, doğal üreme ve aile planlaması bilgilerine erişmesini sağlayarak kadının üreme haklarına saygı gösterilmesinin önemini vurgulamaktır.

Madde 40 – Cinsel taciz

207. Bu madde cinsel tacizin cezai veya “diğer” hukuki yaptırımlara tabi olması ilkesini getirmektedir. Başka bir deyişle metni hazırlayanlar, bu özel ihlalin faili olan kişinin karşılaşılabileceği sonuçları belirleme işini Taraplara bırakmak istemişlerdir. Genel olarak tercih edilen, bu madde kapsamına giren eylemlerin ceza kanunu kapsamında ele alınması iken, metni hazırlayanlar birçok hukuk sisteminin cinsel tacizin medeni kanun veya iş kanunu kapsamında ele alındığını da kabul etmişlerdir. Sonuç olarak, Taraflar, yasaların cinsel taciz eylemini ele alması koşuluyla, böyle durumların ceza kanunu kapsamında mı, idari ve diğer yaptırımlar kapsamında mı ele alınacağını kendileri belirleyeceklerdir.

208. Bu hükmün kapsamındaki davranışlar çok yönlüdür. Asıl olarak üç davranış biçimi söz konusudur: Mağdur tarafından arzu edilmeyen, cinsel içerikli sözel, sözel olmayan ve fiziksel davranış. Sözel davranış, fail tarafından ifade edilen veya iletilen şakalar, sorular, yorumlar gibi sözler veya seslerdir, bunlar sözel olarak veya yazıyla ifade edilebilir. Diğer taraftan, sözel olmayan davranış, failin, söz veya

ses olmayan, örneğin yüz ifadesi, el hareketleri veya kimi sembollere başvurma gibi eylemleridir. Fiziksel davranış, failin, mağdurun bedeni ile temas ettiği durumları da içermek üzere cinsel içerikli herhangi bir davranıştır. Madde 36'da olduğu gibi, bu hükmün kapsamında yer alabilmek için bu davranış biçimlerinden herhangi birinin cinsel içerikte olması gerekir. Ayrıca, bu davranışların mağdurun isteği hilafına olması gerekir; yani bu eylemler fail tarafından dayatılıyor olmalıdır. Dahası, aynı eylem ve davranışların mağdurun onurunu zedeleme gibi bir amaç gütmesi veya bu sonucu vermesi gerekir. Örneğin söz konusu fiil sindirici, düşmanca, aşağılayıcı, küçük düşürücü veya saldırgan bir ortam yaratıyorsa, bu kapsamda yer alır. Amaçlanan, tek tek öğelerine bakıldığında yaptırım gerektirmeyebilecek belirli davranış biçimlerinin kapsanmasıdır.

209. Tipik olarak, yukarıda belirtilen eylemler gücün kötüye kullanımı, ödül vaadi veya misilleme tehdidi gibi yollarla gerçekleştirilmektedir. Birçok durumda mağdur ile fail birbirini tanımaktadır ve aralarındaki ilişki de hiyerarşi ve güç açısından farklılıklarla belirlenmektedir. Bu maddenin uygulanma kapsamı yalnızca istihdamla sınırlı değildir. Bununla birlikte, yükümlülüğün gereklerinin, davranışın gerçekleştiği özel durumlara göre değişebileceğini de unutmamak gerekir.

Madde 41 - Yardım, yataklık ve teşebbüs (yeltenme)

210. Bu maddenin amacı, Sözleşme'de tanımlanan suçların işlenmesine yardımcı olmak, yataklık yapmak ve kimi suçlara teşebbüs edilmesiyle ilgili ek suçları belirlemektir.

211. 1. Fıkra, Sözleşme'nin Taraflarından, Sözleşme'ye uygun olarak belirlenen aşağıdaki herhangi bir suça yardımcı oluşu veya bu suça yataklık edip destekleyici rolü de suç olarak tanımlamalarını is-

temektedir: Psikolojik şiddet (Madde 33), ısrarlı takip (Madde 34), fiziksel şiddet (Madde 35), tecavüz de dahil cinsel şiddet, (Madde 36), zorla evlendirme (Madde 37), kadınlarda genital mutilasyon (Madde 38 alt paragraf) ve kürtaja ve kısırlaştırmaya zorlama (Madde 39).

212. Sözleşme metnini hazırlayanlar "yardımcı olmak ve yataklık yapmak" terimlerinin yalnızca Tarafların ceza hukuklarında tanımlanan suçlar için değil aynı zamanda idari hukukla medeni hukuk kapsamına giren eylemler için de geçerli olmasını vurgulamak istemişlerdir. Bu, özel bir önem taşımaktadır; çünkü Madde 78, 3. fıkra uyarınca Taraflar psikolojik şiddet (Madde 33) ve ısrarlı takip (Madde 34) gibi eylemler için cezai olmayan yaptırımlar getirebilirler.

213. Teşebbüsle ilgili 2. fıkra açısından sözleşme metnini hazırlayanlar belirli ihlallerin teşebbüs olarak ele alınmasının kavramsal güçlükler yarattığı noktasından hareket etmişlerdir. Ayrıca, kimi hukuk sistemleri teşebbüs aşamasının da cezalandırıldığı ihlalleri sınırlamıştır. Bu nedenlerle söz konusu hüküm Tarafların yalnızca şu ihlallerle ilgili teşebbüsleri suç sayacak düzenlemeleri yapmalarını istemektedir: Ciddi fiziksel şiddet (Madde 35), tecavüz dâhil cinsel şiddet (Madde 36), zorla evlendirme (Madde 37), kadınlarda genital mutilasyon (Madde 38 alt paragraf) ve kürtaja ve kısırlaştırmaya zorlama (Madde 39).

214. Sözleşme metnini hazırlayanlar, fiziksel şiddetle ilgili olarak (Madde 35) Sözleşme tarafından belirlendiği haliyle bu ihlalin kapsamının çok geniş tutulduğunu kabul etmektedirler. Teşebbüs durumunu belirlemenin güç olduğu basit saldırılar da bu kapsamda yer almaktadır. Dolayısıyla Tarafların, yalnızca ağır fiziksel şiddet vakaları söz konusu olduğunda teşebbüsü suç sayma yönünde takdir haklarını kullanmaları mümkündür. Sözleşme, Tarafların başkaca suçlarda da için de teşebbüsü suç kapsamında saymalarını engelleyici bir hüküm içermemektedir.

İşbu sözleşmede tanımlanan tüm suçlarda olduğu gibi, yardım, yataklık ve teşebbüs de kasıtlı olmalıdır.

Madde 42 –Sözde “namus” adına işlenen suçlar da dahil olmak üzere, işlenen suçlar için ileri sürülen kabul edilemez gerekçeler

216. Sözleşme metnini hazırlayanlar bu Sözleşme’de önemli bir genel ilkeye yer vermişlerdir: Bu Sözleşme’nin taraflarından herhangi birinin yargı yetkisinde olan herhangi bir kişi, aslında suç teşkil eden bir eylemi, kadınlara yönelik şiddeti mazur göstermek için kendi kültürünün ve dininin parçasını oluşturduğunu düşündüğü öğeleri veya kişisel gerekçelerini kullanamaz, bunlara başvuramaz. Sözleşme metnini hazırlayanlar sözde “namus” adına işlenen suçların kapsanabilmesi için, bir davranışı nedeniyle bir mağduru cezalandırma amacıyla işlenen suçların meşru kılınmayacağı ilkesini yerleştirmek istemişlerdir. Dolayısıyla, bu madde, 1. fıkrada Taraflara, kültürün, âdetin, dinin, geleneğin veya sözde “namus” un bu Sözleşme kapsamındaki suçlar için geçerli bir mazeret sayılmamasını sağlama yükümlülüğü getirmektedir. Başka bir deyişle, Taraflar, ceza kanununun ve ceza muhakemeleri kanununun belirli bir hususta gedik bırakmamasını sağlamalıdır: Sanıkların, kendi eylemlerini, mağdurun kültürel, dinsel, toplumsal veya geleneksel kurallara veya uygun davranış kalıplarına aykırı olan, böyle algılanan veya böyle olduğundan kuşkulanan hareketlerini önlemek veya cezalandırmak üzere gerçekleştirdikleri şeklindeki mazeretleri kabul edilebilir nitelik taşımaz.

217. Diğerlerine ek olarak bu hüküm, Taraflardan, yargıda yer alan aktörlerin kişisel kanaatlerinin ve inançlarının, yasanın, yukarıda sözü edilen gerekçelerle eylemlerin meşrulaştırılmasına yol açan yorumları önlemelerini istemektedir. Dolayısıyla 1. fıkra, Sözleşme’nin 12. Maddesinin 5. fıkrasında yer alan yükümlülüğü özel olarak ceza hukuku bağlamında pekiştirmektedir.

218. Cezai sorumluluktan kurtulmak için bu eylemler çoğu kez ailenin veya topluluğun yetişkin bir üyesinin tahrikiyle cezai ehliyeti olmayan çocuk yaşta kişilere işletilmektedir. Bu nedenle sözleşme metnini hazırlayanlar, cezai sorumluluk açısından boşluklara yer vermemek amacıyla 2. fıkrada bu tür suçlar söz konusu olduğunda tahrikçilerin cezai sorumluluğunun belirlenmesini gerekli görmüşlerdir. 2. fıkra, işbu Sözleşme’ye göre belirlenen fiillerde çocuğun başlıca fail olduğu durumlara uygulanırken, Madde 38 (b), Madde 38 (c) ve Madde 41’de tanımlanan suçlara uygulanmaz.

Madde 43 – Cezai suçların uygulanması

219. Bu Sözleşme çerçevesinde belirlenen suçların büyük bölümü, aile üyeleri, yakın partnerler veya mağdurun hemen yakınındaki sosyal çevredeki kişiler tarafından işlenen suçlardır. Avrupa Konseyi üyesi ülkelerin geçmiş pratiklerinden birçok örnek, bu tür durumların kovuşturulmasına istisnalar tanındığını göstermektedir. Yasada veya uygulamada tanınan bu istisnalar, örneğin, mağdurun ve failin evli veya yakın ilişki içinde oldukları durumlarda getirilmekteydi. Bunun en önde gelen örneği evlilik içi tecavüzdür ki, bu eylem uzun bir süre salt mağdur ile fail arasındaki ilişkinin niteliğinden hareketle tecavüz olarak tanımlanmamıştır.

220. Bu nedenle, metni hazırlayanlar, mağdur ile fail arasındaki ilişki biçiminin Sözleşme’de belirtilen suçların isnadını engelleyecek bir etmen olmadığı ilkesini getirmeyi gerekli görmüşlerdir.

Madde 44 – Yargı yetkisi

221. Bu madde, Tarafların, Sözleşme’nin alanına giren suçlarla ilgili yargı yetkisi oluşturmaları açısından yerine getirilmesi gerekenleri ortaya koymaktadır.

222. 1. fıkranın (a) bendi, yetki alanı ilkesini temel almaktadır. Buna göre Tarafların, kendi yetki alanlarında işlenmesi halinde bu Sözleşme’de belirtilen suçları cezalandırmaya yönelik düzenlemeler yapmaları gerekmektedir.

223. 1. fıkranın (b) ve (c) bentleri, bölgesellik ilkesinin bir varyantını temel almaktadır. Bu bentler, Taraflardan, kendi bayraklarını taşıyan gemilerde veya kendi yasaları çerçevesinde hizmet veren uçaklarda işlenen suçlara ilişkin yargı yetkisi oluşturmalarını talep etmektedir. Bu yükümlülük halen birçok ülkenin yasal düzenlemelerinde yer almaktadır; gemiler ve uçaklar kayıtlı oldukları ülkenin hukukuna tabi tutulmaktadır. Bu tip bir yargı düzeni, eylemin gerçekleştirildiği gemi veya uçağın o sırada ülkenin kaza yetkisinin bulunmadığı yerlerde olduğu durumlarda son derece yararlıdır; çünkü aksi takdirde 1. fıkra (a) bendi kaza hakkının temeli olarak kullanılamayacaktır. Eylemin, bayrağın veya kaydın sahibi ülkenin kaza yetkisinin bulunduğu bölgenin dışında bulunan bir gemide veya uçakta gerçekleşmesi halinde, böyle bir kural olmadığı sürece, kaza yetkisini hiçbir ülke kullanamayacaktır. Ayrıca, suçun o sırada bir başka devletin sularında veya hava sahasında seyretmekte olan bir gemide veya uçakta işlendiği durumlarda, bu ülkenin kendi kaza hakkını kullanması önünde birtakım pratik engeller olacaktır; dolayısıyla böyle durumlarda kayıt sahibi ülkenin de kaza yetkisine sahip olmasında yarar vardır.

224. 1. fıkra (d) bendi yurttaşlık ilkesini temel alır. Yurttaşlık teorisi en fazla medeni hukuk geleneği olan ülkelerde uygulanır. Bu ilkeye göre, belirli bir ülkenin yurttaşları, o ülkenin dışında olduklarında bile ülkelerindeki yasalara uymak zorundadırlar. (b) bendine göre, bir yurttaş kendi ülkesinin dışında herhangi bir suç işlerse, o kişinin yurttaşı olduğu Taraf kendisini kovuşturabilmelidir. Sözleşme metnini hazırlayanlar, bunu, kadınlara yönelik şiddetin belirli biçimlerine

karşı mücadele açısından özellikle önemli görmüşlerdir. Gerçekten de, kadınların ve kızların tecavüz veya cinsel şiddete, zorla evlendirmeye, genital mutilasyona, sözde namus adına işlenen suçlara, kürtaja ve kısırlaştırmaya zorlama gibi işlemlere maruz kaldıkları kimi ülkelerde, bu eylemlere ilişkin araştırmaların başarılı biçimde sürmesini sağlayacak kararlılık ve kaynaklara veya bunlar için gerekli hukuksal çerçeveye sahip değillerdir. Sonuçta, eylemin gerçekleştiği ülke bu eylemi suç saymıyor olsa bile, 2. fıkra sayesinde bu tür olaylar gerekli hukuksal işlemlere tabi tutulabilecektir.

225. 1. fıkra (e) bendi, ikamet yerleri Taraf devletin topraklarında olan kişiler için geçerlidir. Buna göre Taraflar, kendi topraklarında yaşamakta olan kişilerin ülke dışında gerçekleştirdikleri eylemler için yargı yolunu açacaklardır ve bu da ülke dışında gerçekleştirilen şiddet eylemlerinin cezalandırılmasına katkıda bulunacaktır. Çekincelerle ilgili Madde 78, 2. fıkra, Taraflara, bunu uygulamama veya yalnızca belirli durumlar ve koşullarda uygulama hakkı tanımaktadır.

226. 2. fıkra mağdurun yurttaşlığı veya ikamet durumu ile ilgilidir. Yurttaş mağdurların özel çıkarları ile kendi yurttaşlarına veya ülkesinde yaşamakta olanlara yönelik suçları kovuşturma açısından ilgili devletin çıkarlarının örtüştüğü ilkesine dayanmaktadır. Dolayısıyla, bir ülkenin yurttaşı veya orada ikamet eden kişi ülke dışında işlenen bir suçun mağduru ise, ilgili Taraf işlemleri başlatmak üzere yargı mekanizmasını işletmenin yollarını arayacaktır. Bununla birlikte, “yollarını arama” ifadesinin de ortaya koyduğu gibi, burada Taraflara getirilen bir yükümlülük yoktur.

227. 3. fıkra işbu Sözleşme’nin getirdiği önemli bir değer fazlasını temsil etmekte ve mağdurların korunmasında daha ileri bir adım oluşturmaktadır. Getirilen hüküm, Sözleşme kapsamındaki en ciddi suçlar söz konusu olduğunda, eylemlerin işlendikleri yer-

lerde suç sayılmasını öngören yerleşik çifte suçluluk kuralını ortadan kaldırmaktadır. Burada amaçlanan, kadınlara yönelik şiddetin özellikle belirli biçimlerine karşı mücadele edilmesidir. Bunlar, bu Sözleşme'nin uygulama alanı dışında gerçekleştirilebilecek -ve çoğu kez de böyle olan- örneğin zorla evlendirme, kadınlarda genital mutilasyon, kürtaja ve kısırlaştırmaya zorlama gibi kadınlara yönelik şiddet eylemleridir. Dolayısıyla bu madde münhasıran Madde 36 (tecavüz dâhil cinsel şiddet), Madde 37 (zorla evlendirme), Madde 38 (kadınlarda genital mutilasyon) ve Madde 39 (kürtaja ve kısırlaştırmaya zorlama) kapsamında olup ilgili Tarafın yurttaşlarınca işlenen suçlara uygulanır. Çekincelerle ilgili Madde 78'in 2. fıkrası, Tarafalara, bunu uygulamama veya yalnızca belirli vakalarda ya da durumlarda uygulama seçeneği sunar.

228. Metni hazırlayanlar, 4. fıkarda, bir kişinin kendi ülkesinde veya doğal olarak yaşadığı yerde işlediği suçlarla ilgili kovuşturma başlatılmasını çoğu kez görüldüğü gibi mağdurun şikâyetine veya resmi mercilerin beyanına tabi kılınması durumuna son vermek istemişlerdir. Bu hükmün amacı, ülke dışında işlenen suçların kovuşturulmasını kolaylaştırmaktır. Kimi devletler kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddetin kimi biçimlerini araştırmada gerekli kararlılığa veya kaynaklara sahip olmadığından, mağdurun şikâyetinde bulunması veya ilgili mercilerin bu konuda dosya hazırlamaları gibi koşullar çoğu kez kovuşturmanın önünde engel oluşturmaktadır. Bu fıkra münhasıran ilgili Tarafın yurttaşlarınca işlenen şu suçlar için geçerlidir: Madde 36 (tecavüz dâhil cinsel şiddet), Madde 37 (zorla evlendirme), Madde 38 (kadınlarda genital mutilasyon) ve Madde 39 (kürtaja ve kısırlaştırmaya zorlama). Çekincelerle ilgili Madde 78 2. fıkra, Tarafalara, bu yargı yolunu kullanmama veya yalnızca belirli durum ve koşullarda kullanma hakkını tanımaktadır.

229. 5. Fıkra *aut dedere aut judicare* (iade et veya yargıla) ilkesini düzenlemektedir. 5. fıkra şunu öngörür: Herhangi bir kişiyi ülkesine iade etmeyi reddeden bir Taraf, ilgili uluslararası anlaşmalara göre kişinin kendisine iadesini talep eden Tarafın bunu istemesi durumunda, söz konusu kişinin durumunu kendisi araştırır ve kovuşturur. Suç, işlendiği yerde cezalandırılabilir veya herhangi bir devletin kaza hakkının bulunduğu bölge dışında işlenmişse, 4. fıkra Tarafaların yargı yoluna başvurmadan alıkoymaz.

230. Öyle durumlar olabilir ki, işbu Sözleşme kapsamındaki kimi şiddet biçimleri söz konusu olduğunda faillerden kimileri veya tüm failer hakkında yargı yetkisi birden fazla Tarafa aittir. Örneğin, bir kadın kandırılarak başka bir ülkeye götürülebilir ve bu ülkede kendi isteği dışında evlenmeye zorlanabilir. İşlemlerin gereksiz yere tekrarından, mağdurlara ve tanıklara gereksiz yükler bindirmekten kaçınmak veya hukuk sürecinin etkili biçimde işlenmesini sağlamak için, ilgili Tarafalardan 6. fıkra uyarınca en uygun hukuk süreci konusunda karara varmak üzere birbiriyle istişarede bulunmaları istenmektedir. Başka durumlarda ise, suçun isnat edilen şahısları belirli bir ülkenin, diğerlerini ise bir veya birden fazla ülkenin kovuşturması en iyi yol olabilir. 6. fıkra, her iki yola da izin vermektedir. Son olarak, istişarede bulunma yükümlülüğü mutlak değildir; bu yola "gerekli görüldüğünde" başvurulacaktır. Dolayısıyla, örneğin, Tarafalardan biri böyle bir istişarenin gerekli olmadığı kanaatindeyse (sözgelimi diğer tarafın bu konuda harekete geçmeyi düşünmediği bilgisini alırsa) veya istişarenin kendi araştırmalarını veya süreçlerini olumsuz etkileyeceği görüşündeysen, istişareyi geciktirebilir veya bu sürece hiç girmeyebilir.

231. Bu maddenin 1. fıkrasında belirtilen yargı yetkisinin temelleri bunlardan ibaret değildir. 7. fıkra, Tarafalara, kendi iç hukuklarına göre başka cezai uygulama türleri için izin vermektedir.

Madde 45 – Yaptırımlar ve tedbirler

232. Bu madde, ceza hukuku çerçevesinde cezalandırılması gereken çeşitli eylemleri tanımlayan 33'ten 41'e kadar olan maddelerle yakından bağlantılıdır. Bununla birlikte, cezai nitelik taşıyan taşımaların her tür yaptırım için geçerlilik taşıyır. Yukarıda sözü edilen maddelerin getirdiği yükümlülükler uyarınca Madde 45, Taraflardan, başlattıkları işlemlerle suçun ciddiyeti arasında uyum sağlamalarını, “etkili, orantılı ve caydırıcı” yaptırımlar getirmelerini talep etmektedir. Bunun uygun olduğu durumlarda başka ülkeye iadeyi beraberinde getirebilecek hapis cezaları buna dâhildir. Sözleşme metnini hazırlayanlar, Sözleşme kapsamında tanımlanan hangi suçlara hapis cezasının uygun düşeceğinin belirlenmesini Taraflara bırakmıştır. Avrupa Suçluların İadesi Sözleşmesi'nin (ETS No. 24) 2. Maddesinin, talepte bulunan ve kendisinden talepte bulunulan ülkelerin yasalarına göre özgürlükten yoksun bırakılma yaptırımını gerektirebilecek, en azından bir yıl süreyle gözaltında bulundurma veya daha ağır yaptırımların söz konusu olduğu suçlarda suçlunun iadesini öngördüğü unutulmamalıdır.

233. 3. fıkra, ek olarak, failere ilişkin alınabilecek diğer önlemlere alan açmaktadır. Hüküm, iki örnek sıralamaktadır: Mahkûm edilen kişinin izlenmesi veya denetlenmesi; mağdurun güvenliğinin başka yoldan güvence altına alınmadığı durumlarda çocuğun yüksek yararı bunu gerektiriyorsa da ebeveynlik haklarını failin elinden alınması. Buradaki ikinci durumda “çocuğun yüksek yararı” yapılan atıf, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin 3 Aralık 2009 tarihinde *Zaunegger v. Almanya* davasında verdiği karar doğrultusundadır. Bu kararda üye devletlerin çoğunluğunda “velayetle ilgili kararların çocuğun yüksek yararı esas alması gerektiği” belirtilmektedir. (§60). Özellikle dikkat edilmesi gereken husus, ebeveynlik haklarıyla ilgili olarak alınan tedbirlerin hiçbir durumda çocuğu tehlikeye düşürücü, ona zarar verici mahiyet

taşımasıdır. Ebeveynlik hakları ve çocukla temas çoğu durumda birbiriyle bağlantılı olmakla birlikte, sözleşme metnini hazırlayanlar, kimi Tarafların kendi hukuklarında bu iki hususu birbirinden ayırmış olabileceklerini hesaba katmış, dolayısıyla herhangi bir ebeveyn velayet hakkı olmaksızın da çocukla temas edebilme olanağı tanımışlardır. Özellikle bir ebeveyn den diğerine yönelik ve çocuğun tanıklık ettiği aile içi şiddet olaylarında, fail durumundaki ebeveynle temas çocuğun yararına olmayabilir. Bu temasın sürmesi çocuğun üzerinde yaratabileceği olumsuz etkinin yanı sıra, failin mağdur duruma düşürdüğü kişinin güvenliği açısından da ciddi bir risk oluşturabilir; çünkü böyle bir temas sayesinde fail söz konusu mağdur ile de temasa geçip onu görebilir, verilen kısıtlama veya engelleme kararını bu bahaneyle boşa çıkartabilir. Mağdurları korumaya yönelik tüm hukuk önlemlerinin başka bağlamlarda alınan hukuki tedbirlerle tutarlı olması, birinin diğeri ile çelişmemesi önemlidir.

Madde 46 – Cezayı ağırlaştırıcı koşullar

234. Madde 46 Taraflardan, a'dan i'ye kadar olan bentlerde değinilen koşulları, Sözleşme'de tanımlanan suçlara yönelik cezaların belirlenmesinde ağırlaştırıcı koşul olarak dikkate almalarını istemektedir. Ancak bu durum ve koşulların, hâlihazırda suçu oluşturan öğeler arasında yer almaması gerekir. Bu ilke, ağırlaştırıcı koşulların Tarafın benimsediği ulusal yasalarda suçun oluşturucu unsurları arasında zaten yer aldığı durumlar için geçerlidir.

235. “Dikkate alınabilir” ifadesinin kullanılmasıyla sözleşme metnini hazırlayanlar, Sözleşme'nin taraflara belirli bir yükümlülük getirdiğinin altını çizmek istemişlerdir. Buna göre, hakimler için bunları uygulama gibi bir yükümlülük olmasa bile, Taraflar, bu ağırlaştırıcı durumların mahkemece dikkate alınmasını sağlamalıdır. Ek olarak, “iç hukukun ilgili hükümlerine uygun olarak” ifadesiyle de bir gerçek yansıtılmak istenmiştir: Avrupa'daki çeşitli hukuk

sistemleri ağırlaştırıcı durumlar söz konusu olduğunda farklı yaklaşımlara sahiptir ve dolayısıyla Taraflar kendi hukuk kavramlarından kimilerini muhafaza edebileceklerdir. Böylece, Taraflar, ceza hukuku sistemlerindeki yaptırımların uygulanmasıyla ilgili ilkelerini değiştirmek zorunda kalmadan bu hükümü esnek biçimde uygulayabileceklerdir.

236. a bendi ilk ağırlaştırıcı durum olarak, eylemin, iç hukukta tanımlandığı şekliyle eski veya mevcut eşe ya da partnere karşı, bir aile ferdi, mağdurla birlikte ikamet eden kişi veya otoritesini kötüye kullanan kişi tarafından işlendiği durumları söz konusu etmektedir. Bu, suçun iç hukukça tanımlandığı şekliyle eski veya mevcut evlilik veya evlilik dışı partnere karşı işlendiği çeşitli durumları kapsamaktadır. Ayrıca, ana baba, büyükanne, büyükbaba, çocuklar ve mağdurla ailesel bağımlılık ilişkisi olan mağdur yakını kişiler de bu kapsama girmektedir. Mağdurla birlikte ikamet eden kişi tanımı, aile fertleri dışında aynı hanede yaşamakta olan kişilerle ilgilidir. Otorite sahibi kişiden anlaşılması gereken, örneğin öğretmen veya işveren gibi, mağdura üst konumda olan kişilerdir. Bu durumlarda ortak olan öge, böyle bir ilişkide normal olarak var olan güven ve ilişki çerçevesinde bu güvenin kötüye kullanılmasından ileri gelebilecek özel duygusal hasardır. a bendinde yer alan “iç hukukta tanımlandığı şekliyle partnerler” atfı, asgari olarak, eski veya mevcut partnerlerin iç hukukta belirtilen koşullara uygun olarak kapsanacağı anlamına gelir. Burada dikkate alınması gereken nokta, ağırlaştırıcı koşulu yaratmanın, ilişkinin beraberinde getirdiği yakınlık ve güven olduğu hususudur.

237. İkinci ağırlaştırıcı koşul olarak b bendi mükerrer olarak işlenen suçlarla ilgilidir. Burada kastedilen, bu Sözleşme’de suç olarak belirlenen herhangi bir eylemin belirli bir fail tarafından belirli bir zaman dilimi içinde birden fazla tekrarlanmasıdır. Bundan hareketle, sözleşme metnini hazırlayanlar, suç teşkil

eden belirli bir eyleme tekrar tekrar maruz kalmanın mağdur üzerindeki özellikle yıkıcı etkilerini vurgulama gereği duymuşlardır. Aile içi şiddet söz konusu olduğunda sıkça görülen durum budur ve bu gerçekten hareket edilerek mahkeme kararlarının ağırlaştırılması seçeneği üzerinde durulmuştur. Burada dikkate alınması gereken husus şudur: Aynı failin mahkûmiyetiyle sonuçlanan benzer nitelikte bir eyleme ilişkin gerçekler, b bendi kapsamında tekrarlanan bir fiil sayılmayıp i bendine göre kendi başına ağırlaştırıcı bir koşulu oluşturur.

238. Ağırlaştırıcı üçüncü durum olarak c bendi, belirli koşullar nedeniyle kırılğan duruma getirilen bir kişiye karşı işlenen suçlara atıfta bulunur (kırılğan grupların listesi için bkz. İşbu rapor 87. madde).

239. Dördüncü ağırlaştırıcı durum olarak d bendi bir çocuğa karşı işlenen veya bir çocuğun yanında işlenip çocuğu da mağdur durumda bırakan suçları ele almaktadır. Sözleşme metnini hazırlayanlar, işbu Sözleşme’de tanımlanan suçlardan herhangi birinin çocuğa karşı işlenmesinin özellikle suç teşkil edici içeriğini öne çıkarmak istemişlerdir.

240. Beşinci ağırlaştırıcı durum olarak e bendi, suçun birlikte hareket eden iki veya daha fazla kişi tarafından işlenmesiyle ilgilidir. Burada iki veya daha çok sayıda kişi tarafından işlenen toplu bir eylem söz konusudur.

241. Altıncı ağırlaştırıcı durum olarak f bendi aşırı şiddetin daha önce veya olay sırasında vuku bulduğu suçlara atıfta bulunur. Burada söz konusu olan, aşırı yoğun ve mağdurun yaşamı açısından risk oluşturan fiziksel şiddet eylemleri söz konusudur.

242. Yedinci ağırlaştırıcı durum olarak g bendi, silah tehdidine başvurulmasıyla ilgilidir. Sözleşme metnini hazırlayanlar metne bunu dâhil ederek, mağdurun ölümü de dâhil silah kullanmanın yol açabileceği, özellikle suç oluşturuvcu eylemlere vurgu yapmışlardır.

243. Sekizinci ağırlaştırıcı durum olarak *h* bendi, eylemin mağdur açısından ciddi fiziksel veya psikolojik zararlar sonuçlandığı durumlarla ilgilidir. Burada söz konusu olan, mağdurun özellikle ciddi fiziksel veya psikolojik zarara maruz kaldığı, özellikle uzun dönemli sağlık sorunlarına yol açan durumlardır.

244. Son ağırlaştırıcı durum olarak *i* bendi, failin daha önce de benzer eylemler nedeniyle mahkûm olduğu durumlarla ilgilidir. Sözleşme metnini hazırlayanlar burada, Sözleşme'nin kapsadığı pek çok suçun, bu arada özellikle aile içi şiddetin tekrarlanmaya müsait eylemler arasında yer aldığına dikkat çekmek istemişlerdir.

Madde 47 – Başka bir Tarafça verilen hükümler

245. İşbu Sözleşme çerçevesinde belirlenen kimi suçlar ulus ötesi boyut taşıyabilir ya da bir başka ülkede veya birden çok ülkede yargılanıp hüküm giymiş failer tarafından işlenmiş olabilir. İç hukuk düzeyinde bakıldığında, birçok hukuk sistemi daha önce başka suçları olan kişilere daha farklı, genellikle daha ağır cezalar öngörmektedir. Genel olarak, yalnızca belirli bir ülkenin mahkemelerinin verdikleri hükümler “daha önceki ceza” olarak kabul edilmektedir. Geleneksel olarak, yabancı ülkelerin verdikleri mahkûmiyet kararları, ceza hukukunun ulusal bir mesele sayılması, ulusal hukuk sistemlerinde farklılıklar olabileceği ve bir yerde de yabancı ülkelerde verilen yargı kararlarına kuşkuyla bakıldığı için ceza hukukunda her zaman dikkate alınmamıştır.

246. Suçun uluslararasılaşması sonucunda ceza hukuku standartları da uluslararası mahiyet kazandıktan ve farklı ülkelerin yasaları arasında bir uyumlaşma görüldüğünden, bu tür tezlerin gücü bugün eskisine göre azalmıştır. Ayrıca, birkaç on yıllık bir zaman diliminde ülkeler AİHS gibi belgeler benimsemişlerdir ve bunların yaşama geçirilmesi katılımcı devletlerin tümünün yargı sistemlerine daha fazla gü-

ven duyulmasını sağlayan ortak güvenceler için sağlam bir zemin oluşturulmasına katkıda bulunmuştur.

247. Uluslararası suç tekrarı ilkesi bir dizi uluslararası hukuk belgesinde yer etmiştir. Örneğin, 30 Mart 1961 tarihli New York Uyuşturucu Maddeler Sözleşmesi Madde 36(2)(iii)'e göre, ülke dışında verilen mahkûmiyet kararları, her bir Tarafın kendi anayasal hükümlerine, hukuk sistemine ve iç hukukuna tabi olmak üzere, mükerrer suç tespitinde dikkate alınmak durumundadır. Euro para biriminin kullanılması bağlamında sahtecilik olaylarına karşı korunmayı ceza ve diğer yaptırımlarla artırmayı öngören 2000/383/JHA sayılı Çerçeve Kararı değiştiren 6 Aralık 2001 tarihli Konsey Çerçeve Kararının 1. Maddesine göre Avrupa Birliği üyesi devletler, kalpazanlıkla ilgili olarak bir başka üye devlette verilen nihai kararı suçluluk tespiti olarak tanımak durumundadırlar.

248. Uluslararası düzeyde standart bir mükerrer suç kavramı yoktur ve kimi ülkelerdeki yasalar bu kavrama hiç yer vermez. Ülke dışında verilen mahkûmiyet kararlarının hüküm verme sırasında her zaman mahkemenin dikkatine sunulmuyor olması da pratikte güçlük yaratan bir başka husustur. Bununla birlikte, Avrupa Birliği üye devletlerinde verilen yargı kararlarının yeni cezai süreçlerde dikkate alınmasıyla ilgili 2008/675/JHA sayılı çerçeve Konsey kararının 3. Maddesi ilk kez genel olarak -belirli suçlarla sınırlı kalmamak üzere- bir başka (üye) devlette önceden verilen yargı hükmünü de dikkate alma yükümlülüğü getirmiştir.

249. Dolayısıyla Madde 47, belirli bir hüküm değerlendirilirken, bir başka Tarafça verilen nihai hükümlerin de dikkate alınmasına imkân tanımaktadır. Taraflar, bu hükme uygun davranma adına, yabancı mahkemeler tarafından daha önce verilen mahkûmiyet kararlarının, bu kararların yetkili mercilerce bilinmesi durumunda, daha ağır cezalara yol açmasını sağlayacak iç hukuk düzenlemeleri yapabilirler.

Taraflar ayrıca, hüküm verilirken kişinin özel durum ve koşullarını dikkate alma yetkileri çerçevesinde, mahkemelerin daha önceki bu mahkûmiyetleri de dikkate almasını sağlayabilirler. Bu çerçevede ayrıca şu ilkenin de gözetilmesi gerekir: Faile, daha önceki mahkûmiyetin ulusal ölçekteki bir mahkûmiyet olması durumunda uygulanabilecek hukuk işlemlerinden daha ağır ve elverişsiz işlemler uygulanmamalıdır.

250. Bu hüküm, mahkemelere veya kovuşturma makamlarına, kovuşturulan kişilerin daha önce bir başka Tarafın mahkemelerinde nihai hüküm giymiş olup olmadıklarını araştırmak üzere harekete geçme şeklinde pozitif bir yükümlülük getirmez. Bununla birlikte unutulmaması gerekir ki, Cezai Konularla Karşılıklı Yardımlaşma Avrupa Sözleşmesi'nin (ETS No. 30)13. Maddesine göre bir Tarafın yargı mercileri bir başka Taraftan, herhangi bir ceza davasıyla ilgili olarak yargı kayıtları ile ilgili bölümler ve bilgiler talep edebilir.

Madde 48 - Zorunlu alternatif uyuşmazlık çözümü veya hüküm verme süreçlerinin yasaklanması

251. Avrupa Konseyi üyesi birçok devletin iç hukuku, gerek ceza hukukunda gerekse medeni hukukta alternatif uyuşmazlık çözümü ve hüküm süreçleri öngörür. Özellikle aile hukuku söz konusu olduğunda, yargı kararlarına alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri, aile ilişkileri ve daha kalıcı çözümler açısından daha yerinde sayılır. Kimi hukuk sistemlerinde arabuluculuk veya uzlaştırma gibi alternatif çözüm ve hüküm yollarına ceza hukukunda da başvurulur.

252. Sözleşme metnini hazırlayanlar, bu alternatif yöntemlerin ceza hukuku ve medeni hukuk kapsamındaki birçok dava için sağladıkları avantajları sorgulamamakla birlikte, bir noktayı vurgulama gereği duymuşlardır: Özellikle bu tür alternatif ihtilaf çözüm yöntemleri zorunlu tutulduğunda ve karşıtların yer aldıkları mahkeme süreçlerinin yerini aldığı anda, olumsuz birtakım sonuçlar da ortaya çıkabilir. Şid-

det mağdurları, alternatif çözüm süreçlerine, hiçbir zaman faillerle eşit düzeyde giremezler. Mağdurların utanç, çaresizlik ve güçsüzlük duygularıyla baş başa bırakılmaları, buna karşılık faillerin güç ve egemenlik duygusuna kapılmaları bu tür suçların doğasında vardır. Aile içi şiddetin ve kadınlara yönelik şiddetin yeniden özelleşmesinden kaçınmak ve mağdurların adalet arayışını güçlendirmek açısından, başında doğal yargıcın yer aldığı ve yürürlükteki ulusal yasalar uyarınca yürütülecek karşıtlık temelindeki yargı süreçlerine erişimin sağlanması devletin sorumluluğundaki bir iştir. Sonuçta 1. fıkra, Tarafların kendi iç ceza ve medeni hukuklarında alternatif herhangi bir çözüm sürecine katılmalarını zorunlu tutan düzenlemeleri yasaklamalarını talep eder.

253. Bu maddenin 2. fıkrası, alınan hukuksal tedbirlerin mağdur üzerindeki olası ve maksat dışı olumsuz sonuçlarının önlenmesini hedefler. Sözleşme'de tanımlanan suçların faillerinden çoğu mağdurların kendi ailesinden kişilerdir. Dahası, bu kişiler çoğu kez tek başlarına ailelerinin geçimini sağlayanlar ve muhtemelen küçük/sınırlı aile gelirinin tek kaynağıdır. Dolayısıyla bir faile para cezası verilmesi aile gelirine de yansiyacak veya nafaka ödeme gücünü etkileyecektir ki sonuçta bunlar da mağdur için maddi sıkıntılara yol açabilir. Böyle bir önlem bu durumda mağdurların dolaylı olarak cezalandırılması anlamını da taşıyabilir. Dolayısıyla bu hüküm, Taraflardan, faile verilen herhangi bir para cezasının, dolaylı olarak, mağdur için maddi sıkıntı yaratacak bir mahiyet taşımasını temin etmelerini talep eder. Ancak bunun yargının bağımsızlığına gölge düşürmemesi ve yaptırımlara kişisel bir yaklaşıma yol açmaması önemlidir.

Bölüm VI - Soruşturma, kovuşturma, usul hukuku ve koruyucu tedbirler

Bu bölüm, Sözleşme'nin daha önceki bölümlerinde belirtilen hakların ve ödevlerin pekiştirilmesi amacıyla, Sözleşme'de yer alan her tür şiddet biçimine karşı soruşturma, kovuşturma, usul hukuku ve ko-

rumayla ilgili olup geniş bir alana yayılan konuları ele alan çeşitli hükümler içermektedir.

Madde 49 – Genel yükümlülükler

255. Sözleşme metnini hazırlayanlar, kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddet olaylarına soruşturmalarda ve hukuki süreçlerde öncelik tanınmamasını önlemek istemişlerdir. Bu konuya yeterli öncelik verilmemesi nedeniyle failler bir tür dokunulmazlık güveni kazanabilmekte ve yine bu yüzden bu tür şiddet olayları sineye çekilmektedir. 1. fıkra bu amaca yönelik olarak, bu Sözleşme kapsamındaki her tür şiddetle ilgili araştırmaların ve hukuki süreçlerin hiçbir gecikme ve savsaklama olmadan yürütülmesini sağlama yükümlülüğü getirmektedir. Böylece, önemli kanıtların elde edilmesinde, mahkûmiyet oranlarının artırılmasında ve dokunulmazlık durumlarına son verilmesinde ilerlemeler sağlanabilecektir. Burada, soruşturmaların ve hukuki süreçlerin hızlandırılmasına önem verilirken, bu aşamalarda mağdurların haklarına saygı gösterilmesinin taşıdığı önem de göz ardı edilmemelidir. Dolayısıyla 1. fıkra Taraflardan, mağdurun zaten yaşamış bulunduğu olumsuzlukları araştırmalarını ve hukuki süreçlerde daha da ağırlaştırıcı durumlardan kaçınılmasını ve ceza davalarında kendilerine yardımcı olunmasını sağlayacak önlemleri mümkün olduğunca almalarını talep etmektedir.

256. 2. fıkra, bu Sözleşme kapsamındaki her tür şiddet olayına ilişkin araştırma ve kovuşturmaların etkili biçimde yürütülmesini sağlama yükümlülüğü getirerek yukarıda değinilen yükümlülüğü tamamlamaktadır. Başka bir deyişle, örneğin, ilgili delilleri derleyerek, mevcut tüm tanıkları dinleyerek, çok disiplinli yaklaşım temelinde adli tıp incelemelerini yürüterek, en son suç inceleme yöntemlerine başvurarak eldeki davanın kapsamlı bir analizi yapılmalıdır. Sözleşme metnini hazırlayanlar, bu yükümlülüğün bir parçası olarak başka bir gerekliliğe dikkat çekmişlerdir: Tüm araştırmalar ve başvuru olan tüm usul-

ler insan hakları temel ilkelerine uygun olmalıdır ve şiddet olayına toplumsal cinsiyet temelli bir anlayış getirmelidir. Burada kastedilen, özellikle, bu hükmün uygulanmasına yönelik alınan tedbirlerin, AİHS'nin 6. Maddesine uygun olarak savunma tarafının haklarını zedeleyecek ve adil ve tarafsız yargılama gereklerine ters düşecek içerikte olmamasıdır.

Madde 50 – İvedi müdahale, önleme ve koruma

257. 1. fıkra yasa kolluk kuvveti birimlerinin mağdurlara ivedi ve yakın koruma sağlayarak anında uygun tepkiyi vermelerini isterken, paragraf 2, önleyici operasyonel tedbirler ve delil toplama dâhil olmak üzere bu Sözleşme'nin kapsamına giren her tür şiddetle anında ve gerektiği gibi ilgilenme görevinin yerine getirilmesi çağrısında bulunmaktadır.

Bu yükümlülüklerin yerine getirilmesi, örneğin, aşağıdakileri de kapsar:

- sorumlu kolluk kuvveti birimlerinin risk altındaki kişinin bulunduğu yere girme hakkı;
- sorumlu kolluk kuvveti birimlerinin mağdurlara uygun yollardan yardımcı olmaları ve tavsiyelerde bulunmaları;
- mağdurların, kendileriyle kolluk kuvveti birimlerinin arasında güvene dayalı ilişki tesisine imkân tanıyan yerlerde, gecikmeksizin, özel eğitim almış ve yerine göre kadın personel tarafından dinlenilmesi;
- üst düzey sorumluluk taşıyanlar da dâhil, kolluk kuvveti birimleri arasında yeterli sayıda kadın bulunmasının sağlanması.

Cinayet veya cinayete teşebbüs olmak üzere şiddetin en açık ve uç biçimlerinin önlenmesi için etkili tedbirler alınmalıdır. Bu kapsamdaki her durum, daha ileri düzeyde tedbirlerin geliştirilebilmesi açısından, korumanın başarısız kalma olasılıklarını da belirleyecek şekilde titizlikle incelenmelidir.

Madde 51 – Risk değerlendirmesi ve risk yönetimi

260. Mağdurun güvenliğiyle ilgili duyarlılıklar, bu Sözleşme kapsamındaki her tür şiddet eylemine ilişkin müdahalelerin merkezinde yer almalıdır. Dolayısıyla bu madde belirli bir yükümlülük getirmektedir. Bu yükümlülüğe göre, salt polisle sınırlı kalmamak üzere ilgili tüm yetkililer, belirli bir mağdurun güvenlik durumu ile ilgili riskleri tek tek özel durumlar bazında, standart usullere göre ve karşılıklı işbirliği çerçevesinde değerlendirmeli ve buna göre bir plan geliştirmelidir. Birçok fail mağdurlarını ölüm tehdidi dâhil tehdit etmektedir ve geçmişte de mağdurlarını ciddi şiddet eylemlerine maruz bırakmıştır. Dolayısıyla, herhangi bir risk değerlendirmesinde ve yönetiminde şiddetin, özellikle de ölümcül içerik taşıyanının tekrarlanması olasılığı üzerinde durulması ve durumun ciddiyetinin yeterince değerlendirilmesi büyük önem taşımaktadır.

261. Bu hükümden amaçlanan, yüksek risk altındaki mağdurları korumak üzere çok kuruluşlu ve etkili bir profesyoneller ağının oluşturulmasını sağlamaktır. Dolayısıyla risk değerlendirmesi, gerektiğinde eşgüdümlü bir güvenlik ve destek ağı oluşturmak üzere söz konusu mağdur için bir güvenlik planı hazırlayarak belirlenen riski yönetme amacıyla yürütülmelidir.

262. Bununla birlikte, yeni şiddet eylemlerinin önlenmesine ve yönetilmesine yönelik alınan önlemlerin, sanığın haklarına her durumda saygılı davranılmasına olanak tanınması önemlidir. Bu arada, bu tür tedbirlerin mağdurların maruz kaldıkları zararı daha da ağırlaştırıcı mahiyette olmamasının, araştırmaların ve yargı süreçlerinin ikincil bir mağduriyete daha yol açmamasının sağlanması çok büyük önem taşır.

263. 2. fıkra, bu maddenin ilk fıkrasında atıfta bulunan risk değerlendirmesinde faillerin ateşli silah

bulundurmalarına ilişkin güvenilir bilgileri gerektiği gibi dikkate alma yükümlülüğünü daha da genişletmektedir. Faillerin ateşli silah bulundurmaları yalnızca mağdur üzerinde denetim kurmanın güçlü bir aracı olmakla kalmayıp aynı zamanda insan öldürme riskini de artıran bir durumdur. Bu söylenen, çatışma sonrası durumlar veya ateşli silahlara sahip olmanın yerleşik bir gelenek olduğu ülkelerde özellikle geçerlidir ve böyle koşullarda failler silahlara çok daha rahat erişebilmektedirler. Bununla birlikte, kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddet olaylarında ateşli silahların da kullanıldığı durumlara yalnızca böyle yerlerde değil hemen tüm ülkelerde rastlanmaktadır. Bu nedenle sözleşme metnini hazırlayanlar, Taraflara belirli bir yükümlülük getirmiştir: Mağdurun karşı karşıya olduğu risklere ilişkin değerlendirmelerde, araştırmanın tüm aşamalarında ve koruyucu önlemler alınırken, mağdurların güvenliğini sağlamak için, failin yasal veya yasa dışı yollardan ateşli silah sahibi olup olmadığı veya bu silahlara ulaşım ulaşamayacağı sistematik biçimde dikkate alınacaktır. Örneğin, acil durum engelleme, kısıtlama ve koruma kararları çıkartılırken ve bu Sözleşme kapsamındaki herhangi bir eyleme ilişkin hükümlerde, Taraflar, kendi iç hukuk sistemleri çerçevesinde, ateşli silahlara ve cephaneye hemen el konulmasını sağlamak için gerekli önlemleri alabilirler. Ek olarak, ciddi şiddet olaylarında kullanılacak her tür silahın, özellikle saldırı amaçlı bıçakların kapsanması açısından, Taraflar, mümkün olduğu ölçüde bu silahların bulundurulması veya bunlara erişilmesi konusunu da dikkate almalıdırlar.

Madde 52 – Acil durum uzaklaştırma kararları

264. Yakın/ani tehlike durumlarında, aile içi şiddet mağduru bir kişinin güvenliğini sağlamanın en etkili yolu mağdur ile fail arasında fiziksel bir mesafe bulunmasını sağlamaktır. Pek çok durumda bu, iki kişiden birinin ortak haneden bir süre için uzaklaşmasını veya failin mağdurun kaldığı yeri terk etmesini gerek-

tirir. Acilen ve belirsiz bir süre için bir yere sığınma yükünü, çoğu durumda bakmakla sorumlu olduğu çocukları olan, ilişkileri çok sınırlı olan mağdura yıkma yerine, sözleşme metnini hazırlayanlar, mağdurun kendi hanesinde kalıp failin oradan uzaklaşmasını sağlamaya önem vermişlerdir. Dolayısıyla bu hükümde getirilen yükümlülüğe göre resmi merciler aile içi şiddet olayı failine evi terk etme emri vermeye, failin geri dönüp mağdurla yeniden temas etmesini engellemeye yetkili olacaklardır. Ani tehlike durumu ilgili yetkililer tarafından değerlendirilmelidir. Sözleşme metnini hazırlayanlar, böyle bir kararın geçerlilik süresinin ne kadar olacağına belirlenmesini Taraflara bırakmışlardır. Ancak her durumda bu sürenin mağdura etkili bir koruma sağlanmasına yetecek kadar olması gerekir. Avrupa Konseyi üyesi ülkelerde görülen bu tür örnek kararlar, sürenin, yeniden uzatılma olsun olmasın, 10 gün ile dört hafta arasında değiştiğini göstermektedir. Aynı şekilde, sözleşme metnini hazırlayanlar, bu tür kararları vermeye yetkili mercilerin ve başvurulacak usullerin belirlenmesini, kendi ulusal hukuk ve anayasa sistemleri çerçevesinde Taraflara bırakmışlardır.

265. “Yakın/ani tehlike” terimi, aile içi şiddet kapsamında olup hemen zarara yol açabilecek, halihazırda gerçekleşmiş veya tekrarlanması muhtemel durumlara atıfta bulunur.

266. Son olarak, bu hüküm, Taraflardan, alınan herhangi bir tedbir uygulanırken mağdurun veya risk altındaki kişinin güvenliğine özel özen göstermelerini talep eder. Bu da önlemin koruyucu niteliğinin bir göstergesidir.

Madde 53 – Kısıtlama veya koruma kararları

267. Bu hüküm, ülkedeki yasal düzenlemelerin, bu Sözleşme kapsamında yer alan her tür şiddetin mağdurları için göz önünde bulundurma ve/veya koruma kararları çıkartılmasına olanak tanınması yükümlülü-

ğünü getirir. Dahası, başka şiddet eylemlerine karşı koruma sağlama amacıyla bu tür kararların çıkartılması için gerekli kriterleri belirler.

268. Bu hüküm kısıtlama “veya” koruma kararları ile ilgili olmakla birlikte sözleşme metnini hazırlayanlar kimi Taraflarda geçerli olan yasal düzenlemelerin kısıtlama ve koruma emirlerinin birlikte verilmesini mümkün kıldığını dikkate almışlardır. Kısıtlama veya koruma kararı, kısa süreli acil durum engelleme kararını tamamlayıcı mahiyette görülebilir. Amaçlanan, faile bazı şeyleri yasaklayarak, hareketlerini kısıtlayarak veya ona belirli davranışları dayatarak bu Sözleşme kapsamındaki şiddet eylemlerine maruz kalma riski olan kişileri korumak üzere hızla hukuksal yol sunmaktır. Bu tür kararlar kapsamında yer alan yaptırımlar kısıtlama, engelleme, tahliye, koruma, ihtiyati tedbir gibi çeşitli biçimler olabilir. Bu gibi farklılıklara karşın amaç aynıdır: Şiddet eyleminin önlenmesi ve mağdurun korunması. Bu Sözleşme’nin amacı açısından, sözleşme metnini hazırlayanlar, semsiye bir kategori olarak kısıtlama veya koruma kararı terimini kullanmayı tercih etmişlerdir.

269. Sözleşme metnini hazırlayanlar, bu tür kararların çıkartılmasını bir düzene bağlayacak uygun hukuk rejimini Tarafların seçmelerini uygun bulmuştur. Bu tür emirlerin medeni hukuku mu, ceza muhakemeleri usulünü mü, idari hukuku mu yoksa hepsini birden mi temel alacağı, ülkedeki hukuk sistemine ve her şeyden önce mağdurlara etkili bir koruma sağlanması gerekliliğine bağlıdır.

270. 2. fıkra, kısıtlama ve koruma kararları ile ilgili bir dizi ayrıntıyı içermektedir. İlk fıkra, bu kararların derhal yakın koruma sağlamasını ve mağdura gereksiz idari veya mali yük getirmemesini öngörmektedir. Başka bir deyişle, bu çerçevede verilen bir karar, uzun mahkeme süreçleri beklenmeksizin hemen uygulamaya konulmalıdır. Başvuruda bulunandan -ki genellikle bu mağdur kişidir- talep edilecek mahke-

me harçları başvuruyu peşinen engelleyecek ağırlıkta olmamalıdır. Bu arada, kısıtlama veya koruma kararı çıkartılması için başvuru işlemleri mağdurlara aşırı güçlük çıkarmamalıdır.

271. İkinci bent, kararın, değiştirilinceye veya gersizleşinceye kadar yürürlükte olacağı özel ve belirlenmiş bir süre öngörür. Bu, bir hukuki tedbirin net olarak ortaya konulmasını gerekli gören hukuksal kesinlik ilkesinden kaynaklanır. Ayrıca, karar, bir hakim ya da yetkili başka bir merci tarafından değiştirildiğinde veya iptal edildiğinde yürürlükten kalkacaktır.

272. Üçüncü bent, Taraflardan kimi durumlarda ve gerekli olduğunda bu tür kararların hemen etkili olacak şekilde tek taraflı çıkartılabilmesini sağlamalarını talep eder. Başka bir deyişle bir hakim veya yetkili başka bir kişi, yalnızca bir tarafın talebi üzerine geçici kısıtlama veya koruma kararı çıkartabilir. Burada önemli olan husus, bu Sözleşme'nin 49 (2) Maddesinin getirdiği genel yükümlülükler doğrultusunda, bu tür kararların çıkartılmasının AİHS'nin 6. Maddesine uygun olarak savunma tarafının haklarını zedeleyecek ve adil ve tarafsız yargılama gereklerine ters düşecek içerikte olmamasıdır. Aleyhinde karar çıkartılan kişi, uygun iç hukuk kuralları çerçevesinde yetkili mercilere başvuruda bulunarak bu kararı temyiz edebilmelidir.

273. Dördüncü bent, mağdurların, başka hukuk yollarına başvurma isteğini taşıyıp taşımadıklarından bağımsız olarak, kısıtlama ve koruma kararları çıkartabilmelerine olanak sağlar. Örneğin, yapılan araştırmalara göre, bu tür kararların çıkartılabildiği durumlarda, bunlar için başvuruda bulunmak isteyen pek çok mağdur diğer yolları (ki bu yollara başvurmaları halinde cezai kovuşturma ve yargılama süreci başlayacaktır) gerektirecek suç isnadında bulunmaya hazır değildir. Dolayısıyla, kısıtlama veya koruma kararı çıkartılması için yapılacak başvurular, aynı failere karşı cezai süreçler başlatılmasına tabi kılınma-

malıdır. Benzer biçimde, bu tür başvurular örneğin boşanma işlemlerini başlatma koşulundan da bağımsız tutulmalıdır. Bu arada, aynı faille karşı cezai ya da diğer hukuk işlemlerinin başlatılmış olması durumu, kısıtlama veya koruma kararı çıkartılmasına engel oluşturmaz. Ancak taraflar, kendi iç hukuk düzenlemelerinde, kısıtlama veya koruma kararı çıkartılmasını gerektirecek durumların ardından cezai süreçlerin de başlatılmasını öngörebilirler.

274. Beşinci bent, Tarafların kısıtlama veya koruma kararlarının aynı faille karşı başka hukuk süreçlerinde de çıkartılmasını sağlayacak önlemleri almalarını gerektirmektedir. Bu hükümle amaçlanan, faille karşı alınan böyle bir kararın, aynı kişinin yargılandığı bir davaya bakan hâkim tarafından da bilinmesini sağlamaktır.

275. 3. fıkra, bu tür kararların ihlali durumunda “etkili, orantılı ve caydırıcı” yaptırımlar öngörerek kısıtlama ve koruma emirlerine saygı gösterilmesini sağlamayı amaçlamaktadır. Bu yaptırımlar ceza hukuku veya başka bir hukuk çerçevesinde olabilir ve etkili, orantılı ve caydırıcı içerik taşımak suretiyle hapis cezasını, para cezasını veya başka hukuki yaptırımları beraberinde getirebilir.

276. Son olarak, aile içi şiddet olaylarında gerçek durumun belirlenmesi zaman zaman güç olabildiği için, Taraflar, karşı tarafın/failin, mağdurun koruma arayışı çerçevesindeki girişimleri boşa çıkarma imkânlarını sınırlandırma konusunu düşünebilirler. Bunun sonucunda, aile içi şiddet olaylarında örneğin 1. fıkra da sözü edilen kısıtlama veya koruma kararlarının fail ve mağduru aynı anda kapsayan bir karşılıklılık içerecek şekilde çıkartılmamasına yönelik önlemler alabilirler. Ayrıca Taraflar, kısıtlama veya koruma kararları için başvuruda bulunma hakkı söz konusu olduğunda “tahrik edici davranış” gibi nosyonlara kendi iç hukuklarında hiç yer vermeme hususunu da göz önünde bulundurabilirler. Çünkü bu tür

nosyonlar, mağdura haksızlık edilmesine yol açacak yorum istismarlarına kapı açabilmektedir ve aile içi şiddetle ilgili yasal düzenlemelerde yer almamalıdır. Son olarak Taraflar, 1. fıkrada sözü edilen kısıtlama veya koruma kararı için başvuruda bulunma hakkının mağdurlarla sınırlı kalmamasını da sağlayabilirler. Alınabilecek bu tür tedbirler, hukuki girişimde bulunmaya muktedir olmayan mağdurlarla, korku, duygusal karmaşa ve bağıllık gibi nedenlerle kısıtlama veya koruma kararı için başvurmaya istekli olmayan kırıl-gan kişiler açısından özellikle önem taşımaktadır.

Madde 54 – Soruşturmalar ve deliller

277. Yargı süreçlerinde bir mağdurun cinsel geçmişi ve davranışları ile ilgili delillerin, zaman zaman mağdurun sunduğu delillerin geçersiz sayılması adına istismar edildiği durumlara rastlanmaktadır. Kimi durumlarda savunma, daha mağdurun önceki cinsel davranışlarını, mağdurların saygınlığını, inandırıcılığını ve onay vermeme durumlarını zayıflatmak amacıyla kullanmaktadır. Bu söylenen, tecavüz de dâhil cinsel şiddet olaylarında özellikle geçerlilik taşımaktadır. Bu tür delillerin sunulması, mağdurların önüne gelenle cinsel ilişki kurabilen, ahlaktan yoksun, medeni hukuk ve ceza hukuku kapsamında korunmaya layık olmayan kişiler olduklarına ilişkin basmakalıp yargıları pekiştirici zararlı sonuçlar verebilir. Büyük bir çoğunluğunu kadınların oluşturduğu mağdurların saygı temelinde bir hukuk sürecinde yer almaları halinde kendilerine koruma sağlanması olasılığı daha yüksek olduğundan, tersi bir durum fiiliyatta (*de facto*) eşitsizliğe yol açabilir.

278. Sözleşme metnini hazırlayanlar, mağdurun geçmişteki cinsel davranışlarının, kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddet eylemleri için bir mazeret oluşturamayacağını, faili aklamayacağını veya sorumluluğunu azaltmayacağını vurgulamaya özel önem vermişlerdir. Bununla birlikte sözleşme metnini hazırlayanlar, kimi Sözleşme Taraflarında delillerin

kabul edilebilirliği ve dikkate alınması hakim in takdirinde iken, diğerlerinde ceza muhakemeleri kanununda katı biçimde önceden belirlendiği gerçeğinin farkındadırlar. Madde 54, Taraflara, mağdurun cinsel geçmişine ve davranışlarına ilişkin delillerin yalnızca bunun gerekli ve davayla doğrudan ilişkili olduğu durumlarda kabul edilip dikkate alınmasını sağlayacak yasal veya diğer önlemleri alma yükümlülüğü getirmektedir. Başka bir deyişle, bu hüküm, gerek medeni hukuk yargılamalarında gerekse ceza yargılamalarında söz konusu delillerin kabul edilebilirliğini yalnızca dava konusu olan belirli bir konuyla ilgili olduğu ve önemli bir değer taşıdığı durumlarda sınırlandırmaktadır. Dolayısıyla, bu tür delillerin kabul edilebilirliğini toptan reddetmemektedir. Hakimlerin, kişinin cinsel geçmişiyle ilgili delilleri kabul ettikleri durumlarda, bu deliller ikinci bir mağduriyete yol açmayacak şekilde sunulmalıdır. Mağdurlar, kendi cinsel geçmişleri ve davranışları nedeniyle ek bir travma yaşamadan hukuk süreçlerine başvurabilmelidirler.

Madde 55 – Ex parte (nizasız) ve ex officio (re’sen) yargılama

279. Sözleşme metnini hazırlayanlar, bu madde kapsamındaki suçların özellikle sarsıcı etkisinin bilincinde olarak, failerin yargı önüne çıkartılmasını sağlarken, uzun ceza soruşturmalarının ve ceza davalarının çoğu kez mağdurlara getirdiği ağır yükü hafifletmeyi amaçlamışlardır. Dolayısıyla bu hükümler amaçlanan, soruşturmaların ve ceza davalarının, bu tür işlemlerin başlatılma yükünü mağdura yıkmadan yürütülmesini sağlamaktır.

280. 1. fıkra, Taraflara belirli bir yükümlülük getirmektedir: Buna göre, biri dizi kategori kapsamındaki eylemlerle ilgili araştırmalar, bir mağdur tarafından yapılan bildirim veya şikâyete “tümüyle bağlı olmayacak”, halen devam etmekte olan yargılamalarda mağdur beyanını veya şikâyetini geri çekmiş olsa bile yürüyecektir. Sözleşme metnini hazırlayanlar, bu

maddede sıralanan ihlallerle ilgili soruşturma ve kovuşturmaların devletin ve yetkili mercilerinin sorumluluğu altında olduğunu dikkate alarak, her hukuk sisteminde var olabilecek usuli farklılıkları da karşılamak amacıyla “tümüyle bağlı olmama” terimini kullanmayı tercih etmişlerdir. Özellikle, sözleşme metnini hazırlayanlar, ciddi bedensel hasara veya ölüme yol açan eylemlerin yetkili mercilerce hemen doğrudan ele alınması gerektiği görüşündedirler. Bu Sözleşme kapsamındaki eylemlerin çoğunun aile üyeleri, yakın partnerler ve mağdurun yakın çevresinden kişiler tarafından gerçekleştirilmesi, bunun sonucunda ortaya çıkan utanç, korku ve çaresizlik duyguları, suç bildirim sayısının, dolayısıyla da mahkûmiyetlerin sayıca az olmasına yol açmaktadır. Bu durumda, kolluk kuvveti birimleri, en azından ciddi bedensel hasar veya ölümlerle sonuçlanan eylemlerde, mağdur beyanını veya şikâyetini geri çekmiş olsa bile hukuk sürecinin devam etmesini sağlamak için temel delilleri, tanık beyanlarını, tıbbi raporları vb. toplayarak ilerisi için etki sağlayacak biçimde olayı araştırmalıdır.

281. Bu maddenin 1. fıkrası, bu Sözleşme'nin 78. Maddesinin 2. fıkrası uyarınca 35. Madde açısından çekincelere açıktır. Sözleşme metnini hazırlayanlar, ciddi fiziksel zarar veya ölümlerle sonuçlanıp çekince olasılığıyla kapsam dışı bırakılabilecek ciddi fiziksel şiddet suçlarıyla böyle sonuçlara yol açmayan, daha hafif fiziksel şiddet suçları arasında net bir ayırım yapmak istemişlerdir. Ancak, nelerin fiziksel şiddet kullanımında “hafif suç” sayılabileceğinin belirlenmesi Taraflara bırakılmıştır.

282. Mağdurları güçlendirme ve onları ceza yargılaması süreçlerine başvurmaya özendirme açısından 2. fıkra Taraflardan, mağdur kuruluşlarının, özel eğitimli aile içi şiddet danışmanlarının ve diğer destek/savunu hizmetlerinin araştırmalar ve yargı süreçleri sırasında mağdurlara yardımcı olup destek vermelerini sağlamalarını talep etmektedir. İyi uygulama

örnekleri, soruşturma ve yargılama süreçlerinde uzmanlardan destek ve yardım alabilen mağdurların şikâyetinde bulunma ve açıklama yapma olasılıklarının daha güçlü olduğunu, hukuk sürecine aktif katkıda bulunma gibi duygusal açıdan zorlayıcı bir görevin üstesinden daha kolay gelebildiklerini göstermektedir. Bu fıkrada sözü edilen hizmet, hukuksal değil pratik/ psikolojik içeriktedir. Söz konusu olan, mağdurların, sanıkların önünde ifade vermeye psikolojik/ duygusal olarak hazırlanmaları, mahkemeye giderirken kendilerine refakat edilmesi ve/ veya kendilerine pratik ve duygusal destek açısından başka yardımlarda bulunulmasıdır.

Madde 56 - Koruma tedbirleri

283. Bu hükmün esin kaynağı, Çocukların Cinsel Sömürü ve Suiistimale Karşı Korunmaları Sözleşmesi'nin (ETS No. 201) 31. Maddesinin 1. fıkrasıdır. 1. fıkra, bu Sözleşme kapsamındaki her tür şiddet olayı mağdurunun hukuki süreçlerde korunmasını amaçlayan usullerle ilgili tam kapsayıcı olmayan bir liste içermektedir. Bu koruma tedbirleri, ister yasa uygulama görevlileri ister yargı makamları tarafından yürütsün, gerek araştırmalar gerekse duruşmalar sırasında her aşamada geçerlidir. Taraflar, Sözleşme'de öngörülenlerden daha elverişli önlemlere başvurabileceklerinden bu anlamda bir hukuksal gereklilik olmadığı halde sözleşme metnini hazırlayanlar koruma tedbirleri ile ilgili listenin bir fikir verme amacı taşıdığını özellikle belirtmek istemişlerdir. Dolayısıyla taraflar, ek koruma tedbirlerine başvurmakta serbesttirler. Madde 56, 1. fıkra alınan tedbirlerin iç hukuka uygun olması gerektiğinden ve “mümkün olan” tedbirlere atıfta bulunulurken, Tarafların, hükmün amaçlarına en uygun araçlar hangileriyle bunları benimsemekte serbest olduklarının bilinmesi önem taşımaktadır. *c, d, g* ve *i* bentlerinde durum budur.

284. En başta, *a* bendi, Tarafların mağdurlara, ailelerine ve tanıklara koruma sağlamak üzere gerekli

yasal ve diğer tedbirleri alma yükümlülüklerini içermektedir. Taraflar, mağdurların, baskı, sindirme, miksilleme/intikam alma ve yeniden mağdur edilme durumlarına karşı güvende olmalarını sağlamalıdır.

285. Sözleşme metnini hazırlayanlar, b bendi ile ilgili olarak, en azından mağdurun ve ailesinin tehlikede olduğu durumlar için, failin geçici olarak veya tamamıyla serbest bırakıldığı veya kaçtığı durumlar hakkında mağdurlara bilgi verme yükümlülüğünün önemini vurgulamışlardır. Ancak mağdurları bilgilendirme yükümlülüğünün bu şekilde belirlenmiş olması, mağdurların gerekli başka durumlarda da bilgilendirilmeleri önünde bir engel değildir. (örneğin misillemede bulunma, gözdağı verme olasılığı, mağdur ve failin birbirlerine yakın yerlerde yaşamaları, birbirleriyle karşılaşma olasılıklarının güçlü olması gibi durumlar). Kimi hukuk sistemleri bu tür bilgiler için mağdurun önceden başvuruda bulunmasını öngörmektedir. Durum böyle ise, Tarafların mağduru bu usul konusunda da bilgilendirmeleri gerekmektedir.

286. Ayrıca, c bendi, mağdurların (ve çocuk mağdurlar söz konusu olduğunda ailelerinin ve avukatlarının), mağdur olarak yer aldıkları soruşturma ve yargılamalarda meydana gelen gelişmeler hakkında bilgilendirilme haklarını ortaya koymaktadır. Buna göre, mağdurlar, sahip oldukları haklar ve yararlanabilecekleri hizmetler, şikâyetlerinin nasıl bir işleme tabi tutulduğu, suçlamalar, soruşturmaların ya da davanın seyri, bu süreçteki rolleri ve davalarının neticesi gibi konularda bilgilendirilmelidirler. Bu husus hükümde yer almamakla birlikte, Taraflar, mağdurların bu bilgilere anlayabilecekleri bir dilde ulaşmalarını sağlamalıdır (bakınız, Madde 19'a ilişkin görüşler).

287. d bendi ile ilgili olarak bu hüküm, mağdurlara dinlenilme, delil sunma, görüşlerini, ihtiyaçlarını ve kaygılarını ifade etmek için uygun yol ve araçları seçme olanağı tanınmasını amaçlamaktadır. Taraflar, mağdurların görüşlerinin, ihtiyaçlarının ve kaygılarının

sunulmasının ve dikkate alınmasının doğrudan doğruya veya bir aracıyla sağlanması için gerekli tedbirleri alacaklardır.

288. e bendi daha da özelinde mağdurlara sağlanacak genel yardımlarla ilgilidir. Burada, mağdurların haklarının ve çıkarlarının gerektiği gibi temsil edilmesi, soruşturma ve yargılama süreçlerinin her aşamasında dikkate alınması amaçlanmaktadır.

289. f bendi yer alan yükümlülük, mağdurların özel yaşamlarının gizliliğini koruyacak gerekli tedbirlerin alınmasını öngörmektedir. Bu kapsamda, gerekli görüldüğünde ve iç hukuka uygun olarak, mağdurların bilinmesine yol açabilecek herhangi bir bilginin yaygınlaşmasını önleyecek önlemler alınacaktır. Bununla birlikte sözleşme metnini hazırlayanlar bir hususu vurgulamak istemişlerdir: Mağdurun görüntüsünün ve mahremiyetinin korunması "kamuya açıklık" riskiyle ilgilidir ve buna ilişkin gerekliliklerin söz konusu bilgilerin hukuk süreçlerinde açıklanmasını engellememesi esastır; bir ceza yargılamasında her iki tarafın da dinlenmesi ve savunma haklarına saygı ilkesi bunu gerektirir.

290. g bendi, mağdurların, özellikle, soruşturmanın yapıldığı veya yargı sürecinin işlediği yerlerde, fail ile karşılaşarak yeni bir travmaya maruz kalmalarını önleme amacına yöneliktir. Bu hüküm, kimi istisnalar dışında yargı süreçlerinin (soruşturma safhası da dâhil) tüm aşamaları için geçerlidir. İstisnalar ise şöyle belirlenmektedir: soruşturmayı yürütenler ve yargı merciinin, mağdurun duruşmaya katılmak istemesi veya mağdur ile sanığın yüzleşmesinin sürecin sağlıklı işlemesi açısından gerekli veya yararlı görüldüğü (ikisinin yüzleştirilmelerinin gerekli görüldüğü durumlar) durumlarda bu gerekliliğe istisna tanınması.

291. h bendi, gerektiğinde mağdurlara bağımsız ve işinin ehli tercümanlar sağlama yükümlülüğünü getirmektedir. Kimi hukuk sistemleri, bağımsızlığın gü-

vencesi olarak yeminli tercümanlar öngörmektedir. Sözleşme metnini hazırlayanlar, farklı yargı sistemlerinde mağdurlara farklı statüler tanınmış olması nedeniyle, Sözleşme metninde bir hususun açık olmasına önem vermişlerdir: Bu yükümlülük, mağdurların hukuk sürecinde taraf oldukları veya delil sundukları durumlarda geçerlidir. Pek çok mağdur, kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddete maruz kaldıkları ülkenin dilini ya pek az konuşabilmekte ya da hiç konuşamamaktadır. Dil bilmeme durumu mağdurların yalıtık kalmalarına yol açmakta, bu da onları haklarını talep etmekten alıkoyan etmenlerden biri olarak öne çıkmaktadır. Böyle durumlarda, soruşturmalar ve yargılama süreçlerinde mağdurlara yardımcı olacak tercümanlara erişimin sağlanması gerekmektedir. Bu, haklara erişimi güvence altına alma açısından temel önemdedir ve haklara erişim de adalete erişimin ön koşuludur. Sonuçta Taraflar mağdurlara ücretsiz tercümanlık hizmeti sağlanmasını öngörmelidirler.

292. Son olarak, *i* bendi, Taraflara, mağdurlara mahkeme salonunda olmadan veya en azından sanık yanında değilken ifade verme olanağını sağlama yükümlülüğü getirmektedir. Kimi ülkelerde geçerli olan hukuk mağdurlara görsel-işitsel kayıt yoluyla ifade verme olanağı sağlamakta ve bu tür kayıtların güvenliği belirli yollardan sağlanmaktadır: Oturma veya kaydı görebilecek kişilerin sayısının sınırlı tutulması; kayıt sırasında istediği herhangi bir anda mağdura dinlenme imkânı tanınması ve talep üzerine kaydın eksiksiz ve kelimesi kelimesine tercümesinin yapılması. Bu tür kayıtlar ve yazılı kayıtlar daha sonra, mağdurun kendisi orada hazır bulunmadan mahkemede kullanılabilir. Benzer biçimde, kimi hukuk sistemlerinde de mağdurun mahkeme salonunda video konferans şeklinde bulunmasına olanak tanınmaktadır. Mağdur ayrı bir odada, muhtemelen uzman ve teknisyenlerin yanında dinlenmektedir. Fائلة aynı mekânda bulunmanın veya video konferans sırasında onunla yüzleşmenin mağdur üzerindeki psikolojik

etkisini mümkün olduğunca asgariye indirme açısından, her iki yolda da tarafların birbirlerini görmeleri sınırlandırılabilir; mağdur faili görmez ve/veya fail mağduru. Mağdurun duruşmada hazır bulunmasının gerekli olduğu durumlarda ise, ifadesini bir perdenin arkasında verebilir veya ifade vermek üzere mağdurun bulunmadığı bir sırada salona getirilebilir. Dolayısıyla Taraflar, bu hükümle getirilen yükümlülüğü, bunların bulunabildikleri yerlerde uygun iletişim teknolojileri aracılığıyla yerine getirmelidirler.

293. Çocuk mağdurlar ve tanıklar söz konusu olduğunda 2. fıkra Tarafların bu konumdakilerin ihtiyaçlarıyla özel olarak ilgilenmelerini ve çocuklar yetişkinlere göre gözdağı verilip sindirilmeye daha açık olduklarından özel korunma haklarını karşılamalarını öngörmektedir. Dolayısıyla özel koruma tedbirleri çocuğun yüksek yararına özel özen göstermeli, bu bağlamda örneğin çocuğu failin yanında ifade vermeye zorlamayacak önlemler alınmalıdır. “Çocuk tanık” terimiyle ilgili olarak ayrıca 26. Madde ile ilgili yorumlara bakınız.

Madde 57 – Adli yardım

294. Şiddet olayının hemen ardından kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddet mağduru pek çok kişi ellerindeki her şeyi veya işlerini bırakıp buldukları yerlerden ayrılmak zorunda kalmaktadır. Yargısal ve idari işlemler ise genellikle çok karmaşıktır; mağdurlar haklarını gerektiği gibi arayabilmek için bir avukata muhtaçtırlar. Böyle durumlarda mağdurların hukuk yollarına gerektiği gibi erişmeleri, adaleti arama sürecinde ilgili masrafların fazlalığı nedeniyle güç olabilmektedir. Sözleşme metnini hazırlayanlar bu nedenle Taraflara, kendi iç hukukları çerçevesinde mağdurlara hukuki yardım ve ücretsiz adli yardım sağlama yükümlülüğü getirmeyi uygun bulmuşlardır. Bu hükmün esin kaynağı, Avrupa Konseyi İnsan Kaçakçılığının Önlenmesi için Eylem Sözleşmesi'nin (ETS No.197) 15. Maddesinin 2. fıkrasıdır.

295. Madde 57 mağdura ücretsiz adli yardımdan faydalanma hakkını otomatik olarak tanımamaktadır. Adli yardımdan faydalanmak için gereken koşullara karar verilmesi Taraflara bırakılmıştır. Bu hükme ek olarak ayrıca Tarafların AİHS'nin 6. Maddesini dikkate almaları gerekmektedir. AİHS'nin 6. Maddesinin 3 (c) bendi resmen görevlendirilen bir avukatın ücretsiz hukuki yardımlarını yalnızca ceza davaları için öngörmesine karşın, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadı (9 Ekim 1979 tarihli *Airey v. İrlanda* kararı), belirli durumlarda, AİHS'nin 6. Maddesinin 1. fıkrasında göre ceza davaları dışında da ücretsiz hukuki yardım yapılabilceğini belirtmektedir, Bu karar, medeni hakların ve yükümlülüklerin belirlenmesinde mahkemeye başvurma hakkı olarak yorumlanmaktadır (bakınız, 21 Şubat 1975 tarihli *Golder v. Birleşik Krallık* kararı). Mahkemenin görüşü, bir mahkemeye etkili erişimin ücretsiz hukuki yardımı gerekli kılabilceği yönündedir. Burada mesele, bir kişinin bir avukatın yardımı olmadan mahkemeye çıkmasının o kişinin kendi davasını gerektiği gibi ve tatmin edici şekilde ortaya koyup koyamayacağıyla ilgilidir. Burada Mahkeme, bir kişinin kendi durumunu yeterli ve etkili biçimde ortaya koyup koyamayacağını belirlemede, işlemlerin karmaşıklığını ve durumun duygusal yanını dikkate almıştır ki bu iki husus, mahkemenin gerektirdiği nesnellikle zor bağdaşır özellikler taşır. Eğer kişi kendi durumunu etkili biçimde ortaya koyabilecek durumda değilse kendisine ücretsiz hukuki yardım sağlanmalıdır. Dolayısıyla, hukuk davalarında ücretsiz hukuki yardımı öngören yasal düzenlemelerin olmadığı durumlarda bile, adalet adına, avukat tutacak maddi gücü bulunmayan kişilerin adli yardımdan faydalandırılması hususu değerlendirilmelidir.

Madde 58 – Zamanaşımı

296. Bu hüküm, mağdur reşit olma yaşına ulaşmaya kadar, kovuşturma işlemlerinin etkili biçimde

başlatılmasına olanak sağlamak üzere yasal işlemler için gerekli sürenin yeterince uzun tutulmasını öngörmektedir. Dolayısıyla bu yükümlülük, yalnızca, kendilerine karşı işlenen eylemleri reşit olma yaşına erişmeden önce çeşitli nedenlerle bildiremeyecek olan çocuk mağdurlar için geçerlidir. “Dava işlemleri için gerekli sürenin yeterince uzun tutulması” ifadesi ilk olarak şu anlama gelir: Bu çocuklar yetişkin olduklarında, yaşadıkları travmayı atlatabilmeleri için yeterli zaman geçmiş olmalıdır ki şikâyette bulunabilsinler. İkincisi, savcılık makamı, ilgili ihlaller için kovuşturma açabilecek durumda olmalıdırlar.

297. Bununla birlikte sözleşme metnini hazırlayanlar, ceza yargılamasında geçerli orantısallık gerekliliklerini karşılamak amacıyla bu ilkenin uygulanmasını, zaman aşımı süresini uzatma gerekçesi olabilen 36, 37, 38 ve 39. Maddelerle sınırlamışlardır. Yine de çekincelerle ilgili 78. Maddenin 2. fıkrası gelecekteki Taraflara bu ilkeyi uygulama hakkını saklı tuttuklarını veya 37, 38 ve 39. Maddeler söz konusu olduğunda yalnızca belirli durum veya koşullarda uygulayacaklarını beyan etmelerine olanak tanımaktadır.

Bölüm VII – Göç ve iltica

298. Belgeleri olmayanlar dâhil göçmen kadınlar ve iltica talebinde bulunan kadınlar, toplumsal cinsiyet temelli şiddete özel olarak açık iki alt kategoriye oluşturmaktadır. Yasal statülerindeki, kendi ülkelelerinden ayrılma gerekçelerindeki ve yaşam koşullarındaki farklılıklara karşın her iki grup da bir yandan kadınlara yönelik şiddet eylemlerine maruz kalmaya daha açıktırlar, diğer yandan da şiddetin aşılmasında benzer güçlükler ve engellerle karşılaşmaktadırlar.

299. Bu bölüm, göçmen kadınlarla iltica talebinde bulunan kadınlara yönelik şiddet karşısında toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşım sağlanmasına ilişkin yükümlülükleri içermektedir. Örneğin, toplumsal cinsiyet temelli şiddet eylemlerine maruz kalmış göçmen

kadınlara bağımsız ikamet statüsü tanınabileceği öngörülmektedir. Dahası, bu bölüm kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet temelli şiddetin bir baskı olarak görülmesi gerektiğini belirtmekte ve sığınmacı statüsü belirlenirken toplumsal cinsiyete duyarlı bir yoruma gidilmesi yükümlülüğünü getirmektedir. Ayrıca, yine aynı bölüm, sığınma işlemlerinde toplumsal cinsiyete duyarlı usuller, kılavuzlar ve destek hizmetleri geliştirilmesini bir yükümlülük olarak tanımlamaktadır. Son olarak, kadınlara yönelik şiddet eylemlerinin mağdurları açısından, geri göndermeme ilkesinin gözetilmesiyle ilgili hükümlere yer verilmektedir.

300. Bu Sözleşme'nin 60 ve 61. Maddelerinde yer alan hükümler, Mültecilerin Statüsüyle ilgili 1951 Sözleşmesiyle ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince yorumlandığı biçimiyle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 3. Maddesiyle uyumlu olacak şekilde okunmalıdır. Ayrıca, bu hükümler sözü edilen belgelerin uygulama kapsamının ötesine geçmemekle birlikte bunlara pratik bir boyut katmaktadır.

Madde 59 – Oturma izni

301. Araştırmalar, sınır dışı edilme veya oturma iznini yitirme korkusunun, kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddet eylemlerin gerçekleştiren kişilerce, mağdurların yetkili mercilerden yardım istemelerini veya kendilerinden ayrılmalarını engellemede kullanılan güçlü bir araç olduğunu göstermektedir. Avrupa Konseyi üyesi ülkelerin çoğu eşlerin veya birlikte yaşayan bireylerin bağımsız oturma izni alabilmeleri için bir ila üç yıl arasında evli veya ilişkide kalmalarını öngörmektedir. Bunun sonucunda, oturma izinleri faille olan ilişkilerine bağlı olan pek çok mağdur uzun süre istismar ve şiddete katlanmak zorunda kalmaktadır.

302. Sözleşme metnini hazırlayanlar, oturma izni yitirme kaygısının, mağdurları istismarcı ve şiddet içerikli bir evlilik veya ilişkiden kopmaktan alıko-yacak bir engel oluşturmamasını sağlamaya önem

vermişlerdir. 1. fıkrada yer alan yükümlülük, Sözleşme'nin Taraflarından, oturma izinleri evliliğe veya belirli bir ilişki içinde olmaya bağlı mağdur göçmenlerin, evliliklerini veya ilişkilerini sona erdirmeleri durumunda, bu kişilere geçerlilik süresi sınırlı bağımsız oturma izni çıkarmalarını talep etmektedir.

303. 1. fıkra, özellikle güç durumlar söz konusu olduğunda, bağımsız oturma izninin verilmesini öngörmektedir. Taraflar, bu Sözleşme kapsamında yer alan eylemlere bir eş veya birlikte yaşayan birey tarafından maruz bırakılmayı veya bu eyleme söz konusu konumdaki kişilerin göz yummalarını özellikle güç durum olarak değerlendirmelidirler. Sözleşme metnini hazırlayanlar, mağdurun yaptığı başvurunun ardından verilecek bağımsız oturma izninin koşullarının ve süresinin belirlenmesini, kendi iç hukuklarına göre Taraflara bırakmanın en iyi yol olacağını düşünmüşlerdir. Bu konuya ilişkin verilecek kararda, mağdurun şiddete maruz kalması sonucunda ilişkinin bitip bitmediğine ve mağdurun bu konuda hangi delilleri sunması gerektiğine hangi merciin karar vereceği de yer almalıdır. Şiddet delilleri arasında ise, örneğin, polis kayıtları, mahkemece verilen mahkûmiyet kararı, engelleme veya koruma kararı, tıbbi kanıtlar, boşanma ilamı, sosyal hizmet kayıtları veya kadın STK'ları tarafından verilen raporlar yer alabilir.

304. 1. fıkra, ayrıca, bağımsız oturma izinlerinin, ilişki veya evliliğin süresinden bağımsız olarak verilmesi gerektiğini belirtir. Buradaki yükümlülüğe göre, bu Sözleşme kapsamındaki şiddet olaylarından herhangi birine maruz kalan kişiye, ilişki veya evlilik yasaklılık süresi bitmeden önce sona ermiş olsa da bağımsız oturma izni verilebilmelidir. Bu sayede mağdurlar, failin kendi denetimi altındaki ikamet yardımlarını geri çekerek misilleme yapacağından veya böyle bir tehditten korkmadan ilgili mercilerin sağlayacağı korumadan yararlanabilecektir. Bu imkân, zorla evlendirme durumlarında özellikle önemlidir;

çünkü böyle durumlarda mağdurlar, boşanma sonrası sınır dışı edilmeye hazır olmadıkları sürece yasaklama dönemi boyunca evli kalmaya zorlanmaktadırlar.

305. Ayrıca 1. fıkra iç hukukta tanımlandığı şekliyle eşler veya birlikte yaşayan bireyler için geçerlidir. Evli olmayan ancak birlikte yaşayan bireyler bu hükmün kapsamına belirli ölçülerde girmektedir. Bu ölçü de Avrupa Konseyi üyesi çeşitli devletlerin, iç hukuk tarafından belirtilen koşullarda evlilikle kıyaslanabilecek bir birlikteliği veya ilişkinin kalıcılığını ortaya koyabilen birlikte yaşayan bireylere oturma izni vermede oluşlarıdır.

306. İkinci fıkra, ailelerin yeniden birleştirilmesi programı çerçevesinde eşlerinin veya birlikte yaşadıkları bireylerin yanına gelen mağdurların, suiistimalci veya şiddete başvuran eş veya partnerlerine karşı başlatılan ihraç işlemleri nedeniyle kendi ülkelerine iade edilmeleri durumuyla ilgilidir. Avrupa Konseyi üyesi ülkelerin çoğunda, eşlerin veya partnerlerin oturma izni, sponsor durumundaki eşin veya partnerin statüsüyle bağlantılıdır. Başka bir deyişle, mağdurun kendi menşei ülkesinde suiistimale uğrama durumu devam edecektir ve bu da korumanın fiilen sağlanmaması anlamına gelecektir. Bu, menşei ülkenin, kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddet konularında önleme, koruma ve kovuşturma standartları açısından gelinen ülkeden daha geride olduğu durumlar için özellikle önemlidir. Bu konumdaki mağdurların sınır dışı edilmeleri, salt yaşamları üzerinde olumsuz sonuçlara yol açmakla kalmayacak, ayrıca kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddet eylemleriyle mücadele eden resmi görevliler için bir engel de teşkil edecektir. Sonuç olarak, 2. fıkra, Taraflardan, böyle durumlarla karşılaşan mağdurlara, kendilerine karşı başlatılan sınır dışı işlemlerini askıya aldırma ve insani gerekçelerle oturma izni edinme fırsatları tanıyacak tedbirler almalarını istemektedir. 2. fıkra sponsor konumundaki eşin veya birlikte yaşayan bireyin aynı

zamanda aile içi şiddet faili olduğu durumlarda uygulanır. Böyle durumlarda failin eşi veya partneri olan mağdur da faille birlikte ülke dışına çıkartılacaktır. Bu fıkranın amacı, sınır dışı edilme işlemlerine karşı korunma sağlanmasıdır; yoksa kendi başına oturma izni anlamına gelmez.

307. 3. fıkranın esin kaynağı, İnsan Kaçakçılığı ile ilgili Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nin (ETS No.197) 14 (1) Maddesidir. Bu fıkra, Taraflara, aile içi şiddet mağduru kişilere kendi iç hukukları uyarınca yenilenebilir oturma izinleri verme yükümlülüğü getirmektedir. Buna göre oturma izni çıkarılmasında iki gerekliliğin yerine getirilmesi gerekir. Birincisi, mağdurun kişisel durumu öyle olmalıdır ki, bu kişinin ülkeyi terk etmeye zorlanması mantıkla bağdaşsın (a bendi). Mağdurun kişisel durumunun böyle olup olmadığının belirlenmesinde, diğerlerinin yanı sıra, söz konusu kişinin güvenliği, sağlık durumu, aile durumu veya menşei ülkedeki durum gibi ölçütlere bakılacaktır. İkincisi, faile karşı soruşturma veya ceza yargılaması sürecinin başlatılmış olduğu durumlarda, yetkili mercilerle işbirliği öngörülmektedir (b bendi). Başka bir deyişle, mağdurun işbirliği ve ifadesi soruşturma veya ceza yargılaması süreçlerinde gerekli ise, kendisine oturma izni verilebilecektir. Oturma izninin süresine Taraflar karar verecektir; bununla birlikte bu sürenin, getirilen hükmün maksadını karşılayacak uzunlukta olması gerekir. Ayrıca, Sözleşme Taraflarının yenilenebilir izin çıkarma yükümlülükleri vardır. Oturma izninin yenilenmemesi veya iptal edilmesi, ilgili Tarafın iç hukukuna tabi işlemlerdir.

308. 4. fıkra, Sözleşme Tarafı bir ülkede oturma iznine sahip zorla evlendirme mağduru kişinin, başka bir ülkeye getirildiği, böylece normal olarak yaşadığı ülkede oturma iznini yitirdiği durumlarla ilgilidir. Avrupa Konseyi üyesi ülkelerin çoğunda, oturma izni sahibi bir kişi bu ülkeden geri dönmeden belirli sayıda aylar boyunca ayrılmışsa bu kişinin oturma izni

geçerliliğini yitirir. Ancak bu koşulda yalnızca ülkeyi kendi isteğiyle terk eden kişiler dikkate alınmıştır. Ne var ki, zorla evlendirme mağdurları kendi istekleri hilafına ülke dışına götürülmüşlerse ve asıl yaşamakta oldukları ülke dışında bir ülkede geçirdikleri süre bu nedenle öngörülenin ötesinde uzamışsa, oturma izni yine geçersiz olacaktır. Bu durum dikkate alınarak bu fıkra Söleşme Taraflarından, bu durumdaki mağdurlara, normal olarak yaşadıkları ülkeden zorla götürülmüş olmaları nedeniyle yeniden oturma izni tanıma konusunu dikkate almaları, özellikle evliliğin çözülmesi veya sona ermesi gibi durumlarda bu hususu gözetmeleri istenmektedir.

309. Son olarak, göz önüne alınmalıdır ki çekinmelerle ilgili Madde 78, 2. fıkra işbu Söleşme'nin gelecekteki Taraflarına, Madde 59'da yer alan hükümleri uygulamama veya ancak özel durum ve koşullarda uygulama hakkını saklı tutmaları imkânı tanır.

Madde 60 – Toplumsal cinsiyet temelli iltica talepleri

310. İltica yasası, uzun süredir, neden ve nasıl baskılara maruz kaldıkları açısından kadınlarla erkekler arasındaki farklılıkları gözetmede yetersiz kalmaktadır. Sığınmacılık statüsünün ve uluslararası korumanın belirlenmesindeki bu toplumsal cinsiyet körlüğü, toplumsal cinsiyet temelli şiddetten kaçan kadınların taleplerinin görmezlikten gelinmesiyle sonuçlanmıştır. Bununla birlikte geçtiğimiz on yıl içinde uluslararası insan hakları hukukunda ve standartlarında, ayrıca ilgili içtihadta sağlanan ilerlemeler sonucunda giderek daha fazla sayıda Avrupa Konseyi üyesi ülke, kadınlara karşı şiddetin kimi biçimlerini, Sığınmacıların Statüsü ile ilgili Söleşme'nin 1 A (2) Maddesinde geçtiği anlamıyla toplumsal cinsiyet bağlantılı baskı olarak tanımlamaya yönelmiştir. Tecavüzün, bu arada genital organların kesilmesi, çeyiz gibi meselelerle ilgili şiddet, aile içi şiddetin ciddi biçimleri veya insan ticareti gibi toplumsal cinsiyet temelli şiddetin diğer

biçimlerinin, ister devlet ister devlet dışı aktörler eliyle yapılsın bir baskı biçimi olarak kullanıldığına hiçbir kuşku yoktur.

311. 1. fıkra uygulamada halen gerçekleştirilmiş olanları saklı tutmakla birlikte, sözleşme metnini hazırlayanlar, Taraflara belirli bir yükümlülük getirilmesini önemli bulmuşlardır. Buna göre Taraflar, kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet temelli şiddetin, Madde 1 A (2) çerçevesinde bir baskı ve ciddi bir zarar olarak görülmesini sağlayacak gerekli yasal ve diğer tedbirleri alacaklardır. Başka bir deyişle, Söleşme'nin Taraflarından, toplumsal cinsiyete özgü şiddeti, mülteci statüsü tanınmasını sağlayacak bir baskı olarak değerlendirmeleri istenmektedir. Toplumsal cinsiyet temelli şiddetin, Madde 1 A (2) çerçevesinde bir baskı olarak tanınması, bir kadının, toplumsal cinsiyeti nedeniyle, başka bir deyişle bir kadın olarak kimliği ve statüsü yüzünden baskıya maruz kalabileceğinin kabulü anlamına gelir. Tarafların bir başka yükümlülüğü de, kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet temelli şiddetin, fazladan/yan koruma gerektiren ciddi bir zarar biçimi olarak değerlendirilmesini sağlamasıdır. Ancak bu söylenen, toplumsal cinsiyet temelli her şiddet eylemin otomatikman "ciddi zarar" olarak değerlendirilmesi gerektiğine işaret etmez. Burada kastedilen, üçüncü ülke yurttaşı veya devletsiz olan, sığınmacı olarak tanımlanmayan, ancak menşei ülkesine veya daha önce kaldığı ülkeye geri gönderildiğinde toplumsal cinsiyet temelli şiddete, bu bağlamda insanlık dışı veya aşağılayıcı muameleye, yaşamını ciddi biçimde tehdit eden eylemlere maruz kalabilecek kadınlara uluslararası koruma sağlanabileceğidir. Dolayısıyla, uluslararası korumadan yararlanma hakkı, 1951 Sözleşmesi tarafından sağlanan korumayla sınırlı olmayıp, örneğin AİHS veya Avrupa Birliği Vasıflandırma Direktifi gibi yerleşik diğer uluslararası veya bölgesel standartlardan da kaynaklanabilir. Bu arada, bu fıkranın maksadı, özellikle bu Söleşme'nin 1. Maddesi tarafından getirilen sığınmacı statüsü ta-

nınmasının koşulları söz konusu olduğunda, 1951 Sözleşmesi'nde yer alan hükümleri yok sayıp onların yerine geçmek değildir.

312. 2. fıkra, 1. fıkrada belirtilen yükümlülüğü tamamlayıcı mahiyettedir. Bu hükümde yer alan yükümlülük iki yönlüdür. Bir yanda, Taraflardan, 1951 Sözleşmesi'nde yer alan gerekçelere toplumsal cinsiyete duyarlı yorum getirmeleri istenmektedir. Haklı gerekçelere dayalı baskıya maruz kalma korkusu, 1951 Sözleşmesi'nde yer alan gerekçelerden biri veya daha fazlasıyla ilişkili olmalıdır. Baskı olgusunun varlığına işaret eden gerekçeler incelenirken, toplumsal cinsiyet temelli şiddet, başka zeminler gözden uzak tutularak çoğu kez "belirli bir sosyal gruba mensup olma" çerçevesinde görülmektedir. Toplumsal cinsiyete duyarlı yorumun sağlanması, toplumsal cinsiyetin, maruz kalınan baskı ve zararın ardındaki nedenler üzerinde nasıl etkili olabileceğinin görülmesi ve kavranması anlamına gelir. Diğer yanda paragraf 2, Taraflardan, korkuya yol açan baskı olasılığının bu gerekçelerden birine dayandığının belirlenmesi halinde mülteci statüsü tanıma yolunu dikkate almalarını istemektedir. Burada önemli olan husus, toplumsal cinsiyete duyarlı yorumun benimsenmesinin, tüm kadınlara otomatikman sığınmacı statüsü tanınacağı anlamına gelmediğidir. Baskıya maruz kalma korkusuna yol açan hangi gerekçelerin geçerli sayılacağı, her durumun kendi özel koşulları ışığında belirlenecektir. Özellikle önem taşıyan bir başka husus da şudur: Sığınmacı statüsü, "uygulanabilir ilgili belgelere göre" tanınacaktır. Bundan kastedilen, söz konusu belgelerde açıkça belirtilen koşullar, örneğin 1951 Sözleşmesi'nin 1. Maddesinde yer alan koşullardır.

313. Irk veya ülke mensubiyeti çerçevesindeki baskılar söz konusu olduğunda kadınlar kendilerini özel olarak etkileyen özel kimi baskı biçimlerine maruz kalabilirler. Örnek olarak, ırksal ve etnik "temizlik" bağlantılı cinsel şiddet ve doğurganlığın kontrolü

uygulamaları verilebilir. Din temelindeki baskılarla ilgili olarak kadınlar, dinsel kurallara, kabul edilebilir davranışlarla ilgili adetlere uymadıkları için baskılara maruz kalabilirler. Bu durum, kadınları orantısız biçimde fazla etkileyen, sözde "namus" adına işlenen suçlar söz konusu olduğunda özellikle geçerlidir. Belirli bir sosyal gruba mensup olma nedeniyle baskı ise, toplumsal cinsiyet temelli hak taleplerinde giderek daha fazla yer almaktadır ve zamanla uluslararası destek kazanmıştır. Kadınlarda genital mutilasyon, zorla evlendirme ve aile içi şiddetin ciddi biçimleri gibi, kadınları "özel bir sosyal grup" konumuna getiren toplumsal cinsiyet temelli baskılardan kaçan kadınlara iltica hakkı tanınabilir. Bu durumda kimi kadınlar belirli bir grup olarak tanımlanabilir; bu kadınlar, baskılardan kaçma gibi yaygın görülen bir davranışın dışında, ortak, doğuştan gelen, değiştirilemez veya başka açıdan temel özellikleri paylaşan kişilerdir. Son olarak, siyasal görüş temelinde baskı, toplumsal cinsiyet rolleri konusundaki görüşler nedeniyle maruz kalınan baskıları da içerebilir. Örneğin kimi kadınlar, toplumun biçtiği rollere ve kabul edilebilir saydığı davranışlara uymadıkları ve geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine karşı çıktıkları için baskıya maruz kalabilir. Taraflar, sığınmacı tanımının toplumsal cinsiyete duyarlı bir yorumunu sağlamak üzere gerekli önlemleri alırken, şu belgeye başvurabilirler: UNHCR Uluslararası Koruma Kılavuzları; 1951 Sözleşmesi'nin 1 A (2) Maddesi ve/veya bu sözleşmenin Sığınmacıların Statüsüyle ilgili 1967 tarihli Protokolü bağlamında Toplumsal Cinsiyet Temelinde Baskı (Mayıs 2002). Ayrıca, sözleşmede yer alan zeminlerden her birinde toplumsal cinsiyete duyarlı bir yorum yapılmasını sağlamada Taraflar, isterlerse yorumlarını, kendileri de toplumsal cinsiyetle ilişkili baskı ve şiddete maruz kalabilen gey, lezbiyen, biseksüel veya travesti bireyleri de kapsayacak şekilde genişletebilirler.

314. 3. fıkra çeşitli yükümlülükler içermektedir. Taraflara getirilen ilk yükümlülük şudur: Taraflar, iltica talebinde bulunanlara nasıl davranılacağına ilişkin standartları belirlerken, güvenlik hakkını güvence altına almak üzere, yaşadıkları deneyimler ve özel koruma ihtiyaçları bakımından kadınlarla erkekler arasındaki farklılıkları dikkate alacak, buna göre toplumsal cinsiyete duyarlı kabul işlemlerine başvuracaklardır. Toplumsal cinsiyete duyarlı kabul işlemlerine verilebilecek örnekler arasında, diğerlerinin yanı sıra şunlar da yer almaktadır: Kadınlara yönelik şiddet mağdurlarının süreçte mümkün olduğunca erken teşhis edilmesi; yalnız erkeklerin ve kadınların ayrı yerlere yerleştirilmeleri; ayrı tuvaletler bulundurulması veya en azından mevcut tuvaletlerin erkekler ve kadınlar tarafından ayrı zamanlarda kullanılması; odaların içinde kalanlar tarafından kilitlenebilmesi; kabul merkezinde yeterli aydınlatma sağlanması; kalanların cinsiyete özgü ihtiyaçları konusunda eğitilmiş kadın nezaretçiler dâhil olmak üzere nezaretçiler; kabul merkezinde çalışanların eğitilmesi; özel hizmet sunanları da bağlayan davranış kuralları; toplumsal cinsiyet temelli şiddet olaylarında müdahale ve korumaya yönelik resmi düzenlemeler; kadınların ve kızların toplumsal cinsiyet temelli şiddet ve mevcut yardım hizmetleri konusunda bilgilendirilmeleri.

315. 3. fıkra aynı zamanda iltica talebinde bulunanlara toplumsal cinsiyete duyarlı ve kimi özel ihtiyaçlara yanıt verecek destek hizmetleri geliştirme yükümlülüğü getirmektedir. Bu kapsamda, örneğin ek psikososyal danışmanlık ve kriz danışmanlığı, travma sonrası tıbbi bakım gibi hizmetlere yönelik adımlar atılabilir. Gerçekten de, örneğin iltica talebinde bulunan pek çok kadın cinsel veya başka istismar biçimlerine maruz kalmıştır ve bu bakımdan özellikle kırılan durumdadır. Destek hizmetleri ayrıca kadınların güçlendirilmelerini ve yaşamlarını aktif olarak yeniden kurma durumuna getirilmelerini hedeflemelidir.

316. Toplumsal cinsiyetle ilgili yol gösterici ilkelere hazırlanması ve uygulanması, ilgili aktörlerin politikalarına ve uygulamalarına toplumsal cinsiyete duyarlı öğeleri nasıl dâhil edebileceklerini kavramaları açısından önemlidir. Yol gösterici ilkeler, toplumsal cinsiyet temelli şiddet mağduru veya böyle bir risk altında olan iltica talebinde bulunmuş kadınların özel korunma ihtiyaçlarının daha iyi gözetilmesi açısından temel bir başvuru noktasıdır. Bununla birlikte Taraflar, bu alanda başarılı olunabilmesi için, söz konusu yönlendirici ilkelerin fiilen yaşama geçirilmesini sağlayacak önlemler almalıdırlar. Yönlendirici ilkeler, yaşanan travma kadar, kültürel ve dinsel duyarlılıklara ilişkin farkındalığı güçlendirmeli ve kişisel etmenleri de dikkate almalıdır.

317. 3. fıkra, toplumsal cinsiyet temelli şiddete maruz kalan kadınların ve kızların iltica taleplerinin gerektiği gibi değerlendirilmesini sağlama amacıyla, toplumsal cinsiyete duyarlı iltica işlemleri geliştirme yükümlülüğü getirmektedir. Bunların arasında mülteci statüsünün belirlenmesine ve uluslararası koruma başvurusuna ilişkin işlemler de yer almaktadır (ayrıca bakınız, fıkra 312). Diğerlerinin yanı sıra şunlar da gerekli görülmektedir: Kadınlara iltica işlemleri konusunda bilgi verilmesi; bağımlı durumdaki kadınlara aile fertleri bulunmaksızın ayrı görüşme olanakları tanınması; kadınlara korunmaya yönelik ihtiyaçlarını ve toplumsal cinsiyetle ilgili gerekçelerini bağımsız olarak dile getirme imkânları tanınarak uluslararası koruma için ayrı başvurunun mümkün hale getirilmesi; iltica talepleri karara bağlanırken toplumsal cinsiyete ilişkin yönlendirici ilkelerin gözetilmesi ve eğitim. Bunların yanı sıra, bir röportör/görüşmeyi yöneten bir kişi önderliğinde toplumsal cinsiyete duyarlı görüşmeler yapılmalı, bu görüşmelerde gerektiğinde bir tercüman da bulunmalıdır. Başvuru sahibi, bunun yerinde olduğu durumlarda, Tarafların görevlendirecekleri röportör ve tercümanın cinsiyeti konusunda tercihte bulunabilmeli, görüşmeler sıra-

sında elde edilen bilgilerin gizliliği korunmalıdır. Bu konularda daha fazla yol gösterici ilkeler açısından Taraflar Parlamenteler Asamblesi'nin bu alandaki çalışmasına, özellikle toplumsal cinsiyetle ilişkili iltica talepleri konusunda 1765 (2010) sayılı Karara ve 1940 (2010) sayılı Tavsiye Kararına başvurabilirler.

318. Bu bölümün daha önceki dört fıkrasında, 3. fıkarda yer alan hükümleri yaşama geçirirken Tarafların başvurabilecekleri önlemlerle ilgili bir liste verilmişti. Bunun nedeni, sözleşme metnini hazırlayanların Açıklayıcı Raporda çeşitli devletlerde halihazırda geliştirilmiş olan iyi uygulamalara örnekler vermek istemiş olmalarıdır. Bununla birlikte unutulmamalıdır ki, 3. fıkra toplumsal cinsiyete duyarlı hangi prosedürlerin, yol gösterici ilkelerin ve destek hizmetlerinin geliştirileceğini Taraflara bırakmıştır.

Madde 61 – Geri göndermeme

319. 1951 tarihli Mültecilerin Statüsü Sözleşmesi'nin 33. Maddesi uyarınca *geri göndermeme* mültecilik ve uluslararası mülteci koruma sisteminin temel direğini oluşturur ve bu ilke uluslararası teamül hukukunun bir parçası haline gelmiştir. Başka bir deyişle bu ilke, 1951 Sözleşmesi ile bağlı olsunlar olmasınlar tüm devletler için geçerlidir.

320. Geri göndermeme ilkesi iltica talebinde bulunanlar ve sığınmacılar açısından özel önem taşır. Bu ilkeye göre, 1951 Sözleşmesi'nde belirtilen belirli istisnalara ve sınırlamalara tabi olmak üzere, devletler, iltica talebinde bulunan veya sığınmacı konumundaki herhangi bir kişiyi yaşamının veya özgürlüklerinin tehlikede olduğu herhangi bir ülkeye geri göndermeyecek veya iade etmeyecektir. AİHS'nin 3. Maddesi ayrıca bir kişinin, işkenceye, insanlık dışı veya aşağılayıcı herhangi bir muamele veya cezaya maruz kalabileceği bir yere geri gönderilmesini de önlemektedir. İnsanların bu tür davranışlara maruz kalabilecekleri yerlere gönderilmeleri veya iade edilmeleri ulusla-

rarası topluluğun tüm insanların insan haklarından yararlanabilmelerini sağlama taahhüdüne aykırıdır. Geri göndermeme ilkesi aynı zamanda, iltica talebinde bulunmak üzere ülke sınırlarına kadar gelen veya sınırdan girmesi engellenen kişilerin ülkeye sokulmasını da yasaklar.

321. Geri gönderme işlemine karşı korunma, 1951 Sözleşmesi hükümleri çerçevesinde herhangi bir sığınmacı için geçerlilik taşır. Aynı korumanın, statüleri henüz resmi olarak belirlenmemiş, menşei ülkeye veya ikamet ettikleri ülkeye gönderilmeleri durumunda kovuşturmaya maruz kalabilecek iltica talebinde bulunan kişiler için de sağlanması gerekir. 1. fıkra, uluslararası hukuk çerçevesinde, devletlere, geri göndermeme ilkesini geri döndükleri takdirde kovuşturmaya maruz kalabilecek toplumsal cinsiyet temelli şiddet mağdurlarına da uygulama yükümlülüğü getirir.

322. 2. fıkra, birinci paragrafı bu yönden tamamlar şekilde, geri göndermeme ilkesine saygı yükümlülüğünün korunma ihtiyacı içinde bulunan kadınlara karşı şiddet mağdurlarına da eşit biçimde uygulanacağını teyit eder. Daha somut olarak 2. fıkra, Tarafların, kadınlara karşı şiddet mağduru olup korunma ihtiyacı olan kişilerin, keyfi biçimde öldürülme veya işkence, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ve ceza riskinin bulunduğu durumlarda hangi koşulda olursa olsun geri gönderilmemelerini sağlayacak hukuksal ve diğer önlemleri alma yükümlülüklerini tekrarlamaktadır. Bu hükümlere, ilgili kadınların statülerine veya ikamet durumlarına bakılmaksızın uyulması önemlidir. Başka bir deyişle, geri gönderilmeye karşı sağlanan bu koruma, kadınlara karşı şiddet mağduru, iltica talepleri henüz 1951 Sözleşmesi uyarınca sonuçlandırılmayıp sığınmacı durumunda olan, ülkeden ihraç/çıkarılma durumunda yukarıda örneklenen kötü muamele bağlamında toplumsal cinsiyet temelli şiddete maruz kalabilecek herkes için, menşei

ülke veya ikamet statüsüne bakılmaksızın geçerli olacaktır. Bu konumdaki kişilerin iltica talepleri reddedilmiş olsa bile, devletler, bu kişilerin gerçekten risk altında oldukları, işkenceye, insanlık dışı veya aşağılayıcı muameleye ve cezaya maruz kalabilecekleri ülkelere gönderilmemelerini sağlamalıdır. Bununla birlikte bu fıkra, 1951 Sözleşmesi'nin ilgili hükümleri ile çelişecek, özellikle de söz konusu sözleşmenin 33. Maddesinin 2. Fıkrasının uygulanmasını engelleyecek şekilde yorumlanmamalıdır.

Bölüm VIII - Uluslararası işbirliği

323. Bölüm VIII Sözleşme'nin Tarafları arasındaki uluslararası işbirliğine ilişkin hükümleri ortaya koymaktadır. Bu hükümler ceza hukukunu ve özel hukuku ilgilendiren konularda yargısal işbirliği ile sınırlı kalmayıp, bu Sözleşme kapsamındaki her tür şiddetin önlenmesi ve şiddet mağdurlarına yardım edilmesi ile de ilgilidir.

324. Genelde ve özel olarak da ceza hukuku çerçevesinde yargı işbirliği bakımından Avrupa Konseyi hâlihazırda standart getirici önemli belgelere sahiptir. Burada sözü edilmesi gereken belgeler şunlardır: Suçluların İadesiyle ilgili Avrupa Sözleşmesi (ETS No.24), Suç Teşkil Eden Konularda Karşılıklı Yardımlaşmayla ilgili Avrupa Sözleşmesi (ETS No.30), bu belgelerin Ek Protokolleri (ETS No. 86, 98, 99 ve 182), Ceza Davası Kararlarının Uluslararası Geçerliliğiyle ilgili Avrupa Sözleşmesi (ETS No.70), Suç Yoluyla Elde Edilen Varlıkların Aklanması, Araştırılması, Ele Geçirilmesi ve Müsaderesi Sözleşmesi (ETS No.141) Suç Yoluyla Elde Edilen Varlıkların Aklanması, Araştırılması, Ele Geçirilmesi ve Müsaderesi ve Terörizmin Finansmanı ile ilgili Avrupa Konseyi Sözleşmesi (ETS No.198). Bu anlaşmalar, çok sayıda suçu kapsayan ve çeşitli sektörleri kesen belgelerdir ve bu Sözleşme kapsamında yer alan suçlarla mücadelede yargısal işbirliğine olanak tanıyacak şekilde uygulanmaları mümkündür. Avrupa Konseyi üyesi ülkelerin hepsi

Suçluların İadesi ile ilgili Avrupa Sözleşmesi'ne ve Karşılıklı Hukuk Yardımları ile ilgili Avrupa Sözleşmesi'ne taraf olduklarından, sözleşme metnini hazırlayanlara bu özel alanlara ilişkin belgelerde yer alan hükümlere bu belgede bir kez daha yer vermemeleri önerilmiştir. Bununla birlikte, az önce değinilen genel hükme yer vermeleri ve hazırlanmakta olan belgeye eşlik edecek açıklayıcı belgede de bu belgelere yan atıfta bulunmaları istenmiştir.

325. Bu nedenle sözleşme metnini hazırlayanlar, yukarıda sözü edilenler gibi çeşitli sektörleri kesen belgelerde zaten yer alan hükümlere benzer hükümlere işbu Sözleşme'de yer vermeme yolunu seçmişlerdir. Örneğin, geçerliliği olan diğer belgelerin ve düzenlemelerin yerini alacak ayrı karşılıklı yardım düzenlemeleri getirmek istememişlerdir. Bunun gerekçesi, genel bir kural olarak, uygulayıcıların tam aşına oldukları, halen yürürlükte olan karşılıklı yardımlaşma ve iade anlaşmalarına dayanmanın daha etkili bulunmasıdır. Dolayısıyla bu bölüm yalnızca mevcut sözleşmelere yeni bir şeyler katan hükümlere yer vermektedir.

Madde 62 - Genel ilkeler

326. Madde 62, uluslararası işbirliğini düzene bağlayan genel ilkeleri ortaya koyar.

327. En başta, Taraflara birbirleriyle geniş bir alanda işbirliği yapma ve özellikle bilgi ve delillerin hızla dolaşımı önündeki engelleri mümkün olduğunca kaldırma yükümlülüğü getirir.

328. Madde 62 daha sonra işbirliği yükümlülüğünün kapsam olarak genel bir içerik taşıdığını belirtir: Burada söz konusu olan, işbu Sözleşme kapsamında yer alan her tür şiddetin önlenmesi, bu tür eylemlere karşı mücadele edilmesi ve bunların kovuşturulması (a bendi), mağdurları koruma ve mağdurlara destek sağlama (b bendi), Sözleşme uyarınca belirlenmiş olan suçlar hakkında soruşturmalar ve izlenecek

usuller (c bendi) ve Taraflarca açıklanan hukuki veya cezai yargı kararlarının uygulanmasıdır (d bendi).

329. 2. fıkra, ceza yargılamalarında mağdurların konumuna ilişkin olarak Avrupa Birliği Konseyi tarafından 15 Mart 2001 tarihinde alınan Çerçeve Kararın 11. Maddesinin 2 ve 3. fıkralarını temel alır. Bu fıkra, mağdurların, kaldıkları ülkelerdeki yetkili mercilere şikâyetinde bulunmalarını kolaylaştıracak şekilde düzenlenmiştir.

330. Bu merciler, gelen şikâyet üzerine yasalar el veriyorsa ya şikâyeti işleme koyarlar ya da ilgili devletler arasındaki işbirliğine çerçeve oluşturan belgelerin ilgili hükümleri uyarınca şikâyeti suçun işlendiği devletin yetkili mercilerine iletirler.

331. 3. fıkra, cezai konularda, suçluların iadesinde, cezaların infaz edilmesinde karşılıklı yardımlaşmayı bu alanlarda bir anlaşmanın imzalanmış olması koşuluna bağlayan bir Tarafa, böyle bir anlaşma içinde bulunmayan bir başka Tarafa işbu Sözleşme'nin sunduğu hukuksal temelde yargı alanında işbirliği yapma yetkisi tanımaktadır. 1957 ve 1959 tarihli Suçluların İadesi ve Suç Konusunda Karşılıklı Yardım Anlaşmaları ve bu anlaşmaların protokolleri Avrupa Konseyi üyesi devletlere suç ve suçluların iadesi konularında yardımlaşma imkânları zaten tanıdığından, bu hüküm Avrupa Konseyi üyesi ülkeler için bir anlam taşımamakta, üçüncü devletlere Sözleşme'ye katılma imkânı tanıdığı için önem kazanmaktadır.

332. Son olarak, 4. fıkraya göre Taraflar, üçüncü devletlere yarar sağlayan kalkınma yardımı programlarına kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddetin önlenmesi ve bu eylemlere karşı mücadele konusunu da dâhil etmelidirler. Avrupa Konseyi üyesi birçok devlet bu tür programlar uygulamaktadır ve bu programlar hukukun üstünlüğünün yeniden tesisi veya pekiştirilmesi, yargı kurumlarının geliştirilmesi, suçla mücadele ve uluslararası anlaşmaların uygulanmasına

teknik yardım gibi çeşitli alanları kapsamaktadır. Bu programlardan kimileri, kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddetin ciddi boyutlarda olduğu ülkelerde uygulanabilir. Bu bağlamda, eylem programlarının bu tür suçların önlenmesiyle ilgili hususları dikkate alması ve bu konuları içselleştirmesi yerinde olacaktır. Madde 18 5. fıkra çerçevesinde mağdurların korunmalarının kolaylaştırılması da bu kapsamda ele alınmalıdır.

Madde 63 – Risk altındaki kişilerle ilgili tedbirler

333. Bu hükmün başlıca amacı, bir kez daha, Sözleşme Taraflarını bilgi alışverişinde bulunmaya teşvik etme ve ayrıca bu özel durumla ilgili olarak bu Sözleşme kapsamında belirlenen kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddet olayları kapsamındaki belirli eylemlerin meydana gelmesini önlemeye yönelmektir. Bu Sözleşme kapsamındaki şiddet eylemlerinin bir bölümü ulus ötesi boyutlar taşıyabilir. Bu nedenle, sözleşme metnini hazırlayanlar, işbu Sözleşme'de tanımlanan, örneğin zorla evlendirme veya kadınlarda genital mutilasyon gibi ihlalleri belirlemişler ve belirli bir ilke getirmişlerdir. Bu ilkeye göre, bir kişinin söz konusu ihlallere maruz kalabileceğine ilişkin makul delillere sahip bir Taraf, bu bilgileri, söz konusu ihlalin gerçekleşebileceği Tarafa iletacaktır. İletilecek bu bilginin, yakın bir tehlikenin bulunduğuna ilişkin “makullük” taşımalıdır. Sözleşme metnini hazırlayanlar, neyin “makul” sayılacağına ilişkin ölçütlerin ayırntısına bu Sözleşme metninde yer vermeyi gerekli görmemişlerdir. Dolayısıyla, tek tek durumlardan hareketle toplanan bilgiler ışığında, bu tür şiddet eylemlerinin önlenmesi amacıyla bu bilgileri ne zaman ve hangi durumlarda paylaşacakları Taraflara bırakılmıştır. Bu bilgi, risk altındaki kişilerin yararına verilen koruma kararlarını da içerir.

Madde 64 – Bilgilendirme

334. Madde 64 uluslararası işbirliği alanında, özellikle de ceza hukuku alanında zaten var olan bir ilkeyi güçlendirmektedir. Buna göre, bu Sözleşme kapsamında yer alan bir eylemin işlenmesi olasılığını engellemek için veya eylem gerçekleştiğinde ise soruşturma ve kovuşturma sürecini başlatmak için devletlerarasında etkili ve zamanında bir bilgi alışverişi olacaktır. Özellikle, 1. fıkra, talepte bulunulan Tarafın talepte bulunan Tarafa, atılan adımların sonuçları hakkında gerekli bilgileri sağlamasını öngörmektedir. 2. fıkra, bir Tarafın, kendi yaptığı soruşturmalar ile ilgili olarak bir başka Tarafa bilgi iletip iletmeyeceğini kendi tercihine bırakmaktadır (*iletebilir* sözcüğünün kullanılması bunun bir zorunluluk olmadığını açıkça ortaya koymaktadır). Bu, diğer Tarafça “önceden talepte bulunmadan” yapılabilir.

335. Benzer biçimde 3. fıkra, herhangi bir Tarafın bilgi aldığı (genel olarak, suç teşkil eden olaylarda uluslararası işbirliği meseleleriyle ilgilenen merkezi bir makamı ilgilendiren bilgiler) elde ettiği bilgiyi, kendi iç hukukuna göre bu tür bilgileri değerlendirme yetkinliğine sahip makamlara ileteceği ilkesini getirmektedir. Genel olarak ele alındığında, bu makamlar örneğin polis, savcılık makamı veya hakimdir. Bunun üzerine yetkili makamlar aldıkları bilgilerin soruşturma veya yargılama süreçlerinin işletilmesini gerektirip gerektirmediğini değerlendireceklerdir. Önemli olan nokta, bu hükümden öngörülen bilgi alışverişinin cezai soruşturma ve yargılama süreçleriyle sınırlı kalmayıp, koruma kararları dâhil olmak üzere özel hukuk çerçevesindeki girişimleri de kapsayacak şekilde değerlendirilmesidir.

Madde 65 – Verilerin korunması

336. Bu hüküm, bu Sözleşme kapsamındaki her tür şiddet eylemine ilişkin kişisel verilerle ilgilidir. Özellikle mağdurlar başta olmak üzere kişilere yöne-

lebilecek olası tehlikeler nedeniyle, eğer bu kişilerle ilgili veriler herhangi bir güvence veya kontrol olmadan dolaşıma girecekse, Madde 65 verilerin muhafaza edilmesi ve kullanılmasında özel olarak Kişisel Verilerin Otomatik İşlenmesinde Kişilerin Korunması Sözleşmesi’ne (ETS No.108) atıfta bulunmaktadır. 65. Madde, bu hükmün, Tarafların yukarıda sözü edilen Sözleşme uyarınca üstlendikleri yükümlülükler uyarınca uygulanacağını belirtmektedir. Ancak bu, 108 sayılı Sözleşme’ye Taraf olmayanların bu Sözleşme’yi onaylamaları önünde bir engel değildir. Sözleşme No.108, özellikle, kişisel verilerin yalnızca belirtilen yasal amaçlar için muhafaza edilebileceğini, bu amaçlar dışında hiçbir şekilde kullanılmayacağını belirtmektedir. Ayrıca, bu tür verilerin, veri konusu kişinin tanınmasına izin verecek şekilde muhafaza edilemeyeceği ve verileri muhafaza süresinin de kayıt ve muhafazayı gerektiren amaçlar açısından gerekli süreden uzun olamayacağı öngörülmektedir. Sözleşme No. 108 ayrıca verilere izinsiz girilmesini, değiştirilmesini ve açıklanmasını önleyici güvenlik tedbirlerinin alınmasını zorunlu kılmaktadır.

Bölüm IX – İzleme mekanizması

337. Bölüm IX Sözleşme’nin Taraflarca etkili biçimde uygulanmasını sağlamaya yönelik hükümler içermektedir. CAHVIO, hazırladığı ara raporda şu görüşe yer vermişti: “Komiteye göre, Sözleşme’nin tüm Taraflarının bu soruna yeterli özeni göstermelerini sağlama açısından, güçlü ve bağımsız bir izleme mekanizmasının oluşturulması büyük önem taşımaktadır. Dolayısıyla sözleşme metnini hazırlayanlar, Sözleşme’de öngörülen izleme sisteminin sözleşmenin güçlü yanlarından biri olması gerektiğini düşünmüşlerdir. İzleme mekanizması bu Sözleşme’nin kapsamıyla örtüşecek şekilde tasarlanmıştır. Sözleşme, kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddete karşı hareketle ilgili olarak uzmanlardan oluşan bir grup kurmuştur (bundan böyle “GREVIO”). GREVIO, insan hakları,

toplumsal cinsiyet eşitliği, kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddet, ceza hukuku, kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddet mağdurlarına yönelik yardımlar gibi alanlarda ileri düzeyde uzmanlaşmış bağımsız kişilerden oluşmaktadır ve görevi de “bu Sözleşme’nin Taraflarca uygulanmasını izlemektir.” Sözleşme ayrıca taraflardan oluşan bir Komite (Taraflar Komitesi) kurmaktadır ve bu Komite de Sözleşme Taraflarının temsilcilerinden oluşmaktadır.

Madde 66 –Kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddete karşı mücadele konusunda uzmanlar grubu (GREVIO)

338. Yukarıda da belirtildiği gibi, GREVIO’nun görevi Sözleşme’nin Taraflarca uygulanmasını izlemektir. Bu organ, asgari 10, azami 15 üyeden oluşacaktır.

339. Bu Maddenin 2. fıkrası, Sözleşme Taraflarının yurttaşları olacak GREVIO üyeleri seçilirken coğrafi dengelye toplumsal cinsiyet dengesinin ve uzmanlık alanlarının dikkate alınması gerekliliğini vurgulamaktadır. GREVIO üyeliği için Taraflar aday gösterirler ve seçim Taraflar Komitesince yapılır.

340. 3. fıkra, Sözleşme’nin onay sayısıyla [onaylayan ülke sayısı ile] ilişkili olarak GREVIO üyelerinin seçilme kriterlerini belirtir.

341. 4. fıkra GREVIO’da yer alan uzmanların temel uzmanlık alanları ile seçilme kriterlerini ortaya koymaktadır ve bunlar “bağımsızlık ve uzmanlık” şeklinde özetlenmektedir. Özellikle, GREVIO üyeleri kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddet alanında görev yapan ilgili aktörleri ve kuruluşları temsil etmelidir. Taraflarca aday gösterilmeleri durumunda örneğin STK temsilcileri de GREVIO’da üye olarak yer alabilirler.

342. 5. fıkra, GREVIO üyelerinin hangi usullerle seçileceğinin (ama kimlerin üye olacağını değil) belirlenmesini Bakanlar Komitesi’ne bırakmaktadır.

Seçme usulü Sözleşme’nin uygulanmasının önemli bir parçasını oluşturduğundan bu anlaşılabilir bir durumdur. Ortada bir Avrupa Konseyi Sözleşmesi olduğundan sözleşme metnini hazırlayanlar böyle bir işlevin Bakanlar Komitesi’ne verilmesini, üyelerin kimler olacağını belirlenmesinin ise Taraflara bırakılmasını uygun bulmuşlardır. Bakanlar Komitesi seçme usulüne karar vermeden önce tüm Tarafların görüşlerini ve tam mutabakatını alacaktır. Bu, Sözleşme’nin tüm Taraflarının usulü eşit konumda belirlemede söz sahibi olmaları gerekliliğinin bir sonucudur.

343. 6. fıkra GREVIO’nun kendi işleyiş esaslarını belirleyeceğini öngörür.

344. 7. fıkrada amaçlanan, 68. Maddenin 9 ve 14. fıkralarında belirtilen, ülkeleri ziyaret edecek heyet üyelerinin tüm üyelerinin eşit konumda olmalarını, aynı ayrıcalıklardan ve dokunulmazlıklardan yararlanmalarını sağlamaktır. Avrupa Konseyi’nin Ayrıcalıkları ve Dokunulmazlıkları ile ilgili Genel Anlaşma yalnızca üye devletlere açıktır. Bununla birlikte Sözleşme’nin kendisi üye olmayan devletlere de açıktır. Ülke ziyaretleri ile ilgili diğer Avrupa Konseyi sözleşmeleri söz konusu olduğunda yerleşik usul, Bakanlar Komitesi’nin üye olmayan devletlerle imzalanacak iki taraflı anlaşmalar talep etmesidir. Bu da, diğer ülkelerin bir sözleşmeye dâhil olmalarını geciktirebilecek uzun bir süreci gerektirmektedir. Bu nedenle ve geleceğe yönelik önlem amaçlı bir adım olarak bu hususa Sözleşme metninde yer verilmiştir. Amaçlanan, üye olmayan devletlerle ikili anlaşmalar yapılabilmesi için uzun süren işlemlerden kaçınılmasıdır.

Madde 67 – Taraflar Komitesi

345. Madde 67, bu izleme sisteminin diğer ayağını, bileşimi yukarıda verilen siyasal organı (“Taraflar Komitesi”) oluşturmaktadır.

346. Taraflar Komitesi, GREVIO üyelerini seçmek üzere ilk toplantısını Sözleşme’nin yürürlüğe girme-

sini izleyen bir yıl içinde Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'nin çağrısıyla yapacaktır. Komite bundan sonra Tarafların üçte birinin, Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'nin veya GREVIO Başkanının çağrısı üzerine toplanacaktır.

347. Böyle bir organın oluşturulması, karar verme ve izleme süreçlerine tüm Tarafların eşit biçimde katılmalarını sağlayacak, Sözleşme'nin gerektiği gibi ve etkili biçimde uygulanmasını sağlamak üzere Taraflar ve Taraflarla GREVIO arasındaki işbirliğini güçlendirecektir.

348. 3. Fıkra, Taraflar Komitesinin kendi işleyiş esaslarını belirleyeceğini öngörür.

Madde 68 - Usul

349. Madde 68 izleme sürecinin işleyişi ve GREVIO ile Taraflar Komitesi arasındaki etkileşime ilişkin ayrıntıları vermektedir.

350. 1. Ve 2. fıkralar, GREVIO'nun, işbu Sözleşme'nin uygulanmasına ilişkin olarak her bir Tarafça alınan yasal düzenleme çerçevesindeki ve diğer önlemlere ilişkin raporu, ilgili Tarafın temsilcileriyle görüşmesini öngörmektedir. Sözü edilen rapor ilgili Tarafça sunulur ve GREVIO tarafından belirlenen soruları temel alır. Burada amaçlanan, Sözleşme'yi kabul eden Tarafların bu sırada Sözleşme'nin genel ve somut olarak uygulanması bağlamında sahip oldukları yasal ve diğer tedbirler hakkında temel bir veriye sahip olunmasıdır.

351. 3. fıkra, 1. ve 2. fıkralarda belirtilen ilk rapor ve değerlendirmeyi izleyen değerlendirme usulünün iki tura ayrıldığını ve GREVIO'nun izlemenin yoğunlaşacağı hükümleri seçeceğini açık olarak ortaya koyar. Burada amaçlanan, GREVIO'nun, her turun başında ilgili dönemdeki izleme usulüne ilişkin hükümleri bağımsız olarak tanımlamasıdır.

352. 4. fıkra, değerlendirme için en uygun araçları GREVIO'nun kendisinin belirleyeceğini söyler. Bu araçlar arasında anket ya da bilgi talep eden başka bir format olabilir. "Anket"ten kastedilen, Sözleşme'nin uygulanmasına yönelik alınan tedbirlerin nitel ve nicel özelliklerine ilişkin bilgi almak için hazırlanmış yazılı sorular listesidir. Kadınların şiddete karşı korunmalarıyla ilgili Tavsiye Kararı Rec (2002) 5'in uygulanmasına yönelik izleme çerçevesi, istatistik/sayısal verilerin toplanması işinin ötesine geçer. Ayrıca, bu fıkra ilgili Tarafın GREVIO'nun taleplerine yanıt vermesi gerektiğini açıkça belirtir. Sözleşme'nin Taraflarından, kadınların şiddete karşı korunmalarıyla ilgili Tavsiye Kararı Rec (2002) 5'in uygulanmasıyla ilgili yanıtlar vermeleri istenmemelidir.

353. 5. fıkra, GREVIO'nun insan haklarının korunmasıyla ilgili işler konusunda STK'lardan, sivil toplumdan ve ulusal kurumlardan bilgi alabileceği gibi önemli bir ilkeyi belirtmektedir.

354. 6, 7 ve 8. fıkralar GREVIO'nun mevcut herhangi bir bilgi kaynağından en iyi şekilde yararlanması ilkesini getirmektedir. Bu, aynı zamanda, çalışma ve etkinliklerin gereksiz yere birbirini tekrar etmesinden kaçınılması için de gerekmektedir.

355. 9. fıkra bir yan etkinlik olarak GREVIO'nun ülke ziyaretleri düzenleyebileceğini belirtir. Sözleşme metnini hazırlayanlar, bu ülke ziyaretlerini izlemenin gerektiğinde başvurulabilecek bir yan araç olarak görülmesi gerektiğini belirtmek istemişlerdir. Bu ziyaretler iki durumda gerekli olabilir: 1) elde edilen bilgilerin yetersiz bulunması ve güvenilir şekilde bilgi edinmenin başka bir yolunun görülmemesi veya 2) GREVIO tarafından elde edilen güvenilir bilgilerin, Sözleşme'ye yönelik ciddi ihlallerin ölçeğini ve sayısını azaltmayı veya bunları önlemeyi gerekli kılan ve acil müdahale gerektiren durumların varlığına işaret etmesi. Bu ülke ziyaretleri ilgili Tarafın yetkili mercileriyle işbirliği halinde gerçekleştirilmelidir. Başka

bir deyişle, düzenlemeler, kendilerine önceden bilgi verilen ülke yetkilileriyle işbirliği halinde, tarihler belirlenerek yapılmalıdır.

356. 10. ve 11. Fıkralar, gerek GREVIO raporunun gerekse rapor sonuçların hazırlanma evresini anlatmaktadır. Bu hükümlerden açıkça ortaya çıkan, rapor hazırlanırken ve sonuçlara ulaşılırken GREVIO'nun ilgili Tarafyla diyalog kurmasının zorunlu olduğudur. Bu Sözleşme'nin hükümleri böyle bir diyalogla gerektiği gibi uygulanabilecektir. GREVIO raporunu ve sonuçlarını ilgili tarafın görüşleriyle birlikte yayınlayacaktır. Böylece GREVIO'nun belirli bir Tarafa ve ilgili hükümlere ilişkin görevi tamamlanmış olacaktır. Benimsenmesi üzerine kamuya açıklanacak olan GREVIO raporları ve sonuçları Taraflar Komitesi'nce değiştirilemez ve üzerinde oynama yapılamaz.

357. 12. fıkra, Taraflar Komitesi'nin izleme sürecindeki rolüyle ilgilidir. Buna göre Taraflar Komitesi, ilgili herhangi bir Tarafın GREVIO tarafından ulaşılan sonuçları yaşama geçirmek üzere alması gereken önlemlerle ilgili tavsiyelerde bulunabilir, gerekiyorsa uygulama hakkında verilecek bilgiler için bir tarih tespit edebilir ve Sözleşme'nin gerektiği gibi uygulanmasını sağlayacak işbirliklerini geliştirebilir. Bu mekanizma, bir yandan Taraflar arasındaki diyaloga "siyasal" bir boyut getirirken diğer yandan GREVIO'nun izleme işlevindeki bağımsızlığına saygıyı koruyacaktır.

358. 13, 14 ve 15. fıkralar, işbu Sözleşme kapsamındaki eylemlerin ciddi, yaygın ve kalıcı bir örüntü ortaya koymasını önlemek üzere herhangi bir Tarafça alınan önlemlerle ilgili olarak GREVIO'nun ilgili Taraftan rapor istemesine yönelik özel bir usul öngörmektedir. Böyle özel bir raporun istenmesini gerektirecek durum, GREVIO'nun, Sözleşme'nin ciddi biçimde ihlali anlamına gelen durumların önlenmesi veya azaltılması için ivedilikle harekete geçilmesini zorunlu kılan sorunlar konusunda güvenilir bilgiler almış olmasıdır. GREVIO, alınan bu bilgiler (bilgileri

veren ilgili Taraf olabileceği gibi başka bir kaynak da olabilir) temelinde, üyelerinden birini veya birkaçını bir araştırma yapmak ve kendisine hemen rapor vermek üzere görevlendirebilir. Çok istisnai durumlarda olmak üzere bu araştırma ilgili ülkeye ziyareti de kapsayabilir. Görevlendirilen röportörün (röportörlerin) başlıca görevi, özel durumla ilgili gerekli bütün bilgileri toplamak ve olguları doğrulamak olmalıdır. GREVIO kuralları bu "araştırma usulü" ile ilgili ayrıntıları ve işleyişi ayrıca belirleyecektir. Ancak, başlıca hedef, elde edilen güvenilir bilgilere göre aynı şiddet eylemlerine maruz kalan çok sayıda mağdurun bulunduğu durumlarda, böyle durumlar için GREVIO'nun daha kesin açıklamalar yapabilmesini sağlamaktır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, yorum ve tavsiyelerle birlikte ilgili Tarafa ve gerekiyorsa Taraflar Komitesi ile Avrupa Konseyi Bakanlar Kurulu'na da iletilecektir.

Madde 69 -- Genel tavsiyeler

359. CEDAW Madde 21 (1)'den esinlenen bu madde, GREVIO'nun, gerekli gördüğü durumlarda bu Sözleşme'nin uygulanmasına ilişkin olarak genel tavsiye kararları almasına olanak tanımaktadır. Genel tavsiyeler tüm Taraflar için ortak bir anlam taşımaktadır ve bu Sözleşme'de yer alan maddeler veya konularla ilgilidir. Bunlar, ülke özelinde tavsiyeler değildir. Genel tavsiyelerin hukuksal bağlayıcılığı olmamakla birlikte, Sözleşme'de yer alan konulara ilişkin anlayışı güçlendirerek ve Sözleşme'de yer alan hükümlerin etkili biçimde yaşama geçirilmesini sağlayacak net kılavuzlar sunarak Taraflar açısından önemli bir başvuru kaynağı oluşturmaktadır. Bu tavsiyeler ayrıca gelecekteki izleme turlarının parçası olacaktır.

Madde 70 - İzlemeye parlamentonun katılımı

360. Bu hüküm, ulusal parlamentoların işbu Sözleşme'nin uygulanmasını izlemedeki rollerini ortaya koymaktadır. 1 ve 2. fıkralar, Sözleşme Taraflarının,

kendi ulusal parlamentolarını izleme sürecine katılmaya davet (1. fıkra) ve GREVIO raporlarını değerlendirmeleri için bu parlamentolara sunma (2. fıkra) yükümlülüklerini içermektedir. Sözleşme metnini hazırlayanlar, Sözleşme'nin uygulanmasında ulusal parlamentoların üstlendikleri önemli rolü vurgulamaktadır ki bu da birçok durumda yasal değişiklikleri gerektirmektedir. Sonuç olarak, Sözleşme'nin uygulanmasını izlemede ulusal parlamentoların da yer alması önemli sayılmıştır.

361. Bu hükümdeki 3. fıkra, Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin, bu Sözleşme'nin uygulanması için Taraflarca alınan önlemleri izleme rolüyle ilgilidir. Bir Avrupa Konseyi Sözleşmesinde ilk kez yer alan bu hüküm, Parlamenterler Meclisi'nin Sözleşme'nin uygulanmasıyla ilgili düzenli aralıklarla değerlendirme yapmasını öngörmektedir. Sözleşme metnini hazırlayanlar, bu hükümle, Parlamenterler Meclisi'nin kadınlara yönelik şiddet konusunu, gerek Avrupa Konseyi'nin gerekse Konsey üyesi ülkelerin siyasal gündemlerine yerleştirmedeki önemli rolünü vurgulamak istemişlerdir. Meclis'in bu konudaki uzun süreli titizliği ve aynı alanda benimsenen çok sayıda tavsiye kararı dikkate alındığında, Meclis'in Sözleşme uygulamasının izlenmesinde yer alması sonuçları da önemli ölçüde güçlendirecektir.

Bölüm X – Diğer uluslararası enstrümanlarla ilişki

Madde 71 – Diğer uluslararası enstrümanlarla ilişki

362. Madde 71 Sözleşme ile diğer uluslararası enstrümanlar arasındaki ilişkiyle ilgilidir.

363. Anlaşmalar Yasası ile ilgili 1969 Viyana Sözleşmesi doğrultusunda 71. Madde, Sözleşme'nin benzer hususları ele alan diğer anlaşmalarla -bunlar gerek çok taraflı gerekse iki taraflı olsun- veya belgelerle uyum içinde bir arada olmasını öngörmektedir. Bu bağlamdaki diğer enstrümanlar arasında örneğin

şunlar yer almaktadır: İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi ve Protokolleri, Avrupa Sosyal Şartı (değiştirilmiş, ETS No. 163), İnsan Ticaretine Karşı Eylem Avrupa Konseyi Sözleşmesi (CETS No.197), Birleşmiş Milletler Kadınlara Yönelik Her Tür Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi ve İsteğe Bağlı Protokolü, Çocuk Haklarına dair Sözleşme ile bu sözleşmenin çocukların silahlı çatışmalara katılmaları ve çocuk satışı, çocuk fuhuşu ve pornografisi ile ilgili İsteğe Bağlı Protokolleri, Irk ayrımcılığının Tüm Biçimlerinin Ortadan Kaldırılması Uluslararası Sözleşmesi ve İsteğe Bağlı Protokolü, Mültecilerin Statüsü ile ilgili **1951 Sözleşmesi ve İsteğe Bağlı Protokolü ve Engellilerin Hakları ile ilgili Birleşmiş Milletler Sözleşmesi.**

364. Bu Sözleşme, kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddet mağdurlarına sağlanan korumayı güçlendirme ve bu kişilere gerekli desteği sağlama amacını taşımaktadır. Bu nedenle Madde 71 1. fıkra, işbu Sözleşme'nin, Taraflarının yer aldıkları veya alacakları ve işbu Sözleşme kapsamına giren konularla ilgili hükümler de içeren başka uluslar arası enstrümanlarda getirilen yükümlülükleri zedelememesini sağlamayı amaçlamaktadır. Bu hüküm bir kez daha ve açıkça göstermektedir ki, Sözleşme'nin genel amacı, kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddet mağdurlarının haklarını korumak ve bu kişilere en yüksek düzeyde koruma sağlamaktır.

365. Madde 71 2. fıkra, Tarafların, Sözleşme kapsamına giren meselelerde iki taraflı veya çok taraflı anlaşmalar yapabileceklerini -veya başka hukuk belgeleri hazırlayabileceklerini- belirtmektedir. Bununla birlikte metnin sözü, Tarafların, bu Sözleşme'ye aykırı anlaşmaya giremeyeceklerini açıkça göstermektedir.

Bölüm XI – Sözleşme'de yapılacak değişiklikler

366. Taraflar, Sözleşme hükümlerinde değişik yapılmasını önerebilirler. Bu öneriler, Avrupa Konseyi

Genel Sekreteri'ne, Avrupa Konseyi üyesi devletlerin hepsine, Avrupa Birliği imzacısı veya tarafı devletlere ve Sözleşme'yi imzalama veya onaylama çağrısı yapılan herhangi bir devlete iletilmelidir.

367. Bakanlar Komitesi bir sonraki adımda değişikliği inceler ve benimser. Değişikliğe ilişkin karar verilmeden önce Bakanlar Komitesi tüm Sözleşme Taraflarına danışmalı ve bunların oybirliğiyle onayını almalıdır. Bu gereklilik, Sözleşme'nin tüm Taraflarının değişikliklerle ilgili karar verme sürecine eşitlik temelinde katılabilmeleri ilkesinin bir sonucudur.

Bölüm XII – Son maddeler

368. Kimi istisnalar dışında bu bölümdeki hükümler, temel olarak, Bakanlar Komitesi'nin Şubat 1980'deki 315. Vekiller toplantısında onaylamış olduğu ve Avrupa Konseyi ile akdedilen Sözleşmeler ve Anlaşmalar Model Son Hükümlerine dayanmaktadır. 73'ten 81'e kadar olan Maddeler ya model hükümlerin standart dilini kullanmakta ya da Avrupa Konseyi'nin uzun bir zaman dilimine yayılan anlaşma yapma pratiğini temel almaktadır.

Madde 73 – Sözleşme'nin etkileri

369. Madde 73, kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddete karşı kişilere ek koruma sağlayan iç hukuk ve bağlayıcı uluslararası enstrümanların hükümlerini saklı tutmaktadır. Bu Sözleşme, söz konusu korumaları kısıtlayacak şekilde yorumlanamaz. *“Daha ileri haklar”* ifadesi, bir kişinin, Sözleşme tarafından sağlanmış olandan daha elverişli bir konuma yerleştirilmesi olasılığına işaret eder.

Madde 74 – İhtilafların çözümü

370. Sözleşme metnini hazırlayanlar, Sözleşme'de ihtilafların çözümü ile ilgili bir maddenin yer almasına önem vermişlerdir. Bu madde, Taraflara, Sözleşme'nin yorumlanmasına veya uygulanmasına ilişkin herhangi bir ihtilafa öncelikle barışçıl bir çözüm arama yükümlülüğü getirmektedir.

371. Bu maddenin ilk fıkrasında geçen barışçıl uzlaşma yolları (karşılıklı görüşme, uzlaşma ve hakemlik) uluslararası hukukta yaygın olarak tanınmaktadır. İhtilafların çözümüyle ilgili bu yöntemler bütüncül bir nitelik taşımaz; dolayısıyla Taraflar barışçıl çözümün diğer yollarına başvurmadan önce bunların hepsini denemek zorunda değillerdir. İhtilafların çözümüne yönelik herhangi bir usul, ilgili Taraflarca anlaşarak belirlenir.

372. 2. fıkra, Sözleşme'nin uygulanması veya yorumlanmasıyla ilgili bir ihtilafın ortaya çıkması durumunda Avrupa Konseyi Bakanlar Kurulu'nun, Tarafların kullanabilecekleri yargısal olmayan bir usul getirebileceğini öngörmektedir. Sözleşme metnini hazırlayanlar, örneğin Uluslararası Adalet Divanı için geçerli olan yargısal usullere atıfta bulunmamayı tercih etmişlerdir; çünkü işbu Sözleşme'nin hazırlanması sürecine katılan kimi devletler böyle bir yargı organının bağlayıcı yetki taşımasını kabul etmemiş, böyle bir durumu bu Sözleşme'de geçerli saymak istememiştir. Bununla birlikte bu madde ihtilaf halindeki Tarafları, bu konuda mutabakata varırlarsa, Uluslararası Adalet Divanı'na başvurma olanağından alıkoymamaktadır.

Madde 75 – İmza ve yürürlüğe girme

373. 1. fıkra, Sözleşme'nin yalnızca Avrupa Konseyi üyesi ülkelerin değil, hazırlanmasında yer alan ve Avrupa Konseyi üyesi olmayan devletlerin de (Kanada, Papalık, Japonya, Meksika ve ABD) imzasına açık olduğunu belirtmektedir. Bu maddenin 3. fıkrası uyarınca, bir kez yürürlüğe girdiğinde, bu hükmün kapsamında yer almayan ve üye olmayan diğer devletler de Madde 76 1.fıkra uyarınca bu sözleşmeye katılmaya davet edilebilirler.

374. 2. fıkra, bu Sözleşme'nin onay, benimsenme veya kabul belgelerinin Avrupa Konseyi Genel Sekreteri tarafından saklanacağını belirtir.

375. 3. fıkra, Sözleşme'nin yürürlüğe girmesi için gerekli onay, imza veya kabul sayısını 10 devlet olarak belirlemektedir. Bu sayı, kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddeti önleme ve bu olguya karşı mücadeleyi başarıya götürme açısından çok sayıda ülkenin harekete geçmesi gerektiğini yansıtmaktadır. Bununla birlikte, Sözleşme'nin yürürlüğe girişini gereksiz yere geciktirmemek için sayı fazla yüksek tutulmamıştır. Kuruluşun anlaşma hazırlama pratiğine uygun olarak baştaki 10 onaylayıcı devletin en az sekizinin Avrupa Konseyi üyesi olması gerekmektedir.

Madde 76 – Sözleşmeye katılım

376. Bakanlar Komitesi, Taraflara danıştıktan ve hepsinin onayını aldıktan sonra, Avrupa Konseyi üyesi olmayan ve Sözleşme'nin hazırlanması sürecinde yer almayan herhangi bir Devleti sözleşmeye katılmaya davet edebilir. Bu yönde bir karar alınması için, Avrupa Konseyi tüzüğü'nün 20. Maddesi'nde belirtilen üçte iki çoğunluk ve Sözleşme Taraflarının oybirliği gerekir.

Madde 77 – Bölgesel uygulama

377. 1. fıkra, Sözleşme'nin geçerlilik taşıdığı bölgeleri belirtmektedir. Burada dikkat çekilmesi gereken nokta, Taraf Devletlerin kendi bölgelerinin belirli bölümlerini geçerli bir neden göstermeksizin (örneğin Sözleşme'nin ele aldığı hususlarda farklı bir hukuk sisteminin geçerli olması gibi) Sözleşme'nin uygulama alanı dışında tutmalarının Sözleşme'nin amaç ve hedefi ile bağdaşmayacağıdır.

378. 2. fıkra, Sözleşme'nin uygulanma alanının, Tarafların uluslararası ilişkilerinden sorumlu oldukları veya namına taahhütlerde bulunmaya yetkili oldukları bölgelere de yayılması ile ilgilidir.

379. İşbu Sözleşme ile ilgili olarak ve Madde 44'te yer alan hükümler saklı kalmak kaydıyla, bu Sözleşme bölge dışı herhangi bir yükümlülük getirmez.

Madde 78 – Çekinceler

380. Madde 78, bu maddenin 2 ve 3'üncü fıkralarında tanınan istisnalar dışında, işbu Sözleşme'nin içerdiği herhangi bir hükme çekince konulamayacağını belirtmektedir. Söz konusu 2 ve 3'üncü fıkralar çerçevesinde konulan çekincelerde ise buna neden gerek görüldüğü açıklanmalıdır.

381. Bu maddenin 2. fıkrasında sıralanan maddeler, bir uzlaşma yolu için gösterilen çabalara karşın sözleşme metnini hazırlayanların tam bir mutabakata varamadıkları hükümlerdir. Bu çekinceler, bir yandan Sözleşme'nin en geniş onayını sağlarken diğer yandan Taraflara kimi hukuk kavramlarını koruma imkânı tanımayı amaçlamaktadır. İlgili hükümler şunlardır: Madde 30, 2. fıkra (devlet tarafından ödenecek tazminat); Madde 44, 1 e, 3 ve 4. fıkralar (yargı hakkı); Madde 55, 1. fıkra (*tek taraflı ve re'sen yapılan işlemler*); Madde 58 (zaman aşımı); Madde 59 (oturma izni). Burada kaydedilmesi gereken husus şudur: Madde 55 1. fıkrada çekince konulmasına yalnızca küçük ihlallerle ilgili 35. Madde bağlamında izin verilebileceğinden, 55 ve 58. Maddelere çekince koyma imkânı daha da sınırlandırılmıştır ve aynı şekilde Madde 58'e çekince konulması da ancak 37, 38 ve 39. Maddeler açısından mümkündür.

382. 3. fıkra, Madde 33 (psikolojik şiddet) ve Madde 34'e (ısrarlı takip) ilişkin olarak özel bir çekince biçimi öngörmektedir. Taraflar, bu maddelerde sözü edilen davranışlarla ilgili olarak cezai yaptırımlar yerine cezai olmayan yaptırımlar getirme haklarını saklı tutabilirler. Dolayısıyla, bu çekince imkânı bir bütün olarak sözü edilen maddelere yönelik geçerlilik taşımayıp yalnızca Tarafların bunları kendi ülkelerinde uygulamaya koyma biçimleriyle ilgilidir.

383. 4. fıkra, çekincelerin her an geri çekilmesini mümkün kılarak, bu Sözleşme'nin hükümlerini içsel-

leştiren yasal düzenlemeler arasında gelecekte ortaya çıkabilecek ayrılıkları azaltmayı amaçlamaktadır.

Madde 79 – Çekincelerin geçerliliği ve gözden geçirilmesi

384. Çekinceler, Sözleşme tarafından getirilen standartların tek tip uygulanmasına tanınan istisnalardır. Dolayısıyla, metni hazırlayanlar, Tarafları çekincelerini geri çekmeye veya bunları sürdürmenin gerekçelerini belirtmeye teşvik etmek için çekincelerin belirli aralıklarla gözden geçirilmesini uygun bulmuşlardır. 1. fıkra uyarınca, 78. Maddenin 2 ve 3. fıkralarında atıfta bulunulan çekincelerin 5 yıl olmak üzere sınırlı geçerliliği vardır. Bu süre, bir yanda ihtiyaçlar doğrultusunda çekincelerin zamanla geri çekilmesi hedefi ile diğer yanda Taraflara çekincelerini gözden geçirmek için yeterli zaman tanıma ihtiyacı arasında belirli bir denge kurulması amacıyla belirlenmiştir. Bu son tarihten sonra, açık olarak yenilenmemeleri durumunda çekinceler geçerliliklerini yitirecektir. Her durumda, Tarafların mevcut çekinceleriyle ilgili niyetlerini Avrupa Konseyi Genel Sekreterine bildirmeleri gerekmektedir.

385. 2. fıkra, yenilenmemiş çekincelerin otomatik olarak düşmesiyle ilgili bir usul içermektedir. Son olarak, Madde 79'un 3. fıkrasına uygun olarak, Taraflar buna ilişkin talepte bulunacaklarsa, daha önce GREVIO'ya bir çekinceyi sürdürmenin gerekçelerini iletceklerdir. Bir çekincenin yenileneceği durumlarda bunun için GREVIO'ya önceden talepte bulunmak gerekmez. GREVIO her durumda çekincelerini sürdürmek üzere taraflarca yapılan açıklamaları değerlendirme imkânına sahip olacaktır.

Madde 80 – Sözleşmenin feshi

386. Anlaşmalarla ilgili Birleşmiş Milletler Viyana Sözleşmesi'nin 80. Maddesi uyarınca, herhangi bir Taraf Sözleşme'yi feshetme hakkına sahiptir.

Madde 81 – Bildirimler

387. Madde 81, Sözleşme'yi saklamakla görevli Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'nin yapması gereken bildirimleri sıralamakta, ayrıca bu bildirimlerin muhataplarını (devletler ve Avrupa Birliği) belirlemektedir.

Çeviri: Ece Basmacı KARALAR

İstanbul Barosu Dış İlişkiler Merkezi

Birleşmiş Milletlerden Şiddetle Mücadelede Kararlı Bir Adım CEDAW Genel Tavsiye No. 35

Av. Nazan MOROĞLU

İstanbul Barosu Başkan Yardımcısı

Bu yazıda, Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komitesince “Kadınlara Yönelik Toplum-sal Cinsiyete Dayalı Şiddet”in önlenmesinde hukuki temel oluşturmak amacıyla hazırlanan ve 14 Temmuz 2017’de kabul edilen CEDAW Genel Tavsiye No. 35 ele alınacaktır.

35 No.lu Genel Tavsiye, CEDAW Komitesince 1992 tarihli 19 No.lu Genel Tavsiyenin temel yaklaşımını terketmeden son 25 yılda dünyada kadınlara yönelik şiddet konusunda gözlenen çeşitli eğilim ve gelişmeler de dikkate alınarak hazırlanmıştır. Yayınlanan bu yeni belge bundan böyle CEDAW Sözleşmesine taraf olan devletlerin kadınlara yönelik şiddet konusundaki raporlarının ve Ülke Raporlarının inceleme sürecinde esas alınacaktır.

Bu bağlamda Genel Tavsiye 35’in en çarpıcı yönlerinden biri de artık kadınlara yönelik şiddeti önlemenin devletler açısından bir uluslararası hukuk normu olarak kabul edilmesi gerektiğinin vurgulanması ve dev-

letlerin yapmakla yükümlü oldukları çalışmalar için yol haritası çizmesidir.

Kadına yönelik şiddet, insan hakları ihlalidir

Kadınlara yönelik şiddet, dünyada ve ülkemizde, kentli – köylü; eğitilmiş – eğitimsiz; varlıklı – yoksul; genç – yaşlı; ev kadını – çalışan kadın farkı olmaksızın kadınların büyük çoğunluğunun yaşadıkları ortak sorundur.

Kadınlara yönelik şiddet, ister kamusal alanda ister özel yaşamda meydana gelsin, kadının fiziksel, ruhsal, sosyal, cinsel ve ekonomik açıdan çok yönlü zarar görmesine, acı çekmesine, **onurunun zedelenmesine**, özgüvenini yitirmesine ve **kadınlara karşı ayrımcılığın sürmesine yol açan** bir eylemdir.

Bilindiği gibi, insan haklarından kadınların eşit olarak yararlanmasını, yasalarda ve yaşamda var olan ayrımcılıkların kaldırılmasını sağlamak amacıyla hazırlanan ve 18 Aralık 1979 tarihinde kabul edilen

ingilizce adının baş harfleriyle kısaca CEDAW olarak anılan Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinde, yaşamın her alandaki kadın sorunu ele alınmıştır. Sözleşmenin hazırlanırken müzakereler sırasında aile içi şiddet konusuna da değinilmiş olmasına rağmen Sözleşmede “kadına yönelik şiddet” konusunda açık bir düzenlemeye yer verilmiştir. Oysa Sözleşme kadınların “birey” olarak haklara sahip olmasını öngörmekte ve kadınlara karşı ayrımcılığın kaldırılmasını esas almaktadır. Sözleşme müzakere edilirken, o dönemde Genel Kurul’da kadınlara yönelik aile içi şiddetin bir “özel alan meselesi” olduğu iradesi hakim olmuş ve bu gerekçeyle şiddetin CEDAW kapsamına alınmasına rıza gösterilmemiştir.

Bu eksikliğin giderilmesi için küresel kadın hareketi bir on yıl daha mücadele vermek zorunda kalmıştır. 1992’de CEDAW Komitesince kabul edilen 19 No.lu Genel Tavsiyede kadınlara yönelik şiddet ilk kez

'kadınlara karşı ayrımcılık' olarak tanımlanmıştır. BM Kadının Statüsü Komitesinin Ocak 1992 tarihli 11. Oturumunda kabul edilen 19 sayılı Genel Tavsiye kadına yönelik şiddetin önlenmesine hukuki temel oluşturmak açısından büyük önem taşımaktadır. Genel Tavsiyede “..Cinsiyete dayalı şiddet, kadının, kadın erkek eşitliğine dayanan haklarını ve özgürlüğünü zedeleyen bir ayrım biçimidir. Üye devletlere, aile içi şiddete ve her türlü cinsel istismara, tacize, tecavüze karşı tüm kadınları koruyacak yasaları çıkarmaya; taraf devletlerin, kadınlara karşı şiddetin sürdürülmesine neden olan davranışların, örf ve adetlerin ve uygulamaların niteliği ve yaygınlığı ile bunların sonucu olan şiddet türlerini Komiteye verdikleri Ülke Raporlarında belirtmeyi tavsiye eder” denilmiştir.

CEDAW Komitesinin 19 No.lu Genel Tavsiyesi kadınlara yönelik şiddeti “kadınlara kadın oldukları için yöneltilen ve/veya kadınları orantısız olarak etkileyen şiddet” olarak tanımlamıştır. Daha sonra bu tanım, 1993 yılında Viyana’da toplanan BM İnsan Hakları Konferansında, “kadınlara yönelik şiddetin bir insan hakkı ihlali” olarak resmi nitelikli uluslararası mutabakat belgelerine girmesini sağlamıştır. Aynı yıl BM Genel Kurulunda “Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildir-

Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Uluslararası Belgeler

- Birleşmiş Milletler, Kadınlara Karşı Her Türül Ayrımcılığın Kaldırılması Sözleşmesi (1979)
- CEDAW 19 No.lu Genel Tavsiye (1992)
- Birleşmiş Milletler Kadınlara Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Bildirge (1993)
- Avrupa Konseyi - İstanbul Sözleşmesi (2011)
- “Kadına Yönelik Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet” konulu CEDAW 35 No.lu Genel Tavsiye (2017)

35 No.lu Genel Tavsiye,

ge” 20 Aralık 1993 tarihinde kabul edilmiştir. 1993 tarihli Bildirgeye göre kadınlara yönelik şiddet konusunda devletlerin “özen yükümlülüğü” (due diligence) ile hareket etmesi gerekmektedir.

CEDAW No. 35 Genel Tavsiye

Kadınlara yönelik şiddetin önlenmesi küresel bir mücadeledir. Avrupa Konseyi İstanbul Sözleşmesi bilgi olarak yaygınlaşmasına rağmen henüz Avrupa dışında dünya devletlerince onaylanmamış olduğu görülmektedir. Bu nedenle CEDAW Komitesinin 14 Temmuz 2017 tarihinde kabul ettiği 35 No.lu Genel Tavsiye, Birleşmiş Milletlere üye devletlerce

şiddetle mücadelenin küresel yol haritası niteliğindedir.

1. Giriş bölümüyle başlamakta;
2. Kapsam;
3. Sözleşmeye Taraf Devletlerin Genel Yükümlülükleri;
4. Tavsiyeler: Genel Yasal Önlemler ve Yürürlükten Kaldırılması Gereken Hükümler; Önleme; Koruma; Kovuşturma ve Ceza; Tazminat; Koordinasyon, İzleme ve Veri Toplama; Uluslararası İşbirliği başlıkları altında dört ana bölümde düzenlenmiştir.

Giriş bölümünde, CEDAW’a atıfla kadınlara yönelik şiddetin toplumsal cinsiyete dayalı bir şiddet olduğu ve

kadınların insan haklarının ihlaline yol açtığı vurgulanmıştır.

Kadınlara yönelik şiddetin her türünün **genellikle cezasız kaldığına dikkat çekilmiştir**. Kadınlara yönelik şiddet çoğunlukla gelenek, kültür, din veyahut köktenci ideolojiler adına meşru kılınmakta ve toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığı veya şiddeti ortadan kaldıracak hukuki, finansal ve siyasi desteklerden yoksun bırakılmaktadır. Demokratik alanların daralması ve neticesinde hukukun üstünlüğünün zedelenmesi, tüm bu faktörler kadına yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin yaygınlaşmasına ve şiddetin cezasız kaldığı bir kültürün oluşmasına yol açmaktadır.

Kapsam bölümünde esas itibarıyla 35 sayılı Genel Tavsiyenin, 19 sayılı Genel Tavsiyede yer alan rehber bilgileri tamamlar ve günceller nitelikte olup bu tavsiyeye ek olarak okunmalıdır, denilmektedir. Buna göre, bu belge, “**kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet**” ifadesini, bu tür şiddetin toplumsal cinsiyet temelli neden ve etkilerini açık bir biçimde ortaya koyan daha kesin bir terim olarak kullanmaktadır. Söz konusu ifade, bu şiddet türünün bireysel bir sorun olmasından daha çok bilimsel olayların ötesinde kapsamlı tepkiler gerektiren, bireysel uygula-

yıcıları ve mağdurları olan sosyal bir sorun olduğu anlayışını daha da güçlendirmektedir.

Komite, bu çalışma boyunca, bu şiddet türünün gerçek kadın-erkek eşitliğinin sağlanması ve kadınların Sözleşme ile güvence altına alınan insan haklarından ve temel özgürlüklerden faydalanmaları önünde önemli bir engel olduğunu açıkça ortaya koymuştur.

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet kadınları tüm yaşam döngüleri boyunca etkilemektedir, denildikten sonra bu şiddet türünün kadınların ölümüne dahi yol açtığına, bu şiddetin kültürel, ekonomik, ideolojik, teknolojik, dini, sosyal ve çevresel faktörlerden etkilendiğine ve giderek arttığına dikkat çekilmektedir. Toplumsal cinsiyete dayalı kadına yönelik şiddetin belli durumlarda işkence, eziyet gibi insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele ile eşdeğer olduğu belirtilmektedir. Bu faktörlerin “özel alan” meselesi olarak sayılmasına ve cezasız bırakılmasına izin verilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Sözleşmeye Taraf Devletlerin kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle ilgili olarak genel yükümlülükleri

Kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, Sözleşmenin 1.

maddesi kapsamında kadınlara karşı ayrımcılık teşkil etmektedir ve bu nedenle Sözleşmedeki tüm yükümlülüklerle ilgilidir. Madde 2’de, taraf devletlerin kapsayıcı yükümlülüğünün uygun tüm yolları kullanarak ve en kısa zamanda kadına yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet de dahil olmak üzere kadınlara karşı ayrımcılığı ortadan kaldırma politikası oluşturmak olduğu belirtilmektedir. Bu acil nitelikli bir yükümlülüktür; gecikmeler ekonomik, kültürel veya dini nedenler de dahil olmak üzere herhangi bir şekilde gerekçelendirilemez. 19 sayılı Genel Tavsiyede, kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet açısından bu yükümlülüğün devlet sorumluluğunun iki yönünü kapsadığı belirtilmektedir. Buna göre bu tür şiddetin (a) bir taraf devletin veya aktörlerinin ve (b) devlet dışı aktörlerin eylemleri veya ihmallerinden kaynaklanmasına engel olmak devletlerin sorumluluğundadır.

Taraf Devletler, Sözleşme ve genel uluslararası hukuk doğrultusunda, kendi örgüt ve temsilcilerinin kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet teşkil eden eylemlerinden ve ihmallerinden sorumludur. Bunlara yürütme, yasama ve yargı birimlerindeki görevlilerin eylemleri ve ihmalleri de dahildir.

Devlet dışı aktörlerin devlete atfedilebilecek eylemlerine ve ihmallerine dikkat çekilmekte; Devlet dışı aktörlerin eylemleri ve ihmalleri için gerekli özen (due diligence) yükümlülükleri olduğunun altı çizilmektedir. Yasama, yürütme ve yargı düzeyinde cinsiyete dayalı şiddeti cezalandırmakta özen göstermeleri gerektiği belirtilmektedir.

Tavsiyeler bölümünde, Genel yasal önlemlere ve yürürlükten kaldırılması gereken hükümlere işaret edilmektedir. Örneğin, çocuk yaşta veya zorla evlilik ve diğer zararlı uygulamalar da dahil olmak üzere, kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddete izin veren, tolere eden veya bunları görmezden gelen hükümler yürürlükten kaldırılmalıdır. Ayrıca, kadınları yasal haklarından alıkoyan veya engelli kadınların mahkemede şahitlik yapma hakkını kısıtlayan vesayet yasaları gibi kadınların toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti rapor etmesini engelleyen veya kısıtlayan yasalar yürürlükten kaldırılmalıdır.

Tecavüz de dahil olmak üzere cinsel saldırıların kadınların kişisel güvenlik haklarına ve fiziksel, cinsel veya psikolojik bütünlüklerine karşı bir suç olarak değerlendirilmesini sağlayacak yeni düzenlemeler yapılmalıdır.

Önleme konusunda, erkek egemen zihniyet ve kalıp yargılar da dahil olmak üzere kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin altında yatan nedenlerin, aile içindeki eşitsizliğin, kadınların özel, siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel haklarının ihmal veya gözardı edilmesini önlemek üzere etkin yasal önlemlerin ve diğer uygun önleyici önlemlerin alınması ve uygulanması ve kadınların güçlendirilmesini, etkinlik kazanmalarını ve seslerini duyurmalarını teşvik etmek önerilmektedir.

Önleme açısından, kamusal alanı güvenli hale getirmek için etkin tedbirler geliştirmek ve bunları uygulamak. Bu önlemlerle, kentsel ve kırsal alanlarda, özellikle okulların içinde ve çevrelerinde, ışıklandırma da dahil, yeterli fiziki altyapının oluşturulması önerilmektedir.

Medyanın şiddet olaylarını yansıtma yöntemi gözden geçirilmelidir.

Yargı mensuplarına, avukatlara, emniyet mensuplarına, adli tıp personeline, yasa koyuculara yönelik zorunlu, tekrarlayan ve etkin kapasite geliştirici eğitim verilmelidir, denildikten sonra bu eğitimlerin kapsamı ayrıntılı olarak belirtilmektedir.

(a) Kadınlara karşı toplumsal cinsiyete dayalı şiddete ve bu şiddete yetersiz tepki verilmesine yol açan top-

lumsal cinsiyet ile ilgili kalıplaşmış düşünceler ve önyargılar

(b) Travma ve etkilerini anlamak, eş şiddetini tanımlayan/karakterize eden güç dinamikleri, toplumsal cinsiyetin farklı türlerine maruz kalmış kadınların farklı durumları; devlet kuruluş ve kurumlarında kadınları ikinci defa mağdur hale getiren ve güvenlerini zayıflatan faktörleri ortadan kaldırmayı içerir;

(c) Kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddete ilişkin ulusal mevzuatta mevcut yasal düzenlemeler ve kurumlar, mağdurların/şiddete maruz kalanların yasal hakları, uluslararası standartlar, birleşik mekanizmalar ve bu bağlamda sorumlulukları; bu, çeşitli organlar arasında gerekli koordinasyon ve yönlendirmeleri, bu şiddetin kadınların mahremiyetine ve gizliliğine saygı gösterilerek ve mağdurun/şiddete maruz kalanın özgür ve bilgilendirilmiş onayı ile yeterli bir biçimde belgelenmesini kapsar.

Koruma konusunda, Toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin mağduru kadın başvuru sahipleri ve şiddete tanık olanları korumak ve bu kişilere destek sağlamak için yasal işlemler öncesinde, süresince ve sonrasında, etkin önlemler almak ve uygulamak; örneğin kadın mağdurlar ve aile fertleri için, maddi yardıma erişim ile ücret-

siz kaliteli adli yardıma erişimlerini sağlamak gerektiği beklenmektedir.

Kovuşturma ve Ceza konusunda, kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin önlenmesinde, arabuluculuk ve uzlaşma dahil olmak üzere, alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının uygulanmaması ve bunu temin etmek için düzenleme yapılması gerektiği belirtilmektedir.

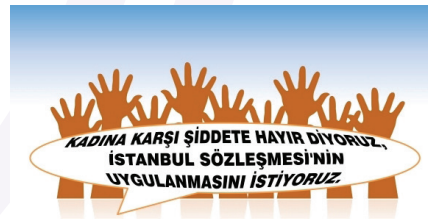
Mağdurların mahkemelere etkili bir şekilde erişimini sağlamak; yetkililerin, ceza hukuku hükümlerini uygulayarak ve şiddetin faili olduğu iddia edilen kişilerin, adil, tarafsız, zamanında ve hızlı bir şekilde yargılanması ve uygun caydırıcı cezaların uygulanması da dahil olmak üzere kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin her türüne yeterince yanıt vermesini sağlamak.

Tazminat başlığı altında, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet mağduru kadınlar için etkili tazminat sağlamak. Tazminat, maddi tazminat ve tam iyileşme için cinsel sağlık, üreme ve zihinsel sağlık dahil olmak üzere yasal, sosyal ve sağlık hizmetlerine erişimin sağlanması, zararın tazmini ve tekrarlanmamasının garantisini gibi farklı önlemleri içermesi önerilmekte, bu tür tazmin yolları, yeterli, hızla belirlenen, bütünsel ve çekilen zararın ağırlığına orantılı olması sağlanması gerektiği vurgulanmaktadır.

Buna göre, Taraf Devletler, özel tazminat fonları oluşturmalıdırlar.

Koordinasyon, izleme ve veri toplama başlığı altında bütün verilerin, şiddet türüne, mağdur ile fail arasındaki ilişkiye ve ayrıca kadınlara karşı çok yönlü ayrımcılığa ve mağdurun yaşı da dahil olmak üzere diğer sosyo-demografik özelliklere göre ayrıştırılmış şekilde toplanması öngörülmektedir.

Uluslararası işbirliği. Eylül 2015’de yapılan BM Zirvesinde 193 üye ülkenin oybirliği ile kabul ettiği daha sürdürülebilir, yaşanabilir, eşit bir dünya oluşturmak üzere 2030 yılına kadar erişilmesi öngörülen Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri’ne, özellikle toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların güçlendirilmesi hedefine ulaşılması açısından uluslar arası işbirliğinin gerekli olduğu vurgulanmaktadır.

Sonuç olarak, ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiş “Kadınlara Yönelik Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet” konulu 35 No.lu CEDAW Genel Tavsiyenin, şiddetin önlenmesinde önemli itici gücü olacağı görülmektedir.

Şiddetle mücadelede Avrupa Konseyi İstanbul Sözleşmesi yanında, 35 No.lu CEDAW Genel Tavsiyenin küresel etkisi olacağı beklenmektedir. Bu açıdan BM 35 No.lu CEDAW Genel Tavsiyesinin içeriği konusundaki bilginin özellikle Bakanlıklar başta olmak üzere devlet kademesine, yasma, yürütme, yargıda uygulayıcılara ve bu konuda çalışan tüm kurum ve sivil toplum kuruluşlarına yaygınlaştırılmasında yarar vardır.

Kadına yönelik şiddet insan hakları ihlalidir.

Bu insan hakları ihlalinin önlenmesi gerekir.

İSTANBUL BAROSU
KADIN HAKLARI MERKEZİ

**TBMM KADIN ERKEK FIRSAT
EŞİTLİĞİ KOMİSYONU'NA
SUNULAN RAPOR**

“Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi - İstanbul Sözleşmesi” ve 6284 sayılı Yasanın Uygulanmasında Yaşanan Sorunlar Hakkında İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi Raporu

Kadın Hakları Merkezi tarafından sunulan raporda, İstanbul Sözleşmesinin ve 6284 sayılı yasanın önemle uygulanması gereken hükümlerinden örnekler verilerek uygulamada bu konularda yaşanan sorunlara dikkat çekilecektir.

İSTANBUL SÖZLEŞMESİ

Türkiye'nin 11.05.2011 tarihinde ilk imzacısı olduğu, 24Kasım 2012 tarihinde onayladığı ve Avrupa Konseyinde Ağustos 2014 tarihinde yürürlüğe giren “Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nin (İstanbul Sözleşmesi)” hükümleri yeterince uygulanmamakta ve taahhüt edilen konularda sorunların çözümüne yönelik kararlı adımlar atılmamaktadır. Anayasamızın 90. maddesi uyarınca bir kanun hükmünde olan bu sözleşmenin taraf devletlere yüklediği birçok görev bulunmaktadır.

Madde 4 - Temel haklar, eşitlik ve ayrımcılık yapılmaması :

Sözleşmenin 4 maddesinde: “Taraf Devletler herkesin, özellikle de kadınların, gerek kamu gerekse özel alanda şiddete maruz kalmaksızın yaşama hakkını yaygınlaştırmak ve korumak için gerekli olan yasal ve diğer tedbirleri alacaklardır” hükmüne yer verilmiştir.

Buna göre, taraf devletlere özellikle kadınlar için yasal ve diğer tedbirleri alma yükümlülüğü getirilmiştir. 2011 yılında bu sözleşmeye ilk imza koyan Devlet olarak Türkiye Cumhuriyeti Devletinin bu madde doğrultusunda gerekli 6284 sayılı yasayı kabulünün

dışında, uygulamaya yönelik aşağıda bir kısmı belirtilen diğer tedbirler alınmamıştır.

Şiddet her geçen gün artmakta olup, 2018 yılında 440 kadın öldürülmüş, cinsel şiddete maruz kalan kadın sayısı 317'dir. Çocukların cinsel istismarının, çocuk evliliklerinin önlenmesi için kararlı adımlar atılmaktadır. Bu durum Sözleşme şartlarının yerine getirilmediğini ve Devletin üzerine düşen görevi yeterince yapmadığını ortaya koymaktadır.

Madde 14 - Eğitim : Sözleşmenin 14. Maddesinde;

“Taraf Devletler, yerine göre, tüm eğitim seviyelerinde resmi müfredata, kadın erkek eşitliği, toplumsal klişelerden arındırılmış toplumsal cinsiyet rolleri, karşılıklı saygı, kişisel ilişkilerde çatışmaların şiddete başvurmadan çözüme kavuşturulması, kadınlara karşı toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve kişilik bütünlüğüne saygı gibi konuların, öğrencilerin zaman içinde değişen öğrenme kapasitelerine uyarlanmış bir biçimde dâhil edilmesi için gerekli tedbirleri alacaklardır.

Taraf Devletler 1. fıkrafta belirtilen ilkeleri yaygın eğitimin yanı sıra, spor, kültür ve eğlence tesislerinde ve medyada yaygınlaştırılmasına yönelik gerekli tedbirleri alacaklardır.”

hükmüne yer verilmiştir. Buna göre, taraf devletler tüm eğitim seviyelerinde farkındalığı artıracak düzeyde eğitim yapmak yükümlülüğü altındadır. Bu madde uyarınca okul öncesinden, ilkokuldan başlayarak eğitimin her aşamasında toplumsal cinsiyet eşitliği ve yasalar konusunda dersler konulmalı ve toplumun tamamının bu konularda eğitim alması sağlanmalıdır.

Madde 15 - Uzmanların eğitimi

Sözleşmenin 15. Maddesinde:

“Taraf Devletler, bu Sözleşme kapsamında yer alan şiddet eylemlerinin mağdurlarıyla veya failleriyle ilgilenen uzmanlara, bu tür bir şiddetin önlenmesi ve

ortaya çıkarılması, kadın erkek eşitliği, mağdurların hakları ve ihtiyaçlarının yanı sıra ikincil mağduriyetin nasıl önleneceği hakkında uygun eğitimi sağlar veya bu eğitimleri güçlendirir..." hükmüne yer verilmiştir.

Buna göre, tüm uygulamacılara, uzmanlara Sözleşme ve 6284 sayılı yasa hakkında eğitim verilmelidir. Ancak, Aile mahkemesi hâkimlerinin, savcılar, kolluk ve mülki amirlerin büyük bir kısmı "Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi" nden haberdar değildir. Bu nedenle de kararlarında Sözleşme hükümlerini gözetmemekte, Sözleşmeye aykırı kararlar vermektedirler.

Bu olumsuzlukların önüne geçilmesi için öncelikle Hukuk Fakültelerinde TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ , 6284 sayılı yasa, İstanbul Sözleşmesi ve ilgili mevzuatı içeren dersler konulmalıdır. Ayrıca tüm hâkim ve savcılara da Sözleşme konusunda eğitim verilmesi gerekmektedir.

Madde 17 – Özel sektör ve medyanın katılımı :

Sözleşmenin 17. Maddesinde ;

"Taraf Devletler, özel sektörü, bilgi ve iletişim teknolojisi sektörünü ve medyayı, bu sektörlerin ifade özgürlüğüne ve bağımsızlığına gerekli saygıyı göstererek, kadına yönelik şiddeti önlemeye ve kadın onuruna saygıyı arttırmaya yönelik politikaların oluşturulmasına ve uygulanmasına ve bu konularda kılavuzların oluşturulmasına ve kendi kendini düzenleyici standartların belirlenmesine katılmaya teşvik edecektir. Taraflar özel sektör aktörleriyle işbirliği içinde, çocuklar, anne babalar ve eğitimciler arasında, zararlı olabilecek, cinsel ve şiddet içeren aşağılayıcı içeriklere erişim sağlayan bilgi ve iletişim ortamıyla nasıl baş edileceğine yönelik beceriler geliştirip yaygınlaştıracaktır." hükmüne yer verilmiştir.

Ancak özellikle televizyonlarda kadın ve çocuğa karşı şiddetin olmadığı neredeyse hiçbir dizi yoktur. Haber programlarında şiddet olayları heyecanlı hikâyeler gibi anlatılmakta ve magazin haberi gibi verilmektedir. Kadın programı adı altında yapılan programlarda devamlı cinayetler, şiddet ve kadına yönelik aşağılayıcı söz ve davranışlar yer almaktadır.

BASININ HABER YAPMA ÖZGÜRLÜĞÜ VARDIR. Ancak bu özgürlük KADIN VE ÇOCUKLARI MAĞDUR EDECEK ŞEKİLDE KULLANILMAMALIDIR. Bu konuda düzenlemeler getirilmeli ve RTÜK bu tarz reklam, dizi ve haber programlarına yaptırım uygulamalı, gerekirse de yayından kaldırılmalıdır.

Madde 20 – Genel destek hizmetleri :

Sözleşmenin 20. Maddesinde ;

"Taraf Devletler mağdurların şiddet eylemi sonrasında iyileşmelerini kolaylaştıracak hizmetlere erişimini sağlayacak gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır. Bu tedbirlere gerektiğinde, yasal ve psikolojik danışmanlık hizmetleri, finansal yardım, konut sağlama, eğitim, öğretim ve iş bulma yardımı da dahil olmaktadır." hükmüne yer verilmiştir.

Uygulama ise bu konuda son derece yetersizdir. Kadının en önemli özgürlüğü EKONOMİK ÖZGÜRLÜKTÜR. Öncelikle bunun sağlanması için gerekli girişimler yapılmalıdır. Örneğin, sığınma evindeki kadınlara meslek edindirme kursları açılmalı ve sonrasında iş bulunmalıdır. Şiddete uğrayan kadının yaşadığı travma nazara alındığında öncelikle psikolojik olarak desteklenmesi gereği ortaya çıkmaktadır. Bunun için yeterli personel istihdam edilerek mutlaka psikolojik destek ve tedavisi yapılmalıdır. Ayrıca İŞKUR ile irtibata geçilerek şiddet mağduru kadınlara işe alınmada öncelik tanınması sağlanmalıdır.

Madde 23 – Sığınaklar:

Sözleşmenin 23. Maddesinde ;

"Taraf Devletler, mağdurlara ve özellikle kadın ve ço-

cuklara kalacak güvenli yer sağlamak üzere uygun, yeterli sayıda kolayca erişilebilir sığınaklar oluşturmak ve mağdurların yardımına proaktif bir biçimde koşmak üzere gerekli yasal ve diğer tedbirleri alacaklardır.” hükmüne yer verilmiştir.

Bu hükme göre, taraf devletlere sığınma evi açma görevi verilmiş olmasına rağmen ülkemizde yeterli sayıda açılmamış olup, sadece 137 sığınma evi bulunmaktadır. Sığınma evlerinde de çoğu zaman kapasite dolu olmakta ve sığınma isteyen kadınlar yerleştirilememektedir. Belediyeler yasasında sığınma evi açma yükümlülüğü olmasına rağmen çok az belediye bu yükümlülüğünü yerine getirmiştir. Bu konuda da acilen tedbirler alınmalı, yeterli ve kadına her türlü fiziki, psikolojik ve maddi destek verebilecek kapasitede sığınma evleri açılmalı ve bu görevi yerine getirmeyen belediyeler hakkında da yasal işlem yapılmalıdır.

Madde 24 – Telefon yardım hatları:

Sözleşmenin 24. Maddesinde;

“ Taraf Devletler bu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddet olayıyla ilgili olarak telefonla arayanlar için, gizliliğe bağlı kalarak veya arayanların kimliklerinin açıklanmamasına gereken dikkati göstererek, ülke çapında 7 gün 24 saat esasına göre faaliyet gösteren ücretsiz telefon hatlarının oluşturulması için gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.” Hükmüne yer verilmiştir.

Halen bu amaçla kurulmuş ALO 183 hattı bulunmaktadır. Ancak bu hat, kadına yönelik şiddete özel bir hat olmayıp, arandığında son derece mekanik bir yaklaşımla karşılanmaktadır. Büyük zorluklarla ve cesaretini toplayarak hattı arayan mağdurların bu yaklaşım karşısında cesareti kırılmakta ve istediği yeterli bilgileri alamamaktadır. Bu nedenle de İstanbul Sözleşmesi doğrultusunda YETERLİ DONANIMA SAHİP, YASALAR VE UYGULAMA KONUSUNDA EĞİTİM ALMIŞ ELEMANLARIN ÇALIŞTIĞI ve 7/24 hizmet veren

bir ACİL YARDIM HATTI KURULMASI gerekmektedir.

Madde 25 – Cinsel şiddet mağdurlarına yönelik yardım :

Sözleşmenin 25. Maddesinde :

“Taraf Devletler, mağdurlara yönelik tıbbi ve adli muayene, travma desteği ve danışmanlık sağlamak üzere, yeterli sayıda, uygun ve kolay erişilebilir tecavüz kriz veya cinsel şiddet yönlendirme merkezlerinin kurulması için gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.” hükmüne yer verilmiştir.

Buna göre, cinsel şiddet durumunda “tecavüz kriz merkezleri”nin kurulması yükümlülüğü getirilmiştir. Türkiye’de henüz kurulmamış olan bu merkezlerin derhal kurulması ve yeterli sayıda, eğitimli personel bulundurulması gerekmektedir.

Madde 34: Takip

Sözleşmenin 34. Maddesinde :

“Taraf Devletler, başka bir kişiye karşı mükerreren tehditkar davranışlara girişerek kişinin güvenliğinden endişe etmesine sebep olan kasıtlı davranışların suç sayılmasını sağlamak üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alır ” hükmüne yer verilmiştir.

Ancak ısrarlı takip mağdurları korunamıyor ve adeta şiddetin uygulanması bekleniyor.

Sözleşmenin 37. Maddesinde :

Madde 37 – Zorla yapılan evlilikler :

Sözleşmenin 37. Maddesinde :

“ 1-Taraflar bir yetişkini veya çocuğu kasten evliliğe zorlamanın cezalandırılmasını temin etmek üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

2- Taraflar, bir yetişkinin veya çocuğun, ikamet ettiği taraf veya Devletten farklı bir tarafa veya devlete, söz konusu yetişkini veya çocuğu evliliğe zorlama ama-

ciyla kasten kandırılarak götürülmesinin cezalandırılmasını temin etmek üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.” denilmektedir.

Ülkemizde halen ÇOCUK GELİNLER sorunu çözülmüş değildir. Medeni Kanun’da evlenme yaşı 17 yaşın doldurulması olarak belirlenmiş olmasına karşın bu yaşın altında pek çok kız çocuğu ailelerinin baskısı ve uygun görmesiyle evlenmeye zorlanmaktadır. Devlet bu konuda derhal tedbirleri almalı, bu şekilde evlendirilen çocukların aileleri hakkında yasal işlem yapılmalıdır.Sözleşme 37. Maddesi gereğince TCK.da “ zorla evlendirme, çocuk yaşta evlendirme “ konusunda düzenleme yapılmalıdır.

Madde 42 – Sözde “namus” adına işlenen suçlar da dahil olmak üzere, işlenen suçlar için kabul edilemez gerekçeler :

Sözleşmenin 42. Maddesinde : “Taraf Devletler bu Sözleşme kapsamında kalan şiddet eylemlerinin gerçekleştirilmesinden sonra başlatılan ceza davalarında kültür, töre, din, gelenek veya sözde “namus”un gerekçe olarak öne sürülmesinin önlenmesini temin etmek üzere, gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.” hükmüne yer verilmiştir.

Oysa uygulamada tam aksine şiddet eylemlerinin gerçekleşmesinden sonra başlatılan ceza davalarında bilhassa kadın cinayetleri davalarında yasal koşulları oluşmadığı halde basmakalıp gerekçelerle “haksız tahrik” (TCK 29.md) ve “iyi hal” (TCK 62 md) indirimleri uygulanmaktadır. Sözleşmeye aykırı olarak ; kültür, töre, din, gelenek veya sözde namus , haksız tahrik indirimine gerekçe yapılmaktadır. Soyut gerekçelerle iyi hal indirimi (takdiri indirim) uygulanmaktadır. Bu uygulamaya derhal son verilmeli ve hâkimler bu konuda sözleşme hükümlerini dikkate almalı, aksine davrananlar hakkında cezai ve disiplin işlemleri yapılmalıdır.

Madde 48 – Zorunlu anlaşmazlık giderme alternatif süreçlerinin veya hüküm vermenin yasaklanması :

Sözleşmenin 48. Maddesinde ; “ **Taraf Devletler bu Sözleşme kapsamında yer alan her türlü şiddet olayıyla ilgili olarak, arabuluculuk ve uzlaştırma da dahil olmak üzere, zorunlu anlaşmazlık giderme alternatif süreçlerini yasaklamak üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.** Taraf devletler bir para cezasının ödenmesinin emredilmesi halinde, failin mağdura karşı finansal yükümlülüklerini yerine getirebilme yeteneğinin gereken biçimde hesaba katılmasının temin edilmesi için gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.” hükmüne yer verilmiştir.

Bu hükme göre, UZLAŞTIRMA VE ARABULUCULUK gibi alternatif çözümlerin asla düşünülmemesi ,gündeme bile getirilmemesi gerektiği vurgulanmıştır.

Uygulamada ise, 2016 yılında çıkarılan bir KHK ile kadınların en çok maruz kaldıkları basit yaralama, hakaret ve tehdit UZLAŞTIRMA KAPSAMINA ALINMIŞTIR. Uygulamada uzlaştırmacı , tarafların uzlaşmaları konusunda ısrarcı olup, kadının / şiddet mağdurunun bir kez daha mağdur edilmesine yol açılmaktadır. Sözleşme ihlal edilmemeli, bu uygulamaya derhal son verilmeli ve bu suçlar uzlaştırma kapsamından çıkarılmalıdır.

Ayrıca, son günlerde AİLE HUKUKUNDA ARABULUCULUK konusu Adalet Bakanlığı tarafından ısrarla gündeme getirilmektedir. Ülkemizde boşanma davalarının hemen tamamında psikolojik, sosyal, ekonomik, fiziksel ,cinsel şiddet türlerinden en az biri vardır. Dolayısıyla aslında boşanma davasında kadın, aynı zamanda bir şiddet mağdurudur. Mağdur kadın, arabulucunun önünde kendisini mağdur eden erkekle konuşmak, onu dinlemek zorunda bırakılacak,

ruhsal açıdan ikincil bir şiddete katlanmak zorunda kalacaktır. ARABULUCUNUN KADININ GÜVENLİĞİNİ ve kendi güvenliğini de TEMİN EDEBİLME İMKÂNI YOKTUR. Bu gerçek ortadayken **Aile Hukukunda arabuluculuk** düşünülmesi SÖZLEŞME HÜKÜMLERİNE aykırıdır.

Raporumuz ekinde **GREVIO'nun** Türkiye Raporu hakkında bir değerlendirme yazısı bulunmaktadır. (EK) Bu raporda Türkiye'nin yaptığı ve yapmadığı tüm hususlar belirtilmiştir.

Hem görüşlerimiz, hem de rapor nazara alındığında taahhüt edilen yükümlülükleri yerine getirmede çok eksiklerin olduğu görülecektir.

Devlet bir an önce taahhütleri doğrultusunda düzenlemeler yapmalı ve tedbirler almalı ve uygulayıcıların bu yasalara ve tedbirlere uymasını sağlayacak stratejileri yaşama geçirmelidir.

6284 sayılı AİLENİN KORUNMASI VE KADINA KARŞI ŞİDDETİN ÖNLENMESİNE DAİR KANUN

Yasanın uygulanması ile görevli Aile Mahkemelerinin kuruluş yasasına uygun yapılanma gözardı edilmektedir. 4787 sayılı "Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun"un **Aile mahkemeleri hâkimlerinin nitelikleri ve atanmaları başlıklı 3. maddesinde :**

Madde 3- " Aile mahkemelerine, atanacakları bölge veya bir alt bölgeye hak kazanmış, adlî yargıda görevli, tercihan evli ve çocuk sahibi, otuz yaşını doldurmuş ve aile hukuku alanında lisansüstü eğitim yapmış olan hâkimler arasından Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca atama yapılır." hükmüne yer verilmiştir.

Buna rağmen, son yıllarda bu maddeye uyulmadığı görülmektedir. Ayrıca Aile Mahkemesi hâkimlerinin sıklıkla değişmesi ihtisas mahkemeleri olan bu mahkemelerde davaların uzamasına ve adil olmayan kararlar çıkmasına neden olmaktadır. Bunun önüne

geçilebilmesi için yasanın aradığı şartları haiz, konusunda deneyimli ve eğitim almış hâkimlerin bu mahkemelere atanması ve yerlerinin bu kadar sık değiştirilmemesi gerekmektedir.

Aile Mahkemeleri, Anayasanın 41. maddesinde de belirtildiği gibi toplumun temeli olan aile ile ilgili kararlar veren mahkemelerdir. Bu nedenle de hâkimlerinin yasanın aradığı şartları haiz olmalarının üzerinde titizlikle durulmasına ihtiyaç vardır. Ayrıca, Aile İç Şiddet vakalarında görevli savcılarında mevzuat ve yasa konusunda yeterli bilgisi bulunmamaktadır. Bu nedenle gerek hâkim, gerekse savcılara yönelik bu konularda acilen meslek içi eğitim düzenlenmesi ve uygulamalarının da takip edilmesi gereklidir.

6284 sayılı kanunun uygulanmasında çok önemli işlevi olan Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri aradan geçen yedi yıla rağmen yasanın amacına uygun kurulamamıştır.

MADDE 14 - (1)"Bakanlık, gerekli uzman personelin görev yaptığı ve tercihen kadın personelin istihdam edildiği, şiddetin önlenmesi ile koruyucu ve önleyici tedbirlerin etkin olarak uygulanmasına yönelik destek ve izleme hizmetlerinin verildiği, çalışmalarını yedi gün yirmidört saat esasına göre yürüten, çalışma usul ve esasları yönetmelikle belirlenen, şiddet önleme ve izleme merkezlerini kurar.

(2) Kurulan merkezlerde şiddetin önlenmesi ile koruyucu ve önleyici tedbirlerin etkin olarak uygulanmasına yönelik izleme çalışmaları yapılır ve destek hizmetleri verilir." Hükmü düzenlenmiştir.

.6284 sayılı yasanın 14. maddesi gereğince ŞÖNİM'lerin (Şiddet İzleme ve Önleme Merkezi) bütün illerde kurulması gerekmektedir.

ŞÖNİM'ler bugün itibarıyla 76 ilde standartlara tam uygun olmamakla birlikte faaliyete geçmiştir. Oysa kadının şiddetten korunmasında önemli bir işlevi

olan bu merkezlerin diğer illerde de derhal kurulması gerekmektedir. ŞÖNİM'lerde kalan çocukların okullara gidebilmesinde büyük sorun yaşanmakta, adresleri olmadığından kayıtları yapılmamakta , bu nedenle eğitim hakları ellerinden alınmaktadır.

Çalışan personel de yeterli eğitime sahip olmadığı gibi çok sık değişmektedir. ŞÖNİM'lerde çalışan personel için İSTANBUL SÖZLEŞMESİ , 6284 sayılı yasa ve diğer yasalar konusunda EĞİTİMLERİN YAPILMASI, TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ KONUSUNDA bilgilendirilmeleri ve mağdurlarla iletişim tekniklerini de öğrenmeleri gerekmektedir. Bu şekilde yetişen elemanlar bu merkezlerde çalıştırılmalı, zorunlu olmadıkça görev değişikliği yapılmamalıdır.

Kadın hukukçuların ve kadın derneklerinin büyük mücadeleleri ve destekleri sonucunda 1998 yılında kabul edilen 4320 ve bilahare 2012 yılında kabul edilen 6284 sayılı yasalar şiddetle mücadelede ve şiddet mağdurlarının korunmasında önemli mesafeler alınmasını sağlamıştır. Çıkarıldığı ilk yıllarda çok daha etkin uygulanan yasalar son birkaç yılda ne yazık ki koruyucu- önleyici birçok tedbirin verilmemesi şekline dönüşmüştür.

Özellikle İstanbul'da mahkemelerde genellikle "iletişim araçlarıyla rahatsız etmeme, küçük düşürücü söz ve davranışlarda bulunmama" haricindeki tedbirler verilmemektedir.

İş yerinin değiştirilmesi, sağlık tedbirleri, çocuklarla ilgili tedbir kararları verilmemekte, nafakaya ilişkin de çok az karar bulunmaktadır. İşyerinin değiştirilmesi, müşterek yerleşim yerinden ayrı bir yerleşim yeri belirlenmesi konularında verilmiş bir karar olmadığı gibi, tapu kütüğüne aile konutu şerhi konulması konusunda da çok az sayıda karar verilmiştir. Sağlık kurumunda tedavi edilmesi yönünde de çok az karar bulunmakta ve sağlık kurumuna yönlendirilmede zorluklar yaşanmaktadır. Mahkemeler Gizlilik kararı

vermemekte ısrarcı davranmakta olup, ileri sürülen tüm gerekçeler gözardı edilmektedir. Nadiren gizlilik kararı verildiğinde de uygulamada sorunlar yaşanmaktadır. (Örneğin: Çocukların okula kayıtları yaptırılmıyor, kadına "adresin yok belediye sana yardım edemez" deniliyor)

6284 sayılı yasanın 5/1-h ve ı bentleri uyarınca tedaviye yönelik önleyici tedbir kararları çok az verilmekte ve bu tedbir kararlarının fiilen uygulanması sağlanamamaktadır.

Tedbir süreleri fiilen kısaltılmıştır. 6284 sayılı yasaya göre tedbir süreleri 6 aya kadar veriliyorken, son yıllarda süreler 15 güne kadar indirilmiştir.

Yasanın amacı tedbir kararlarının getiriliş amacına uygun verilmesi, uygulanması ve caydırıcı olmasıdır. 15 günlük bir tedbirin nasıl bir caydırıcılığı olacağıın sorulması gerekir?

Bu şekilde karar verildiğinde DEVAMLILIK OLARAK KARARIN SÜRESİNİN UZATILMASI İSTENMEK ZORUNDA BIRAKILMAKTA, BU DEFA DA HÂKİMLER YASAYA AYKIRI OLMASINA RAĞMEN ŞİDDETİN DEVAM ETTİĞİNİN KANITLANMASINI, BUNUN İÇİNDE DELİL İBRAZ EDİLMESİNİ İSTEMEKTEDİRLER. Bütün bu sap-tamalar BİLGİ EKSİKLİĞİNİ ortaya koymakta ve eğitimin ne kadar önemli olduğu ortaya çıkarmaktadır.

Elektronik Kelepçe Kararları ve Uygulama Sorunları :

6284 sayılı Yasanın 12/1.maddesinde;

MADDE 12- " Bu kanun hükümlerine göre verilen tedbir kararlarının uygulanmasında hâkim kararı ile teknik araç ve yöntemler kullanılabilir. Ancak, bu suretle kişilerin ses ve görüntüleri dinlenemez, izlenemez ve kayda alınamaz. "denilmektedir.

05.03.2013 tarihinde Resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği' nin 104/1. Maddesinde ;

- tedbir kararlarının fiilen kısa süreli verilmesi ,
- tedbirlerin somut olayın gereksinimi dikkate alınmadan verilmesi ,
- kadına yönelik şiddete yol açan istatistiklerde açık seçik görülen toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin gözardı edilmesi ,
- şiddetle mücadelede kurumlararası koordinasyonun tam anlamıyla kurulmamış olması gibi durumlar, mağdurun korunmasının ve şiddetin önlenmesinin önünde engel oluşturmaya devam etmektedir.

Devlet bu konularda yapması gereken her türlü düzenlemeyi yapmalı ,bu alanda çalışan Kadın kuruluşları , Barolar ve Sivil toplum kuruluşlarıyla koordineli çalışmalı, uygulamacıların eğitimine öncelik vermeli ve gerek sözleşme, gerekse 6284 sayılı yasanın uygulanmasını denetlemelidir.

İSTANBUL BAROSU KADIN HAKLARI MERKEZİ